

5—8 mars

Debatter m. m.

Tisdagen den 5 mars

	Sid.
Interpellationer av:	
herr Gustafsson i Skellefteå (fp) ang. åtgärder för att åstadkomma ett rationellare bostadsbyggande	5
herr Larsson i Umeå (fp) ang. avyttring av viss kronan tillhörig skogsmark	7
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Öhvall (fp) ang. avgiftsbeläggning av isbrytarverksamheten, m. m.	9
herr Mundebo (fp) ang. förhållandena vid Arlanda flygplats	9
herr Nordstrandh (h) ang. lottning såsom grund för intagning vid läroanstalt	9

Onsdagen den 6 mars fm.

Utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde:	
Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. m. fl. anslag	11
Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader	13
Fångvårdsanstalterna: Avlöningar och Omkostnader	30
Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar	34
Ersättningar till övervakare	37
Understöd åt villkorligt frigivna m. fl.	40
Kriminologisk forskning	42
Motioner angående bidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering	45
Bidrag till politiska partier	50
Polishus m. m.	51
Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården	54

	Sid.
Sysselsättningskapande åtgärder.....	58
Främjande av sysselsättningen genom beställning av materiel för försvaret.....	69
Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt.....	73
Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.....	83
Interpellationer av:	
herr Werner (h) ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barntillsyn.....	93
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. utbyggnaden av vård och utbildning av svårt rörelsehindrade barn.....	94

Onsdagen den 6 mars em.

Förfarandet vid beräkning av lagfartsstämpel för köp av kronomark	95
Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen.....	96
Viss försäkringsverksamhet.....	109
Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor.....	111
Narkotikastrafflag, m. m.....	119
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Persson i Heden (cp) ang. möjligheterna för anställda vid statens järnvägar att erhålla tjänstledighet för fullgörande av allmänna förtroendeuppdrag.....	140
herr Hermansson (vpk) ang. identitetshandlingar för beviljande av inresa till Sverige.....	140
fru Ryding (vpk) ang. väntetiderna vid installation eller flyttning av telefon.....	140
herr Thylén (h) ang. åtgärder för att tillgodose behovet av fritidsområden vid ett genomförande av Väröbacka-projektet.....	140
herr Sjöholm (fp) ang. postförsändelser med förnärmande eller missfirmande påskrift.....	140

Torsdagen den 7 mars

Svar på frågor av:

herr Börjesson i Falköping (cp) ang. åtgärder mot skatteeftersläpning för artister.....	141
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. en försvarets televerkstad i östersundsområdet.....	141
herr Larsson i Norderön (cp) ang. ersättning för nyttjande av egen bil vid inställelse till militärtjänstgöring.....	143
herr Hedin (h) ang. vårjakt å sjöfågel i ostkustens skärgård.....	144

	Sid.
herr Wennerfors (h) ang. konstruktionen av statens järnvägars tågtoaletter	145
fru Nettelbrandt (fp) ang. trafiksäkerhetsåtgärder med anledning av trafiken med s. k. dumpertraktorer och baklastare	145
herr Adolfsson (h) ang. timantalet i orienteringsämnet biologi på grundskolans högstadium	148
herr Källstad (fp) ang. tidpunkten för avlämnande av proposition med anledning av forskarutredningens betänkande	148
Meddelande om val av valmän och suppleanter för utseende av riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare	149
Interpellation av herr Westberg (fp) ang. verkningarna av postverkets rationalisering	150
Meddelande om enkel fråga av herr Larsson i Borrby (cp) ang. humanitära åtgärder för att hjälpa befolkningen i Vietnam	150

Fredagen den 8 mars

Meddelande om enkla frågor av:

herr Eriksson i Bäckmora (cp) ang. televisionens anslagsram	153
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. åtgärder för att bereda sysselsättning åt dem som i april slutar sin värnpliktstjänstgöring	153
herr Antby (fp) ang. planerad kraftverks- och industriutbyggnad i västra Sverige	153
herr Bengtson i Solna (h) ang. anläggning av atomkraftverk i planerad tätbebyggelse	153

Samtliga avgjorda ärenden

Onsdagen den 6 mars fm.

Val av ombud och suppleanter i Europarådets rådgivande församling	9
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 13, ang. atomansvarighetslag m. m.	10
— nr 14, ang. ändring i lagen om lagrådet m. m.	10
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 5, ang. riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen	10
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 2, rörande utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde	11
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 6, om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för kostnad i samband med övervakningsuppdrag	58
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 3, rörande utgifterna inom utrikesdepartementets verksamhetsområde	58
— nr 38, rörande sysselsättningskapande åtgärder	58

	Sid.
— nr 39, om främjande av sysselsättningen genom beställning av materiel för försvaret	69
— nr 40, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde	73
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 4, ang. förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt	73
— nr 5, ang. förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten	83
— nr 7, ang. arbetsgivarens skyldighet att lämna kontrolluppgift beträffande naturaförmåner	93

Onsdagen den 6 mars em.

<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 10, ang. förfarandet vid beräkning av lagfartsstämpel för köp av kronomark	95
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 8, ang. anslag på tilläggsstat för utredning om riksdagens hus m. m.	96
— nr 9, ang. projektering av provisorska lokaler för riksdagen	96
— nr 10, ang. viss försäkringsverksamhet	109
— nr 11, ang. lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor	111
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 9, ang. arvsrätten för barn utom äktenskap	119
— nr 10, om särskilda prov för erhållande av vapenlicens	119
— nr 11, om företagsinteckning vid renskötsel och vid yrkesmässig trädgårdsodling	119
— nr 12, om viss begränsning av rätten att göra bandupptagning m. m.	119
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 1, ang. narkotikastrafflag, m. m.	119
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 37, ang. narkotikastrafflag, m. m., i vad avser riktlinjerna för organisationen av vården av narkotikamissbrukare	140

Tisdagen den 5 mars

Kl. 16.00

§ 1

Justerades protokollet för den 23 nästlidne februari.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att herr Blidfors enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 5 innevarande mars — den 1 nästkommande april.

Herr Blidfors beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till lagutskott propositionen nr 36, med förslag till smittskyddslag, m. m.; och

till statsutskottet propositionen nr 38, angående godkännande av uppgörelse om ändring av överenskommelsen med Finland den 17 november 1949 angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter.

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtanden nr 2, 3 och 37—40, bevillningsutskottets betänkanden nr 4—7 och 10, bankoutskottets utlåtanden nr 8—11, första lagutskottets utlåtanden nr 9—14, andra lagutskottets utlåtanden nr 1 och 5—7, tredje lagutskottets utlåtanden nr 5—12 samt allmänna beredningsutskottets utlåtanden nr 6—8.

§ 5

Herr TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer, att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista måtte uppföras dels första lagutskottets utlåtanden nr 13 och 14 samt tredje lagutskottets utlåtande nr 5 i nu nämnd ordning främst, dels bevillningsutskottets betänkande nr 6 närmast efter statsutskottets utlåtande nr 2, dels statsutskottets utlåtande nr 37 närmast efter andra lagutskottets utlåtande nr 1.

Denna hemställan bifölls.

§ 6

Interpellation ang. åtgärder för att åstadkomma ett rationellare bostadsbyggande

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp), som yttrade:

Herr talman! Samtidigt som bostadsbristen är ett av de dominerande sociala problemen i Sverige så finns i flera städer tomma lägenheter, som icke kunnat hyras ut på grund av för höga hyror. I Stockholm finns t. ex. på Södermalm enligt aktuella tidningsuppgifter lägenheter byggda av AB Stockholmshem med 1, 2, 3, 4 och 5 rum och kök, där hyran per kvadratmeter är 109 kronor. Flera andra tomma lägenheter har kvadratmeterkostnader som varierar kring 100 kronor. Det behövs mycket kraftiga inkomster för att en hyresgäst skall kunna klara sådana hyror.

Interpellation ang. åtgärder för att åstadkomma ett rationellare bostadsbyggande

Orsakerna till den paradoxala situationen med bostadsbrist och samtidigt för dyra outhyrda lägenheter är många; de åtgärder som måste vidtas för att skapa en fungerande och socialt tillfredsställande bostads- och hyresmarknad likaså. Jag tänker inskränka mig till att behandla vissa åtgärder, som kan vidtas för att åstadkomma ett rationellt byggande i nyproduktionen, varigenom man kan uppnå lägre byggnadskostnader och lägre hyror.

Lika väl som inom andra områden är en framsynt och långsiktig planering av bostadsproduktionen en nödvändig förutsättning för en rationell tillverkning. Regeringens bostadspolitik har karakteriserats av dålig planering och av ryckighet. Därigenom har produktionskostnaderna blivit onödigt stora, resurserna har utnyttjats på ett mindre effektivt sätt och hyrorna blivit högre än som varit nödvändigt. Ryckigheten i bostadsbyggandet har varit påfallande inte endast mellan olika år utan även säsongvis under ett år.

Det är givet att bostadsbyggandets omfattning inte kan eller skall vara oberoende av konjunktursituationen. Men den ryckighet som präglat den förda bostadspolitikerna kan endast i mindre grad motiveras med hänvisning till skiftande konjunkturer. Jag vill nämna följande punkter på bostadsbyggandets område, där åtgärder kunde sättas in.

1. Regeringen tillämpar för närvarande en treårig planering för bostadsbyggandet. Både från kommunalt håll och från byggnadsindustrin har framförts enligt min mening berättigade önskemål om en mer långsiktig planering av den statliga länemedelsfördelningen. En femårsplanering från statens sida skulle underlätta för kommuner och byggherrar att smidigare anpassa sina resurser efter behoven. När staten på detta område handlat med ett kortsiktigt perspektiv har byggherrar, arkitekter, övriga konsulter, byggnadsföretag och byggnadsmaterialindustrin inte kunnat

planera på sikt. Resultatet har blivit effektivitetsförluster.

2. Ett av de viktigaste skälen till ryckigheten i bostadsproduktionen har varit den bristande samordningen mellan bostadskreditgivningen från kreditinstituten och den allmänna finans- och kreditpolitiken. Den överenskommelse som träffats mellan regeringen och kreditinstituten har bidragit till en väsentligt jämnare igångsättning under 1967. När investeringsavgiften på s. k. prioriterat byggande slopas i höst kommer ett stort uppdämt behov av sådant byggande att finnas. Påfrestningarna inte minst på kreditförsörjningssidan kommer att bli stora. För att undvika en upprepning av ryckigheten måste garantier skapas för en jämn och tillräcklig kreditgivning till bostadsbyggandet.

3. Villkoren för den statliga bostadslångivningen skiljer sig åt ganska avsevärt för olika typer av bostadsföretag. De allmännyttiga bostadsföretagen har en favoriserad ställning. En konkurrens olika företagstyper emellan på mer likvärdiga villkor även på förvaltningsstadiet skulle ge en mer rättvisande tävlan, vilket vore till hyresgästernas fördel. Från folkpartiets sida har justeringar av länereglerna föreslagits som skulle vara ett steg i den riktningen.

4. Möjligheterna till ökad internationell konkurrens inom bostadssektorn är beklagligtvis relativt begränsade. I fråga om framför allt småhus finns dock möjligheter till en skärpt internationell konkurrens, främst de nordiska länderna emellan.

5. Under senaste tiden har några mycket stora byggnadsobjekt startats, vilka visat att serieproduktion kan leda till väsentligt lägre produktionskostnader än annars. Det industriella byggandet förutsätter bl. a. att byggnadsindustrin kan med rimlig grad av säkerhet planera på sikt, vilket i sin tur skulle underlättas av större planmässighet från statens sida.

Någon motsättning mellan rationella

Interpellation ang. avyttring av viss kronan tillhörig skogsmark

byggmetoder och vissa variationer i fråga om bostädernas utformning behöver inte föreligga. Det räcker om husens delar kan produceras i långa serier. Mer enhetliga tekniska byggbestämmelser och standardisering av byggvaror bör användas i större omfattning än som nu sker. En samverkan olika byggherrar emellan ökar också utsikterna att tillämpa bl. a. industriella byggmetoder.

6. Utrymmesstandarden för bostäder i Sverige är internationellt sett låg. Den har dock stigit ganska snabbt, särskilt i fråga om rumsytorna i de olika lägenhetstyperna. De svårigheter som uppstått att hyra ut stora och dyra lägenheter, svårigheter som allt fler orter ser ut att få känning av, gör det emellertid angeläget att frågan om nyproduktionens sammansättning i fråga om lägenhetsstorlekar blir föremål för grundliga överväganden. Bostäder skall användas under lång tid och konsumenternas krav på utrymme kan väntas stiga, vilket talar för en ökad andel stora lägenheter i nyproduktionen. De svårigheter som nu uppstått visar emellertid, att det inte är möjligt att planera byggandet efter en efterfrågan som kan väntas uppkomma om 10—15 år. I första hand är det anledning ställa frågan: Är det troligt att exempelvis en minskning av rumsytorna eller ett något ökat antal tvårummare innebär en felinvestering på längre sikt? Andra frågor är: Kan man ge bostadskonsumenterna viss valmöjlighet även när det gäller rumsytorna? Är det möjligt att i ökad utsträckning bygga flexibla lägenheter? Kommunerna har stora möjligheter att inverka på nyproduktionens utformning i detta avseende, men de bör få klar och enhetlig vägledning från regeringen.

7. En annan möjlighet att begränsa hysesstegring är en temporär fastläsning av lägenhetsutrustningens standard. Önskvärt är att bostadskonsumenterna får viss valmöjlighet även i nyproduktionen mellan mer eller mindre hög standard.

Frågan om de höga hyrorna i nyproduktionen tilldrar sig just nu ett mycket stort intresse bland allmänheten. Jag tror därför att det vore önskvärt med en vägledande specialdebatt i riksdagen om hyrorna, före den ordinarie bostadsdebatten.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för inrikesdepartementet få ställa följande fråga:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidtaga på de sju områden, som jag här nämnt, för att åstadkomma ett rationellare bostadsbyggande och därmed minska byggnadskostnader och hyror i nyproduktionen?

Denna anhållan bordlades.

§ 7

Interpellation ang. avyttring av viss kronan tillhörig skogsmark

Ordet lämnades på begäran till

Herr LARSSON i Umeå (fp), som yttrade:

Herr talman! Som framgått av olika meddelanden har domänverket i ökad takt beslutat upphöra med avverkningar och skogsskötsel inom allt större områden där domänverket bedömt avkastningen så ringa att lönsamhet icke kunnat erhållas. Det torde i första hand vara avlägset belägna skogsområden som kommit i fråga och då särskilt i Norrlands inland. Följden har blivit att allt större områden icke mera brukas, och det torde vara ovisst om dessa områden kommer att nyttiggöras i framtiden. Om skogsvårdande åtgärder helt upphör, får man anta att förutsättningarna för en framtida avkastning spolie-ras. Som följd av att avverkning och skogsskötsel upphör försvinner också många arbetstillfällen för i skogsarbete sysselsatta människor. Då transportkostnaderna spelar en stor och i vissa fall avgörande roll för lönsamheten, kommer bortfallet av transporter för de statliga skogarna att verka fördyrande

Interpellation ang. avyttring av viss kronan tillhörig skogsmark

på övriga skogstransporter, beroende på volymminskningen, och få till följd försämrad lönsamhet även för andra ägarekategorier. I närheten av de av domänverket förvaltade skogsområdena ligger ofta enskild och kommunalägd skogsmark, där skogsbruket kommer att fortsätta.

De av domänverket som olönsamma bedömda arealerna, de s. k. O-områdena, kommer sålunda icke att ge någon avkastning i form av skogsråvara, och detta bortfall kommer inte att kunna kompenseras på annat sätt. Industrins behov av råvara kan ej bedömas minska i framtiden, utan ett ökat behov torde i stället komma att föreligga. Industrins planer att bygga allt större enheter för att nedbringa tillverkningskostnaderna kommer i sin tur att få till följd ett ökat råvarubehov. Den ständigt stigande världskonsumtionen av skogsbrukets produkter talar för att vi kommer att ha ett ökat behov av all den skogsråvara, som kan produceras.

De allmänningsskogar, som vissa inlandskommuner äger, ger även i nuvarande lågkonjunktur en icke föraktlig avkastning. Det värdefullaste med detta skogsbruk är de arbetstillfällena, som skapas och som ger dessa kommuner en stor del av deras skatteunderlag. Upphörandet av skogsbruk och förluster av arbetstillfällena kan i många fall icke ersättas inom andra arbetsområden.

En stor del av befolkningen inom de områden som berörs av skogsbrukets upphörande är småbrukare, som kombinerar jordbruksdrift med skogsarbete, och för deras del kommer bortfallet av arbetstillfällena i skogsarbete att innebära ett betydande inkomstbortfall. Det synes därför enligt min uppfattning böra undersökas, om icke de av domänverket som icke lönsamma bedömda skogsarealerna i stället för att ligga obrukade borde överföras till andra ägare, som skulle vara villiga att driva skogsbruk på dessa områden. Det

torde då i första hand vara de inom områdena närbelägna allmänningsskogarna som skulle komma i fråga, och även enskilda ägare av skogsmark skulle kunna införliva dessa områden med övrig skogsmark som de äger och brukar. Innehavet av skogsmark som domänverket icke anser ekonomiskt att bruka kommer med nuvarande ägoförhållande icke att ha något egenvärde och ger icke statskassan några inkomster. Det vore därför värt att undersöka om det icke från kommuner och enskilda skulle föreligga intresse att förvärva skogsmarken och därigenom ge statsverket kapitalinkomster. Förutsättningen för att avyttra statlig skogsmark bör dock vara att skogsbruk kommer att bedrivas.

Med det anförda hemställer jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet lämna en redogörelse för i vilken utsträckning domänverket beslutat hänföra skogsmark till s. k. O-områden?

2. Vill herr statsrådet medverka till att sådana områden, som av domänverket icke anses lönsamma, överföres till andra ägare och då i första hand till kommuner och enskilda, som skulle vara villiga att bedriva skogsbruk på berörda områden?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner; och

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående stat för statens all-

männa fastighetsfond för budgetåret 1968/69.

§ 9

Tillkännagavs, att följande Kungl. Maj:ts propositioner överlämnats till kammaren:

nr 28, angående godkännande av konsularkonvention mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union, samt

nr 39, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut.

Dessa propositioner bordlades.

§ 10

Till bordläggning anmäldes riksdagens revisorers berättelse över den år 1968 av dem verkställda granskningen av riksbanken.

§ 11

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 6—8 mars

för att delta i Europarådets presidie-
möte i Strasbourg.

Stockholm den 5 mars 1968

Sven Gustafson

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 12

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillstälts tre enkla frågor, nämligen av:

herr *Öhvall* (fp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående avgiftsbeläggning av isbrytarverksamheten, m. m.,

herr *Mundebo* (fp), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående förhållandena vid Arlanda flygplats, och

herr *Nordstrandh* (h), till herr statsrådet Moberg angående lottning såsom grund för intagning vid läroanstalt.

§ 13

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 16.05.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 6 mars

Kl. 10.00

Förhandlingarna vid detta sammanträde leddes till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1

I enlighet med kammarens därom den 21 nästlidne februari fattade beslut skulle nu val företagas av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte suppleanter för dessa ombud.

1* — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 10*

Ordet lämnades på begäran till

Herr ANDRE VICE TALMANNEN,
som yttrade:

Herr talman! För det val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en gemensam lista, vilken godkännts av de av kammaren valda ledamöterna i talmanskonferensen. Listan upptar namn på så många personer, som valet avser.

Den av herr andre vice talmannen för detta val avlämnade listan var av följande utseende:

Ombud	Suppleanter
S. R. Alemyr (s), ledamot av andra kammaren	A. O. B. Forsberg (s), ledamot av andra kammaren
S. H. Gustafson i Göteborg (fp), ledamot av andra kammaren	S. A. D. Wiklund i Stockholm (fp), ledamot av andra kammaren
G. Hedlund (cp), ledamot av andra kammaren	P. B. G. Sjönell (cp), ledamot av andra kammaren

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de å listan uppförda ledamöterna utsedda till ombud respektive suppleanter i Europarådets rådgivande församling.

Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om detta val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelse till Konungen med anmälan om det förrättade valet.

§ 2

Justerades protokollet för den 27 nästlidne februari.

§ 3

Föredrogs var för sig följande Kungl. Maj:ts å bordet vilande propositioner; och hänvisades därvid

till utrikesutskottet propositionen nr 28, angående godkännande av konsularkonvention mellan Sverige och De Socialistiska Rådsrepublikernas Union; samt

till lagutskottet propositionen nr 39, med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av Internationella arbetsorganisationens allmänna konferens år 1967 vid dess femtioförsta sammanträde fattade beslut.

§ 4

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet riksdagens revisorers å bordet

vilande berättelse över den år 1968 av dem verkställda granskningen av riksbanken.

§ 5

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Gustafsson* i Skellefteå (fp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för att åstadkomma ett rationellare bostadsbyggande, och

herr *Larsson* i Umeå (fp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående avyttring av viss kronan tillhörig skogsmark.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 6

Föredrogs vart för sig

första lagutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till atomansvarighetslag m. m., och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 3 juni 1965 (nr 186) om lagrådet m. m.; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden hemställt.

Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. m.fl. anslag

§ 7

Utgifterna inom justitiedepartementets verksamhetsområde

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom justitiedepartementets verksamhetsområde jämte motiöner.

Punkterna 1—6

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 7***Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. m.fl. anslag**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts förslag (bilaga 4, punkterna B 5—B 7, s. 34—36) hemställde utskottet, att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 anvisa

1. till Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. ett förslagsanslag av 34 300 000 kr., varav 24 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. till Polisverket: Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m. ett förslagsanslag av 23 050 000 kr.,

3. till Polisverket: Diverse utgifter ett förslagsanslag av 1 500 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NILSSON i Gävle (vpk):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 2, punkt 7, är upptaget ett anslag på drygt 23 miljoner kronor till »Särskild polisverksamhet för hindrande och uppdagande av brott mot rikets säkerhet m. m.». I en debatt i denna kammare onsdagen den 29 november 1967 tillät jag mig yttra bl. a. följande:

»Myndigheterna har självfallet skyldighet att vidta åtgärder som är nödvändiga till försvar för det demokra-

tiska statsskicket och vårt lands oberoende. Men de har däremot icke rätt att i detta syfte kränka den demokrati som skall värnas.» Med detta uttalande torde det stå klart hur jag och mitt parti principiellt ser på denna i och för sig viktiga fråga. Den parlamentariska nämnden har sedan dess avlämnat sitt betänkande, vilket blev föremål för ingående diskussion i såväl pressen som i denna kammares remissdebatt i januari månad i år.

I remissdebatten yttrade statsminister Erlander i samband med diskussioner om åsiktsregistrering inom den svenska polisen bl. a., att kommunister icke skall registreras i säkerhetspolisens register utan att det i det enskilda fallet föreligger särskilda skäl. Herr Bengtsson i Varberg, den socialdemokratiska gruppledaren i denna kammare, yttrade därvid: »Det är nu alldeles klart utsagt att regeringen intagit den ståndpunkten att åsiktsregistrering inte skall ske.»

Deklarationerna är klara och distinkta.

Vänsterpartiet kommunisternas ordförande C. H. Hermansson frågade i samma debatt: »Kan regeringen garantera att denna nya inställning följes av polismyndigheterna, så att nuvarande åsiktsregister förstöres? — — — Upphävs nu reglerna från 1948, vilka enligt nämndens utlåtande alltjämt av säkerhetstjänsten betraktas som ett stöd för den politiska registreringen?»

Vad frågan nu gäller är följande. Om nu regeringens nya inställning till åsiktsregistrering följes upp av säkerhetspolisen, förefaller det egendomligt att anslaget för dennas verksamhet måste höjas från cirka 21 miljoner kronor innevarande budgetår till cirka 23 miljoner kronor för nästkommande budgetår. För en lekman i polisärenden framstår regeringens nya inställning så, att säkerhetspolisen numera måste få avsevärt mindre arbete än tidigare och statsverket därmed mindre utgifter. Det

Polisverket: Underhåll och drift av motorfordon m. m. m.fl. anslag

måste därför anses förvånande att just detta anslag ökar med cirka 2 miljoner kronor.

Något annat som också är olustigt med detta anslag är att riksdagens ledamöter inte får någon som helst insyn i på vilket sätt dessa pengar användes. Statsministern talade i remissdebatten mycket om »dubbel lojalitet». Det synes mig som riksdagsledamöterna i denna fråga tvingas brottas med just denna dubbla lojalitet.

Den grekiske frihetsledaren Andreas Papandreou varnade i sitt tal i denna kammare västdemokratierna för just den hemliga polisens verksamhet och för vilka följder denna verksamhet kan få därest inte de demokratiska krafterna och parlamentsledamöterna får tillräcklig insyn i den. Skall nu denna varning från den grekiske frihetsledaren förklinga ohörd i det svenska parlamentet?

Vi kan sålunda inte vara nöjda med den handläggning av dessa frågor som sker och skett. Vi ser oss ingen annan utväg, trots att vi i princip är för en viss säkerhetstjänst, än att i det aktuella läget yrka avslag på det föreslagna anslaget i statsutskottets utlåtande nr 2 punkten 7 mom. 2.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det har som synes icke väckts någon motion på denna punkt. Herr Nilsson i Gävle yrkar avslag på utskottets förslag med den motivering- en, att han inte fått klart för sig hur de nya reglerna för säkerhetspolisen kommer att se ut. Detta kan inte heller jag ge besked om. Det har gjorts en särskild utredning, som varit föremål för mycken diskussion och som har sänts ut på remiss. Vad som därur kan komma får väl diskuteras när förslagen eventuellt presenteras. Det blir en annan diskussion som föga lämpar sig för anknytning till dagens ärende — även om där finns ett klart samband. Kammarens ledamöter är dock under-

kunniga om ordningen för handläggningen av det andra ärendet. Vad som därvidlag sagts av olika ledamöter av denna kammare och av skilda statsråd har i och för sig sitt intresse — men det får intresse endast i den mån det följs av beslut, fattade av ansvariga instanser, d. v. s. regeringen eller riksdagen. När förslag till sådana beslut föreligger kan det alltså finnas skäl för en diskussion.

Det är, som alla förstår, omöjligt att i kammaren lämna en närmare redogörelse för hur detta anslag skall disponeras. Men en redogörelse för anslagets innehåll och förändringens karaktär har lämnats till statsutskottets tredje avdelning, och där har vi fått de upplysningar vi begärt. Vi är emellertid, som sagt, förhindrade att förmedla dessa upplysningar i den offentliga debatten. Det är ingen nyhet — det har alltid varit på detta sätt.

Jag tror för min del inte att eventuella ändringar i metoderna för säkerhetspolisens arbete kommer att spela någon större roll när det gäller behovet av pengar för verksamheten. Detta behov bestäms av helt andra faktorer — aktiviteten hos dem som utifrån kan äventyra vår säkerhet är det grundläggande härvidlag.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Gävle (vpk):

Herr talman! Jag tycker att herr Bergman gör det alldeles för lätt för sig. Det kan väl inte vara tillfredsställande att inte ens statsutskottet utan bara en avdelning inom utskottet får ta del av vad som sker. Och ännu mindre tillfredsställande måste det anses vara att riksdagsledamöterna inte har tillfälle att få någon som helst redovisning av hur 23 miljoner skall användas. Vi borde kunna få veta hur mycket bil man åker, hur mycket tåg man åker, hur många restaurangnotor som finns etc. En uppdelning kunde ju gö-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

ras och en redovisning lämnas åtminstone på de punkter där herr Bergman anser en sådan helt ofarlig, så att vi därvidlag kunde få en bild av hur denna polisverksamhet bedrivs.

Men eftersom det trots det stora pådraget i remissdebatten och trots deklARATIONERNA från statsministern och den socialdemokratiska gruppledaren inte märks någon som helst skillnad i verksamheten, så måste jag säga att vi har fullt fog för vår ståndpunkt att yrka avslag på framställningen om detta anslag. — Jag vill därtill nämna för herr Bergman att i JO:s yttrande över utlåntandet från parlamentariska nämnden i Wennerströmaffären hävdas att registrering av medlemmar i ytterlighetspartier icke står i strid mot grundlagen. Men grundlagens andemening måste väl återfinnas i regeringsformens § 16. Jag ber att få citera endast några rader ur denna: »Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen fördärva eller fördärva låta, till liv, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, — — —.»

Dessa stadganden återfinns alltså i regeringsformens § 16, som herr Bergman borde läsa av och till.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag är tacksam för att herr Nilsson i Gävle läste upp detta avsnitt av § 16, så att jag själv slapp göra det. Jag försöker göra det lätt för mig, när det inte behöver vara svårt. Herr Nilsson däremot gör det onödigt svårt för sig och sitt parti genom att visa detta mycket avancerade intresse för just säkerhetsfrågorna. Det är inte nödvändigt, om man vill bedriva politisk verksamhet, att utsätta sig för en sådan snedbelastning som herr Nilsson och hans parti gör på detta område.

Låt mig avslutningsvis påpeka att vi i dag inte har att ta ställning till formerna för hur vi skall behandla frågor

om anslag till säkerhetspolisen. Det beslutas i helt annan ordning. Det är följdena av formerna för anslagsbehandlingen som vi här har att verkställa. Vill herr Nilsson ändra på formerna får han ta upp saken i ett annat sammanhang.

Herr NILSSON i Gävle (vpk):

Herr talman! Något »märkligt» intresse för säkerhetspolisens verksamhet kan inte återfinnas hos vare sig mitt parti eller mig själv. Vad jag här fäster avseende vid, herr Bergman, är användningen av 23 miljoner kronor. Dessa pengar är ju inte småpotatis i statsbudgeten.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å utskottets hemställan; och biföll kamraren nämnda hemställan.

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

Kungl Maj:t hade (punkterna B 8—B 9, s. 36—42) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av 489 000 000 kr., varav 112 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Lokala polisorganisationen: Omkostnader ett förslagsanslag av 56 450 000 kr., varav 13 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 109 av herr Holmberg m. fl. och II: 152 av herr Bohman m. fl. vari, såvitt nu var i

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

fråga, hemställt att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av 495 000 000 kr., varav 113 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Lokala polisorganisationen: Omkostnader ett förslagsanslag av 56 700 000 kr., varav 13 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de likalydande motionerna I: 323 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 426 av herrar *Wedén* och *Hedlund* vari hemställt att riksdagen måtte anvisa medel för personalökningar inom den lokala polisorganisationen i enlighet med rikspolisstyrelsens förslag och därför för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Lokala polisorganisationen: Avlöningar ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 6 000 000 kr. förhöjt förslagsanslag om 495 000 000 kr., varav 113 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

b) till Lokala polisorganisationen: Omkostnader ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 250 000 kr. förhöjt förslagsanslag om 56 700 000 kr., varav 13 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels de likalydande motionerna I: 224 av herr *Brundin* och fru *Segerstedt Wiberg* och II: 295 av herr *Thylén m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 559 av fru *Diesen m. fl.* och II: 719 av fru *Heurlin m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 39 av herr *Eric Gustaf Peterson* och II: 55 av herrar *Berglund* och *Hylltander*.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 109 och II: 152, I: 323 och II: 426, I: 224 och II: 295 samt I: 559 och II: 719, de sex förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för

budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 489 000 000 kr., varav 112 500 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 109 och II: 152 samt I: 323 och II: 426, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Lokala polisorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 56 450 000 kr., varav 13 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 39 och II: 55.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Per Jacobsson* (fp) och *Wallmark* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp), fröken *Ljungberg* (h) samt herr *Mundebo* (fp), som ansett att

dels utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 109 och II: 152 samt I: 323 och II: 426 och med avslag å motionerna I: 224 och II: 295 samt I: 559 och II: 719, de sex förstnämnda motionerna såvitt nu var i fråga, till Lokala polisorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 495 000 000 kr., varav 113 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

dels utskottet under 2. under förutsättning av bifall till yrkandet beträffande 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 109 och II: 152 samt I: 323 och II: 426, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, till Lokala polisorganisationen: Omkostnader för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 56 700 000 kr., varav 13 000 000

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

kr. att avräknas mot automobilskatte-
medlen.

Punkten föredrogs; och anförde där-
vid:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Den punkt i utskottets
utlåtande som vi nu skall behandla gäl-
ler anslag till avlöningar och omkost-
nader för den lokala polisorganisatio-
nen. Den reservation som jag kommer
att yrka bifall till innebär en höjning
av detta anslag med 6 miljoner kronor.
Denna höjning motiveras av att vi skall
kunna öka polisens personella resurser.

Till att börja med skulle jag vilja un-
derstryka ett par meningar som utskot-
tets ledamöter har enats om. I utlåtän-
det förekommer nämligen följande ut-
talande:

»De ofta besvärliga förhållanden un-
der vilka polisen har att fylla sin ålag-
da uppgift att upprätthålla efterlevna-
den av samhällets beslut och allmän
ordning ställer stora krav på den en-
skilde polismannen. Rekryteringen har
vidgats och utbildningen reformerats.
Stöd från allmänhetens sida skulle med
hjälp av objektiv information kunna un-
derlätta arbetsuppgifterna.»

Det kan inte gärna bestridas att poli-
sen arbetar under besvärliga förhållan-
den. Den har att fullgöra sin ofta deli-
kata uppgift inför ögonen på allmän-
heten. Den är också väl påpassad av
massmedia, vilket naturligtvis ökar
pressen på den enskilde individen i kin-
kiga situationer.

Antalet polismän har också ökat rätt
snabbt, inte minst i storstäderna. Detta
innebär att andelen unga och rutine-
rade polismän är stor. Det kan inte hel-
ler undvikas att i en så stor kår kom-
mer att anställas folk som är mindre
lämpade för uppgiften. Det är alltså
ganska självklart att det kan ges exem-
pel på misstag och felbedömningar.

Ändå var det, såvitt jag kan förstå,
ingen av ledamöterna i utskottets tred-
je avdelning som inte ansåg att polisen

i stort sett fullgör sina uppgifter på ett
förtjänstfullt sätt. Det föreligger inte
heller nu, enligt uppgifter vi fick under
utskottsbehandlingen, några svårighe-
ter när det gäller rekryteringen av ny
polispersonal. Situationen på arbets-
marknaden har i det avseendet inne-
burit en väsentlig lättnad. Man skulle
kunna vänta att den kritik som riktats
mot polisen i vissa sammanhang skulle
verka i motsatt riktning och skrämma
bort en hel del sökande från polisen,
men det tycks inte vara fallet. Under
senare tid har det visat sig att om man
behöver ett par hundra nya polismän
får man cirka ett tusental ansökningar,
vilket bör ge möjlighet till ett gott ur-
val.

Förhållandet mellan polisen och all-
mänheten är väl ändå inte som det bor-
de vara. Det bör förbättras. En metod
som skulle kunna verka i den riktning-
en vore att ge polisen personella resur-
ser så att den snabbt kunde ge allmän-
heten service av olika slag. Detta är en
av anledningarna till att vi reservertar
yrkat en betydande förstärkning i jäm-
förelse med Kungl. Maj:ts förslag. Vårt
förslag sammanfaller med rikspolissty-
relsens och man får inte det intrycket
att styrelsen har tagit till med någon
prutmån. Som exempel kan jag nämna
att när det gäller övervakningsverksam-
heten yrkade polismästarna på en ök-
ning med sammanlagt 930 nya tjänster,
länsstyrelserna stannade vid 855, medan
rikspolisstyrelsens förslag innebar en
ökning med endast 170 tjänster.

Detta är ändå en mycket viktig verk-
samhet. Brott som polisen måste ingripa
mot kan ofta förhindras genom en
effektiv övervakning. Exempel på detta
är bilstölder, rån, inbrott, misshandel
och skadegörelse, som ofta förövas på
platser där de kan iakttas, varför det
är möjligt att genom övervakningsverk-
samhet hindra dem. År 1966 förekom
410 000 brottsbalksbrott utom fylleri
och förargelseväckande beteende. En-
ligt rikspolisstyrelsen torde ungefär

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

hälften av dessa vara av det slaget att de skulle kunnat förhindras genom en bättre övervakning.

Det gäller också att nedbringa tiden för ingripandet. Härvidlag har tendensen gått mot en förlängning av tiden på grund av ökade arbetsuppgifter.

Beträffande skyddsverksamheten har polischeferna yrkat på 135 nya tjänster. Länsstyrelserna har begärt 130, men rikspolisstyrelsen stannar vid 30 nya tjänster. Skyddsverksamheten är också en viktig uppgift och dessutom brottsförebyggande. Sprit- och narkotikamissbruk bidrar till att öka brottsligheten. Att bekämpa detta missbruk är därför en väsentlig förebyggande verksamhet från polisens sida. Den uppsökande verksamheten måste utbyggas i samarbete med andra organ som verkar på detta område.

Brottsligheten bland ungdom och minderåriga har som bekant ökat kraftigt under den senaste tioårsperioden. Visserligen har antalet minderåriga, som gjort sig skyldiga till brott som uppklarats, minskat från 13 065 år 1965 till 12 978 år 1966, men mängden brott har vuxit starkt. Det beror på att det antal brott som varje individ begått har ökat. Som exempel kan jag nämna att antalet personer som begått sju eller flera brott under ett år steg från 549 år 1965 till 929 år 1966, d. v. s. med 70 procent.

Utredningsverksamheten behöver också förstärkt personal. Balansen är fortfarande stor. Styrelsen har föreslagit en ökning med 114 tjänster, av vilka 15 avses för riksomfattande verksamhet.

En annan arbetskrävande uppgift är trafikövervakningen. Intresset för denna ökade betydligt i samband med omläggningen till högertrafik. Detta intresse måste stimuleras även i fortsättningen. Det behövs tydligen en intensiv trafikövervakning under lång tid framåt. Erfarenheten har visat att en effektiv polisövervakning är ett av de verkammaste medlen mot trafikolyckor.

Trafikövervakningen har ökat, men denna ökning har till stor del måst ske genom övertidstjänstgöring. Under budgetåret 1966/67 uttogs inte mindre än 2,4 miljoner övertidstimmar, vilket motsvarar mer än 1 000 tjänster. Så kan det inte fortgå i längden, och det är inte heller något särskilt billigt system.

En annan omständighet som talar för en ökning av polispersonalen är arbetstidsförkortningen, som har pågått under tre år och berör cirka 7 200 polismanntjänster. När treårsperioden har gått betyder denna arbetstidsförkortning per år och man ett med 120 timmar minskat arbetsuttag. Det gör sammanlagt 924 000 timmar, vilket motsvarar ungefär 450 helårstjänster. Budgetåret 1967/68 begärde styrelsen 225 tjänster för detta ändamål och fick 82.

Man kan invända att även polisen skall rationalisera för att på detta sätt kompensera arbetstidsförkortningen. Det är självklart, och det sker också, bl. a. genom att polispersonalen får arbetsbesparande utrustning av olika slag. Det skall ske en omläggning av rikspolisregistret till ADB-systemet, vilket också kommer att innebära minskat arbete för polispersonalen. Vidare kan enklare uppgifter överföras till biträdespersonal, men om det senare skall bli möjligt måste kontorspersonalen utökas.

Man rationaliserar alltså, men att detta skall kunna kompensera arbetstidsförkortningen, minska övertidsuttaget och dessutom leda till en effektivare polisverksamhet, det tror jag ändå inte. Den anslagsökning som Kungl. Maj:t här har föreslagit är säkerligen otillräcklig för att åstadkomma ett effektivt arbete.

Jag skulle till slut vilja säga att jag tror att en utgiftsökning sällan varit mera motiverad än vad denna är. Förstärks inte polisens personella resurser, blir resultatet fortsatt övertidsarbete, förslitning av personalen och bestående balans av outhärliga ärenden.

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

Vidare kommer den uppsökande och förebyggande verksamheten att bli otillräcklig.

Så vill vi inte ha det, och därför yrkar jag bifall till den reservation av herr Axel Andersson m. fl., som fogats till utskottets utlåtande vid denna punkt.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Den föregående ärade talaren har redan i ett sakligt och väl underbyggt anförande motiverat reservationens krav. Jag vill gärna instämma i hans eloge till polisen för dess sätt att sköta sina mycket angelägna samhällsuppgifter.

Vi måste notera det beklagliga faktum, att brottsligheten ökar — den har ökat med omkring 10 procent om året under de senaste åren. Det är våldsbrotten — tyvärr — det är ligabrottsligheten och det är egendomsbrotten som i första hand svarar för denna ökning. Vi måste sedan konstatera, att endast en tredjedel av de brott som kommer till polisens kännedom klaras upp. Det är enligt min uppfattning en låg uppklaringsprocent.

Herr talman! Jag skall inte alls göra något försök att analysera de djupare liggande orsakerna till den ökade brottsligheten. Det är helt visst mycket i det moderna samhällsmönstret — en rad negativa miljöfaktorer — som är en starkt bidragande orsak till den ökade brottsligheten: det är bostadsbrist, det är hemmens minskade roll såsom sammanhållande faktor, inte minst för de unga familjerna och därmed för ungdomen. En annan orientering av uppfostringsmetoderna kan måhända också ha bidragit till vad vi nu upplever.

Det finns i detta land många olika uppfattningar om brott och straff och framför allt om vad påföljden skall syfta till. Jag går inte in på detta nu, men jag vill notera att det trots dessa delade meningar råder stor enighet om att lagarna skall efterlevas, att laglydnaden skall upprätthållas och att detta

är en förutsättning för en normal samhällsutveckling.

Det är uppenbart att en bättre övervakning, som möjliggörs genom förstärkning av polisens resurser i enlighet med vad rikspolisstyrelsen och reservanterna har begärt skulle verka återhållande på brottsligheten; det kan vi inte komma ifrån.

Jag vill gärna understryka den nackdel som herr Gustafsson pekade på och som ligger däri, att tidsutdräkten för brottsutredningarna är mycket lång.

Vi är också medvetna om att den ökade bilismen har skapat en särskild problematik i det moderna samhället såväl ur ordnings- som säkerhetssynpunkt. Både svenska och utländska undersökningar ger klart belägg för att det finns ett saksamband mellan övervakning och trafiksäkerhet, ett saksamband i så måtto att trafiksäkerheten ökar då trafikövervakningen skärps.

Det finns alltså många skäl för en förstärkning av polisens resurser. Herr Gustafsson i Skellefteå har redan nämnt polischefernas och länsstyrelsernas äskanden och att rikspolisstyrelsen ganska radikalt skurit ned dessa förslag när det gäller antalet tjänster. Om jag uppfattat saken rätt har endast cirka 70 procent av rikspolisstyrelsens äskanden blivit tillgodosedda i propositionen. Reservationen bygger i stort sett på rikspolisstyrelsens förslag.

Jag vill slutligen säga att man bör understryka två omständigheter — herr Gustafsson i Skellefteå snuddade vid den ena — som i realiteten medför att tillskottet inte blir så stort som det siffermässigt kan synas. Det ena är den mycket nödvändiga omfattande fortutbildning som rikspolisstyrelsen bedriver och som på det lokala fältet i verksamheten drar ned antalet anställda rätt väsentligt, om man vill räkna om den verksamheten i arbetskraft. Den andra är den arbetstidsförkortning som herr Gustafsson i Skellefteå också apostroferade. Vi bör ta hänsyn till dessa fakto-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

rer därför att de på ett ganska markant sätt drar ned den ökning som föreslagits.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få instämma i yrkandet om bifall till reservationen under denna punkt.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Det kanske kan tyckas onödigt med ett trestämmigt kommenterande av den reservation som är fogad till punkt 8 i statsutskottets utlåtande nr 2, men det sker för att understryka att det i anslagsfrågan råder oenighet mellan en enad borgerlig opposition och den socialdemokratiska majoriteten i statsutskottet.

Utskottets skrivning ger som herr Gustafsson i Skellefteå nyss givit uttryck åt klart vid handen, att utskottet samfällt och enigt förstår polisens besvärliga förhållanden och understryker polisens betydelse och nödvändigheten av att med alla till buds stående medel underlätta polisens arbetsuppgifter. Oenigheten består i vilken betydelse de båda parterna tillmäter just den här frågan. För majoritetspartiet har det naturligtvis varit nödvändigt att ansluta sig till Kungl. Maj:ts förslag. Detta innebär en markant nedbantning av de äskanden som givit uttryck åt det verkliga behovet, och jag är nästan övertygad om att det mera är finansdepartementets hand som legat över dessa krav på nedbantning än den uppfattning om det egentliga behovet som finns i justitiedepartementet. Sett från den synpunkten är det klart att regeringspartiet måste hålla ihop. Trots detta menar representanterna för den borgerliga oppositionen att frågan är så viktig att den måste behandlas på annat sätt, därför att den hör ihop med själva grundförutsättningarna för vårt samhälles fungerande i en orolig tid.

Jag skall, herr talman, inte uppehålla mig länge vid denna fråga, eftersom de föregående talarna har belyst den sak-

ligt och från olika synpunkter. Jag skall endast göra ett par kommentarer. Den ena gäller svårigheterna. I statsutskottets utlåtande står en mening, som jag tror skall läsas med en viss betoning. Utskottet skriver: »Stöd från allmänhetens sida skulle med hjälp av objektiv information kunna underlätta arbetsuppgifterna.»

Ordet objektiv har en viss udd i detta sammanhang. Massmedias sätt att till allmänheten förmedla nyheter om de oroligheter, som alltför ofta förekommer framför allt i huvudstaden, är många gånger av den arten att det inte underlättar arbetsuppgifterna för polisen. Jag vill gärna ha sagt det vid detta tillfälle. De två senaste åren har fört med sig speciella svårigheter. Jag vill peka på hur allt fler poliser har kommit att bindas vid övervakningsuppgifter för ordningens upprätthållande och för att om möjligt hindra skadors vållande i samband med demonstrationer av olika slag — demonstrationer som ofta sägs vara spontana men där egenartat nog TV i regel finns på plats. Dessa speciella svårigheter ger verkligen utskottet anledning att slå vakt om uppgiften att ge objektiv information.

Herr talman! Även om behovet av en utökning av antalet polistjänster är kännbart och klart uttalat, kan det naturligtvis råda delade meningar om avvägningen av de finansiella resurser som skall ställas till förfogande. Det är uppenbarligen den frågan som är aktuell just nu. När oppositionen tidigare för att minska polisens arbetskraftsbalans föreslog ett större tillskott av tjänster än departementet ville medge anfördes som argument bl. a. rekryterings-svårigheterna. Som herr Gustafsson i Skellefteå sade finns emellertid nu inga svårigheter för rekryteringen till polisen. Ett annat argument som hördes var att kommunerna ofta var ganska snåla när det gällde att tillgodose polisens behov, och denna snålhet hade efterverkningar när polisorganisationen från att

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

ha varit en kommunal blev en statlig uppgift.

Men nu räcker det inte med att bara försöka förklara denna alldeles för kraftiga arbetsbalans på utredningssidan, det stora antalet övertidstimmar och det faktum att mindre än en tredjedel av alla anmälda brott klaras upp. Inom oppositionen har vi, herr talman, den bestämda uppfattningen att vi någon gång måste komma ifatt och att detta nu är viktigare än någonsin just därför att det finns tendenser både inom vårt land och internationellt som visar att själva demokratins fundament sätts i fråga. Jag vill påminna kammarens ärade ledamöter om det reportage som tidningarna i dag har om studentoroligheterna i Rom. Dessa demonstrationer gäller inte bara studenternas arbetsvillkor och studenternas speciella frihet, utan demonstranterna vill bestrida det riktiga i en representativ demokratis sätt att fungera. Det finns anledning att i en demokrati tala om friheten för människor att framföra sina åsikter. Men den friheten får inte medföra — det finns tendenser i den riktningen — en ofrihet för en motpart att ge uttryck för sina åsikter.

Det är just i samband med upprätthållandet av den allmänna ordningen och rättsstatens demokratiska fundament som polisen har sina viktiga uppgifter. Det är inte fråga om våld, det är inte fråga om hårda metoder, utan det är fråga om den ordning och den självdisciplin bland människor som demokratin som arbetsform kräver. Jag menar, herr talman, att riksdagen bör ha klart för sig att om man i dag avslår reservationen, så går det i första hand ut över den service som polisen skall ge allmänheten för ordningens upprätthållande, för trafikövervakningen och i samband med polisens viktiga brottsförebyggande verksamhet.

Jag ber, herr talman, att med instämmande i vad de två föregående talarna har sagt få yrka bifall till reservationen vid punkten 8.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Vi har nu hört företrädare för reservanterna under denna punkt i utskottets utlåtande. Fröken Ljungberg sade anspråkslöst, att det kanske var onödigt med denna trestämmiga kör. Om detta konstaterande hade medfört att hon avstått från att hålla sitt anförande, hade jag personligen beklagat det. Allt vad hon sade var intressant. Jag kan inte instämma i allt vad hon sade, men mycket i hennes anförande var även från min bedömning alldeles korrekt. Speciellt gäller detta vad hon sade i det avsnitt av anförandet, där hon med återopande av utskottets skrivning talade om objektiv information genom massmedia. Det är ett förskräckligt ord, men det används och alla vet vad det är för någonting. Jag kan inte formulera det bättre och skall inte heller göra minsta ansträngning att omformulera hennes tolkning av utskottets utlåtande på den punkten; jag vill helt och fullt instämma i den.

Sedan gav sig fröken Ljungberg in på en analys av vilka motiv som kan ha legat bakom socialdemokraternas ställningstagande i utskottet. Hon noterade först den enighet över partigränserna som föreligger i sakfrågor och kom sedan in på oenigheten när det gäller att släppa till pengar. Hon karakteriserade Kungl. Maj:ts förslag som »en nedbantning» och tillade sedan tyst och diskret »av rikspolisstyrelsens förslag». Förslaget innebär emellertid ingen nedbantning utan tvärtom en upprustning av resurserna om man ser det mot bakgrund av de resurser vi disponerar i dag. Man kan naturligtvis använda en massa andra saker som jämförelsematerial, men i så fall kan man t. ex. karakterisera reservationen som en fruktansvärd nedbantning av polischefernas önskemål. Men slik argumentering passar ju inte i riksdagen — den passar bättre på andra sammankomster där man brukar använda sig av så enkla tricks. En jämförelse skall ju vara realistisk och meningsfull. Detta var den

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

enda skönhetsfläck jag kunde upptäcka i anförandet av reservanternas sista talesman.

Det har i debatten sagts att finansministern satt sin hand på justitieministern och på statsutskottets socialdemokrater. Om det är ett täckord för det förhållandet, att vi sätter kostnaderna för polisen i relation till kostnaderna för andra områden där vi vill att samhället skall placera pengar, och för det förhållandet att vi bedömer kostnadernas storlek med hänsyn till de inkomster vi anser att samhället kan ta in, så har man fattat alldeles rätt. Nu är det ju populärt att låta personnamn symbolisera sakförhållanden, och då säger man att Sträng, finansministern, satt sin hand på socialdemokraterna, då man avser det förhållandet att vi vill fördela de resurser som tas in till samhället. Vi tycker inte att vi vill gå längre på denna punkt, eftersom det finns många andra områden som också är angelägna och på vilka vi vill lägga en del av de medel som samhället disponerar. Det är alltså en sådan avvägning vi vill göra.

Diskussionerna om anslagen till polisen har många gånger varit fyllda av situationsbilder och detaljbeskrivningar av olika tekniska finesser i polisverksamheten — man har ju velat illustrera vad man har velat säga. Jag skall försöka undvika det i år. Under de tre år som gått sedan polisen förstärktes har det — det är uppenbart för alla — skett en kolossal effektivitetsökning inom polisen. Polisen har inte bara fått fler personer till sitt förfogande, utan det har också skett en samordning av organisationen och man har fått tekniska resurser som tål jämförelser åt alla håll. Detta har gjort att den totala effekten av polisens arbete är mycket stor. Ökningen av de personella resurserna inom polisväsendet har man i år liksom förra året i huvudsak lagt på justitiedepartementets huvudtitel; både polisen och kriminalvården har ju fått personalökningar av en storlek som

andra verksamhetsgrenar inte fått. Men det är klart att det kan behövas mer; det finns ingen gräns uppåt för hur mycket poliser vi skulle kunna ha i detta land. Man kan nämligen alltid säga att saker som man inte vill skall hända skulle ha kunnat undvikas med ännu fler poliser. Att det inte finns någon gräns uppåt märker man ju när man jämför vad som har begärts från olika håll. Polischeferna har begärt 2 919 tjänster och reservanterna har begärt 714 för att nu använda det som jämförelsetal. Men jag tror att vårt förslag innebär en riktig och klok avvägning, framför allt som man fortsätter att släppa till förbättrade tekniska resurser.

Jag tycker att folkpartiets talesman, herr Gustafsson i Skellefteå, och medreservanterna från hans parti, i varje fall de som hittills dokumenterat sin åsikt i frågan, intar en mycket egendomlig hållning till polisen. Folkpartiet vill gärna framstå som om det ville ge polisen stora resurser. Nu ber jag, herr talman, om överseende, om jag bara nämner, att det finns en punkt 27 som gäller investering i polishus — jag skall inte argumentera i sakfrågan, det kommer vi till senare i slutet av behandlingen av denna huvudtitel. Jag nämner emellertid denna punkt, därför att det ger en helhetsbild av folkpartisternas ståndpunkt i fråga om polisens resurser. På den punkten är folkpartisterna ensamma om att vilja spara 20 miljoner kronor — de har inte ens centerpartiet med sig därvidlag. Folkpartiet har alltså lyckats med konststycket att hänga med i fråga om att vara de som vill se till att polisen får förstärkta resurser, trots att partiet egentligen i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag föreslår minskning av polisens resurser med över 13 miljoner kronor — 13 750 000 är den exakta siffran. Folkpartiet vill alltså ge polisen så mycket mindre för att kunna fungera.

Nu kommer naturligtvis herr Gustafsson i Skellefteå att säga — vi kan natur-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

ligtvis ta upp den diskussionen på ifrågavarande punkt — att det inte alls är jämförbart. Men det är jämförbart. Det hör nämligen samman med de tekniska resurser som polisen disponerar över, och i den anslagsram som staten påtar sig för att ge polisen dess resurser inräknas det som en mycket väsentlig sak, även om anslagstilldelningen på den punkten verkar på lång sikt. Jag vill gärna fästa ledamöternas uppmärksamhet på att folkpartiet i detta avseende är ensamt. Jag tycker att det hedrar de andra partierna att de har tagit konsekvenserna av sin önskan att förstärka polisens resurser i jämförelse med vad Kungl. Maj:t föreslår. Däremot framför folkpartiet ett anslagskrav som är avsevärt — över 13 miljoner kronor — svagare. Det kanske blir tid under den debatt, som vi förmodligen kommer att få med långa anföranden på den punkten att läsa i utskottsutlåtandet nr 2 att det finns en reservation på s. 27 som ledamöterna kan ta del av. Säkerligen har den inte upptäckts. Jag tycker att det är väsentligt att det sägs här. Sakdebatten om polishuset kan ju föras på den punkten.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman säger att mitt påstående, att departementets förslag, är ett nedbantat förslag, är felaktigt. Han säger att det i stället innebär en upprustning. Ja, visst innebär det en upprustning, men det är, som jag uttryckte det, en nedbantning i förhållande till klart dokumenterade behov. Reservationen innebär en anslutning till förslag av den instans som torde ha de största möjligheterna att i sak bedöma behoven, nämligen rikspolisstyrelsen. Denna styrelse säger själv att den har ansett sig av flera skäl böra vara ytterligt restriktiv och har bantat ner. Där efter gör departementschefen en ytter-

ligare nedbantning av rikspolisstyrelsens förslag.

Vidare ställer herr Bergman frågan: Finns det ingen gräns uppåt för behovet av tjänster? Jo, visst gör det det, det är självklart. Det är ingen här som på något sätt eftersträvar att få en polisstat, där polisen skulle spela en dominerande roll. Men här gäller det att kunna arbeta en arbetsbalans som är alltför stor. Om polisen hade haft möjligheter att upprätthålla sin uppgift när det gäller ordningen i samhället, hade man kanske kunnat spara in enbart under förra året drygt hälften av de pengar som begärs i reservationen.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman måste väl känna att hans argument här är svaga, eftersom han måste ta upp frågan om polishuset redan nu. Jag vill emellertid bestämt bestrida att vårt förslag på den punkten skulle innebära någon minskning av polisens resurser som herr Bergman säger. Det är fråga om en minskning av anslaget.

Men enligt de uppgifter vi fått skulle det, om vi nu anslår 20 miljoner kronor och lägger detta till de medel som redan står till förfogande på grund av tidigare anslag, vara fullt tillräckligt under nästa budgetår för den verksamhet som här kommer att bedrivas. Att vårt förslag skulle innebära en minskning av polisens resurser betraktar jag som rent nonsens.

Sedan sade herr Bergman att kostnaderna måste ställas i relation till utgifter på andra områden, och det är naturligtvis sant. Det är givetvis på detta område som på alla andra fråga om en avvägning. Men om man summerar vad som diskuterats här i dag: det stora övertidsuttaget, arbetstidsförkortningen och utbildningsverksamheten — som herr Antonsson talade om och som är utomordentligt angelägen — tycker jag att man kommer fram till

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

att den av regeringen föreslagna ökningen är otillräcklig och att det är starkt motiverat med en ytterligare ökning av polistjänsterna.

Herr ANTONSSON (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bergman understök att utskottet företräder vad som kan anses vara försvarligt från ekonomisk synpunkt vid en bedömning som tar hänsyn till andra angelägna reformer.

Men, herr Bergman, jag vill ställa denna fråga: Om man uppfattar, och det måste man göra, polisens verksamhet som brottsavkräckande måste väl detta resultera i att samhället besparas väsentliga utgifter på andra områden? Herr Bergman, vad kostar det samhället att ha interner på fångvårdsanstalter, liksom våldsbrotten då det exempelvis gäller sjukvård, personskadorna i fråga om produktionsbortfall etc., och vad kostar vårdslösheten i trafiken beträffande såväl person- som vagnskador? Tar man hänsyn till dessa faktorer och en rad andra som jag skulle kunna räkna upp är jag alldeles övertygad om att den förstärkning av polisresurserna som det här talas om i realiteten är inte någon utgift utan en nationalekonomiskt väl underbyggd satsning.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Antonsson försökte att tala om vad all den brottslighet som vi drabbas av kostar samhället, men han vet lika väl som jag att ingen kan svara på frågan hur mycket sådant kostar. Men han har väl inte heller räknat med att någon skulle kunna göra det. Detta illustrerar emellertid något av det jag sade till fröken Ljungberg, nämligen att det inte finns någon gräns uppåt för hur många poliser vi kan ha, ty även om vi ständigt ökar antalet kommer det alltid att kunna resas krav på fler.

Till fröken Ljungberg vill jag säga att jag inte betraktar rikspolisstyrelsen

som den instans som har förmåga att bedöma vad samhället skall kosta på sig i fråga om poliser. Rikspolisstyrelsen kan fackmässigt redovisa polisens behov sett från de egna synpunkterna, men justitieministern, regeringen och riksdagen har bedömningsföresättningsgarna då det gäller att bestämma vad vi skall betrakta som vårt behov. Även om rikspolisstyrelsen i dag har en chef som fostrats i kanslihuset och som statssekreterare i inrikesdepartementet en gång fått en mycket god allmänorientering, kan man ändå inte begära, att rikspolisstyrelsen skall ha samma bedömningsförmåga som de som har totalitetsöverblicken. Man måste ju bedöma vad som skall göras utifrån förutsettningsgarna för realiserandet.

Till herr Gustafsson i Skellefteå vill jag säga att det inte bara är nonsens. Säg inte så om mittenbrodern och den kommande mittensystemen — eftersom det är fröken Ljungberg som här är talesman — med tanke på ett eventuellt närmare släktskap, ty vederbörande står ju inte bakom reservationen beträffande polishuset! Men, herr talman, den frågan kan vi återkomma till, och då kan herr Gustafsson få mer tid på sig att framlägga alla tänkbara skäl, och då kan vi också diskutera polishusens betydelse för polisens effektivitet. Detta gäller alltså den näst sista punkten i utlåtandet.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Får jag bara efter herr Bergmans omdöme om rikspolisstyrelsen säga, att jag vill fasthålla vid min uppfattning att regeringen håller sig med en högt kvalificerad verksamhet.

(Herr Bergman: Säkerligen!)

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Som den i sista hand inför riksdagen ansvarige för polisverk-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

samheten här i riket och därigenom också företrädare för Sveriges poliskår vill jag uttala min stora glädje och tillfredsställelse över det förtroende för och den positiva inställning till polisväsendet som utskottets talesmän har uttalat i dag. Det glädde mig mycket att höra fröken Ljungberg säga att utskottet helt förstår polisens svårigheter och inser nödvändigheten av att med alla till buds stående medel underlätta polisens arbete. Jag noterade också med glädje herr Gustafssons i Skellefteå uttalande att polisen fullgör sina uppgifter på ett förtjänstfullt sätt.

Man kan givetvis ha olika meningar om fördelningen av de resurser som står till förfogande. Skall vi lägga mera på polisverksamheten eller på kriminalvården eller domstolarna? Det är i stort sett dessa områden jag har haft att avväga mot varandra under det budgetarbete som föregått framläggandet av statsverkspropositionen.

Låt oss se vad som har hänt under de senaste åren. Det har skett väsentliga personella förstärkningar och en effektivisering av arbetet inom polisväsendet sedan förstatligandet ägde rum den 1 januari 1965, och nog tycker jag att vi genom förslagen i årets statsverksproposition fortsätter denna trend. Jag skall här med några siffror belysa utvecklingen under de senaste åren.

Under budgetåren 1966/67 och 1967/68 har den lokala polisorganisationen tillförts sammanlagt 650 nya tjänster. I årets statsverksproposition har medel beräknats för ytterligare 450 tjänster. Detta innebär en ökning med 1 100 tjänster på tre år. Personalstyrkan vid rikspolisstyrelsen exklusive säkerhetstjänsten har ökat från 224 vid rikspolisstyrelsens inrättande till 324 i dag, och vi föreslår nu ytterligare tjänster för nästa budgetår. Den totala ökningen inom statsförvaltningen under innevarande budgetår och enligt förslagen i statsverkspropositionen för nästa budgetår har beräknats till sammanlagt

2 900 tjänster. Av dessa nya tjänster under två år tillföres polisväsendet 780, d. v. s. 25 procent av samtliga nyinrättade tjänster. Till detta kommer sedan den väsentliga förstärkningen av rikspolisstyrelsens personal.

Vi får emellertid inte se polisväsendet som det enda saliggörande i kampen mot brottsligheten. Rättsväsendet skall ses som en helhet. Det kan då vara av intresse att konstatera, att om riksdagen bifaller Kungl. Maj:ts förslag under andra huvudtiteln, så får myndigheterna som hör till justitiedepartementets verksamhetsområde möjlighet att öka antalet tjänstemän med 856. Det betyder att rättsväsendet tar i anspråk drygt 60 procent av den totala ökningen av tjänstemän för statlig verksamhet. Jag kan därför, fröken Ljungberg, inte på något sätt anse mig misshandlad av finansministern på detta område. Inte heller hade jag någon anledning att klaga över finansministerns behandling av mina förslag när jag hade fått en så väsentlig andel av den lilla kaka som fanns att fördela.

Självfallet kunde jag dock ha gjort avvägningen på ett annat sätt. I reservationen föreslår man ytterligare sammanlagt 264 tjänster för polisväsendet medan jag i statsverkspropositionen begärt 260 nya tjänster inom kriminalvården. Jag kunde naturligtvis ha sagt mig, att vi i år inte skulle satsa något på kriminalvården, utan skulle lägga hela ökningen på polisen. Jag ansåg mig emellertid inte kunna stå till svars inför riksdagen med en sådan avvägning.

Också på annat sätt har polisväsendet kraftigt förstärkts. De materiella förstärkningarna har varit betydande. Det skedde en kraftig upprustning i samband med polisväsendets förstatligande, t. ex. i fråga om inköp av motorfordon, och därefter har under årens lopp sammanlagt 50 miljoner ytterligare satsats på detta ändamål. För nästa budgetår föreslås härför 27 miljoner kronor. Den utveckling innebär exempelvis att

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

antalet bilar inom polisväsendet, som före förstatligandet undersäeg 1 000, den 1 juli i år kommer att överstiga 2 000. Antalet motorcyklar har ökat från 355 till 455, och fyra helikoptrar har anskaffats. En mycket betydande upprustning av radio- och telexmaterielen har även kunnat ske, och utbyggnaden av ett radionät, som skall ge fullgod radiotäckning av hela landet, pågår för närvarande. Den personliga materielen i form av skyddsutrustning och kontorsutrustning har kompletterats i väsentliga avseenden, och det pågår därvidlag ett fortsatt arbete.

Vidare har en datamaskin anskaffats för användning inom polisväsendet. Genom utnyttjandet av denna har åtskilliga maskinella rutiner kunnat byggas upp både för den administrativa verksamheten och för den egentliga polisverksamheten. Därvidlag kan vi också vänta oss ytterligare rationaliseringar. Ett intensivt arbete pågår delvis i anslutning till samarbetsorganet för ADB inom rättsväsendet.

Också i övrigt strävar vi efter att effektivisera polisverksamheten. Av särskilt intresse är sådana åtgärder som förenklar polisens utredningsarbete och befriar den från göromål, vilka kan utföras av icke polisutbildad personal. Därigenom får man möjlighet att utnyttja polispersonal för direkt brottsförebyggande och brottsbekämpande åtgärder. En ny anmälningsrutin som kommer att förenkla arbetet har skapats. Vidare pågår ansträngningar i syfte att förenkla undersökningsförfarandet i vissa brottmål av enklare beskaffenhet.

I fjol infördes i vissa delar av landet systemet med ordningsföreläggande vid vissa trafikförseelser, vilket avses tråda i kraft för hela landet den 1 juli i år. Detta system kommer att medföra en betydande arbetslättnad. Jag kan nämna att införandet av ordningsboten för vissa trafikförseelser inom bara ett polisdistrikt i Stockholms län medförde en arbetskraftsbesparing motsvarande

en hel tjänst genom att det tidigare arbetet med registrering av polismännens rapporter bortföll. Vilken lättnad det betyder för polismännen att slippa skriva alla dessa rapporter, som det åtgick en hel arbetskraft för att registrera, förstår var och en. Vi har också påbörjat en översyn av polisdistriktens organisation för att försöka skapa slagkraftigare polisenheter.

De nya arbetsmetoderna, med bl. a. tillkomsten av nya tekniska hjälpmedel, ställer ökade krav på polismännens utbildning, och den utbildningsreform som riksdagen i fjol fattade beslut om skapar förutsättningar för en god utbildning av polismännen för de uppgifter som kommer att tilldelas dem i den nya polisorganisationen. Polisens aktivitet och effektivitet kommer därigenom att ytterligare öka. Jag tror, herr Antonsson, att det vi satsar på utbildningen av polismännen är en investering som vi på sikt kommer att få god avkastning av.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet inte för att ge ett genmäle till justitieministern — det är bara på en punkt som jag vill göra ett påpekande med anledning av hans inlägg — utan för att betyga justitieministern min aktning för det intresse som han alltid har visat när det gäller dessa frågor. Det sätt varpå justitieministern behandlat frågan om polisen t. ex. inger djup respekt.

Låt mig emellertid när det gäller avvägningen säga, att visst kan justitieministern vara nöjd med att andra huvudtiteln har fått 60 procent av ökningen av det totala antalet statstjänster, men det är kanske riktigt att denna förstärkning — och mer därtill — görs just här i nuvarande läge. Det är själva avvägningen som är det svåra. Justitieministern stryker under att det för hans

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

del gäller avdelningen mellan de tunga avsnitten: polisväsendet, domstolarna och kriminalvården. Skall det ges mer här eller där? Ja, är det bara en rent finansiell avvägningsfråga? Är det inte också en fråga som måste bedömas med utgångspunkt från dessa tre avsnitts inbördes sammanhang med varandra? Det gäller dels den i stor utsträckning profylaktiska betydelse som jag tillmäter polisverksamheten, dels de konsekvenser av en växande kriminalitet som samhället måste ta — de försök som samhället genom kriminalvården gör att återställa, att resocialisera. Detta inbördes sammanhang mellan de tre avsnitten skapar nu på sätt och vis en ond cirkel; polisen får inte tillräckliga resurser; då ökar kriminaliteten med nya krav på polisen och kriminalvården som följd. Så uppstår denna onda cirkel.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Fröken Ljungberg sade att det kanske just är på detta område — alltså beträffande polisverksamheten — som vi i nuvarande läge skall göra en hårdare satsning. Jag undrar om kammarens ledamöter kommer att instämma i det yttrandet när socialhuvudtiteln så småningom skall behandlas, när utbildningsdepartementets krav på ytterligare förstärkningar skall diskuteras o. s. v.? Nej, det måste ske en generell planering och fördelning, och sedan får man inom varje huvudtitel göra avvägningen mellan olika ändamål. Jag tycker därför att det var ett lyckligt beslut som riksdagen fattade när den bestämde att polisväsendet skulle föras över till justitiedepartementet. Vi har nu hela rättsvården inom ett område, så att vi kan göra en samlad bedömning av frågorna och avgöra vad som med hänsyn till det inbördes sammanhanget bör läggas på det ena eller på det andra avsnittet.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag vill också gärna betyga att justitieministern, såvitt jag kan bedöma, visat en utomordentligt stor ambition när det gäller att komma till rätta med de problem vi här diskuterar. Jag vill säga att han gjort det i olika sammanhang, samtidigt som jag inte kan anse annat än att det här ändå är fråga om en otillräcklig upprustning av polisverksamheten.

Justitieministern förde ett resonemang om prioritering. Jag vill då framhålla — och jag tror att fröken Ljungberg var inne på samma sak — att upprätthållandet av allmän ordning och säkerhet ju är statens *primära* uppgift. Den är klart prioriterad redan i förväg så att säga. En betydande satsning på detta område är då inte alls uppseendeväckande. Själva grundförutsättningen för att vi skall kunna bedriva samhällsverksamheten är ju att det råder ordning och säkerhet i samhället. Därför tycker jag inte det är ett riktigt bärande argument att en betydande upprustning redan gjorts. Jag vill gärna betyga att en upprustning *har* skett, men jag tvekar likväl inte att påstå att detta skett i otillräcklig omfattning. Fråga polischeferna om den saken, fråga rikspolisstyrelsen och fråga den allmänhet som drabbas av de brister med åtföljande missförhållanden som råder på detta område i samhället! Då skall ni säkerligen få övertygande instämmanden i det jag här anfört om att den upprustning som skett har varit otillräcklig. Som ett enda belägg vill jag bara erinra om ett par siffror. Det har tidigare här i debatten hänvisats till polischeferna, som ju dock får betraktas som omdömesgilla och särskilt fackkunniga på området. Dessa begärde nära 3 000 nya tjänster, och i statsverkspropositionen, efter prutningar i flera led, blev det 450 nya tjänster. Det är ju dock en avsevärd skillnad mellan de två siffrorna.

Herr Bergman ifrågasätter rikspolisstyrelsens kompetens när det gäller att

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

göra bedömningen av vad som behövs på detta område. Jag tror att han vid närmare eftertanke måste inse att han därvidlag har tagit till överord. Om han hade sagt att rikspolisstyrelsen inte har kompetens att göra finanspolitiska eller skattepolitiska bedömningar hade jag förstått honom, men jag tror det är oriktigt att säga att styrelsen inte skulle kunna vara i stånd att göra en avvägning av behoven på detta område.

Herr talman! Jag vill fortsätta med att understryka några viktiga argument för en ökad polisrekrytering. De är delvis redan berörda i denna debatt. Polisen har en dubbel uppgift: dels att beivra brott, som redan begåtts eller misstänks ha begåtts, dels att förhindra brott. Dessa är traditionellt de båda huvuduppgifterna för polisen. Som ett resultat av personalbristen har dock polisens *preventiva* uppgift kommit alltför mycket i bakgrunden. På trafikområdet har gjorts färsk erfarenheter av vad som står att vinna i form av förbättrad efterlevnad av gällande bestämmelser och därmed bättre trafiksäkerhet genom ökning av personalinsatsen från polisens sida. En del — och säkerligen en rätt stor del — av den höga brottslighet vi har måste nog skrivas på kontot »otillräcklig bevakning av städer och samhällen». Där finns ju stora värden inomhus och utomhus som vi måste försöka långt bättre bevaka än f. n. Det skulle med all sannolikhet gå att rätt väsentligt bringa ned brottsligheten genom en tillräcklig satsning på polisen, och det skulle också gå att häva åtskilligt av den otrygghet som t. ex. många gamla och sjuka känner till och med i sina bostäder och ännu mycket mer utomhus. Det finns faktiskt människor som av sådana skäl inte vågar gå ut i våra större befolkningscentra utan av detta skäl anser sig böra hålla sig inomhus dygnet om.

Risken för överfall betecknas mångestädes som stor och uppges på sina håll till och med vara stadd i ökning. Den elementära säkerheten för medbor-

garen är då i motsvarande mån reducerad. Det föreligger rent av en tendens till en sänkning av ordnings- och säkerhetsstandarden. När vi talar om standard bör vi nog ta med även standarden i fråga om ordning och säkerhet.

För det andra är, till skillnad mot vad som länge varit fallet, svårigheterna att rekrytera polisen med lämpligt folk nu närmast obefintliga; det har förut berörts. Detta är ett helt nytt inslag i bilden. Rekryteringssvårigheterna var länge ett stort problem i polisverksamheten, men de är i dag ett förbrukat argument för den otillräckliga polisverksamheten, vilket delvis hänger samman med de många friställningarna på arbetsmarknaden och arbetslösheten i dess släptåg. Just nu borde man enligt min mening passa på att öka rekryteringen till polisen, särskilt som man på grund av det sålunda växande utbudet av arbetskraft nu kan göra ett strängare urval än tidigare. Det var förut ett stort problem att man nödgades acceptera även personer, vars lämplighet man vid närmare granskning måste i viss mån ifrågasätta.

För det tredje måste man väl äntligen på ett radikalt sätt gripa sig an med den omfattande övertidstjänstgöringen inom polisen — ett förhållande som troligen inte har någon motsvarighet på andra områden av den statliga verksamheten. Att en sådan övertidstjänstgöring är olämplig är så många gånger omvittnat att jag avstår från att vidare utveckla skälen till denna ståndpunkt. I motionerna I: 323 och II: 426 framhålles att övertidsarbete från flera synpunkter är dyr arbetstid. Dels betyder mycket övertidsarbete att personalen blir överansträngd med högre sjukledighet som följd och, på längre sikt, att yrket får rekryteringssvårigheter, dels innebär övertidstimmar högre ersättningsar än annan arbetstid. Övertidsarbetet berörs inte alls i utskottsmajoritetens förslag till utlåtande, vilket för mig är ett överraskande förhållande.

Jag vill, herr talman, med dessa ord

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

yrka bifall till den reservation av herr Axel Andersson m. fl., som är fogad till punkten 8 i detta utlåtande.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är alldeles på det klara med att mitt uttalande om rikspolisstyrelsens kompetensområde kommer att missuppfattas åtskilliga gånger av herr Wiklund i Stockholm och andra, eftersom de vill missuppfatta det.

Jag sade emellertid helt klart ifrån att det tillkommer rikspolisstyrelsen att göra bedömningar från polisens synpunkter men inte med tanke på vad samhället totalt kan behöva på skilda områden. Kunde vi inte ifrågasätta vad rikspolisstyrelsen har anfört, vore det bara — även om det i och för sig är svårt — ett additionsarbete att lägga ihop vad t. ex. bostadsstyrelsen, skolöverstyrelsen och andra verksstyrelser föreslår. Vad riksdagen då skulle syssla med vet inte jag, men i varje fall bleve vi inte så arbetstyngda som vi är i dag när det gäller att bedöma den totala resursfördelningen i samhället.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse den reträtt som herr Bergman gjorde i sitt anförande.

Herr BERGMAN (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ingen reträtt!

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Att jag har kommit med som talare i detta sammanhang beror på den omständigheten, att statsutskottet under denna punkt har behandlat en motion — nr 39 i första kammaren och nr 55 i andra kammaren — där jag i denna kammare står som huvudmotionär.

Utskottet har yrkat avslag på motionen, men jag skulle vilja säga ett par ord om den i alla fall.

Det gäller de s. k. polititransporterna,

d. v. s. transporter som av olika anledningar måste utföras med lik som skall genomgå obduktion på rättsläkarstation och som rikspolisstyrelsen har hand om. Rikspolisstyrelsen har kontrakt med en entreprenörfirma här i Stockholm för ombesörjande av sådana transporter i Stockholms polisdistrikt, och det är ingenting att säga om detta. Där emot har man tagit denna firmas tjänster i anspråk också då det gäller att utföra dessa transporter inom andra polisdistrikt, där det finns rättsläkarstationer, med den påföljden givetvis, att transporterna blir onödigt dyra. Man går alltså förbi de möjligheter som finns inom de olika polisdistrikten ute i landet att betjäna sig av begravningsentreprenörer eller andra att forsla sådana lik till den närmaste rättsläkarstationen.

Utskottet säger vid behandlingen av ärendet att dessa kostnader ingår i omkostnadsanslaget och att de därför inte är värda att gå närmare in på. Jag skulle emellertid gärna vilja påpeka, att även om det finns ett omkostnadsanslag för sådana saker, så bör man naturligtvis ta i anspråk de möjligheter som finns att förbilliga transporterna.

Jag antecknade med tillfredsställelse att justitieministern sade i sitt anförande, att han var glad över att man kunde spara arbetskraft av olika anledningar, exempelvis genom rationalisering. Jag vill tillägga att man bör vara angelägen om att spara på kostnaderna också och att även spara på tiden. Vi måste rationalisera även i detta avseende.

De rådande förhållandena har väckt förundran, herr talman, hos olika entreprenörer i de olika polisdistrikten, och detta har getts till känna på olika sätt. Det hade varit värdefullt, tycker jag, om statsutskottet hade velat höra vilken motivering rikspolisstyrelsen har för att gå till väga på detta sätt, men någonting sådant har inte gjorts.

Jag hoppas att det skall finnas möjligheter att ändra på dessa förhållan-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

den — kanske justitieministern skulle kunna göra någonting åt saken.

Jag har inget yrkande.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Det finns ett gammalt uttryck som säger att droppen urholkar stenen. Det är med detta i minnet som jag tar till orda här.

Brottsorsakerna är många, men vi måste väl alla vara överens om att preventionen är någonting mycket viktigt och betydelsefullt. Den kan till att börja med leda till att många, som nu tror att de oupptäckta kan begå brott, förstår att de kommer att bli upptäckta, om de gör det. Det kommer ganska snart att leda till att allt fler avhåller sig från att begå brottsliga handlingar. Därigenom vinner vi att människor fortsätter ett samhällsnyttigt liv i stället för att ägna sig åt brottslig verksamhet, och vi vinner därigenom i fortsättningen också att vi slipper ifrån en mängd skador i samhället.

Är det inte uppenbart att vi i dagens läge har en klart otillräcklig poliskår? Den som arbetar ute på fältet märker i varje fall detta ganska snart. Ännu så länge har vi en kår som snart sagt i det oändliga arbetar med uppoffrande av tid och krafter. Frågan är bara hur länge denna kår orkar. Justitieministern säger att vi har fått ökade tekniska resurser. Det är bra, men de tekniska resurserna kan ju inte ersätta de personella. Vi måste ha dessa tänkande och arbetande polismän på plats just när det händer någonting. På många områden har vi väl upptäckt, att så inte är fallet i dag.

Herr Bergman säger att vi enligt den beräkning som gjorts just nu har de resurser som vi behöver. Jag undrar om inte denna beräkning trots allt är felaktig. När polischeferna ute i landet begär så och så många tjänster, heter det att det är deras beräkning men att vi måste beräkna på ett annat sätt. I likhet med vad som tidigare här har

frågats eller påståtts vill jag fråga: Är det inte just polischeferna ute på fältet som ser svårigheterna och som har ansvaret för sina olika områden, som skall och kan göra beräkningen av hur många tjänster som behövs på de olika platserna? Jag ser frågan på det sättet. Polischeferna gör ingen beräkning i överkant, utan den görs i överensstämmelse med behovet för att effektivt kunna bekämpa brottsligheten här i landet, dels i fråga om preventionen, som här talats om gång på gång, och dels vad gäller utredningsarbetet. Jag vill dock mycket starkt trycka på preventionen. Jag tror nämligen på att människor, som kommer underfund med att polisen kan finnas litet varstans, känner ett avtagande intresse för att begå brott. Det finns trots allt inte särskilt många som längtar efter att få tillbringa sitt liv i fängelse.

Vår bevakning är otillräcklig. Hur man än diskuterar saken kommer man hela tiden tillbaka till att så är fallet.

Vi är några från högerhåll som skrivit en motion som rör en detalj av detta problem. Den gäller tunnelbanan i Stockholm. Man kan nog säga att förhållandena nere i tunnelbanestationerna utgör ett exempel på hur det inte skall vara. Många använder tunnelbanan, men vi vet också att det finns en del, särskilt äldre, som inte vågar använda den bekväma tunnelbanan just därför att det särskilt vid vissa tider finns element som oroar och stör. Dessa är ofta alkohol- eller narkotikapåverkade. Många äldre människor förs därför helt enkelt inte använda tunnelbanan; detta gäller för övrigt inte bara äldre personer utan även yngre. Bör vi i vårt samhälle inte kunna räkna med att ge våra äldre, de som i viss mån lagt grunden till vårt rättssamhälle, en sådan service att de tryggt kan färdas med offentliga trafikmedel? Förhållandena vid tunnelbanan är en mörk fläck. Polisen kämpar, och vi har velat ha en förstärkning just där. Denna förstärk-

Lokala polisorganisationen: Avlöningar och Omkostnader

ning skulle innebära ytterligare tjänster, eftersom andra områden inte får försvagas. Med den personalbrist som vi har kommer det nuvarande oefterrättliga tillståndet att fortsätta. Förhållandena har visserligen blivit mycket bättre inom vissa områden, och det är vi tacksamma för, men de personella resurserna måste ändå utökas. När rikspolisstyrelsen mycket hovsamt beräknade det slutliga antalet tjänster, hade man väl klart för sig allt det som justitieministern har gått igenom i fråga om ökade tekniska resurser.

Jag är tillbaka där jag började: vi måste öka polisstyrkan. Jag ber att få yrka bifall till reservation vid punkten 8.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Herr Berglund ställde en direkt fråga till mig angående de s. k. polititransporterna och undrade om man inte genom det avtal som rikspolisstyrelsen träffat har gjort dessa transporter onödigt dyra.

Min erfarenhet av rikspolisstyrelsens förhandlingsskicklighet har lärt mig att man där i allmänhet träffar för statsverket utomordentligt förmånliga avtal. Att man i detta fall kommit att träffa ett avtal enligt vilket transportkostnaderna i vissa fall kan bli högre än en begravningsbyrå skulle ha debiterat i det enskilda fallet har två orsaker. Den ena är att man måste ha en betryggande kontroll av likets identitet under transporterna och den andra är att det företag som man träffat avtal med svarar för jourhållningen dygnet runt, och denna service är oundgängligen nödvändig för polisen.

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! När vi behandlade denna fråga nästan på dagen för ett år sedan fick jag med anledning av en motion beträffande polisdistriktsindelning-

en det lugnande beskedet att en översyn hade påbörjats. I år får vi ungefär samma besked, men vi får inte veta hur långt man har hunnit eller när översynen beräknas vara avslutad.

Eftersom jag har den bestämda uppfattningen att polisdistriktsindelningen har betydelse för verksamheten, särskilt i vissa områden av vårt land, vill jag utnyttja tillfället i denna debatt att ställa den enkla lilla frågan till justitieministern: När beräknas denna översyn vara avslutad?

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för att han ville svara på den fråga som jag framställde.

Jag är medveten om att det måste förekomma kontroll på dessa transporter, men jag ifrågasätter om inte den kontrollen kan utföras även om man anlitar entreprenör inom det polisdistrikt som det gäller. Då skulle polisen kunna utöva kontrollen och följa med transporterna såsom sker inom stockholmsområdet. Avtalet för stockholmsområdet gäller bara Stockholms polisdistrikt och ingenting annat.

Sveriges begravningsentreprenörers förbund säger att de olika polisdistrikten mycket väl själva kan svara för jourhållningen.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag tror att herr Berglund och jag har litet olika uppfattningar om den praktiska betydelsen av den jourhållning som kan åstadkommas genom nu gällande avtal.

Herr Wennerfors frågade när polisdistriktsindelningen kan komma att bli föremål för ett nytt avgörande. Rikspolisstyrelsen verkställde i fjol en utredning, som den framlade i sina petita. På grundval härav har vi sedan tillsatt en särskild utredning med parlamentariskt inslag, eftersom riksdagen vid tidigare

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar och Omkostnader

beslut i dessa frågor har tillmätt själva distriktsindelningen en ganska stor betydelse. Vi räknar med att den nu pågående utredningen skall vara färdig i så god tid, att resultatet av dess arbete kan komma under bedömning i höstens budgetarbete.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 8) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Andersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 98 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2 och 3

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 9—13

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 14***Fångvårdsanstalterna: Avlöningar och Omkostnader**

Kungl. Maj:t hade (punkterna F 3—F 4, s. 71—76) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar ett förslagsanslag av 112 600 000 kr.,

b) till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader ett förslagsanslag av 34 853 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 109 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 152 av herr *Bohman m. fl.*, såvitt nu var i fråga,

dels de likalydande motionerna I: 227 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 297 av herr *Wedén m. fl.*, såvitt nu var i fråga,

dels de likalydande motionerna I: 226 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 298 av herr *Wedén m. fl.* vari, såvitt nu var i fråga, under hänvisning till motionerna I: 227 och II: 297 hemstälts att riksdagen måtte

a) anvisa medel för inrättandet av 8 tjänster som verkstadsförmän vid de allmänna häktena, 3 e. o. konsulenttjänster för fritids- och kontaktverksamhet samt ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 35 000 kr. ökat anslag till arvodering av fritidsledare m. m. och därför till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 335 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 112 935 000 kr.,

b) anvisa 655 000 kr. till undervisning och fritidssysselsättning samt bib-

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar och Omkostnader

liotek vid fångvårdsanstalterna och därför för budgetåret 1968/69 under andra huvudtiteln till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 200 000 kr. förhöjt förslagsanslag av 35 053 000 kr.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 226 och II: 298, såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar ett förslagsanslag av 112 600 000 kr.,

b) till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader ett förslagsanslag av 34 853 000 kr.,

2. att riksdagen måtte

a) avslå motionerna I: 109 och II: 152 i vad de avsåge utredning angående de rättspsykiatriska undersökningarna,

b) avslå motionerna I: 227 och II: 297 i vad de avsåge tillfälliga personalförstärkningar vid vissa rättspsykiatriska kliniker.

Reservationer hade avgivits

2 a) av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Mundebo* (fp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 226 och II: 298, såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Fångvårdsanstalterna: Avlöningar ett förslagsanslag av 112 935 000 kr.,

b) till Fångvårdsanstalterna: Omkostnader ett förslagsanslag av 35 053 000 kr.;

2 b) av herr *Kaijser* (h), utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Vi har just fört en debatt om den besvärande arbetssituationen inom polisen, besvärande bl. a. till följd av den ökade brottsligheten. Det är givet att den ökade brottsligheten också medför en större arbetsbörda för kriminalvården. Problemet för kriminalvården är inte bara att antalet brott ökar, utan i minst lika hög grad att brottsligheten i många fall blir allt farligare och att vårdfallen blir allt besvärligare.

Det pågår en upprustning inom kriminalvården. Vi får nya moderna anstalter, bättre personalutbildning etc. Men ändå är det inte bra. I den allmänna debatten har många kriminalvårdare själva sagt att kriminalvården är inne i en kris, att kriminalvården ännu är för mycket av förvaring och för litet av behandling, att det finns för litet av individuella insatser, av rehabiliterande åtgärder och av eftervård.

Det finns givetvis inga enkla lösningar som snabbt kan medföra bättre förhållanden. I ett par partimotioner har folkpartiet pekat på några åtgärder som kan vara av betydelse. I det nu aktuella sammanhanget gäller det undervisnings-, fritids- och kontaktverksamheten vid fångvårdsanstalterna och de häktades situation. Kriminalvårdsstyrelsen har i många år försökt få fram en större satsning på fritidsverksamheten, men de kraven har — trots att de varit blygsamma — endast i begränsad utsträckning tillgodosetts.

Det finns nu ett särskilt skäl att öka resurserna på denna sektor. Arbetsfördelningen medför att de intagnas fritid, eller åt oss säga tid i sysslöshet, blir allt längre. Det är självfallet av stor betydelse för behandlingen att den tiden kan fyllas med meningsfull verksamhet. Vi anser därför att kriminalvårdsstyrelsens förslag om vissa

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar och Omkostnader

nya tjänster och vissa anslagshöjningar är väl motiverade. I motionerna och i en reservation till utskottsutlåtandet föreslås därför att tre konsulenttjänster för fritids- och kontaktverksamheten inrättas, att anslaget till arvodering av fritidsledare m. m. höjs med ytterligare 35 000 kronor samt att anslaget till undervisning och fritidssysselsättning samt bibliotek vid fångvårdsanstalterna höjs med ytterligare 200 000 kronor.

Också på en annan punkt anser vi att kriminalvårdsstyrelsens förslag om ytterligare personal är välmotiverat. Det gäller förslaget om arbetsledare vid de allmänna häktena. Sådana häkten har numera förlagts till polishusen i ett flertal större städer. Med hänsyn till att häktningstiden i regel omfattar några veckor och ibland kan uppgå till flera månader är det önskvärt att de häktade får möjlighet att arbeta.

Detta är emellertid på grund av personalbrist ofta inte möjligt. Kriminalvårdsstyrelsen begärde förra året elva arbetsledartjänster och fick tre, nu inga. Vi delar styrelsens uppfattning att också de resterande åtta tjänsterna behövs. I de nya lokalerna finns ju för övrigt också utrymme för arbetsledare, förråd m. m.

De ytterligare förstärkningar som vi här föreslår innebär kostnadsökningar med drygt en halv miljon kronor, sålunda en högst moderat höjning. Men det gäller utbyggnad på vissa särskilt angelägna områden, där de ytterligare insatserna kan ge mycket goda resultat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 2 a vid punkten 14 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! På denna punkt gäller ju samma allmänna resonemang som vi har fört på flera andra punkter, särskilt vidlyftigt beträffande polisen. Jag kan väl i alla fall tillåta mig, herr talman, att läsa en rad ur en folkpartimo-

tion, nr 297 i denna kammare. Där står på sidan 9: »Anstaltsvårdens krav på nya tjänster har i relativt hög grad tillgodosetts i årets statsverksproposition.» Detta står alltså i en motion undertecknad av herrar Sven Wedén, Bertil Ohlin och Henning Gustafsson m. fl. Det är alltså en partimotion från folkpartiet. Får man en sådan beteckning på statsverkspropositionen vad beträffar fångvården bör väl de flesta känna, att det är mycket som har hänt och mycket som händer även i år.

Det är klart att på detta område likasom på de flesta finns delområden om vilka det kan sägas, att man borde ha gjort litet mer eller ha gjort någonting annorlunda. Här motiverar man med hänvisning till arbetstidsförkortningen, att det bör vara fler tjänster för fritidsverksamheten. Därför yrkar man på anslag till ytterligare tre fritidskonsulenter. Det är klart att ytterligare tre konsulenter kan göra sitt. Det är bara frågan om en sådan detaljprövning av den statliga verksamheten skall ske i sådana här sammanhang.

Den andra fråga som nu är uppe till diskussion är frågan om vad de häktade kan få företa sig under den tid de sitter häktade. Häktningsgrunderna är ju så varierande, och förutsättningarna för att kunna hålla de häktade i sysselsättning, om de så önskar — det är ju bara då de kan få sysselsättning — är en komplicerad historia. Men den är föremål för en mycket intensiv uppmärksamhet just nu. Det har redovisats en promemoria för utskottet, där man försöker att ompröva de rent formella möjligheterna till sysselsättning och omplacering av de häktade till sådana anstalter där sysselsättningsmöjligheter skulle kunna föreligga. Det är också, såsom framgår av utlåtandet, att vänta en proposition till innevarande års riksdag med förslag om att ge häktade bättre möjligheter att få ägna sig åt någonting som kan göra väntetiden för dem något drägligare.

Fångvårdsanstalterna: Avlöningar och Omkostnader

Med det anförda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Som en av undertecknarna av folkpartiets motion i denna fråga skall jag be att få helt kort anföra några synpunkter. Det gäller alltså motionsparet I: 226 och II: 298 angående bl. a. de häktades sysselsättning.

Den utveckling som nu pågår vad beträffar de häktades situation är så till vida gynnsam och positiv som de häktade i ökad utsträckning kan placeras i särskilda häktesanstalter vid sidan av kriminalvårdens anstalter för verkställighet av avkunnade domar om frihetsstraff. Vi får alltså en åtskillnad här som jag tycker är utomordentligt betydelsefull rent principiellt.

En rad allmänna häkten har nyuppförts och där kan sålunda de häktade hållas effektivt avskilda från dem som avtjänar straff — ett förhållande som jag tror kommer att befrämja vad som egentligen borde vara självklart, nämligen att de häktade i princip måste anses oskyldiga så länge deras sak inte blivit slutprövad genom en fällande dom. Steget fullt ut rent psykologiskt tar man väl inte förrän uppgiften att svara för de häktades omhändertagande blir en uppgift för ett helt annat organ än den straffverkställande myndigheten, t. ex. enligt den princip som i viss mån debatteras i internationella sammanhang rörande kriminalpolitiska ting, nämligen att den häktade skall vara den i straffprocessen neutrale domarens fånge och alltså inte kriminalvårdens.

Men beträffande de häktades sysselsättningsmöjligheter innebär den skisserade utvecklingen egentligen en försämring. Vid de stora fångvårdsanstalterna finns ju arbetsledande personal som i viss mån även kunde ägna sig åt de häktade medan dessa ännu fanns på de till dessa anstalter anslutna häk-

tesavdelningarna. När de häktade sattes i särskilda häktesanstalter bröts i rätt hög grad kontakten med kriminalvårdens väl utvecklade arbetsdrift och de som står för denna, den arbetsledande personalen.

Man har nu nästan inga resurser, personellt eller i övrigt, på de allmänna häktena då det gäller att bereda de häktade sysselsättning, och dock är påfrestningarna för de häktade ofta större än för de dömda på grund av det plötsligt insättande frihetsberövandet, ovissheten om framtiden och de skador som t. ex. deras allmänna anseende kan tillfogas redan med anledning av häktningen med i en del fall kanske avsked från arbete eller uppsägning från bostad, ekonomiska förluster m. m. som följd. Både den häktade och hans anhöriga är för övrigt ofta i starkt behov av socialt och mänskligt stödjande åtgärder, som nu inte på ett organiserat sätt står till förfogande eller i varje fall ofta inte beaktas.

Kriminalvårdsstyrelsen upprepar, såsom framhållits av herr Mundebo i debatten, sitt krav på ett nytillskott av åtta verkstadsförmän till de allmänna häktena utöver de tre som det redan beviljats medel till för löpande budgetår. Vi har i vår motion yrkat på att dessa åtta tjänster skall inrättas i synnerhet som det finns utrymmen och arrangemang i övrigt för arbetsledare och sysselsättning vid de allmänna häktena. Man har alltså arrangerat dessa häkten även med beaktande av att det skall vara möjligt att ordna sysselsättning för häktade som önskar sådan.

Herr talman! Jag yrkar med det sagda bifall till reservationen 2 a vid punkten 14 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag vill bara göra en kommentar till herr Bergmans inlägg. Hans citat ur partimotionen, att an-

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

statstvårdens krav på nya tjänster i relativt hög grad tillgodosetts, utgör ett riktigt återgivande av vår uppfattning. Jag har även i mitt inlägg uttryckt, att det pågår en upprustning inom kriminalvården. Herr Bergman borde emellertid ha fortsatt med nästa mening i vår partimotion, där det konstateras följande: »En sida som konsekvent missgynnas i medelsanvisningen till kriminalvården är emellertid de intagnas fritidssysselsättningar och studiemöjligheter.»

Denna synpunkt utvecklas sedan i samma stycke i motionen, och slutsatsen blir på detta avsnitt liksom i ett annat om de häktades situation att det är nödvändigt med ytterligare personalförstärkningar, vilket kräves i reservationen till utskottsutlåtandet. Jag hoppas att herr Bergman tar lika starka intryck av dessa avsnitt i motionen och av motionens och reservationens slutsats som han gjort beträffande den mening han citerade i sitt inlägg.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag har läst både denna motion och många andra som innehållit de mest egendomliga synpunkter. Och vad jag här funnit särskilt sär eget har varit att det inom fångvården finns någonting, där folkpartiet tycker att beredningen har varit till fyllest. Det tyckte jag var anmärkningsvärt, och det ville jag uppmärksamma kammarens ledamöter på.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 a); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering,

i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 14) mom. 1) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 69 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 15

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 16

**Skyddskonsulentorganisationen:
Avlöningar**

Kungl. Maj:t hade (punkt F 11, s. 80—81) föreslagit riksdagen att för budgetåret 1968/69 anvisa till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar ett förslagsanslag av 9 093 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 226 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 298 av herr *Wedén m. fl.* vari, såvitt nu var i fråga,

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

under hänvisning till motionerna I: 227 och II: 297 hemställts att riksdagen måtte anvisa medel för den personalutökning inom skyddskonsulentorganisationen som föreslagits av kriminalvårdsstyrelsen och därför till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1968/69 under andra huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 726 000 kr, förhöjt anslag av 9 819 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 226 och II: 298, såvitt nu var i fråga, till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 9 093 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Kaijser* (h), *Ottosson* (h), *Per Jacobsson* (fp) och *Wallmark* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Antonsson* (cp), fröken *Ljungberg* (h) samt herr *Mundebo* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 226 och II: 298, såvitt nu var i fråga, till Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 9 652 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Inom kriminalvården ökar särskilt frivårdsfallen starkt i antal. Frivården har nu hand om fyra femtedelar av kriminalvårdens klientel, medan bara en tiondel av kriminalvårdens resurser går till denna vårdform. I år tillkommer ytterligare ett antal tjänster inom skyddskonsulentorganisationen. Under det gångna året har emellertid antalet frivårdsfall ökat med över

1 000 personer, varför den reella förbättringen inte är så stor. Hela skyddskonsulentorganisationen arbetar under mycket besvärliga villkor. Jag vill belysa situationen genom att återge ett par avsnitt ur några skyddskonsulenters redogörelser för verksamheten under år 1967. Det gäller skyddskonsulenterna i ett av stockholmsdistrikten, i ett av göteborgsdistrikten och i örebrodistriktet. Dessa tre områden täcker tillsammans den verklighet som skyddskonsulenterna står inför, och tongångarna är för övrigt liknande i rapporter från övriga distrikt.

I rapporten från skyddskonsultenten i ett av stockholmsdistrikten anför bl. a. följande: »Mera konsekventa arbetsprogram på längre sikt, kontroll och översyn av övervakningsuppdragen och andra viktiga uppgifter har ständigt måst ändras och eftersättas till följd av svaga personalresurser och att konsulenten ej alltid kunnat disponera sin knappa personal.»

Det heter på ett annat ställe i rapporten följande:

»Tyvärr tar ständigt ökande expeditionella och kontorsmässiga göromål (rättsstatistik, upplysningar till myndigheter, expediering av verkställighetsakter o. s. v.) så mycket tid från det vårdmässiga och direktkontakt med övervakare och klient, att dessas problem och relationer i ökande grad undandrar sig vårt bedömande. Jag tror, att övervakning på mitt distrikt, efter vår förmåga, försiggår på hygglig nivå, men jag vet ej tillräckligt därom. Vi måste ständigt skjuta ärenden ifrån oss och låta saker och ting sköta sig själva. Alltfler klienter har olika slags sociala och mentala komplikationer i sin livsföring. I dessa fall saknas förutsättningar för att övervakning av traditionell karaktär skall lyckas eller ha avsedd effekt. Andra slags samhälleliga insatser behövs istället såsom socialmedicinska åtgärder, terapi och annan intensivhjälp.»

Skyddskonsulentorganisationen: Avlöningar

I rapporten från skyddskonsulenten i ett av göteborgsdistrikten uttalas följande:

»Naturligtvis kan en frivårdsorganisation med nuvarande resurser inte göra några större insatser. Alltsedan de första skyddskonsulenterna tillsattes har skyddskonsulentorganisationen hållits på sparlåga. Den har varken tillåtit dö eller lämnats rejäla resurser. I detta läge träder ibland fram personer från det okändas land och kritiserar oss skyddskonsulenter för att vi inte hjälper frigivna och andra övervakade så att de kan vinna anpassning i samhället. Jag skulle vilja låta kritiken gå vidare till dem som har ansvar för vår kriminalvård.»

Allra sist ett citat från skyddskonsulenten i örebrodistriktet. Denne skriver bl. a. följande: »Situationen börjar nu bli helt ohållbar och våra tidigare önsningar om minst *en* ny befattningshavare måste nu ställas betydligt högre. Distriktet måste i nuvarande läge och med tanke på det ökande klientantalet förstärkas med minst 2—4 assistenttjänster samt därjämte erhålla erforderliga resurser i fråga om skrivpersonal till dessa. Detta är ett *krav*, som måste anses vara rimligt, om man skall begära att det ökande och alltmer svårbehandlade klientelet skall kunna omhändertagas på önskvärt sätt; om övervakarekurser och -samlingar skall kunna hållas för de frivilliga medarbetarna och om erforderlig service skall bjudas klienter, övervakare, domstolar och övervakningsnämnder. Våra klienter bli dessutom alltmer tidskrävande, de har ofta miserabla bostadsförhållanden och bristande resurser både i psykiskt och fysiskt avseende, varför de är mycket illa rustade att själva klara en normal anpassning i samhället. Det synes som om denna grupp blir allt större och vilken kräver allt mer bistånd från expeditionens tjänstemän.»

Detta må räcka som en belysning av hur situationen i dag ter sig för dem

som arbetar inom skyddskonsulentorganisationen. Det är inte en bedömning som vi har gjort här som politiker, utan det är en bedömning som de ansvariga tjänstemän, som arbetar inom detta område, gör. Redovisningen borde vara skäl för att tillstyrka den ytterligare utbyggnad som föreslås i folkpartiets partimotion och i en reservation till utskottsutlåtandet. Det gäller en utbyggnad som skulle möjliggöra bättre arbetsbetingelser för skyddskonsulentorganisationen, en utbyggnad som är nödvändig för att hela frivården skall fungera. Genom de höjda övervakarvoden som föreslås i annat sammanhang i år ges övervakarorganisationen bättre arbetsmöjligheter, men för att den skall kunna fungera och för att hela frivården skall kunna fungera måste också skyddskonsulentorganisationen tillföras större resurser än vad som blir fallet genom den utbyggnad som föreslås i statsverkspropositionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 3 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag instämmer till stor del i det resonemang som herr Mundebo fört om det önskvärda i en stark utbyggnadstakt för frivården. Jag har tidigare haft anledning att ge uttryck åt liknande synpunkter, och genom ett speciellt uppdrag för någon tid sedan har jag fått en insyn i frivårdsverksamheten som helt övertygat mig om att min tidigare bedömning var riktig.

Jag anser alltså att det är här man måste göra satsningarna för framtiden. Det är en humanisering av fångvården som är önskvärd. Jag bortser vid bedömningen från att ifrågavarande vårdform kostnadsmässigt är mycket mera fördelaktig än annan vård — vi kan dock inte undvara annan vård. Jag tror att den kostnadsmässiga jämförelsen mellan vårdformerna är generande att göra, herr Mundebo. Men detta har ju

nu gjorts till ett slagord och måste väl upprepas av herr Mundebo, även om han själv inte tycker att jämförelsen sakligt är särskilt stark.

Jag vill alltså framhålla att jag personligen tycker att detta är ett viktigt område, och jag tror att flertalet av kammarledamöterna har samma åsikt. Jag är övertygad om att mina partivänner i utskottet sett saken likadant. Vi har varit rätt eniga i utskottet: nu liksom tidigare får en avvägning göras. Vi har kommit fram till att det behövs en ökning av tjänsterna — 21 nya sådana föreslås ju inrättade — och samtidigt slår vi fast att utbyggnadsarbetet bör fortsätta. Förstärkningen av resurserna är alltså inte på något sätt slutgiltigt genomförd utan måste, såvitt jag kan bedöma, tvärtom fortgå i ökad takt. Det föreliggande förslaget bygger alltså på en avvägning i förhållande till andra områden, som också kan vara svåra att täcka, och från den utgångspunkten yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Det avgörande är ju att det pågår en stark ökning av klientelet inom frivården. Om det alltså inte samtidigt skulle tillkomma flera tjänster inom skyddskonsulentorganisationen skulle vi för varje år få ett allt sämre läge inom frivården. Den utbyggnad som nu äger rum är alltså nödvändig redan för att vi skall kunna klara den till följd av det ökade antalet fall tilltagande arbetsbördan inom organisationen. Vill vi dessutom satsa på en förstärkning av frivården — en satsning om vilken herr Bergman och jag alltså är ense — bör en ytterligare utbyggnad av skyddskonsulentorganisationen ske.

Jag upprepar att en dylik utbyggnad är nödvändig för att övervakarinstitutionen skall kunna fungera. Utan stöd och hjälp från utbildade, heltidsengagerade socialarbetare kan övervakarinstitutionen inte fungera på avsett sätt.

Därför är en ytterligare utbyggnad nödvändig.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 16) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 95 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 17

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18

Ersättningar till övervakare

Kungl. Maj:t hade (punkt F 13, s. 82--84) föreslagit riksdagen att till Er-

Ersättningar till övervakare

sättningar till övervakare för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 12 500 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 107 av herrar *Torsten Andersson* och *Nils-Eric Gustafsson* samt II: 221 av herr *Svensson* i Vä hade bl. a. hemställts att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om överväganden angående differentiering av övervakararvodena i enlighet med vad i motionerna anförts.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats de likalydande motionerna I: 119 och II: 236 om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för kostnad i samband med övervakningsuppdrag. Bevillningsutskottet behandlade dessa i sitt betänkande nr 6, redovisat i det följande under § 8.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Ersättningar till övervakare för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 12 500 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 107 och II: 221.

Reservation hade avgivits av fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp) och *Antonsson* (cp), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte

a) i anledning av motionerna I: 107 och II: 221 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anført om differentiering av övervakararvodena,

b) avslå motionerna I: 107 och II: 221 i övrigt.

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN** yttrade:

Debatten beträffande denna punkt må omfatta jämväl bevillningsutskottets betänkande nr 6, men yrkanden beträffande detta betänkande framställs först sedan detsamma föredragits.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **SVENSSON** i Vä (cp):

Herr talman! Under förevarande punkt behandlas frågan om ersättning till övervakare. Jag har tillsammans med några andra ledamöter av denna kammare avlämnat en motion — en likalydande har väckts i första kammaren av herr *Torsten Andersson* i Brämhult — vari vi har framfört vissa önskemål.

När det gäller eftervården för de frivivna fyller de frivilliga övervakarna en uppgift av stor betydelse. Det är ett samhällsligt intresse av stora mått att denna institution fungerar på allra bästa sätt. Det torde stå klart för oss alla att en förstärkning av övervakarorganisationen är synnerligen angelägen.

Vi motionärer anser att det måste vidtagas vissa åtgärder för att säkerställa rekryteringen av övervakare. Det är också behövt att förbättra deras utbildning och därigenom ge dem ökade förutsättningar att hålla en god kontakt med de övervakade, vilket givetvis är ett spörsmål av stor vikt.

I vår motion har vi bl. a. begärt högre ersättning åt övervakarna. I det fallet har vi blivit tillgodosedda redan genom Kungl. Maj:ts försorg; de krav vi har framställt beträffande bruttoersättningarna i normalfall har tillmötesgåtts i och med departementschefens anslagsberäkningar.

Vi har emellertid också påtalat att övervakningsuppdragen inte alla har samma karaktär. På detta område som på andra kan uppdrag vara olika krävande. Det borde därför göras en differentiering av ersättningsbeloppen. Nu betalas 50 kronor, men vi föreslår att ett högre arvode — lämpligen 100 kronor — skall kunna utgå vid svårare uppdrag, exempelvis när övervakningen avser internerings- och ungdomsfängelseklentelet. Det är alldeles naturligt att sådana fall kan vara ganska mycket besvärligare än det stora flertalet och för-

Ersättningar till övervakare

orsaka mera arbete och även större kostnader. Av den anledningen anser vi att en differentiering borde införas.

Nu har emellertid statsutskottet sagt nej på den punkten, men till utlåtandet har fogats en reservation och till den reservationen ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Sedan har vi ytterligare ett krav, och med herr talmannens tillåtelse skall jag säga ett par ord om det — ärendet kommer före först vid behandlingen av bevillningsutskottets betänkande nr 6, men jag har inget yrkande där. Det gäller avdragsmöjligheterna för vissa ersättningar. Bevillningsutskottet har sagt att »för närvarande» anser man inte att skäl föreligger att införa en sådan avdragsrätt men att Kungl. Maj:t bör med uppmärksamhet följa denna fråga. Jag får väl förklara mig belåten med detta och hoppas att Kungl. Maj:t ser på frågan och följer utvecklingen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid denna punkt i statsutskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Detta är ett avsnitt där det i och för sig kunde finnas skäl att föra en rätt ingående diskussion. Det gäller frågan om hur man skall arvode- ra övervakarna och hur man skall kunna underlätta möjligheterna för dem att vara verksamma i sin syssla. Jag skall emellertid inte ta upp tiden med detta, utan jag skall hålla mig till den delfråga där det finns en reservation och varom vi alltså skall votera, nämligen frågan om bidragen till övervakarna skall differentieras.

Jag har själv suttit med i den utredning vars förslag ligger till grund för det yrkande som statsutskottet nu har framlagt, och jag vet att kravet på differentiering reses nästan alltid när arvodena till övervakare diskuteras. Det låter så riktigt och förnuftigt med detta krav på differentiering, som alltså har

rests åtskilliga gånger och som säkert kommer att resas i fortsättningen. Men hitintills har man inte kunnat finna någon praktiskt användbar form för att genomföra en sådan differentiering. Man har försökt att gruppera uppdragen i olika kategorier, såsom motionärerna har gjort och vilket reservanterna stöder sig på. Detta kan också förefalla bestickande, men om man går igenom materialet — och jag har varit med om en rätt ingående sådan genomgång — visar det sig att skillnaderna inom de olika kategorierna är större än skillnaderna mellan kategorierna. Hur man än gör, skapar man besvärligheter. En bedömning av arvodesfrågan i varje enskilt fall är administrativt ogenomförbar. Svårighetsgraden hos ett fall kan förändras i tiden; utvecklingen därvidlag följer inga enhetliga lagar.

Frågan om differentierade arvoden har varit föremål för flera olika utredningar och har ägnats stor uppmärksamhet. Tanken är som sagt bestickande, och man vill gärna söka någon form för att lösa problemet efter den linjen, men ännu har ingen lyckats med detta. Lyckas motionärerna hitta på någon lösning, tror jag säkert att det kommer att tas emot med tacksamhet. Hittills finns det dock ingen praktisk form för en sådan lösning. Önskemål kan man alltid uttala; det är ingenting att säga om.

Med det anförda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SVENSSON i Vä (cp):

Herr talman! Jag har inte någon som helst anledning att tvivla på den ärade talesmannen för utskottet, när han säger att det är svårt att finna en form för en dylik differentiering. Jag kan bara beklaga att det skall vara så svårt, därför att jag vet att det här gäller ett problem av icke ringa storleksordning.

Härmed var överläggningen slutad.

Understöd åt villkorligt frigivna m. fl.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 2

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Vä begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 18) mom. 2) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av fru Elvy Olsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 19

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 20

Understöd åt villkorligt frigivna m. fl.

Kungl. Maj:t hade (punkt F 15, s. 85) föreslagit riksdagen att till Understöd åt villkorligt frigivna m. fl. för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 1 500 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 226 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 298 av

herr *Wedén m. fl.* hade, såvitt nu var i fråga, under hänvisning till motionerna I: 227 och II: 297 hemställts att riksdagen måtte till Understöd åt villkorligt frigivna m. fl. för budgetåret 1968/69 under andra huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 500 000 kr. förhöjt anslag av 2 000 000 kr.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 226 och II: 298, såvitt nu var i fråga, till Understöd åt villkorligt frigivna m. fl. för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 1 500 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Mundebo* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 226 och II: 298, såvitt nu var i fråga, till Understöd åt villkorligt frigivna m. fl. för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 2 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Det ökade antalet frivårdsfall innebär självfallet inte bara att behovet av personal inom frivården ökar, vilket vi har talat om vid behandlingen av föregående punkt, utan det innebär också ökat behov av ekonomiskt stöd. Det särskilda anslag som finns för understöd åt villkorligt frigivna m. fl. har under de tre senaste budgetåren varit oförändrat, och nu föreslås en mindre uppräknig. Antalet frivårdsfall har emellertid ökat år för år samtidigt som penningvärdet har minskat. Därför är anslaget otillräck-

ligt. Inom flera skyddskonsulentdistrikt disponerar man redan under första hälften av budgetåret samtliga medel för hela budgetåret.

Låt mig belysa situationen med ett enda exempel. Skyddskonsulentnätet för ett av stockholmsdistrikten disponerar 27 000 kronor för ekonomiskt bistånd åt ett klientel på 1 200 personer. Detta är samma belopp som medelinkomsten under ett år för en svensk familjeförsörjare, och det räcker verkligen inte långt för att möta alla de problem som 1 200 frivårdsfall ställs inför. Vi har förordat en ytterligare höjning av anslaget med en halv miljon kronor, en ökad insats som skulle vara av största betydelse för att få frivården att fungera.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 5 vid punkten 20 av herr Axel Andersson m. fl.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Med hänsyn till att herr Mundebo begränsade tiden för sitt anförande, skall inte heller jag ta så mycken tid i anspråk, utan ber att få yrka bifall till utskottets hemställan med hänvisning till att den anslagshöjning som sker till denna verksamhet bedömts vara skäligen med hänsyn till föreliggande behov.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Som kriminalvårdare under ett antal år tills helt nyligen skall jag be att få anföra ett par synpunkter på denna fråga.

Att bristen på understödsmedel är skriande stor är så allmänt omvittnat att man knappast behöver utveckla den saken närmare. Detta förhållande bidrar väsentligt till att eftervården vid frigivningen från kriminalvårdens anstalter inte kan ges det innehåll av konkret stöd och hjälp som vi väl alla anser vara önskvärt.

Det finns en omständighet som komplicerar bilden, nämligen att kriminal-

Understöd åt villkorligt frigivna m. fl.

vårdens klientel i praktiken mera sällan kan falla tillbaka på socialvårdens hjälpresurser — en stödmöjlighet som i och för sig borde vara naturlig att hänvisa till även vad gäller detta klientel.

Redan förefintligheten av det statliga understödsanslaget gör att man från socialvårdens håll ibland säger sig att stödet åt kriminalvårdens klientel är en statlig uppgift som det t. o. m. finns särskilt anslag för. Hos vissa socialvårdsorgan gör man sig överdrivna föreställningar om detta anslags storlek. Man tänker inte på att det gäller ett ganska stort klientel och att anslaget är ett riksanslag som skall fördelas över hela landet. Det uppgår för närvarande till 1 250 000 kronor eller bara 60 kronor per klient och år och skulle enligt statsverkspropositionen nu höjas till 1 500 000 kronor. Kriminalvårdsstyrelsen begär en ökning med ytterligare 500 000 kronor eller motsvarande höjningen av levnadskostnadsindex från 1961/62 då detta anslag senast höjdes. I vår partimotion föreslås en ökning med 500 000 kronor utöver den av regeringen föreslagna höjningen med 250 000 kronor.

Kunde man förmå socialvården att till fullo sätta in sina hjälpresurser, vad gäller även kriminalvårdens klientel behövdes givetvis inte något statligt understöd. På vissa håll går det ganska bra att komma till tals med socialvårdsorganen härom, på andra håll är det nästan inte alls möjligt.

Kanske man i framtiden kunde göra socialvård bland kriminalvårdens klientel och offer för följderna av frihetsstraffen till viss del principiellt statsbidragsberättigad och klara av hela problemet på det sättet. Jag har inte tänkt igenom vilka konsekvenser i olika avseenden detta kan få och har alltså ingen uppfattning härom. Men jag har i detta sammanhang velat kasta fram denna tanke som en möjlighet.

Att i det i dagens läge behövs en vä-

sentlig ökning av understödsanslaget är uppenbart. Med vårt förslag blir det knappast mer än den ökning som på grund av penningvärdeförsämringen erfordras för att återställa anslagets reella värde.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl. under punkt 20.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 20) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 126 ja och 72 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 21

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22

Kriminologisk forskning

Kungl. Maj:t hade (punkt F 18, s. 86) föreslagit riksdagen att till Kriminologisk forskning för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 109 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 152 av herr *Bohman m. fl.* vari, såvitt nu var i fråga, hemställt att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning angående behovet av forskningsresurser på kriminalpolitikens område, med inriktning på särskilt angelägna åtgärder och reformer,

dels de likalydande motionerna I: 462 av fröken *Mattson m. fl.* och II: 630 av fru *Skantz m. fl.* vari anhållits att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa att en undersökning företoges beträffande förhållandena, vårdformerna och vårdresultaten vid våra ungdomsfängelser.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Kriminologisk forskning för budgetåret 1968/69 anvisa ett reservationsanslag av 300 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 109 och II: 152, såvitt nu var i fråga,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 462 och II: 630.

Reservation hade avgivits av herrar *Kaijser, Ottosson, Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg* (samtliga h), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 109 och II: 152, såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till kännava reservationerna anført om planeringen av den kriminologiska forskningen.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Kriminologisk forskning

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! För den kriminologiska forskningen, som behandlas i punkt 22, upptas i andra huvudtiteln i årets statsverksproposition ett nytt anslag. Den kriminologiska forskningen i Sverige är av mycket sent datum. Till en viss grad har väl olägenheterna av detta kunnat uppvägas av det goda internationella samarbete som finns på området. Men otvivelaktigt skulle mycket ha varit lättare för kriminalvården om vi haft litet bättre insikt i kriminalitetens karaktär, i vad kriminalitet är, om man hade haft något begrepp om olika typer av brottslingar och lämpligaste behandlingssättet. Men det finns ingen möjlighet att på grundval av de utredningar som hittills gjorts och de forskningsresultat man har uppnått dra några bestämda slutsatser. Det är väl riktigt som säges i en av högerens partimotioner, som berör detta område, att åtgärders allmänpreventiva verkan är ett kunskapsproblem. Men det är också riktigt att kunskapsproblemet är svårlöst, och jag kan tillägga att det ännu inte är löst och att vi väl nu knappast heller kan se den tid då det kommer att bli löst. Det finns många nödvändiga forskningsobjekt som behöver aktualiseras i vårt land, och i högermotionen har man just pekat på det när man har velat åstadkomma en inriktning på särskilt angelägna åtgärder och reformer. Såväl grundforskning som en mer styrd forskning på detta område anser jag vara nödvändig.

Nu var det så lyckligt att förra årets riksdag fattade beslut om en plan för den kriminologiska forskningen i vårt land, och det är med anledning av detta beslut som departementschefen i år för första gången tar upp ett anslag under denna rubrik.

Vi högerrepresentanter i statsutskottet har till punkten 22 knutit en reservation. Den avviker inte i sak från utskottets förslag, men vi har med denna reservation velat betona angelägenheten av att arbetet med planeringen av den

kriminologiska forskningen kommer i gång så snart som möjligt och att denna forskning får den satsning som är nödvändig om verksamheten över huvud taget skall kunna fullföljas. Det är med andra ord bara en forcering som vi har begärt.

Även om jag, herr talman, på grund av reservationens ringa avvikelse från utskottets uttalande inte kommer att ställa något yrkande om bifall till reservationen hoppas jag att jag med detta har kunnat understryka önskvärdheten av att arbetet med planen för den kriminologiska forskningen forceras av departementet.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Man kan ha delade meningar om statsutskottets utlåtanden, men en sak tror jag att vi alla kan vara överens om, nämligen att de är korta. När utskottet avstyrker en motion — och det förekommer som bekant — gör man det utan någon längre motivering. Det är ofta endast ett kallt konstaterande att motionen är avstyrkt. Det gör att inte bara motionärerna utan även andra ställer sig frågan: Varför har den eller den motionen avstyrkts av utskottet?

Tillsammans med några kolleger i denna kammare har jag väckt en motion nr 630, likalydande med motionen I: 462 som gäller ungdomsfängelsevården. Om detta motionspar skriver utskottet i sitt utlåtande att någon riksdagens åtgärd i anledning av motionerna inte är påkallad. Självfallet ställer man sig frågan: Vad är motivet för att utskottet har avstyrkt motionerna?

Vi har i motionen erinrat om att när påföljdsformen ungdomsfängelse infördes genom 1935 års lag om ungdomsfängelse, ansågs det inte bara som ett stort steg fram emot en humanisering av omhändertagandet av de unga lagöverträdarna, utan också som ett uttryck för uppfostrings- och återanpassningstanken i straffverkställigheten. Nä-

Kriminologisk forskning

gon ändring i dessa tankegångar kom heller inte fram i samband med införandet av den nya brottsbalken 1962. Starkare än tidigare markerades då att vård i anstalt och utom anstalt bör ses som en enhet.

Vistelsen i ungdomsfängelse är avsedd att uppfostra de unga lagöverträdarna och utbilda vederbörande i ett yrke för att underlätta deras återförande till normal samhällsgemenskap och försörjning efter frigivningen. Vissa företeelser ger emellertid enligt vår uppfattning antydningar om att den humana tanke, som ligger bakom ungdomsfängelset, inte alltid motsvaras av realiteter. Bland annat händer det vid rättegångar mot unga lagöverträdare, att försvarsadvokaten hemställer om att hans klient måtte ådömas vanligt fängelse i stället för ungdomsfängelse. Motiveringen brukar då vara, att den bristande differentieringen av klientelet på ungdomsfängelserna medför, att unga, som gjort sig skyldiga till inte utpräglat grovt brott, på ungdomsfängelse alltför lätt kommer i kontakt med sådana som intagits för grova brott. Sådana kontakter anses ofta få olyckliga följder och leda till att vården inte får den avsedda verkan.

Vi motionärer menar att blotta miss-tanken att icke avsedda följdverkningar kan bli resultat av att en påföljd utmäts i form av ungdomsfängelse inger oro, och vi har därför i vår motion hemställt om en undersökning beträffande förhållandena, vårdformerna och vårdresultaten vid ungdomsfängelserna.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till motionerna I: 462 och II: 630.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Fröken Ljungberg gav genom sitt meddelande om hur man skall förfara vid voteringen alldeles klart besked om att detta är en sak som inte behöver diskuteras så mycket.

Vi är alla eniga om att forskning är

angelägen på detta område och glada över att den kommer till stånd. Högern känner emellertid ett behov av att markera, att forskningen skall forceras och detta har man nu gjort genom anförandet här och reservationen. Då finns det för min del ingen anledning att ytterligare säga någonting mer än att framhålla det faktum att det ju var i november förra året som riksdagen beslöt, att en plan beträffande forskningen skulle upprättas. Så fort som möjligt begär nu Kungl. Maj:t medel, 300 000 kronor, för arbetets igångsättande och snabbare kan det väl knappast gå.

Fru Skantz var litet arg på utskottet på grund av att man använt korta formuleringar och inte talat om allt vad som man skulle kunna tala om. Detta uppfattar jag emellertid som en komplimang och är glad över att utlåtandet ger intryck av att det rör sig om korta formuleringar. Jag tror inte att det är nödvändigt att göra skrivningen alltför fyllig. För mig är tolkningen av det sista stycket i utlåtandet alldeles självklar — där behandlas alltså motionsparet I: 462 och II: 630 som fru Skantz avsåg. Vid läsningen av bakgrunden till Kungl. Maj:ts förslag om ett anslag på 300 000 kronor och av diskussionen i frågan framgår, att det är för tidigt att nu ta ställning till någon form av prioritering av olika forskningsobjekt. Om Kungl. Maj:t begär pengar för att göra upp en plan bör Kungl. Maj:t också ha möjlighet därtill. När planen sedan föreligger är det tid att bedöma vilka uppgifter som bör prioriteras; då har vi förut-sättningar att göra en sådan bedömning.

Något annat döljer sig inte bakom formuleringarna, och utskottet har inte alls tagit någon definitiv ställning till de propäer som fru Skantz här pläderat för. Vi tycker emellertid att det är för tidigt att prioritera en speciell kategori av forskningsobjekt, eftersom det så småningom kommer en plan över vilka som kan anses angelägnast och på vilka

Motioner angående bidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering

områden det finns resurser att bedriva forskning.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fru SKANTZ (s):

Herr talman! Visst kan det vara en fördel om utskotten har en kort skrivning, men å andra sidan måste detta ofta leda till att det blir en debatt här i kammaren, eftersom det finns intresse av att få veta hur det resonerats i utskotten.

Med anledning av herr Bergmans uttalande att det är för tidigt att nu göra en prioritering skulle jag vilja säga, att herr Bergman, i händelse av att en liknande motion väckes om ungefär ett år, kanske menar att det då är för sent.

Jag fick också intrycket av herr Bergmans anförande, att utskottet egentligen inte varit negativt. Får jag tolka detta som att utskottet var positivt inställt till innehållet i motionen? I så fall kan man fråga sig, varför utskottet inte kunnat skriva en rad härom. Då hade Kungl. Maj:t haft att ta ställning även till detta i samband med frågan om prioriteringen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Mitt uttalande att utskottet inte var negativt inställt innebar endast ett besked om att utskottet ännu inte tagit ställning, eftersom vi anser att detta skall göras först när planen föreligger. Då är det inte för sent, utan tvärtom rätt tid för ett motionerande i frågan.

Med detta anförande, under vilket herr talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

dels ock på bifall till motionerna I: 462 och II: 630; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 23

Motioner angående bidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering

I de likalydande motionerna I: 549 av herr *Ahlmark* och fru *Elvy Olsson* samt II: 577 av herrar *Larsson* i Borrbby och *Mundebo* hade hemställts att riksdagen under justitiehuvudtiteln måtte bevilja Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering ett anslag om 100 000 kr. för budgetåret 1968/69.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 549 och II: 577.

Reservation hade avgivits av herr *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Mundebo* (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 549 och II: 577 till Bidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 50 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Frivilliga krafter utför ett värdefullt arbete på olika fält av socialvården. Inom kriminalvården har Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering (KRUM) under de snart två år förbundet arbetat gjort mycket värdefulla insatser. De stigande anspråken på frivårdens resurser och de knappa tillgångarna gör att utrymmet för frivilliga insatser inom kriminalvården är betydande.

Det är särskilt på ett område som en

Motioner angående bidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering

organisation av KRUM:s karaktär kan göra stora insatser. Det brukar sägas att tre saker måste ordnas för att återanpassningen skall fungera: arbete, bostad samt sociala och emotionella kontakter. Samhällsorganen bör medverka till att lösa de två förnämnda. Som jag förut sagt, när vi behandlade ett par andra punkter tidigare i dag, fungerar emellertid detta långt ifrån alltid.

Den tredje frågan, de f. d. intagnas behov av kontakter samt hjälp till dem för att komma ifrån en känsla av isolering och främlingskap, kanske kan lösas bättre genom frivilliga krafters medverkan. KRUM har också gjort betydande opinionsbildande insatser, och förbundets tusentals medlemmar har arbetat aktivt för att hjälpa de intagna. Sådant arbete kostar emellertid pengar. Medlemsavgifterna räcker inte till för att bygga upp förbundets verksamhet. Det är därför motiverat att ge förbundet statsbidrag, på samma sätt som liknande organisationer får, t. ex. länkorganisationen, RFHL m. fl., som ju erhåller statligt stöd för sin verksamhet på andra sociala områden.

Jag har själv medverkat vid tillkomsten av en motion om ett anslag till KRUM på 100 000 kronor, men statsutskottets majoritet har inte funnit anledning föreligga att tillstyrka det yrkandet. En minoritet inom utskottet bestående av representanter för de båda mittenpartierna har emellertid förordat ett anslag om 50 000 kronor till förbundet. Med tanke på utskottets behandling av detta ärende är jag beredd att nu stödja reservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid punkten 23 i utskottets utlåtande fogade reservationen av herr Per Jacobsson m. fl.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det har tydligen inträffat något alldeles speciellt i första kammaren, eftersom alla på pressläktaren och allt TV- och radiofolk som borde

vara intresserade av denna diskussion om KRUM har försvunnit. Vederbörande har tydligen inte fått klart för sig att denna debatt har börjat här i andra kammaren; i annat fall hade helt säkert våra s. k. massmedia ägnat debatten den uppmärksamhet som brukar komma verksamheter av denna typ till del. Detta bristande sinne för proportioner har nu blivit exemplifierat på ett speciellt illustrativt sätt.

Yrkandet om anslag till KRUM — det förkortar ju framställningen avsevärt om jag använder den beteckningen — tycker jag är en fråga som inte i och för sig borde föranleda så stor debatt som den kanske kommer att göra. KRUM är en ny organisation, som på det område där förbundet verkar och som man nu begär att förbundet skall få statsanslag för, bedriver en mycket begränsad verksamhet jämfört med det arbete som utföres på hela fältet. Förbundet har också fått en publicitet som inte på något sätt står i proportion till dess arbete, ett förhållande som gör hela denna fråga litet besvärlig.

Att nu utöver vad samhället gör för dem som är intagna på kriminalvårdsanstalter och omhändertagna inom frivården ge statsbidrag till frivilliga organisationer för arbetsinsatser på detta fält skulle innebära, att vi beträder en ny väg. Om vi skulle gå denna väg, borde vi rimligtvis pröva vem som kan göra de bästa insatserna och var man kan få den bästa utdelningen av de resurser som sätts in. Men den organisation som man sist kommer att fänka på i det sammanhanget är KRUM. Det är emellertid betecknande att det är KRUM som det talas mest om.

Jag har av olika anledningar haft möjlighet att samtala med folk som arbetar på detta fält, och jag känner ett mycket starkt behov av att säga att det är många, som är verksamma för att hjälpa de människor vilka är ensamma på våra anstalter. Det finns visserligen ensamhetsproblem inte bara för dem

Motioner angående bidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering

som är intagna på kriminalvårdens anstalter, men det är inte dessa andra som vi talar om i dag. Många människor som är engagerade i detta arbete gör insatser av mycket hög kvalitet. Dessa insatser är visserligen inte vetenskapligt inplacerade på det sätt som man ger sken av inom KRUM, men det är fråga om insatser som ligger på en hög nivå och har mycket god effekt.

De insatser som görs kommer ofta från organisationer vilka man kanske inte tänker på i detta sammanhang. Om man läser rapporter om t. ex. fritidsverksamheten finner man att det är idrottsorganisationerna — och jag har fått detta intryck befäst genom samtal med berörda personer — som därvidlag spelar den största rollen i vårt land. De har en helt dominerande roll när det gäller att skapa personlig kontakt. Genom sin idrottsverksamhet har de lätt att få personlig kontakt med människor som i våra ögon är annorlunda och därför behandlas annorlunda.

Det finns vidare en hel rad andra organisationer som är verksamma på detta område. Det är framför allt bildningsförbund av olika schatteringar, politiska ungdomsförbund — om även inte i så stor utsträckning som man gärna vill ge sken av — nykterhetsorganisationer, religiösa samfund och rödakorsföreningar ute i landet som i allt mer ökad omfattning ägnat denna uppgift sitt speciella intresse. Det får vi emellertid inte se en rad om i tidningar, som ägnar spalter åt annan slags verksamhet på området, eller i radio och TV. Det är inte heller så märkligt, eftersom det inte är fråga om folk som är ute efter publicitet.

Vi skall visserligen i våra debatter inte gå in på personliga förhållanden, men jag vill säga att det förvånar mig att herr Mundebo som tillhör den ovanliga kategorin bland unga folkpartister, som är mera intresserad av reformer än av karriär, ägnar sig åt detta område, eftersom det som vi nu diskuterar

är något som är annorlunda än det verkar vara.

Jag har framför mig, herr talman, en skriftlig rapport från ett viktigt område inom kriminalvården. Jag skall inte uppta tiden med att läsa upp den, men jag vill nämna att det är en detaljerad beskrivning av de organisationer som är verksamma på kriminalvårdsområdet, och där är KRUM inte representerat.

Jag är fullt medveten om att många som hör mig framföra detta kommer att säga: Jaså, är det inte bra att man inom KRUM är verksam på detta område? Jo, jag vill säga att man tvärtom skall vara glad för varje människa vilken vill ägna sig åt dem som drabbats av den olycka som det för de flesta är att ha råkat ut för social missanpassning och som har begått ett brott och i anledning härav straffas. Vi skall vara glada för varje insats som görs på detta fält.

Av alla de insatser som KRUM gjort har KRUM-avdelningen på den ort där jag är bosatt — det kan låta skrytsamt men jag vill ändå säga det — utvecklat den i förhållande till KRUM:s verksamhet i landet i övrigt största aktiviteten. Totalt sett är det dock fråga om en liten del av vad som gjorts på detta område.

Jag tycker alltså att det är fråga om ett övertramp och visar ett bristande sinne för proportioner att göra anspråk på anslag för en verksamhet, som är av så ringa omfattning som denna, när det finns organisationer vilka aldrig har begärt ett enda öre för sina insatser och som gjort dessa utan att söka publicitet. Tydligt enbart för att söka etablera mänskliga kontakter. Det tycker jag är värt att lägga på minnet.

Jag skall inte säga så mycket när det gäller en eventuell vidgning av statsbidragsgränsen, ty det man säger kommer ju alltid igen. Men skulle vi vidga statsbidragsgränsen utöver den verksamhet, som vi nu bedriver på detta fält genom anslag till myndigheterna och dem som

Motioner angående bidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering

är knutna till vården, skulle vi väl i första hand tänka på det snart konstituerade frivårdsförbundet. Ett trettiotal lokala organisationer, där våra övervakare är samlade, har länge funnits, och de har nu under något års tid arbetat på att bilda en riksorganisation. Vederbörande bedriver värdefullt arbete vid sidan av sin verksamhet som övervakare. Frivårdsförbundet vore alltså den organisation som vid en vidgning av anslagsgränsen borde komma i första hand för att få möjlighet att aktivera sitt arbete. Detta utförs ofta utan tanke på ekonomisk eller annan ersättning.

Herr talman! Jag har med detta velat klart markera att vi skall vara glada för varje person, varje organisation, som är villig att satsa något av sin egen tid, sina egna resurser, på att göra en insats för dem som är omhändertagna av kriminalvården. Men om vi skall anslå pengar bör vi utifrån realistiska utgångspunkter göra en prövning av vilka som bäst kan nyttiggöra pengarna.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Borrbj (cp):

Herr talman! Herr Bergman slutade sitt anförande med att säga att vi skall vara glada för varje person och varje organisation som vill göra insatser på detta område. Jag instämmer i denna herr Bergmans bedömning men finner det underligt att han började sitt anförande med en rad misstänklighöanden mot en organisation som trots allt, herr Bergman, helt är inriktad på att göra en insats på området. Jag fann att herr Bergman inte på något sätt kunde styrka sina påståenden därvidlag. Och jag vet inte om det är att visa rätt sinne för proportioner när man som herr Bergman lägger tyngdpunkten på huruvida en viss organisation skaffat sig orättmätig eller rättmätig publicitet. Jag vill för min del inte göra några bedömningar därvidlag.

Herr Bergman räknade upp en lång

rad organisationer som också gör insatser på detta fält. Jag instämmer i herr Bergmans bedömning av dessa organisationer. Men om man skulle starta med att ge 50 000 kronor till en organisation som — till skillnad från de flesta andra — inriktar sina insatser *enbart* på detta fält, så visar man väl inte rätt sinne för proportioner, om man hävdar att en omfattande utredning måste undersöka, vilka som möjligen kan tänkas göra mer än de andra, innan dessa 50 000 kronor eventuellt anslås. Jag anser att detta är att visa överdriven rädsla, och jag finner det inte styrkt att underlaget för KRUM:s verksamhet inte skulle vara sådant att denna satsning kan göras. Jag vill understryka herr Mundebos uttalande, att det är fråga om att tillvarata ideella insatser av personer, som är beredda att göra en uppoffring för att hjälpa medmänniskor.

Är det då självklart att man skall gå till staten och begära pengar för detta ändamål? Ja, det är det i så måtto, att det för att dessa ideella ambitioner skall kunna tillvaratas på ett riktigt sätt fordras en organisatorisk bas. Det är det man är ute efter här och man skulle kunna tänka sig att påbörja en sådan organisatorisk uppläggning om man får detta stöd.

Herr talman! Med det sagda ber jag att få yrka bifall till reservationen 7.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag skall inte kommentera herr Bergmans allmänna värderingar av KRUM och dess verksamhet och inte heller hans bedömning av mitt intresse i denna fråga. Jag tror att herr Bergman ganska snart får tillfälle att ompröva sina värderingar i varje fall när det gäller KRUM:s verksamhet. Han säger att förbundets verksamhet är av begränsad omfattning. Han har noterat en omfattande publicitet. Om han tagit del av denna publicitet borde han också ha noterat att förbundets verksamhet på knappt två år nått en icke oväsentlig

Motioner angående bidrag till Riksförbundet för kriminalvårdens humanisering

omfattning. Inom förbundet finns social verksamhet, kontaktverksamhet, studie- och fritidsverksamhet som växer. De pengar som det här gäller skulle möjliggöra en utbyggnad av verksamheten.

Vi har tidigare i dag sagt att frivårdsorganisationen inte har de resurser den behöver för att fungera. Herr Bergman och jag har haft något olika uppfattningar om hur stora bristerna inom frivårdsorganisationen är. Jag för min del har anslutit mig till de bedömningar som kriminalvårdsstyrelsen gjort vid sin begäran om ytterligare tjänster inom skyddskonsulentorganisationen. Herr Bergman har ansett att den bör kunna fungera med ett mindre tillskott än kriminalvårdsstyrelsen ansett.

Vi är nog ändå ense om att de resurser som finns inte räcker. Vi behöver frivilliga krafter för att komplettera frivårdens verksamhet och det är på det området som KRUM gör värdefulla insatser. Vi skall inte behöva diskutera olika inslag i förbundets verksamhet under den tid som gått, utan vi skall tillvarata de ideella krafter som finns i förbundet.

Vi har tidigare här i kammaren fört en debatt om anslag till RFHL — en debatt som också på ett tidigt stadium präglades av en viss misstro mot den organisationens verksamhet. De som uttryckte den misstron har nog nu fått anledning att modifiera sina bedömningar och jag tror också — vilket jag inledningsvis anförde — att herr Bergman får anledning att modifiera sina bedömningar när det gäller KRUM:s verksamhet. Denna verksamhet har vuxit, men det behövs en insats av pengar för att bygga ut den om förbundet skall kunna göra ytterligare insatser. De 50 000 kronor som det är aktuellt för samhället att satsa skulle man säkerligen få mångdubbelt tillbaka.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag vill säga till herr Larsson i Borrbý och till herr Mundebo

att den rad av misstänkliggöranden mot KRUM som ni ansåg att jag fört fram bottnar i att KRUM:s verksamhet till huvudsaklig del har bestått i opinionsbildande arbetsinsatser. Man har, för att använda en symbol, rivit fängelsemurarna när man velat göra revolution inom fångvården. Sedan har man velat ha statsbidrag för att göra revolution. På så sätt kan man uttrycka det.

Det är fel, herr Larsson i Borrbý, att påstå att hela KRUM:s verksamhet är inriktad på det som man begär anslag för. En mycket ringa del av verksamheten avser det som man begär anslag för och den delen är synnerligen liten jämfört med den verksamhet av den här arten som över huvud taget bedrivs inom våra anstalter. Jag har följt debatten om KRUM, som har vänligheten att skicka mig väldigt mycket papper. Jag får stencilhögar att läsa, vilket jag gör. Jag följer även pressdebatten, men de siffror man får se i pressen är inte riktiga och de stämmer inte heller — jag skall inte ge mig för mycket in på detaljer — med de uppgifter som de för anstalterna ansvariga lämnar. Det gäller exempelvis förekomsten av utav KRUM organiserade och ledda studiecirklar.

Det vore värdefullt om verksamheten dokumenterades innan man begärde anslag. Det rör sig här om ett principiellt ställningstagande: när man begär anslag för en verksamhet skall man dokumentera vad det behövs till. Det är detta som saknas i detta sammanhang. Såvitt jag kan begripa krävs det inte någon märkvärdig undersökning, ty verksamheten är inte av den omfattningen att det kan bli någon omfattande utredning.

Herr Mundebo menar att jag kommer att få modifiera min bedömning. Ingen vore gladare än jag, om jag komme att få fel, men jag har rätt i dag, och det är det väsentliga; det är ju om situationen i dag vi diskuterar. Om det blir någonting annat av detta än det är just nu, då är det en annan sak — men det vet

vi ingenting om. Det är utifrån dagens situation och dagens värderingar vi handlar.

I dessa omständigheter, herr talman, finner jag stöd för mitt yrkande om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Borrbj by begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller statsutskottets hemställan i punkten 23) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen 7) av herr Per Jacobsen m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Borrbj by begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 54 nej, varjämte 9 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 24

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 25

Bidrag till politiska partier

Kungl. Maj:t hade (punkt G 8, s. 89) föreslagit riksdagen att till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 38 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 56 av herr *Bohman m. fl.* vari under åberopande av motionerna I: 35 och II: 50 hemställts att riksdagen måtte avslå det under andra huvudtiteln till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1968/69 anvisade förslagsanslaget av 23 000 000 kr.,

dels motionen II: 425 av herr *Rubin* vari hemställts att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om att ett bidrag av 23 000 000 kr. skulle anvisas till de politiska partierna för budgetåret 1968/69.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 38 och II: 56 samt II: 425 till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1968/69 anvisa ett förslagsanslag av 23 000 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrarna *Kajser, Ottosson, Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg* (samtliga h), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 38 och II: 56 samt II: 425 avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till Bidrag till politiska partier för budgetåret 1968/69.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **LJUNGBERG** (h):

Herr talman! När högerpartiet återigen i en reservation till punkten 25 yrkar avslag på de 23 miljonerna till stöd åt politiska partier grundar sig

detta avslagsyrkande på en principiell inställning. Principfrågan diskuterades för en vecka sedan i denna kammare i det sammanhang där den hör hemma nämligen vid behandlingen av konstitutionsutskottets utlåtande. Jag har alltså ingen anledning, herr talman, att dra upp någon ytterligare debatt nu, utan nöjer mig med att yrka bifall till reservationen vid punkten 25.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det saknas även för mig anledning att ta upp en principdebatt, varför jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 25) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 31 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Polishus m. m.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 26

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 27

Polishus m. m.

Kungl. Maj:t hade (punkt II: Ju: 1, s. 90—91) föreslagit riksdagen att till Polishus m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 000 kr.

I de likalydande motionerna I: 557 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 734 av herr *Wedén m. fl.* hade bl. a. hemställts att riksdagen måtte till Polishus m. m. för budgetåret 1968/69 under kapitalbudgeten, andra huvudtiteln, anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 20 000 000 kr. minskat investeringsanslag av 20 000 000 kr.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 557 och II: 734 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Polishus m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 40 000 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 557 och II: 734 i vad de avsåge bemyndigande för Kungl. Maj:t att fördela köpeskillingen på fyra budgetår.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå och *Mundebo* (samtliga fp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 557 och II: 734 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Polishus m. m. för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 20 000 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Polishus m. m.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Denna punkt gäller anslag till inköp av polishus. Vi föreslår här en prutning med 20 miljoner på departementschefens förslag.

Punkten har redan varit föremål för diskussioner i dag. Herr Bergman har i ett tidigare anförande avbetat en del av problemet. Han menade att vårt förslag visar att vi inte vill ge polisen tillräckliga resurser. Vad som i hans ögon emellertid mest komprometterade vår reservation var tydligen, om man får döma efter vad herr Bergman sade, att vi inte hade centerpartiet och högern med på denna reservation. Detta utgjorde tydligen enligt herr Bergman det slutgiltiga beviset på att reservationen måste vara felaktig. Jag undrar om herr Bergman kommer att tillämpa denna bedömning i alla avseenden allt framgent eller om det bara är vid just detta tillfälle som centerpartiet och högern har så stort förtroende hos herr Bergman.

Mot herr Bergmans påstående att vi inte vill ge polisen resurser invände jag emellertid att vårt förslag inte på något sätt innebär minskade resurser för polisen. Det innebär inte heller, såvitt vi kan förstå, minskade möjligheter till inköp av polishus under nästa budgetår.

Enligt de upplysningar vi har fått återstår på investeringsanslaget för i år, som var 40 miljoner kronor, inte mindre än 32 miljoner. 70 procent av budgetåret har gått men 80 procent av anslaget är kvar. Kungl. Maj:t fick i fjol fullmakter som innebar att man fick binda utbetalningen intill 20 miljoner kronor för vart och ett av de följande åren, men enligt de informationer vi har fått har knappast någonting därav utnyttjats. Om man adderar detta och om propositionens förslag om fullmakt godkännes — härvidlag har vi instämt med majoriteten och yrkat bifall vad gäller fullmakten — kommer till Kungl. Maj:ts förfogande från och med i dag och under hela nästa budgetår att stå inte

mindre än 92 miljoner kronor för detta ändamål. Det är enkel addition.

Vi bedömer saken så, att det här är fråga om en inlösningstakt som är helt godtagbar. Vi kan inte tänka oss att det gärna kan bli fråga om att inlösa fler polishus än vad som rymts inom denna ram. Det är alltså inte fråga om att minska antalet utan helt enkelt om att ett anslag på 20 miljoner är fullt tillräckligt i det läge som nu är och med de reservationer som finns.

Jag ber därför att få yrka bifall till reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Påståendet att reservationen skulle ändra karaktär när herr Gustafsson i Skellefteå inte hade med sig centerpartiet och högern var formulerad i det sammanhanget att herr Gustafsson skulle vara försiktig med att betrakta det andra ställningstagandet som nonsens, eftersom han inte hade med sig sin egen mittenbroder och sin mittensyster eller kanske jag skall säga eventuellt blivande broder.

Det var alltså den värdering jag gjorde och i detta yttrande har jag inte inlagt något annat.

Att herr Gustafsson i Skellefteå adderar riktigt har jag ingen anledning att betvivla, men han lägger alldeles felaktig innebörd i sin addition och av den effekt den har. Man behöver inte ha stor fantasi för att förstå att det har kolossalt stor betydelse för polisen om den har moderna hus att arbeta i, om man kan få fram hus som staten själv bygger eller stimulerar kommunerna att bygga, varigenom polisen kan få ett rationellare underlag för sin verksamhet. Jag vet hur det är i min egen hemstad där vi alldeles nyss har fått ett polishus färdigt som staten ännu inte har betalat. Att polisen har fått moderna lokaler att arbeta i har inneburit stor förbättring för arbetsvillkoren och för effekten av arbetet. När man ser så-

Polishus m. m.

dana resultat blir siffrorna beträffande antalet tjänster, som vi har diskuterat tidigare i dag, inte fullt så intressanta.

Herr Gustafsson i Skellefteå nämnde att något över 30 miljoner kronor finns disponibla för Kungl. Maj:t fram till den 1 juli att betala ut för redan uppförda polishus. Man har fått och får kommunerna att bygga på grund av att de väntar sig att snart få betalt för husen. Folkpartiet vill att kommunerna skall bygga polishusen — i motivationen i motionen står det att staten inte själv skall bygga dem. Men sedan vill folkpartiet inte släppa till pengar så att staten kan lösa in de av kommunerna byggda husen. Det är ett »trixande» med siffror som inte är i linje med vad folkpartiet säger om att man skall se till att polisen får de resurser den behöver för att kunna arbeta effektivt. Dessa resurser tar folkpartiet ifrån polisen genom att vilja minska detta anslag med 20 miljoner kronor — det är den verkliga innebörden av förslaget.

Den som har en aning om hur staten uppträder som förhandlare gentemot kommunerna vet att dessa något över 30 miljoner kronor kommer att försvinna ganska snabbt intill den 1 juli. Staten släpper bara inte pengarna eftersom förhandlingar pågår om vem som skall få dem. De är redan »uppbbyggda». Borås har t. ex. inte fått ett enda öre och Solna utanför Stockholm skall också ha en stor slant. Skellefteå finns inte med bland de städer som har eller kommer att ställa anspråk på staten eller som staten räknar med att få betala ut pengar till — det kanske herr Gustafsson i Skellefteå kan förklara anledningen till. En hel serie sådana byggen pågår och då behövs fullmakt för Kungl. Maj:t, så att kommunerna vet att de kan få ersättning om de bygger före viss tidpunkt.

I motsats till motionärerna anser jag att staten själv bör bygga dessa hus och klippa av den föråldrade förbindelsen

med kommunerna som består i att kommunerna skall bygga husen och staten köpa dem av kommunerna — det är ett inte särdeles rationellt sätt att »trixa» med pengar.

Det finns som sagt en rad behov. I Stockholm skall ett polishus byggas på Kungsholmen. Enligt dagens beräkningar — och vi vet att de kommer att bli felaktiga, kostnaderna kommer att bli mycket högre — skall det kosta 80 miljoner kronor. Regeringen kommer kanske att begära att få medel härför redan 1970/71, och Stockholms stad lär inte bekosta det utan staten får satsa dessa pengar ur egen kassa. Om man då stryper möjligheten för staten, som folkpartiet vill göra, att lösa in, att fortsätta att förhandla eller att själv bygga polishus så att polisen får ändamålsenliga lokaler, försvagar man polisens möjligheter att göra en effektiv insats. Till och med centerpartiet har gått ifrån sin inställning från förra året, och folkpartiet är nu ensamt om sin ståndpunkt. Jag hoppas att folkpartiet nästa år har en annan inställning så att vi blir eniga om att polisen skall ha bättre lokaler att arbeta i än den kan få om vi bifaller folkpartiets yrkande.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Jag har aldrig påstått att statsutskottets ställningstagande är nonsens. Däremot anser jag att herr Bergmans påstående att vi inte vill ge polisen resurser är nonsens.

Herr Bergman gör gällande att mycket har byggts men att staten inte har betalat ut pengar till kommunerna och att det är anledningen till att medlen inte tagits i anspråk. Det förhåller sig väl emellertid så, att byggtakten inte har varit så stor och att man därför bara har utnyttjat 8 miljoner kronor av de 40 miljoner kronor som man fick i investeringsanslag för innevarande budgetår. Att staten skulle skjuta på betalningarna bara för att försvåra för kommunerna kan jag inte tro.

Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården

Vad jag påstod var att om man räknar samman de 32 miljoner kronor som är kvar i år med fullmakterna för två år på 40 miljoner kronor plus vårt förslag om ett anslag på 20 miljoner kr. innebär det att till och med nästa budgetår står 92 miljoner kronor till förfogande. Det är mer än vad som har använts under två budgetår tidigare. Därför påstår jag att det räcker och att vårt förslag inte medför att polisen får sämre lokaler. Det enda som inträffar om man beslutar i enlighet med vårt förslag är att reservationerna kommer att vara 20 miljoner kronor mindre när vi träffas nästa år.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Detta är en materia som det är besvärligt att hantera i en debatt av den här karaktären, eftersom det rör sig om anslag av olika typ: dels gäller det anslag direkt för köp av hus eller mark och för husbyggen, dels gäller det fullmakter för framtiden. Om vi håller oss till det som avser nästa budgetår vill alltså folkpartiet att staten skall skaffa polishus för 20 miljoner kronor mindre än vad Kungl. Maj:t, socialdemokraterna, högern och centerpartiet vill. Detta påstående är nonsens, säger herr Gustafsson. Det är hans värdering men inte min.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 27)

mom. 1) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 39 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 28***Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården**

Kungl. Maj:t hade (punkt II: Ju: 2, s. 91—93) föreslagit riksdagen att till Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 109 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 152 av herr *Bohman m. fl.*, såvitt nu var i fråga,

dels de likalydande motionerna I: 227 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 297 av herr *Wedén m. fl.* vari, såvitt nu var i

Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården

fråga, yrkats att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om

a) utredning med deltagande av behandlingsexpertis om fångvårdsanstalters lämpliga storlek och utformning samt att Kumlaanstalten, som ett led i detta utredningsarbete, försåges med den personal som inginge i de ursprungliga planerna för anstalten,

b) utredning om frekvensen av s. k. skärningar vid olika anstalter samt om orsakerna till dessa och åtgärder för att motverka dem.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte till Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården för budgetåret 1968/69 anvisa ett investeringsanslag av 10 000 000 kr.,

2. att riksdagen måtte avslå motionerna I:109 och II:152 i vad de avsåge utredning angående kriminalvårdens anstaltsbyggande,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna I:227 och II:297 i vad de avsåge utredningar om fångvårdsanstalters lämpliga storlek och utformning samt om s. k. skärningar.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Mundebo* (fp), som ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I:227 och II:297, såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om utredningar beträffande fångvårdsanstalters lämpliga storlek och utformning samt om s. k. skärningar;

b) av herr *Kaijser* (h), utan angivet yrkande;

c) av fröken *Ljungberg* (h), likaledes utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Omständigheterna har gjort att jag och ytterligare någon ledamot av kammaren har stått i talarstolen många gånger i dag, och jag har också haft anledning att begära votering åtskilliga gånger. Vi har emellertid nu kommit till den sista punkten, nr 28, i statsutskottets utlåtande nr 2. Jag skall icke begära ordet under flera punkter och inte heller begära flera voteringar.

Det har under det senaste året förts en livlig debatt om principerna för anstaltsbyggandet inom kriminalvården, och den debatten har också förts här i riksdagen. Jag tror därför att jag denna gång kan fatta mig ganska kort.

Debatten har ju i hög grad utgått ifrån fängelset i Kumla. Kritik har riktats mot anstalten. Den lilla gruppens princip, som man anser vara riktig inom människovården, fungerar inte, grupperna är för stora, kontakten mellan intagna och personal fungerar inte heller och miljön är icke lämplig. Det är måhända för tidigt att fälla det slutliga omdömet, bland annat därför att anstalten aldrig har fått så många tjänster som den ursprungligen var planerad för, och det är mot den bakgrunden angeläget att anstalten nu får denna personal. Det är emellertid uppenbart att kritiken i åtskilliga avseenden är berättigad och att man inför den fortsatta utbyggnaden måste fråga sig om de storanstalter som ingick i fångvårdens byggnadskommittés tioårsplan bör fullföljas i den föreslagna utformningen. Den frågan borde med hänsyn till planeringen för framtiden få ett snabbt svar. Vi borde få en ny prövning av den frågan, en prövning som borde göras av en grupp som har ett starkt inslag av beteendevetenskaplig expertis och som borde närma sig problemet från andra utgångspunkter än byggnadskommittén hittills har gjort. Detta har också förordats i en partimotion från folkpartiet och i en reservation till utskottsutlåtandet. I den reservationen sägs det:

Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården

»Utskottet finner det lämpligt att Kungl. Maj:t fattar beslut om de yttre formerna för en sådan översyn.» Man kan ju tänka sig olika alternativ — ny utredning eller komplettering av arbetande utredning; det avgörande är väl att gruppen får en mer markant behandlingsinriktning än den hittillsvarande haft.

I denna reservation berörs också de s. k. skärningarna inom fångvårdsanstalterna vilka är ett besvärligt problem och vilka tyder på att behandlingen inte fungerar på det sätt som den borde göra. Därför begärs en utredning och insamlande av material för att få underlag för en bedömning av hur man skall komma till rätta med skärningarna.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen 10 a av herr Axel Andersson m. fl. vid punkten 28.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Jag har till denna punkt fogat en blank reservation för att få tillfälle att framhålla två saker.

Den första är att jag inte kan biträda reservationsyrkandet, även om jag har full förståelse för förslaget om en förnyad prövning av centralanstalternas storlek och utformning. Byggenskapen inom kriminalvården har ju blivit utsatt för mycken kritik. Det har varit många olika omdömen, och under åren har också omdömena skiftat ganska väsentligt. Men det som är viktigt är vad herr Mundebo här var inne på, när han talade om de resurser som ställs till förfogande för att kunna göra de för kriminalvården riktiga avvägningarna och bedömningarna beträffande utformningen av byggenskapen. Det är härvidlag det har brustit och, som utskottet skriver i sitt utlåtande, har man nu förhoppningar om att en förstärkning skall komma till stånd som ger fångvårdens byggnadskommitté större möjligheter att fullfölja sin uppgift.

Det var ytterligare en sak som jag ville ha sagt, och därvidlag kanske jag närmast skulle rikta mig till departe-

mentschefen som ju är närvarande här. Nu har i ett par års tid statsverkspropositionens andra huvudtitel på punkten om investeringsanslag till Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården varit mycket kortfattad. Denna beskärning i fråga om ärendets behandling i statsverkspropositionen är otjänlig. Vi får en tabellariskt uppställd investeringsplan och ett uttalande om hur departementschefen beräknar anslaget och en hemställan om investeringsanslag. Vi får inte veta någonting om hur departementet har behandlat eller tänkt sig att behandla äskandena av kriminalvårdsstyrelsen och fångvårdens byggnadskommitté i detta sammanhang.

Ett faktum är att vad man kan läsa ut här inte ger någon vägledning för hur planeringsarbetet i fortsättningen skall bedrivas i byggnadskommittén. Det minskar sannerligen inte de svårigheter som lätt kan uppstå, de kompetensstrider och de krav på ytterligare expertis på de viktiga vårdområdena som skall balansera de ekonomiska och tekniska avvägandena. Det skulle vara önskvärt att man kunde få en något fylligare redovisning till ett annat år.

Jag har ingenting mer att säga på denna punkt, herr talman, utan yrkar bifall till utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag kan hålla med om att man naturligtvis från kanslihusets sida skall försöka förse riksdagen med ett så fylligt material som möjligt. Men det ligger i sakens natur att ett sådant jätteverk som statsverkspropositionen måste bli mer eller mindre tabellformat. Att där motivera precis varför man anser att så och så många hundratusen kronor skall användas för utbyggnad av den ena anstalten och så många miljoner till den andra just det ifrågavarande året är, tror jag, föga rationellt. Vårt budgetarbete vilar dock på de framställningar som har kommit från de ansva-

Vissa byggnadsarbeten för kriminalvården

riga myndigheterna. I detta fall är det ju fångvårdens byggnadskommitté, som ju inte är okänd för fröken Ljungberg, samt kriminalvårdsstyrelsen och byggnadsstyrelsen.

Det har diskuterats så mycket i debatten om anstaltsformerna i Sverige, och i höstas deltog jag i en lång diskussion i anledning av interpellationer i första kammarerna. Jag tror inte jag skall behöva upprepa den här, men jag vill nämna att byggnadskommittén, som jag tidigare ställde i utsikt, nu har förstärkts med nya ledamöter, vilket gör att vårdaspekterna blir ytterligare företrädna inom kommittén. Bl. a. har det tillsatts en psykolog, en psykiater och en rättspsykiater. Vidare kommer den särskilda kommitté som har till uppgift att göra en översyn av behandlingslagen att förstärkas med expertis av samma slag. Därför finns det inte anledning att, som reservanterna har föreslagit, i annan ordning utreda de här frågorna.

Kritiken har, som också framgick av herr Mundebos anförande, i första hand riktats mot Kumlaanstalten. När jag har bemött denna kritik har jag tillåtit mig säga att man bör vänta med en slutlig bedömning till dess Kumlaanstalten fått fungera en tid och detta med den personal som avsetts för anstalten, och jag har då särskilt syftat på att det inte varit möjligt att besätta de två läkartjänsterna vid anstalten. Det är därför med stor tillfredsställelse jag kan meddela, att det nu, sedan överläkartjänsten har förenats med ett tilläggsarvode, finns sökande till denna tjänst, och därmed torde också förutsättningar ha skapats för att få försteläkartjänsten besatt.

Jag vill i detta sammanhang också nämna att fångvårdens byggnadskommitté inom den närmaste tiden kommer att få i uppdrag att i samråd med byggnadsstyrelsen projektera en ny centralanstalt inom ungdomsgruppen, belägen utanför Uppsala. Den tillämnade anstalten innebär i olika hänseenden nya lös-

ningar av den slutna vårdenhetens problem. Medan centralanstalterna för normalklientel utformats som en kombination av specialavdelningar och allmänna avdelningar kommer Uppsala-anstalten att bestå uteslutande av specialavdelningar. Anstalten kommer att utrustas med mottagnings-, nyintagnings- och återintagningsavdelningar för sammanlagt 180 intagna samt psykiatrisk avdelning och kroppssjukavdelning för sammanlagt 40 intagna. Anstalten kommer att förses med lokaler för testning av såväl nyintagna som återintagna, provningsverkstäder för nyintagna, avsedda att uttröna deras arbetsförmåga och fallenhet för olika yrken, träningsverkstäder för återintagna som väntar på frigivning samt arbetsavdelningar för mentalt och kroppsligt sjuka.

Bostadshusen utförs av miljöskäl som enplanshus med två avdelningar om tio intagna i varje enligt den lilla gruppens princip. Bostadsavdelningarna har grupperats kring inre planterade gårdar, som genom enväningsbyggnadernas låga höjd får karaktär av radhus-trädgård i ett vanligt bostadsområde.

Denna kortfattade beskrivning av den nya anstalten för ungdomsråjongen visar väl om något, att varken byggnadskommittén eller vi i departementet har stelnat i ett förlegat tänkande, utan att det rör sig om en utveckling som hela tiden fortsätter framåt.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Efter justitieministerns anförande kan jag nöja mig med att endast yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Jag vill helt kort uttala min tillfredsställelse över ett par av de meddelanden som justitieministern här lämnat. Det är bra att den komplettering av utredningarna som har aviserats nu kommer till stånd, och det är angeläget att utredningarna får en annan inrikt-

Sysselsättningsskapande åtgärder

ning än de haft hittills. Likaså är det viktigt att snabbt skapa det nödvändiga underlaget för den fortsatta utbyggnaden av anstaltsorganisationen, en andra etapp vid Österåkeranstalten — om det skall bli en sådan — samt centralanstalter i andra delar av landet.

Det är också tillfredsställande om läkartjänsterna vid Kumlaanstalten kan besättas tack vare de nya lönerna. Men jag är inte alldeles säker på att man därmed löser problemen vid Kumlaanstalten. Jag vill här erinra om ett inlägg som psykologen i inlandsräjongen, där bl. a. Kumlaanstalten ligger, Elisabeth Björkquist, gjorde i en debatt i går. Hon sade då: »Två läkartjänster är fortfarande vakanta.» Och hon tillade: »Men även om det skulle vara en stor hjälp om dessa tjänster blev besatta, skulle det inte lösa anstaltens problem.»

Ytterligare tjänster måste tillkomma vid Kumlaanstalten för att den skall kunna fungera på avsett sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1 och 2

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 28) mom. 3) i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10 a) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 126 ja och 69 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 6, med anledning av motioner om rätt till avdrag vid inkomstbeskattningen för kostnad i samband med övervakningsuppdrag.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom utrikesdepartementets verksamhetsområde jämte motion.

Punkterna 1—27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28

Lades till handlingarna.

§ 10

Sysselsättningsskapande åtgärder

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av vissa motioner rörande sysselsättningsskapande åtgärder.

Sysselsättningskapande åtgärder

I detta utlåtande behandlade utskottet

dels de likalydande motionerna I: 558 av herr *Dahlén m. fl.* och II: 735 av herr *Wedén m. fl.* vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att ramen för statsbidrag för kommunala beställningar av förnödenheter — enligt arbetsmarknadsstyrelsens cirkulär den 15 december 1967 — utökades med 25 milj. kr. till 165 milj. kr., varvid erforderliga medel förutsattes utgå från beredskapsstat,

dels de likalydande motionerna I: 519 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 655 av herrar *Hedlund* och *Wedén* vari hemställts att riksdagen på tilläggsstat för budgetåret 1967/68 måtte för industribeställningar avseende gåvobistånd till u-länderna anvisa 100 milj. kr. under de förutsättningar som angäves i motionerna,

dels motionen II: 661 av herr *Norrby*.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 558 och II: 735,
2. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 519 och II: 655,
3. att riksdagen måtte avslå motionen II: 661.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande *kommunala beställningar* av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Mundebo* (fp), som ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 558 och II: 735 ge Kungl. Maj:t till känna att kostnader för bidrag till anskaffning av förnödenheter för kommunal verksamhet borde medges utgå med ytterligare 5 000 000 kr. intill ett belopp av 27 000 000 kr.;

2) beträffande *gåvobistånd till u-länderna*

a) av herrar *Kaijser*, *Ottosson*, *Wallmark* och *Bohman* samt fröken *Ljungberg* (samtliga h), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 519 och II: 655 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om ett konjunkturpassat varubistånd till utvecklingsländerna;

b) av herrar *Axel Andersson* (fp) och *Per Jacobsson* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp) och *Mundebo* (fp), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 519 och II: 655

a) till Varubistånd till utvecklingsländerna på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 000 kr.,

b) ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört om produktion för tillfällig lagerhållning och om beredskapsplaner.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! De motioner som behandlas i förevarande utlåtande rör åtgärder för att öka sysselsättningen under innevarande budgetår, i ett fall samtidigt en ökning av vårt gåvobistånd till utvecklingsländerna. Antalet arbetslösa som är anmälda till arbetsförmedlingarna har visserligen minskat från januarirapporten till februarirapporten med cirka 11 000 personer. Mer än hälften av denna minskning faller emellertid på byggnadsfacken och är antagligen betingad av att det under januari förekom permitteringar på grund av

Sysselsättningskapande åtgärder

väderleksförhållandena. Däremot har arbetslösheten på det mekaniska området inte minskat sedan januari utan snarare visat en tendens till ökning. Något tecken på att konjunkturen är på väg att förbättras torde inte den minskning av antalet anmälda arbetslösa, som skett från januari till februari, innebära, och det är alltså fortfarande motiverat med åtgärder som verkar under innevarande budgetår.

Man har i vissa sammanhang beskyllt oss för att försöka åstadkomma panik i arbetslöshetsfrågan, men dessa beskyllningar är ganska omotiverade. Vad vi föreslagit är ju endast åtgärder för att minska den arbetslöshet som dock obestriddligen finns och som är mycket besvärlig.

Vi har bl. a. föreslagit att ramen för kommunala beställningar med statsbidrag skall ökas med 25 miljoner kronor, vilket skulle innebära ett ytterligare bidrag från staten med cirka 5 miljoner kronor. Utskottsmajoriteten menar att det är tveksamt om lämpliga kommunala beställningar nu kan anvisas och läggas ut. För vår del har vi från kommunalt håll fått uppgifter som tyder på att detta bör vara möjligt. I går meddelades emellertid att regeringen beslutat tidigare lägga industribeställningar för 120 miljoner kronor. Av dessa rör 60 miljoner kronor försvaret, men vad slags beställningar de övriga 60 miljonerna avser har inte framgått av tidningsuppgifterna. Det är möjligt att regeringens åtgärd gör vår reservation överflödig, men något besked på den punkten har vi ju inte fått. Tydligt är i alla fall att man på regeringssidan menar att det är möjligt att tidigare lägga ifrågavarande beställningar.

Av större principiellt och praktiskt intresse får emellertid förslaget om ett reservationsanslag på 100 miljoner kronor för gåvobistånd till utvecklingsländerna sägas vara. Utskottets majoritet säger sig inte ta ställning till frågan om lämpligheten och möjligheten ur syssel-

sättningsynpunkt av ett ökat gåvobistånd, men skrivningen i övrigt måste sägas visa att man är ganska kallsinnig till tanken på en dylik åtgärd. Högerreservanterna däremot är positivt inställda till ett konjunkturanpassat gåvobistånd. De tror emellertid inte, att det går att åstadkomma någonting under innevarande budgetår, utan föreslår i stället att SIDA och arbetsmarknadsstyrelsen skall få i uppdrag att utarbeta en beredskapsplan för dylikt varubistånd. En sådan plan bör enligt högerreservanterna i vissa delar kunna förverkligas redan under nästa budgetår.

Även vi anser att en sådan beredskapsplan är önskvärd, men alla måste vara på det klara med att planeringen blir svår och ganska osäker. Det är inte lätt att beräkna inom vilka industrier det i en konjunktursvacka kommer att uppstå överkapacitet. Att hålla en sådan beredskapsplan aktuell och användbar särskilt under kortvariga konjunktursvackor blir inte lätt. Skall det bli möjligt att vid en konjunkturedgång snabbt utnyttja uppkommen överkapacitet för gåvobistånd till utvecklingsländerna måste man nog, även om det föreligger en beredskapsplan, finna sig i att i viss mån improvisera. Detta är inte ett argument mot att en beredskapsplan upprättas, men vi får inte vänta oss alltför mycket av den.

Skillnaden i inställning hos oss mittenpartireservanter och högerreservanterna är inte särskilt stor. Högern vill ha en beredskapsplan som kan komma till användning redan nästa budgetår. Det vill vi också, men vi vill dessutom ställa en ram på 100 miljoner kronor till förfogande för användning under innevarande budgetår i den utsträckning detta är möjligt. Kan någon del av denna ram användas under innevarande budgetår är det ju bra — i den mån så inte är möjligt inträffar såvitt vi kan förstå ingen katastrof. Jag har emellertid svårt att gå med på att det skulle vara omöjligt att använda en

del av ramen under innevarande budgetår.

Av en föredragning som vi fick under utskottsbehandlingen framgick att Sverige har överproduktion av en av de varor som behandlas i motionen, nämligen konstgödselmedel. Enligt DAC:s senaste årsrapport uppgår u-ländernas konsumtion av konstgödsel till 5,3 miljoner ton, och den beräknas stiga till mellan 9,7 och 10,2 miljoner ton år 1970. Det är tydligt att även om u-ländernas egen produktion av konstgödselmedel ökar måste en stor import äga rum. Importen beräknas kosta 4,2 miljoner dollar per år — det gäller då både konstgödsel och råvaror för produktion av konstgödsel.

Av föredragningen framgick att gåvorna av konstgödsel till Indien knappast kunde ökas. Då måste vi emellertid ställa frågan: Kan det vara omöjligt att finna andra mottagarländer? Jag har här en förteckning över inte mindre än 15 länder som importerat konstgödsel; de importerade under år 1965 tillsammans 2,8 miljoner ton. Att inte något enda av dessa länder skulle kunna ta emot gåvor från Sverige av konstgödsel förefaller otroligt — det går väl helt enkelt inte att göra något sådant gällande. Möjligen invänder man att det är andra varor som dessa länder i första hand behöver. Jag vill då citera några rader ur en departementspromemoria som behandlas i 1964 års statsverksproposition. Det heter på tal om varubistånd bl. a.: »Det kan tänkas att de varor och tjänster som givarlandet med användande av disponibla resurser kan tillhandahålla som bistånd inte är de som mottagarlandet i första hand behöver för sin utveckling. En avvägning måste alltså ske mellan givar- respektive mottagarintressena. Härvid måste självfallet de sistnämnda ges företräde, åtminstone när de medel som kommer till användning anslagits för biståndsåndamål.»

Jag tror det finns anledning att un-

derstryka den sista satsen i detta uttalande. Om det, som nu, är fråga om att av konjunkturskäl anslå extra medel, bör det väl räcka med att mottagarlandet har ett verkligt behov av de varor det gäller. Det kan inte vara nödvändigt att kräva att åt dem skall tillmätas högsta prioritet. Det är väl ändå bättre att få det näst bästa än att inte få någonting alls.

Det heter också i promemorian: »Ju hårdare man ställer kravet på det svenska biståndets koncentration till ett begränsat antal mottagarländer, desto mindre blir utrymmet för ett beaktande av rådande konjunktur- och arbetsmarknadsläge vid biståndets utformning. När det gäller varubistånd är emellertid detta krav inte lika starkt som med avseende på biståndstyper som förutsätter större personella och administrativa insatser i mottagarlandet. I den mån man härigenom kan öka möjligheterna i varubiståndets konjunkturella anpassning, bör koncentrationskravet kunna ytterligare uppmjukas och en viss geografisk spridning kunna accepteras.»

Det är precis vad vi framhållit i vår motion. Även departementspromemorian förordade en fortlöpande planering, som det dock inte blivit mycket av under de fyra år som gått sedan dess.

Det gäller att få största möjliga tidsmässiga överensstämmelse mellan uppkomst av ledig kapacitet och utläggande av biståndsbeställningar, framhölls det i promemorian. Detta underlättas om man har tillgång till färdigplanerade biståndsförslag och om tillverkningen kan ske så att produkterna hålls i lager. Vi har också framhållit detta med någon tids lagring av biståndsvaror, till dess det är klart med mottagarländerna, som en möjlighet. Det är självklart att det slags biståndsgivning som det här är fråga om inte får hindra en fortlöpande strukturrationalisering inom näringslivet. Icke livskraftiga företag

Sysselsättningsskapande åtgärder

kan inte, annat än högst tillfälligtvis, stödjas genom beställningar av det slag vi här diskuterar.

Beträffande själva principen har det från svensk sida mycket kraftigt hävdats att det är lyckligast om det bilaterala finansiella biståndet inte sammankopplas med givarlandets export. Denna princip att biståndet skall var obundet tillämpas emellertid inte i någon större utsträckning av andra länder. Frågan är då om vi ensamma skall tillämpa en helt liberal princip. I varje fall skulle ett så försiktigt avsteg som det som här föreslås kunna accepteras.

Herr talman! Till sist vill jag framhålla att åtgärder av de slag vi här diskuterar inte endast kan innebära ökad sysselsättning och ökat bistånd till utvecklingsländerna utan de bör också bidra till att öka förståelsen för u-hjälpen bland den del av allmänheten som ännu är negativt inställd. Om vi genom denna form av varubistånd ger allmänheten ett exempel på sambandet mellan sysselsättning och gåvor till utvecklingsländerna, bör det bidra till en mer positiv inställning.

Politiker kan ju inte bara passivt åberopa en negativ opinion som skäl för att skynda långsamt när det gäller u-hjälpen. Vi har också ett ansvar för att påverka opinionen och skapa ökad förståelse för en verksamhet som ändå — det är vi fullt medvetna om — måste byggas ut ytterligare.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till de vid utskottsutlåtandet fogade reservationerna 1 och 2 b av herr Axel Andersson m. fl.

Herr ANTONSSON (cp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som herr Gustafsson i Skellefteå antydde att de motioner som behandlas i detta utlåtande och de reservationer som avgivits får ses mot bakgrunden av det pressade sysselsättningsläge som vi för närvarande befinner oss i.

Jag ännar självfallet inte i anslutning

till denna punkt dra i gång någon samhällsekonomisk debatt, men jag tror inte att jag gör mig skyldig till någon överdrift, om jag gör gällande att den meningsriktning jag företräder har starkast av alla riksdagspartier hävdat nödvändigheten av en expansiv politik mot bakgrunden av det rådande sysselsättningsläget.

Denna expansiva politik måste, i den mån det är möjligt, sättas in redan under innevarande budgetår. Doktor Hedlund framlade i remissdebatten ett program i fem punkter, som syftade till för det första att stimulera sysselsättningen och ta till vara outnyttjad produktionskapacitet inom näringslivet och för det andra att stimulera konsumtion och efterfrågan. Motionerna och reservationerna från mittenpartierna får ses som ett led i dessa strävanden.

I reservationen 2 b begär vi, såsom antytts, att riksdagen skall anvisa medel för att lägga ut industribeställningar, som avser gåvobistånd till u-länderna, för upp till 100 miljoner kronor. De gåvoområden, som tidigare har ifrågakommit och som herr Gustafsson i Skellefteå apostroferade, har omfattat bl. a. papper och gödningsämnen. Det är en alldeles korrekt beskrivning av herr Gustafsson att det inom båda dessa områden i dag finns en outnyttjad kapacitet. Samma förhållande råder inom stålproduktionen och verkstadsindustrin i fråga om en rad standardvaror som u-länderna behöver.

Herr talman! Jag är medveten om att man inte skall rubba SIDA:s långsiktiga planer när det gäller hjälpaktionerna inom den länderkrets som vi har åtagit oss att bistå. Jag har ägnat dessa frågor mycket intresse och är helt införstådd med behovet av kontinuitet, noggranna förberedelser och samverkan mellan givar- och mottagarländer, om hjälpprojektet skall få maximal effekt. När det gäller det direkta gåvobiståndet ligger saken emellertid något annorlunda till. Det kan snabbt uppstå behov i u-

länderna som också relativt snabbt kan tillgodoses. Givetvis får — det vill jag framhålla i anslutning till högerreservationen — inte heller härvidlag motstridiga intressen resa sig mellan givar- och mottagarländerna.

Vi står alltså i den situationen att vårt land inom pappersindustrin liksom inom stål- och verkstadsindustrin har en outnyttjad kapacitet. Samtidigt vet vi att det föreligger behov på dessa områden inom u-länderna. Man kan inte bestrida att ett beslut i den riktning som förordas i reservationen 2 b skulle tillgodose två vällovliga syften: dels att gynna den inhemska sysselsättningen, dels att fylla ett dokumenterat behov ut bland u-länderna.

Herr talman! Jag har personligen på ett antal platser i några av de länder som Sverige stöder sett behoven på ett annat område. Missionen och andra frivilliga organisationer bedriver dels sjukvårdsverksamhet, dels utbildningsverksamhet. Jag har fått det bestämda intrycket att även de med små medel mycket snabbt skulle kunna göra en ökad insats inom utbildning och sjukvård, om de finge tillgång till erforderliga resurser.

Herr talman! Jag vill med dessa ord yrka bifall till reservationerna 1 och 2 b.

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Vad först angår frågan om ökade statsbidrag till kommunala industribeställningar vill jag med några få ord motivera varför jag inte anser mig kunna följa folkpartiet och centerpartiet i deras reservation.

Statsbidrag till kommunala industribeställningar för att öka sysselsättningen är nämligen från flera synpunkter att betrakta som en extraordinär åtgärd. De innebär inte bara att man sätter den fria konkurrensen ur spel utan också att man bedriver en verksamhet av subventionskaraktär, vars verkningar är starkt tvivelaktiga med hänsyn till de

Sysselsättningskapande åtgärder

liberala principer för handelsutbytet mellan länderna som vi alla har varit överens om. För ett land som vårt, som lever på export och vars välstånd och fortsatta utveckling är beroende av fri handel och fri konkurrens mellan utländska och svenska företag, inger sådana åtgärder en stark tveksamhet. Det kan dessutom verkligen ifrågasättas, om de inte står i strid mot de förpliktelser som vi har åtagit oss enligt EFTA-avtalet.

Det är mot den bakgrunden naturligt att Kungl. Maj:t understrukit åtgärdernas tidsbegränsade och exceptionella karaktär. I vederbörande cirkulär står det först beträffande beställningar vid definitiv driftsinskränkning, att dessa inte får läggas ut i större omfattning än vad som är *oundgängligen* nödvändigt för att ge arbetsförmedlingsorganen behövt rådru för att skaffa nya anställningar eller anordna utbildning av de arbetstagare som kommer att friställas. Då det gäller industribeställningar vid tillfälliga driftsinskränkningar sägs det, att dessa får läggas ut endast i *undantagsfall*, om det bedöms som angeläget att hålla kvar personalen i företaget för att snabbt kunna återuppta produktionen i normal omfattning. »Innan nu avsedd beställning», heter det, »läggs ut skall arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med kommerskollegium, bank eller annat organ som har god kännedom om företaget, klarlägga skälen till företagets behov av särskilt stöd och dess förutsättningar att på sikt fortsätta driften. I intet fall får beställning lämnas till företag, som visar sig ha ett i förhållande till andra företag inom samma bransch otillfredsställande kostnadsläge.» — Denna verksamhet åläggs alltså många inskränkningar, av fullt förklarliga skäl.

Såvitt nu kan bedömas torde för övrigt de medel som redan har anvisats för detta ändamål vara tillräckliga för att täcka de behov som kan framkomma under innevarande budgetår. Detta är

Sysselsättningskapande åtgärder

motiven för att vi inte kan stödja reservationen.

Beträffande den betydligt större frågan om gåvobistånd till u-länderna, är onekligen — det skall jag gärna medge — tanken att i en sysselsättningskris satsa på tillverkning av sådana varor, som skulle kunna som gåvobistånd lämnas till u-länderna, bestickande. En sådan verksamhet skulle ju ligga i både givarlandets och mottagarlandets intresse. Det är därför naturligt att sådana frågor klarlagts tidigare, först av den s. k. Carl Albert Anderson-kommittén på sin tid och sedan, 1964, av en särskild arbetsgrupp inom finansdepartementet. Synpunkterna från denna arbetsgrupp redovisades i en promemoria som emellertid inte ledde till några konkreta åtgärder från statsmakternas sida, eftersom det på den tiden rådde högkonjunktur med mycket god sysselsättning. Nu är det däremot aktuellt att ta upp frågan på nytt. Problematiken är inte lättlös. En verksamhet av denna natur kräver mycket noggranna förberedelser; den kräver en lång och omfattande planering.

Gåvoverksamhet av denna art medför inte alltid enbart fördelar. Den kan också medföra olägenheter i mottagarlandet. Gåvorna kan nämligen störa den normala produktion och den normala distribution som har växt upp där ute eller som håller på att växa upp. Det är väsentligt att man ger u-hjälp på sådant sätt att man stöder och stimulerar en utveckling på lång sikt i dessa länder, att man hjälper till att göra dem självbärande ekonomiskt och kommersiellt. Man får därför inte vidta åtgärder som kan försvåra en utveckling på lång sikt, även om de kortsiktigt skulle kunna få vissa fördelaktiga konsekvenser.

De pappersleveranser som vi gjort bl. a. till Indien har inte enbart medfört fördelar utan även otillfredsställande konsekvenser. Det har nu börjat växa upp ett visst motstånd mot dem i Indien, framför allt från den pappersindu-

stri som nu börjar utvecklas och som betraktar konkurrensen med gratis införda varor som besvärande.

De varor som vi skickar till u-länderna måste alltså där mottas, lagras, distribueras och utnyttjas på ett sådant sätt att de inte stör de normala kanaler som vi alla anser att vi bör medverka till att bygga upp i u-länderna själva.

Jag har, herr talman, velat påvisa dessa svårigheter. Det finns många, många andra. Men jag har gjort det inte för att jag är mot själva tanken som sådan — tvärtom — utan för att stryka under att det inte går att improvisera på detta område, att det inte är så lätt som det först kan tyckas vara att i ett system kombinera fördelar för vår sysselsättning med vinster även för mottagarlandet. Verksamheten ställer alltså krav på omfattande utredningar både här hemma och i de länder, till vilka vi vill skicka våra varor. Det krävs samordning och god planering.

Enligt min mening bör denna typ av verksamhet i högre grad än vad som nu är fallet ingå i vår u-hjälp så att säga normala arsenal. Enligt den meningsriktning som jag företräder bör man utarbeta en beredskapsplan för konjunkturanpassat varubistånd. Det bör ske snabbt. I vissa delar är det sannolikt att sådana planmässiga åtgärder skulle kunna förverkligas redan under nästa budgetår. I den mån det visar sig vara fallet förutsätter jag och mina meningsfränder i utskottet att Kungl. Maj:t återkommer till riksdagen med begäran om särskild medelsanvisning. På det sättet skulle vi kunna förena insatser för sysselsättningen här hemma med stöd åt u-länderna.

Vad jag här har sagt klarlägger de skäl som vi har haft för att inte ansluta oss till den motion som väckts från centerparti- och folkpartihäll, en motion som gick ut på ett tilläggsanslag redan innevarande budgetår för detta syfte. Man skall på detta område liksom i alla andra sammanhang akta sig för

Sysselsättningsskapande åtgärder

att vara kategorisk, men jag vågar ändå påstå att det är *uteslutet* att under de månader som är kvar av innevarande budgetår med ytterligare pengar åstadkomma någonting som ger den effekt som reservanterna från folkpartiets och centerpartiets sida vill nå. Min uppfattning har också bekräftats av chefen för SIDA med all önskvärd tydlighet vid hans föredragning inför statsutskottets tredje avdelning.

Nu har mina borgerliga vänner i de två andra partierna på sista tampen gjort om det föreslagna anslaget till ett reservationsmedelsanslag, vilket skulle innebära att den del av dessa 100 miljoner kronor — enligt min mening alla — som inte tas i anspråk skjutes över till nästa budgetår för att då utnyttjas. Under sådana förutsättningar borde det ha varit riktigare att ta upp hela frågan i samband med den proposition om u-hjälpen som vi väntar på riksdagens bord om någon månad och att sätta in den i sitt sammanhang med u-hjälpen över huvud taget och att inte, som nu skett, »smyga på oss» de nya u-landsmedlen på en omväg.

Folkpartiet och centerpartiet har i sin reservation särskilt talat om papper och konstgödsel. Leveranser av sådana varor har under det gångna året gjorts till vissa u-länder. Andra leveranser är förberedda och väntas komma till stånd inom budgetåret fram till 1 juli eller snart därefter. Trots detta kommer det anslag som står till SIDA:s förfogande för den här typen av gåvobistånd inte att bli konsumerat. Det kommer alltså under alla förhållanden att finnas pengar kvar, troligen ett tiotal miljoner kronor, för den händelse det mot förmodan skulle dyka upp några gåvoprojekt som skulle kunna, såsom herr Gustafsson i Skellefteå gör gällande, förverkligas fram till 1 juli. Jag tycker att den omständigheten att det kommer att finnas outnyttjade medel ytterligare understryker, att det är orealistiskt och opraktiskt att på tilläggsstat innevaran-

de budgetår anvisa mera pengar för detta ändamål.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2 a av herr Kaijser m. fl.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 38 behandlas motioner som har det gemensamt att däri föreslås åtgärder som skall göra det möjligt att över tilläggsstat bereda ökad sysselsättning under våren 1968. Det är ur den synpunkten som utskottet har behandlat dessa frågor.

Beträffande reservationen 1 kan jag hänvisa till vad herr Bohman sagt. Jag behöver inte upprepa de betänkligheter som utskottsmajoriteten har haft när det gäller att på det sätt som föreslås i motionerna I: 558 och II: 735 bereda ökad sysselsättning under våren 1968. Eftersom reservanterna föreslog anslag i form av reservationsanslag kan man väl säga att även de har insett svårigheterna.

Reservationen 2 a i utlåtandet visar att utskottsmajoriteten och reservanterna är överens om att det inte är så enkelt att lösa dessa problem. Det kan låta bestickande att man via industribeställningar inom det egna landet med gåvor skall hjälpa andra länder. I utskottet har vi diskuterat om man via tilläggsstaten skall anslå dessa pengar. I reservationen 2 a föreslås att riksdagen hos Kungl. Maj:t skall beställa en utredning av frågan hur dessa problem skall kunna lösas. Utskottsmajoriteten anser emellertid att såväl SIDA som Kungl. Maj:t har beaktat problemen. Utskottsbehandlingen var ganska grundlig. SIDA:s generaldirektör var närvarande och talade om att man redan nu kan göra vissa beställningar och som exempel nämnde han att man lagt ut beställningar på filter för att ha på lager för katastrofhotade områden. Därför tycker vi att man inte behöver göra någon skrivning i denna fråga. Det är skillnaden mellan herr Bohman och mig.

Sysselsättningsskapande åtgärder

Mittenpartiernas reservation har ju blivit ganska utförligt belyst av herr Bohman. Jag tror att det finns anledning poängtera, att mittenpartiernas ledamöter i utskottet tydligen själva blivit litet tveksamma under den tid som gått mellan motionsskrivningen och reservationsförfattandet. Det förekommer nämligen i reservationen vissa glidningar i formuleringen. Sålunda heter det: »Det finns anledning anta att fortsatt behov av sådana varor finns i u-länderna. — — — Starka skäl föreligger — — — att undersöka möjligheterna att samtidigt som man stimulerar sysselsättningen inom Sverige hjälpa u-länderna genom utvidgat gåvobistånd. — — — Det är inte möjligt att utan föregående undersökningar fastslå exakt vilket belopp ett gåvobistånd av angivet slag kan komma att ta i anspråk.»

Allt detta tyder på svårigheter. Det framskyntade också i både herr Antonssons och herr Gustafssons i Skellefteå inlägg, att man inte är säker på att det blir någon effekt under våren.

Herr Gustafsson sade att man måste improvisera åtgärder. Jag är helt ense med herr Bohman, att man inte bör improvisera på detta område, om man, som herr Antonsson sade, måste ha en samordning för att åstadkomma maximal effekt av åtgärden.

Herr Bohman berörde de svårigheter som uppstår när man skickar varor på andra vägar än de vanliga distributionsvägarna; svårigheter att få fram varorna på lämpligt sätt, ett stort svinn o. s. v.

Vad beträffar möjligheterna att utvidga antalet länder, som det talas om i mittenpartiernas reservation, skriver vi i utskottet — och det tror jag är fullständigt riktigt — att detta kommer att medföra en mycket stor ökning av de administrativa kostnaderna i förhållande till den effekt man kan uppnå.

Jag vill till sist än en gång poängtera att förslaget om att en del av anslaget skulle kunna reserveras till nästa bud-

getår inte diskuterats vid avdelningens behandling av denna fråga. Vi har endast bedömt frågan om vilken effekt en sådan här åtgärd skulle kunna få under de drygt tre månader som återstår av innevarande budgetår.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Vad beträffar det som herr Bohman sade om beställningar för kommunerna vill jag framhålla att vi inte föreslagit att detta skall tillämpas på något annat sätt än vad som tidigare varit fallet. Att det skulle införas några nya principer för hur dessa beställningar skall handhas har vi aldrig avsett med vårt förslag.

Herr Bohman tycks vara fullt säker på att det inte går att öka biståndet till u-länderna under innevarande budgetår, i varje fall inte mer än vad det redan finns pengar till hos SIDA. Jag har säkert inga som helst möjligheter att få honom att ändra mening på den punkten. Herr Bohman säger emellertid, att det inte går att improvisera sådana åtgärder. Jag skulle vilja ändra detta och säga att vi bör ordna det så, att vi får improvisera så litet som möjligt. Det kan jag vara med på. Men skall vi över huvud taget någon gång kunna använda detta system, så kommer det nog att kräva någon grad av improvisation.

Jag skall inte ta upp någon längre debatt med herr Fagerlund. Han sade att skillnaden mellan utskottsmajoriteten och herr Bohman bara är den, att utskottsmajoriteten inte vill att riksdagen skall besluta om en skrivelse till Kungl. Maj:t. I så fall måste jag väldigt slarvigt ha läst vad högern och utskottet skrivit. Högern är ju klart positivt inställd till själva tanken — i det fallet är ju vi eniga med högern — medan utskottsmajoriteten säger, att den inte tagit ställning till huruvida det är lämp-

ligt eller möjligt att i en lågkonjunktur använda en överkapacitet till gåvobistånd.

Under sådana förhållanden föreligger det tydligen ganska stor skillnad mellan högern och utskottsmajoriteten. Vad som förvånar mig mest i utskottsmajoritetens utlåtande är just att man inte vill ta någon ställning till själva tanken. Tanken på en beredskapsplan framkom ju redan 1964, alltså för fyra år sedan, men det har ingenting blivit av denna planering. Hade det då inte varit rimligt att utskottsmajoriteten åtminstone hade gått med på högerns förslag att begära en beredskapsplan att användas vid kommande konjunktursvackor.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Jag vet inte hur många gånger jag har försökt poängtera att utskottsmajoriteten har diskuterat lämpligheten av att anslå pengar på tilläggsstat. Det är den frågan vi har sysslat med. Utskottsmajoriteten har alltså inte tagit någon definitiv ställning till den form av u-hjälp som här rekommenderas. Jag kan visst känna sympatier för den, men jag tror att man har tagit för lättvindigt på saken, och herr Bohman tycks inte heller vara riktigt säker på att man kan samordna mottagarlandets och givarlandets intressen. Man får under inga förhållanden improvisera detta.

Vi diskuterade ju denna fråga 1964, och därför har vi ansett att den är under behandling och att vi inte behöver besluta om någon skrivelse till regeringen. Jag har ju redan nämnt att man har lagt ut beställningar, t. ex. när det gäller filter — låt vara att detta är en bagatell i sammanhanget — i sådana fall då man vet att man kan få användning för dem. Vi har diskuterat hela frågan med utgångspunkt från motionerna där frågeställningen var om man kunde åstadkomma ökad sysselsättning under våren 1968 med sådana här an-

slag. Vi har bedömt det så att man icke kan det.

Sysselsättningskapande åtgärder

Herr BOHMAN (h):

Herr talman! Det är bäst att jag för tydlighetens skull förklarar att jag och mina meningsfränder ställer oss klart positiva till att i en lågkonjunktur utnyttja överkapaciteten i det svenska näringslivet för gåvobistånd. Jag är säker på att det går att samordna givarlandets och mottagarlandets intressen. Däremot är jag inte säker på i vilken utsträckning och på vilka områden detta kan ske. Klart är under alla förhållanden att det krävs mycket noggrann planering och utredningar både utomlands och här hemma, om denna verksamhet skall få någon verklig effekt och om man inte bara skall »hatta» med småbelopp. Det är därför vi har gått emot det av mittenpartierna framlagda förslaget. Det är enligt min mening uteslutet att åstadkomma något detta budgetår.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteeringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Axel Andersson m. fl.

Sysselsättningssskapande åtgärder

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 71 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 2 a) av herr Kaijser m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 2 b) av herr Axel Andersson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bohman begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o) angivna ha flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen begärde dock herr Bohman votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. 2) i statsutskottets utlåtande nr 38 antager reservationen 2 b) av herr Axel Andersson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kon-

traposition i nämnda votering antagit reservationen 2 a) av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bohman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 75 ja och 34 nej, varjämte 94 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 3:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2 b) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Antonsson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 72 nej, varjämte 27 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Främjande av sysselsättningen genom beställning av materiel för försvaret

Mom. 3

Utskottets hemställan bifölles.

§ 11

Främjande av sysselsättningen genom beställning av materiel för försvaret

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av motioner om främjande av sysselsättningen genom beställning av materiel för försvaret.

I de likalydande motionerna I: 520 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 652 av herrar *Eliasson* i Sundborn och *Nihlfors* hade hemställts att riksdagen måtte medgiva att under innevarande budgetår ytterligare 50 000 000 kr. av reservationsmedel utöver dem riksdagen förra året beslöt om finge tas i anspråk för anskaffning av försvarsmateriel varigenom även sysselsättningen främjades inom industrin.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 520 och II: 652.

Reservation hade avgivits av herrar *Axel Andersson* (fp), *Ivar Johansson* (cp), *Kajser* (h), *Ottosson* (h), *Per Jacobsson* (fp), *Wallmark* (h), *Johan Olsson* (cp), *Bohman* (h), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Antonsson* (cp), *Mundebo* (fp) och *Petersson* (h), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 520 och II: 652 hemställa att Kungl. Maj:t av förefintliga reservationsmedel under fjärde huvudtiteln på sätt reservanterna förordat under budgetåret 1967/68 utnyttjade minst 50 000 000 kr. utöver vad i propositionen nr 110 till 1967 års riksdag angivits.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Vid förra årets riksdag väcktes förslag från centerparti- och folkpartihåll att ytterligare 50 miljoner kronor skulle av Kungl. Maj:t få disponeras för budgetåret 1967/68 av då tillgängliga reservationsmedel till anskaffning av försvarsmateriel utöver vad regeringen i propositionen nr 110 meddelade riksdagen skulle komma att tas i anspråk. Riksdagen biföll inte vårt förslag.

Jag var en av motionärerna då och är en av motionärerna i år, då samma yrkande framförts. I fjol var bakgrunden till motionsyrkandet föreliggande betänkligheter mot att nedskärningen av anslagen till försvaret för innevarande budgetår skulle medföra sysselsättningssvårigheter för såväl den industri som tillverkar materiel till försvaret som de militära verkstäderna. Risk förelåg enligt vår bedömning, att specialutbildad personal skulle friställas, trots att man kunde förutse att den åtminstone senare skulle komma att behövas.

Tyvärre har konjunkturutvecklingen inte blivit bättre sedan förra våren utan arbetslösheten har tvärtom ökat.

Även försvarsindustrin har råkat ut för påfrestningar, vilket ibland framgår av notiser i dagspressen. Senast har AB Bofors nämnts där det varslats om viss friställelse av både arbetare och tjänstemän.

Av denna anledning har mittenparti-motionärerna i år förnyat sitt yrkande från i fjol. Vid behandlingen i utskottet har vi funnit, att 50 miljoner är det minsta som behövs för att stötta upp försvarsindustrin omedelbart, d. v. s. under de månader som återstår till den 1 juli då nytt budgetår börjar. Vi vet att det finns arbetsobjekt utarbetade och klara, och många kan med kort varsel sättas i gång med sysselsättningsbefrämjande effekter som följd.

Vi 14 borgerliga ledamöter som står bakom reservationen vid detta utskottsutlåtande menar också, att ökningen

Främjande av sysselsättningen genom beställning av materiel för försvaret

av beställningarna behöver så avvägas att dessutom större försvarseffekt uppnås. Arbetsmarknadsstyrelsen och ÖB bör därför i samråd framlägga förslag om hur pengarna skall användas. Det finns anledning att just i dag understryka det sistnämnda, eftersom regeringen i går vid en konferens om den äldre arbetskraften passade på att ge till känna ett beslut att just för att få en förbättring av sysselsättningsläget tidigarelägga, som det heter, industribeställningar på 120 miljoner kronor, varav hälften skulle gälla försvaret.

Dessa cirka 60 miljoner kronor skall tydligen vara ett första återtagande av den vid 1966 års riksdag beslutade infrysningen av anslag till materielanskaffning, vilken då uppskattades till 350 miljoner kronor. De 60 miljonerna — förmodligen blir de 62 miljoner kronor — är reservationsmedel som regeringen enligt statsverkspropositionen tänkt sig ta i anspråk först nästa budgetår. Därför kan man inte säga att reservationsmedelsförbrukningen på litet längre sikt ökar, utan regeringen tar bara genom sitt beslut i går i anspråk dessa 62 miljoner kronor några månader tidigare. Vi befinner oss alltså i den något egendomliga situationen att även om riksdagen beslutar i enlighet med utskottsmajoritetens förslag, så blir vi reservanter ändå efter regeringens utspel i går tillgodosedda i våra önskemål att man under innevarande budgetår skall göra en extra insats i sysselsättningsfrämjande syfte.

Herr talman! Jag yrkar emellertid bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Som herr Nihlfors framhöll sammanfaller yrkandet i vår motion ganska väl med beslutet att öka sysselsättningen inom industrin med 60 miljoner kronor i beställningar för försvaret, även om det till skillnad mot yrkandet i reservationen då blir

fråga om ett slags förskottsbeställningar på nästa års försvarsanslag. Beklagligtvis har yrkandet i vår motion inte blivit fullt korrekt, men andemeningen är ändå helt klar. Det är inte fråga om att begränsa Kungl. Maj:ts möjligheter utan i stället att öka möjligheterna att sätta i gång ett större antal arbetsprojekt genom beställningar hos industrin.

Jag vill erinra om att vi på ett ganska tidigt stadium — inte minst jag själv — aktualiserade frågan om vi i försvarsutredningen skulle kunna medverka till att skapa ökade sysselsättningsmöjligheter inom industrin. När vi diskuterade budgetåret 1968/69 betonade vi på vår sida mycket starkt att man skulle kunna göra en kombination av åtgärder, dvs. dels något uppjustera anslagsbeloppen i anslagsramen, dels anslå pengar för att öka försvarets beställningar hos industrin. Bakgrunden härtill var då — och den är väl i stort sett densamma nu — att vi hade ungefär 7 000 arbetslösa inom verkstadsindustrin och att det enligt tillgängliga uppgifter fanns många väl utarbetade projekt att sätta i gång. Det förelåg som sagt också behov av att öka sysselsättningen både inom verkstadsindustrin och i annan industri.

Vi fick den gången inte närmare undersöka möjligheterna, eftersom kommittén både den 15 december i fjol och den 11 januari i år — det sista sammanträdet då kommittén var fulltalig — fick det beskedet att man i regeringspartiet vägrade diskutera några anslagsjusteringar i budgeten för första året. Inte heller ville man diskutera möjligheten att använda medel för att öka sysselsättningen inom industrin.

Som herr Nihlfors framhållit har regeringen nu valt att gå en annan väg. Man kan inte undgå att lägga märke till att regeringen presenterade sitt förslag så att meddelandet skulle nå allmänheten samma dag som denna debatt hålles och våra motioner behandlas.

Även om jag tillhör dem som anser

Främjande av sysselsättningen genom beställning av materiel för försvaret

att det är mycket angeläget att verkligen sätta in större och mera speciella åtgärder för att komma till rätta med den äldre arbetskraftens problem i nuvarande konjunkurläge, kommer jag knappast till den slutsatsen att de åtgärder som nu är aktuella skulle ha någon särskild inriktning på just den äldre arbetskraften. Att de kan ha en viss betydelse i detta sammanhang skall jag inte förneka, men de hade knappast något omedelbart samband med ämnet för regeringens konferens.

Med det anförda ber jag liksom herr Nihlfors att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Persson* i Heden (cp).

Herr JANSSON (vpk):

Herr talman! Jag vill bara göra en kort kommentar till förevarande motionspar och till utskottets avstyrkande. Jag tycker att det på något sätt är orimligt att öka rustningarna enbart för att trygga sysselsättningen inom försvarsindustrin. På min bänk ligger en bok som heter *Mina vänner vapenhandlarna*. Detta är dock inte rubriken för de aktuella motionerna, som väckts av bland andra herrar *Dahlén* och *Eliasson* i Sundborn, och jag har av de framförda motiveringarna för dem förstått att bevekelsegrunderna till dem inte är att finna på detta håll utan att de tillkommit av sysselsättningsskäl.

De militära försvarskostnaderna är redan mycket höga. Också herr *Eliasson* har av och till i debatter medgivit att det förekommer olika former av militärt slöseri. Försvaret har fått de medel som riksdagen beslutat om för innevarande budgetår. Det finns visserligen ett reservationsanslag, men jag är något förvånad över motionärernas välvilja att ge försvaret mer än vad det redan fått. Jag anser att det inte finns någon anledning för några motionärer att gå längre än vad försvarsmyndigheterna själva gör när det gäller att

utnyttja de militära anslag som de fått till sitt förfogande.

Jag skall inte i detta sammanhang närmare gå in på frågan om krigsindustrins förstatligande, eftersom frågan kommer senare i anslutning till en annan motion. Jag vill dock säga, att om vi hade en förstatligad krigsmaterielproduktion som jämsides med militärproduktion också inrymde civil vore det inte så svårt att dirigera vissa arbetsuppgifter till den civila produktionen så att det problem vi nu diskuterar kunde elimineras.

En utvidgad statlig krigsmaterielindustri innebär ökad improduktiv sysselsättning. Om det uppstår svackor i konjunkturutvecklingen tycker jag att man i stället kan tillgodose andra behov. Det är riktigt att verkstadsindustrin haft vissa svårigheter, men varför kommer inte motionärerna i stället att tänka på alla de områden där det förekommer verkliga brister? Varför kunde man inte i stället ta upp en så angelägen fråga som att vår verkstadsindustri något mer kunde inrikta sig på en »social teknologi» för att åstadkomma ett ökat skydd för miljön?

Det gör man inte. Visserligen talar vi mycket om miljövård just nu, men den privatkapitalistiska företagsamheten gör mycket litet för att få fram produkter som skulle kunna hjälpa oss att skydda miljön. Vi behöver bostäder, vi behöver daghem, vi behöver mycket annat. Jag tycker att yrkandet i de aktuella motionerna ur denna synpunkt är orimligt — vi har ju redan tidigare mycket höga försvarskostnader.

Jag hemställer om bifall till utskottsmajoritetens hemställan, innebärande avslag på motionerna.

Herr *ELIASSON* i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara till kammararens protokoll få antecknat att vi motionärer inte begärt någonting mera än vad överbefälhavaren har äskat. Man

Främjande av sysselsättningen genom beställning av materiel för försvaret

får komma ihåg att dessa 50 miljoner skall ses i samband med de förslag till försvarets kostnadsram som centern och folkpartiet lagt fram i riksdagen. Detta förslag ligger för en fyraårsperiod drygt 2 500 miljoner kronor under överbefälhavarens önskemål om anslag för de närmaste fyra åren.

Herr JANSSON (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn har naturligtvis helt rätt i att han inte krävt mer än ÖB, det vore verkligen illa om den, som i mycket stor utsträckning är ansvarig för centerpartiets försvarspolitik och betraktas som en av sitt partis försvarspolitiska experter, skulle kräva mer än vad överbefälhavaren gör.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Jag utgår från att behandlingen av motionsparet I: 520 och II: 652 inte skall utgöra inledningen till en större försvarsdebatt här i dag. Vi får ju möjlighet att föra en sådan när fjärde huvudtiteln skall behandlas.

Det ärende vi nu diskuterar gäller ju ingenting annat än att mittenpartierna motionsledes föreslagit att 50 miljoner kronor av reservationsmedel under fjärde huvudtiteln skall få tas i anspråk för anskaffning av försvarsmateriel. Det gäller vissa beställningar inom framför allt vapenindustrin, och motionärerna vill nå två syften: dels stimulera sysselsättningen, dels få fram större mängder av de vapen och den ammunition som ifrågavarande industrier tillverkar. Jag vill emellertid erinra om att föregående års riksdag gav Kungl. Maj:t fullmakt att av reservationerna under fjärde huvudtiteln — som beräknades uppgå till cirka 1 200 miljoner kronor — använda det belopp som kunde behövas för arbetsmarknadspolitiska åtgärder, om så anses vara nödvändigt.

Vi står fast vid förra årets ställningstagande. Riksdagen har givit Kungl.

Maj:t denna fullmakt, och Kungl. Maj:t behöver alltså inte fråga riksdagen utan kan, ifall situationen så kräver, helt enkelt använda de reservationsmedel som står till förfogande. Om nu regeringen i går meddelat att den är beredd att använda en del av reservationsmedlen — att med andra ord begagna den fullmakt som riksdagen har utfärdat — för att vidtaga vissa sysselsättningsstimulerande åtgärder, så ligger ju detta helt i linje med riksdagens beslut.

Vi inom utskottsmajoriteten menar att bedömningen härvidlag inte skall göras restriktiv, vare sig motionsledes eller genom skrivningen i ett utskottsutlåtande. Det bör stå Kungl. Maj:t fritt att, om situationen så påkallar, använda även en större del av de reservationsmedel som står till förfogande.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Herr Mellqvist har naturligtvis rätt i att regeringen har möjlighet att utnyttja dessa reservationsmedel, d. v. s. anslag som riksdagen beviljat under tidigare år men som icke tagits i anspråk under respektive budgetår och som därför finns lagrade. Men när regeringen förra året gick till riksdagen med en anmälan om att man hade 1 200 miljoner kronor på hög gav den också riksdagen tillfälle att tycka något om deras användning. Herr Mellqvist säger att riksdagen lämnade fullmakt till regeringen att använda vad regeringen då ansåg vara erforderligt och sedan plussa på, om det av konjunkturpolitiska skäl blev nödvändigt.

Regeringen företog emellertid under hela förra året ingen sådan åtgärd och vi motionärer ansåg därför i januari, när vi väckte motionerna, att det fanns anledning att från riksdagens sida påminna regeringen om denna möjlighet att på angivna skäl öka reservationsmedelsförbrukningen. Riksdagen bör en-

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

ligt min mening utnyttja sin rätt att tycka något om saken och tillkännage en ståndpunkt som inte är alltför underdånig i förhållande till regeringen utan som innebär att man på sätt och vis rekommenderar regeringen att göra det som regeringen i går faktiskt beslutade att göra.

Herr talman! Jag vidhåller alltså mitt tidigare yrkande om bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nihlfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nihlfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 98 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

3* — Andra kammarens protokoll 1968. Nr 10

§ 12

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag inom handelsdepartementets verksamhetsområde.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 13

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt jämte motioner.

I en den 3 januari 1968 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 13, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att anta vid propositionen fogat förslag till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande.

I syfte att motverka att investeringar i maskiner och andra döda inventarier i rörelse, jordbruk och skogsbruk av skattemässiga skäl uppskjuts i avvaktan på att mervärdeskatt införs framläggs i propositionen förslag om särskilt investeringsavdrag vid den statliga inkomsttaxeringen, motsvarande 10 % av kostnaden för inventarier som anskaffats under år 1968.

Till utskottet hade hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

I) de likalydande motionerna I: 628 av herrar *Bengtson* och *Dahlén* samt

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

II: 802 av herrar *Hedlund* och *Wedén*, vari hemstälts,

A. att riksdagen

1) vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 13 måtte besluta dels att giltighetstiden bestämdes till tiden den 1 januari—den 30 juni 1968 och dels att den i 4 § angivna lägsta anskaffningskostnaden för rätt till särskilt investeringsavdrag bestämdes till 3 000 kr.,

2) måtte besluta att allmän varuskatt inte skulle gälla för anskaffning av maskiner och inventarier fr. o. m. den 1 juli 1968,

3) måtte beakta vad i övrigt anförts i motionerna,

B. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till erforderliga författningstexter; ävensom

II) de likalydande motionerna I: 645 av herrar *Stefanson* och *Åkerlund* samt II: 794 av herr *Bengtson* i Solna m. fl.

Utskottet hemställde,

1) att riksdagen måtte anta det vid proposition nr 13 fogade förslaget till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt med de ändringar, att 1, 2, 4 och 5 §§ erhöles i utskottets hemställan angiven lydelse, innebärande i huvudsak att den sammanlagda anskaffningskostnad för maskiner och andra döda inventarier, som enligt förslaget berättigade till särskilt investeringsavdrag, bestämdes till 3 000 i stället för i propositionen föreslagna 5 000 kr. samt att näringsidkare, som träffat skriftligt avtal om anskaffning av inventarier under år 1967 för leverans år 1968, skulle äga rätt till särskilt investeringsavdrag;

2) att riksdagen måtte avslå

a) motionerna I: 628 och II: 802, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och under 1) hemställt,

b) motionerna I: 645 och II: 794.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Erik Filip Petersson*

(fp), *Mattsson* (cp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Vigelsbo* (cp) och *Larsson* i Umeå (fp), som ansett att utskottet bort hemställa,

dels att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 628 och II: 802 anta det vid proposition nr 13 fogade förslaget till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt med de ändringar, att 1, 2, 4 och 5 §§ erhöles i reservationen angiven lydelse;

dels att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 628 och II: 802 anta i reservationen intaget förslag till förordning angående ändring i förordningen den 1 december 1959 (nr 507) om allmän varuskatt;

dels ock att riksdagen måtte avslå motionerna I: 645 och II: 794;

2) av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, fröken *Ranmark* samt herrar *Wärnberg*, *Paul Jansson*, *Engkvist*, *Andersson* i Essvik, *Kristenson*, *Carlstein* och *Wiklund* i Härnösand (samtliga s), som ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med avslag på motionerna I: 628 och II: 802 samt I: 645 och II: 794 anta det vid proposition nr 13 fogade förslaget till förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt med allenast de ändringar, som i utskottets hemställan angivits beträffande 1, 2 och 5 §§, varigenom 4 § komme att bibehållas i den i propositionen angivna lydelsen, innebärande att värdegränsen för det särskilda investeringsavdraget bestämdes till 5 000 kr.;

3) av herrar *Yngve Nilsson*, *Gösta Jacobsson* och *Magnusson* i Borås (samtliga h), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Till detta betänkande har fogats en reservation nr 1, som bygger på ett gemensamt motionspar

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

från folkpartiet och centern. I denna reservation föreslår vi sådana ändringar i förordningen om särskilt investeringsavdrag som skulle få en snabbare effekt på sysselsättningen.

Vi reserverar vill att denna förordning skall träda i kraft omedelbart och inte — som enligt propositionen och utskottsmajoriteten — från och med den 1 juli. Orsaken härtill är framför allt att vi tror att stimulansen kommer att få större effekt, om den sätts in nu när den bäst behövs. Om köp av maskiner och inventarier snabbt kommer till stånd, förbättras därmed sysselsättningen inom de företag som tillverkar dessa varor.

Vidare föreslår vi att omsättnings-skatten på investeringsvaror skall avskaffas från och med den 1 juli. Utskottsmajoriteten anser att vårt förslag skulle medföra ett skattebortfall på cirka 300 miljoner kronor. Det intressanta i saken är att det helt säkert inte alls rör sig om så stora belopp. Man har tagit fasta på bruttoeffekten — vad som kommer tillbaka är naturligtvis svårt att bedöma — men man har inte fäst någon som helst hänsyn vid att de åtgärder som vi föreslår skulle få en höjande effekt på produktionen och sysselsättningen. Därigenom skulle också skatteunderlaget ökas och behovet av arbetsmarknadspolitiska insatser minskas.

Det är mycket möjligt att ett borttagande av omsättnings-skatten redan från den 1 juli inte skulle innebära något inkomstbortfall för staten, utan snarare en ökning av inkomsterna och en minskning av utgifterna. Om företagen tidigarelägger beställningarna, får detta en sysselsättningsfrämjande effekt, och det är just detta som vi har så starkt behov av, med det besvärliga läge som nu råder på arbetsmarknaden. Vi har alltför många arbetslösa och det har varit nödvändigt att vidta en hel del åtgärder på olika områden för att motverka arbetslösheten. I tidningarna

kan man dagligen läsa om företagsnedläggelser, och det måste sägas att dagens läge inger allvarliga farhågor.

Den aviserade mervärdesskatten medför risk för att beställningar av investeringsvaror kommer att uppskjutas till år 1969. I propositionen är man inne på den linjen, och finansministern föreslår just ett särskilt investeringsavdrag för att stimulera företagen att göra beställningar av investeringsvaror redan under innevarande år. På denna punkt råder också full enighet. Skillnaden är bara den att vi från mittenpartierna begär snabbare åtgärder, vilket vi i dagsläget anser synnerligen befogat.

Det är uppenbart att borttagandet av omsen på investeringsvaror kommer att ha betydligt större effekt på sysselsättningen än vad investeringsavdraget får. Antagligen kan endast ett fåtal företag utnyttja investeringsavdraget; övriga företag uppvisar inte sådana vinster att detta är möjligt. De företag som alltså inte kan utnyttja investeringsavdraget har ingen som helst anledning att nu köpa investeringsvaror, utan de väntar med inköpen till 1969 då mervärdesskatten har införts. Dessa företag utgör emellertid en så stor grupp att det sammanlagt kommer att röra sig om mycket betydande beställningar, som har en direkt effekt på sysselsättningen, särskilt hos de företag som skall sälja investeringsvarorna. Om alla små företag som inte räknar med möjligheten att utnyttja investeringsavdraget uppskjuter sina beställningar, kommer det således att verka hämmande på tillverkningen av dessa produkter och därmed på sysselsättningen.

En annan sak är att det råder kapitalbrist inom många företag; självfinansieringsgraden är inte sådan som vi skulle önska. En företagare som köper investeringsvaror är sålunda ganska angelägen om att inte behöva i kontanter lägga ut mer än nödvändigt. Om man tar bort omsen, minskas emellertid ka-

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

pitalutgifterna och detta måste vara en betydligt bättre stimulans än en framtida eventuell möjlighet att utnyttja investeringsavdraget.

På en punkt har utskottet företagit lottning; det gäller bl. a. värdegränsen för investeringsavdraget. I propositionen föreslås att den skall sättas till 5 000 kronor, men utskottet har stannat för 3 000 kronor. I den socialdemokratiska reservationen till utskottsbetänkandet föreslås en höjning till 5 000 kronor.

Det måste vara något fel i denna reservation. Man talar om att det rör sig om ett så litet belopp som 120 kronor i skattelättnad, men i själva verket gäller det alla anskaffningar som ligger under 5 000 kronor och därför en skattelättnad på mellan 120 och 200 kronor. Det kan således inte vara fråga om annat än ett tankefel, och jag har därför velat påpeka att beloppet inte är så litet som det framställs i reservationen.

Jag tror att det är nödvändigt att åstadkomma all den stimulans som är möjlig för att få företagen att göra sina beställningar och framför allt köpa sina investeringsvaror helst under första hälften av detta år och då så tidigt som möjligt.

Nu invänder man att tiden i många fall är alldeles för knapp fram till 1 juli för att ett investeringsavdrag skulle få någon effekt på sysselsättningen. Jag vill då påminna om att en mycket stor del av investeringsvarorna är lagervaror hos de industrier som tillverkar dem. Om dessa industrier hastigt blir av med dessa produkter, föreligger anledning att fylla på lagren, varför effekten helt säkert blir betydligt större än vad utskottet räknar med.

Det förekommer en del investeringsvaror med mycket lång tillverknings-tid och de kommer inte fram förrän nästa år. Det är emellertid även de många småinvesteringarna som vi är angelägna om att tillvarata och stimu-

lera. Man kan vara tämligen övertygad om att en sådan stimulans får en omedelbar effekt på sysselsättningsläget och att den inte kommer att kosta oss 300 miljoner kronor; snarare blir resultatet en direkt besparing för statskassan.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den vid bevillningsutskottets betänkande fogade reservationen nr 1.

I detta anförande instämde herrar *Vigelsbo* (cp) och *Andersson* i Örebro (fp).

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! För utskottets majoritet kommer dess vice ordförande, herr Magnusson i Borås, att tala i allt det väsentliga. Jag har begärt ordet för att med några få ord motivera den reservation nr 2 som fogats till betänkandet, av herr John Ericsson m. fl.

I finansministerns proposition föreslås som lägsta belopp för skattefrihet vid maskinanskaffning 5 000 kronor. Som herr Larsson i Umeå här upplyser har den borgerliga majoriteten velat sänka beloppet med 2 000 kronor. Vi reserverar oss påpekat att den skattefälvör som företagaren då erhåller i bästa fall kan bli 120 kronor. Det är alltså inte fråga om så stora belopp att det ger någon stimulans till företagaren när det gäller att investera för 3 000 eller 4 000 kronor. För min personliga del skulle jag gärna kunnat acceptera om finansministern hade föreslagit ett belopp som hade varit betydligt högre än 5 000 kronor, ty även då är skattevinsten så ringa att det i och för sig inte blir någon investeringsstimulans.

I samband med reservationen kan vi emellertid visa på en ytterligare förbättring som föreslagits vid utskottsbehandlingen och som utskottet står helt enigt bakom. Förbättringen innebär att företagen för maskiner som genom skriftliga avtal beställts under 1967 för leverans under 1968 och som

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

inte omfattades av propositionens förslag, enligt utskottets förslag kommer att få denna skatteförmån. Det betyder mer än den lilla sänkningen av värdegränsen för anskaffningskostnader, som berättigar till särskilt investeringsavdrag, från 5 000 kronor till 3 000 kronor.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 av herr John Ericsson m. fl.

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk):

Herr talman! Egentligen borde jag börja med att yrka återremiss av hela detta ärende. Föreliggande förslag innebär att företagen vid beskattningen i år skall få dra av 10 procent av kostnaderna för inköp av maskiner och andra investeringsvaror som anskaffas under året. Förslaget bygger på en förutsättning, nämligen att vi från och med den 1 januari nästa år skall införa mervärdesskatt, dvs. en sådan omsättningsskatt från vilken företagen är befriade. De betalar nu mindre omsättningsskatt än andra skattebetalare, eller 6 procent. För att de inte skall uppskjuta en del investeringar till nästa år, då alltså även denna lägre omsättningsskatt försvinner för deras del, skall man ge dem en skattelättnad redan nu.

Regeringen har aviserat förslaget om mervärdesskatt, men vi har som bekant ännu inte fått se förslaget, än mindre behandlat det. Att bevillningsutskottet känner sig så säkert på att riksdagen kommer att besluta i enlighet med det beramade förslaget och följaktligen kan tillåta sig en så bakvänd ordning som att komma med en följdfråga före huvudfrågan, är kanske lätt att förstå. Mervärdesskatt, dvs. en omsättningsskatt som är en ren konsumtionsskatt, har länge varit ett krav från de borgerliga partierna — och ett krav som de i motsats till mycket annat varit eniga om. Nu har detta krav också accepterats av regeringspartiet, och då är det givetvis lätt att förutsätta att det kommer

att accepteras av riksdagen. Därmed är det inte så noga i vilken ordning man behandlar frågorna.

Jag tänker inte i dag föregripa den skattedebatt som kommer i samband med regeringens förslag om mervärdesskatt. Vi har för vår grupps del sagt att vi inte kommer att acceptera mervärdesskatten, och det innebär att vi inte heller kan acceptera det förskott på företagens skattelättnader som det i dag rör sig om. För tillfället vill jag emellertid nöja mig med allenast ett par påpekanden.

De borgerliga förespråkarna för skattelättnader åt företagen talar i tid och otid om att den svenska exportindustrin skulle befinna sig i ett ur konkurrenssynpunkt brydsamt läge. Faktum är emellertid att vår export ökade med hela 6,5 procent i fjol trots en internationell konjunktursvacka. Minst lika stor exportökning förutses för i år. Jag behöver väl inte fråga vilka exportindustrier av betydelse som skulle vara på obestånd. Rationalisering och avskedande av arbetare och tjänstemän är inte i och för sig något tecken på dåliga tider för bolagen.

Icke desto mindre har regeringen accepterat det borgerliga kravet på en skattesänkning för företagen, även om det skall genomföras på ett s. k. smidigt sätt. Man skall förmodligen ta igen en del genom arbetsgivaravgift. Medan regeringen gör denna eftergift, känner sig dess ledamöter samtidigt oförhindrade att på folkmöten dundra mot storfinsansen, en taktik som jag för dagen skall avstå från att närmare kommentera.

Herr talman! Jag ber med det sagda att få yrka avslag på såväl regeringens proposition som bevillningsutskottets hemställan.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det här är ett ganska intressant utlåtande. Situationen är ju den, herr talman, att högerpartiet är det enda parti som står bakom kläm-

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

marna i utskottets betänkande. Om jag själv skulle våga mig på ett omdöme, är det väl därför ett ovanligt bra utlåtande som nu behandlas. Vi har emellertid nått dithän bl. a. med lottens hjälp.

I sak har vi sålunda från högerpartiets sida ingen reservation. Oppositionen vann ju lottningen beträffande yrkandet att rätt att utnyttja investeringsavdraget bör erhållas redan när årsinköpet uppgår till 3 000 kronor mot 5 000 kronor enligt propositionsförslaget. Jag kan inte förstå annat än att 3 000 kronor bör vara tillräckligt för att man skall undvika det småkrängel, som annars skulle kunna bli följden av detta avdrag. Samtidigt har de flesta företagen inom såväl industri, handel och hantverk som inom jordbruk fått möjligheter att utnyttja detta investeringsavdrag.

Högerpartiet är emellertid inte med på utskottsmajoritetens huvudmotivering, och därför har vi fogat en blank reservation till betänkandet. Det beror på att vi i andra sammanhang ställt en del yrkanden om konjunkturförbättringsåtgärder o. d. Å andra sidan har vi givetvis fortfarande lika starkt intresse som tidigare av att näringslivet skall vara fritt från varuskatt på sina investeringar.

Vi har den uppfattningen att detta förslag i stort sett avskaffar skatten på näringslivets maskiner och inventarier redan från den 1 januari i år, alltså retroaktivt. Det är därför som vi inte ansett oss kunna vara med på förslaget att investeringsavdraget skulle gälla endast fram till den 1 juli för att därefter ersättas med ett borttagande av varuskatten på maskiner och inventarier. Denna skatt borttas ju i sin helhet den 1 januari 1969 genom finansministerns aviserade förslag om en mervärdeskatt.

Nu har emellertid bevillningsutskottet betydligt förbättrat propositionen dels genom att minska på det totala belopp som erfordras för att investerings-

avdraget skall få utnyttjas — nämligen till 3 000 kronor — och dels genom att göra ytterligare den förändringen, att man inlagit en bestämmelse som innebär att investeringsavdraget på 10 procent får utnyttjas även för sådana investeringar som sker på grundval av beställningar som gjorts redan under år 1967. Då det genom dessa två väsentliga förändringar av propositionen har skapats sådana lättnader att man kan säga att det i praktiken inte finns någon varuskatt på näringslivets investeringar i maskiner och inventarier från den 1 januari i år, har vi låtit oss nöja med detta. Vi har inte heller kunnat underlåta att ta en viss hänsyn till det krängel som onekligen skulle uppstå för dem som skall använda sig av dessa olika former av avdrag vid deklarationen, för t. ex. detaljhandeln skulle det under en period av något mer än ett år bli fråga om upp till tre olika system för beskattningen på detta område.

Det är detta, herr talman, som har gjort att vi intagit denna ståndpunkt. I praktiken är det nog inte någon nämnvärd skillnad mellan utskottsutlåtandet och reservationerna; jag tror inte att det gör så mycket i pengar räknat om riksdagen bifaller utskottets förslag eller reservanternas.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag ansluter mig till vad herr Larsson i Umeå här har anfört. Jag skulle bara vilja tillägga en synpunkt och understryka en annan.

Den linje som regeringen föreslagit och som inte bara socialdemokraterna utan även högerpartiet i huvudsak godkänner kommer såvitt jag förstår att medföra ett väsentligt inkomstbortfall för statskassan, inte mycket under det budgetår som börjar den 1 juli i år utan snarare under budgetåren 1969/70 och 1970/71. En stor del av den

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

konjunkturstimulans som kommer till stånd inträffar efter början av budgetåret 1969/70. En sålunda i väsentliga stycken försenad utlösning innebär att man får konjunkturstimulansen delvis och till icke ringa del under en period då en konjunkturstimulans kanske inte alls behövs.

Det kan inte bestridas att mittenpartiernas förslag ur denna synpunkt är bättre. Ifall mittenpartiernas förslag genomförs, kan man köpa och beställa saker utan att betala omsättningsskatt, redan under andra halvåret 1968. Vårt förslag innebär därför motiv att göra inköpen under andra halvåret 1968 och inte uppskjuta dem till längre fram.

Jag kan inte se annat än att det är en högst väsentlig fördel med mittenpartiernas förslag — detta gäller även mittenpartiernas förslag i övrigt, vilket som herr Larsson har påpekat, medför att man får en större del av effekten på ett något tidigare stadium. Eftersom ingen vet när konjunkturförbättringen kommer i gång i väsentlig utsträckning och skapar en någorlunda hygglig konjunktur, så måste man löpa väsentligt mindre risk om man följer mittenlinjen.

Jag medger, herr talman, att man inte kan precisera detta, men tendensen måste vara den jag här angivit.

Därtill kommer ju, som redan herr Larsson i Umeå och andra har påpekat, att med regeringens linje får företaget i branscher som har så pass dåliga konjunkturer att företagen inte har något överskott och därför inte kan utnyttja ett extra avdrag, inte den stimulans som de så väl behöver. Det är just sådana företag, som har drabbats av sämre tider och som kanske är på det klara med att de skulle vilja göra vissa investeringar men som finner att de inte nu har råd till det, det är inte minst dem man skulle vilja uppmuntra, så att de inte skall behöva vänta med köpen. Det sker inte vid bifall till det socialdemokratiska förslaget och

högerförslaget men i viss utsträckning vid ett genomförande av mittenpartiernas förslag.

Vad sedan beträffar kostnaden får man väl säga att genomförandet av mittenpartiernas förslag skulle öka produktionen och därmed skatteunderlaget, vilket, som herr Larsson i Umeå redan påpekat, innebär att nettokostnaden för statskassan alls inte behöver bli 300 miljoner kronor utan väsentligt mycket mindre, på sikt kanske ingen alls. Men hur blir det med nettokostnaden vid genomförande av regeringsförslaget? Det har talats ganska litet om det, därför att finansministern bara nämner utfallet under första året. Men eftersom företagen kommer att även under de två eller tre följande åren tillgodogöra sig skattelättnader, blir belastningen på statskassan enligt det framlagda förslaget väsentlig även under de följande åren. Om det skulle råka bli en period med relativt goda konjunkturer, har man belastat statskassan i onödan. Kanske, om det vill sig illa, sker stimulansen rent av på ett sådant sätt, att konjunkturen stiger så mycket, att man tvingas att höja räntan och vidta andra åtgärder för att samtidigt bromsa konjunkturen.

Vad vidare gäller totalkostnaden är det ingen som vet, om den för statskassan blir större vid genomförande av det ena eller andra förslaget.

Herr Magnusson i Borås sade att detta var ett intressant utskottsutlåtande; högern var nämligen det enda parti, som står bakom det i dess helhet. Ja, det kan man säga. Man skulle kunna anföra ett annat intressant drag i situationen, nämligen att högerpartiet här tar ställning i huvudsak för ett regeringsförslag med ett inslag från mittenpartiernas förslag men med avståndstagande från det förslag som en rad högerriksdagsmän har framfört. Det är också en intressant kombination.

Vad jag framför allt har velat säga är emellertid, herr talman, framför allt att

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

mittenpartiernas linje innebär en bättre anpassning i tiden och därför också en bättre anpassning till konjunkturen, såvitt man nu kan bedöma det. Förslaget bör därför få en större sysselsättningsökande effekt. Det bör också innebära, att det ges mera hjälp där hjälp behövs till ökade investeringar och att de mindre företagen bereds större rättvisa.

Detta är tre goda skäl, varför jag avslutar mig till reservationen nr 1.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag skall inte ta upp någon polemik mot herr Ohlin efter hans inlägg. Det fanns bara en passus däri som jag inte kan låta stå oemotsagd, nämligen hans uttalande om att konjunkturstimulansen kommer i efterhand vid genomförande av det förslag vi står för. Det uttalandet måste väl i alla fall innebära, att herr Ohlin gör sig skyldig till något tankefel. Faktum är att om investeringar görs nu under år 1968 bör båda de system som här föreslås vara i stort sett ungefär lika konjunkturstimulerande. Men det är naturligtvis alldeles riktigt att det blir vissa återverkningar på statskassan och att genomförandet av förslaget i reservationen får en större påverkan under det kommande budgetåret, medan däremot belastningen på budgeten kommer att bli något mindre i framtiden.

Beträffande själva konjunkturstimulansen, som ju är det väsentliga i hela förslaget, kan man emellertid inte säga, att utskottsmajoritetens förslag på något sätt är sämre än reservationens.

Naturligtvis kan man gissa mycket om verkningarna av ett sådant här förslag, men vad högerpartiet beträffar vill jag bara understryka att det väsentliga för vårt ställningstagande har varit, att skatten på näringslivets investeringar försvinner. Detta blir också i stort sett resultatet av propositionen, och därför menar vi att det är onödigt att krångla till saken på så sätt, att ett system

skall gälla under första halvåret 1968 och ett annat under det därpå kommande halvåret. Jag tror att utskottsmajoritetens förslag skapar en betydligt bättre ordning och reda för oss allesammans. När det därtill från olika håll göres gällande att skillnaden mellan förslagen ur penningssynpunkt inte har någon större betydelse tycker jag det är bäst att välja det system som är enklast.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! I 3 § av förordningen står det följande: »Särskilt investeringsavdrag åtnjutes icke för inventarier med en beräknad varaktighetstid av högst tre år och ej heller för inventarier om vars anskaffande skriftligt avtal träffats under år 1968 och som enligt avtalet skall levereras efter utgången av år 1970.»

Det framgår — också på annat ställe — att om det träffas ett skriftligt avtal under 1968 om leverans av dessa inventarier under 1969 och 1970 får avdraget göras. Men om varorna inte produceras förrän 1970 och avtalet träffats 1968 uppstår frågan: När får vi den stimulerande effekten? Man kan då fästa uppmärksamheten på två saker. När sker produktionen? Ja, den kan i många fall äga rum 1970 eller 1969 och då har vi kanske högkonjunktur. Den andra frågan är: När får företagen den skattelättnad som eventuellt kan tänkas indirekt påverka dem genom bättre likviditet? Ja, det blir inte tidigare än under den period då de skall betala skatt på grundval av deklaration som avges någon gång under 1969 för verksamheten under 1968. När den skatten förfaller till betalning blir den något lägre och detta kan givetvis ha vissa indirekta verkningar. Men även i det här fallet kommer alltså effekten, såvitt jag kan se, till övervägande del under 1969 och 1970 eller senare.

Jag kan inte finna annat än att själ-

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

va systemet medför en försenad utlösning, som inte har någon motsvarighet när det gäller mittenpartiernas förslag om befrielse från oms under andra halvåret 1968. Då köper man ju varan — inte bara beställer den — under 1968.

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Herr Ohlin gjorde misstaget att han läste 3 § i förordningen utan att först ha läst 1 §. Om han läser den finner han, att förutsättningen för att ifrågavarande avdrag skall få göras är att det utgår varuskatt vid köpet. Detta innebär med andra ord att när varuskatten försvinner och vi får mervärdeskatt, måste det införas en övergångsförordning som föreskriver att man i fortsättningen även under 1969 eller 1970 skall ta ut varuskatt på sådana inköp. Eller också måste det innebära, att företagen inte får utnyttja detta avdrag. Förutsättningen är nämligen att varuskatt har utgått. Genom att vi tar bort den skatten den 1 januari 1969 får man en konjunkturstimulerande verkan av propositionens förslag just under innevarande år, ty det är ju i år man har möjligheter att utnyttja avdragsrätten. I framtiden kommer det inte att utgå någon skatt, ty efter mervärdeskattens införande blir det ingen skatt för näringslivet på maskiner och inventarier.

Herr **LARSSON** i Umeå (fp):

Herr talman! Jag vill mycket bestämt hävda att mittenpartiernas förslag är betydligt mer konjunkturstimulerande än propositionens. Genom vårt förslag att man skall få göra investeringsavdrag detta halvår kan företagarna välja mellan att antingen utnyttja det 10-procentiga investeringsavdraget eller slipa omsättningsskatten efter den 1 juli. Om uppgörelse om leverans träffas så här års men varorna inte levereras förrän efter den 1 juli finns det alltså en valfrihet och man kan välja det som man bedömer vara mest gynnsamt.

Den väsentliga förbättringen med mittenpartiernas förslag är emellertid att vi med det när alla de företag som inte kan utnyttja avskrivningsrätten — och det är en mycket stor del av våra företag. Där innebär vårt förslag under alla förhållanden en klar konjunkturstimulans och är klart bättre än regeringens förslag. Möjligheten att kunna göra avdrag i en oviss framtid lockar väl inte många andra än guldkantade företag. De kan spekulera i sådana avskrivningar i framtiden. Nej, stimulansen skall sätta in med just sådana fördelar som företagarna får genast, och där är mittenpartiernas förslag klart fördelaktigare än propositionens.

Herr **MAGNUSSON** i Borås (h):

Herr talman! Det är mycket möjligt att mittenpartiförslaget kan innebära en större stimulans, men man skall också komma ihåg att det i så fall skulle kosta statsverket mera pengar.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! Här gäller det en konjunkturpolitisk fråga, men i sitt senaste yttrande tappade herr Magnusson i Borås alldeles bort den konjunkturpolitiska effekten. Om mittenpartiernas förslag har större effekt, så skulle det också kosta statskassan mera pengar, sade herr Magnusson. Men om förslaget har större effekt och ökar produktion och sysselsättning mera, så ökas därmed också skatteunderlaget, och därigenom blir utsikterna mycket goda för att vi får en mindre total statsfinansiell netobelastning. Vidare får vi en större effekt på sysselsättningen, vilket man väl ändå inte skall se bort ifrån. Det är ju just det vi vill uppnå!

I sitt resonemang i övrigt framhöll herr Magnusson att någon skall ha betalt varuskatt, och det är ju väl bekant. Men skulle det innebära någon fördel att någon under ett i konjunkturihänseende svagt år tvingas betala varuskatt och att staten ger en förmån vid en senare tid-

Förordning om särskilt investeringsavdrag vid taxering till statlig inkomstskatt

punkt? I sådana fall där man ingått skriftligt avtal under 1968 men leverans inte sker förrän 1970 får man en fördel. Den blir alltså förskjutet i tiden från köpets datum.

Herr talman! Låt oss hålla fast för det första vid att åtgärder på detta område måste anpassas till konjunkturläget vid den aktuella tidpunkten, för det andra vid den inverkan sådana åtgärder har för förbättrad sysselsättning och för ökat skatteunderlag. Om vi gör det tror jag att vi, som herr Sigvard Larsson i Umeå redan har påpekat, kommer till den slutsatsen att effekten blir större, säkerligen också till en lägre kostnad, med mittförslaget än med propositionen.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Det är mycket möjligt att mittenpartiernas förslag konjunkturpolitiskt kan få de verkningar som herr Ohlin nu angivit. Vad jag i all enkelhet påpekade var bara att det under kommande budgetår skulle få en större inverkan statsfinansiellt sett, vilket inte torde kunna förnekas.

Vidare tror jag att herr Ohlin gjorde sig skyldig till en missuppfattning när han menade att skatten skulle vara betald 1968. Vad jag sade var nämligen att vi när vi upphäver varuskatteförordningen vid införandet av mervärdeskatt måste ha en övergångsförordning, som reglerar hela detta område. Man har nämligen förutsatt att en sådan skall komma. Vi kommer därför inte i den situation som herr Ohlin tror.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr TALMANNEN yttrade:

Först upptages det under överläggningen framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition nr 13. Om detta yrkande avslås, ställes proposition å yrkanden beträffande giltighetstiden för det särskilda investeringsavdraget och tidpunkten för avskaffande av omsättningsskatten

på investeringsvaror, varefter upptages frågan om värdegräns för det särskilda investeringsavdraget. Slutligen ställes utskottets hemställan i övrigt under proposition i ett sammanhang.

Det av herr Karlsson i Huddinge under överläggningen framställda yrkandet om avslag å Kungl. Maj:ts proposition nr 13

Herr talmannen gav propositioner på bifall till eller avslag å nämnda yrkande; och avtog kammararen detsamma.

Giltighetstiden för det särskilda investeringsavdraget och tidpunkten för avskaffande av omsättningsskatten på investeringsvaror

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammararen bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 4, såvitt avser giltighetstiden för det särskilda investeringsavdraget och tidpunkten för avskaffande av omsättningsskatten på investeringsvaror, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammararen bifallit reservationen 1) av herr Erik Filip Petersson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammararens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammararens leda-

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

möter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 70 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Värdegränsen för det särskilda investeringsavdraget

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2) i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristenson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 4, såvitt avser värdegränsen för det särskilda investeringsavdraget, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr John Ericsson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 104 nej.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 2) av herr John Ericsson m. fl. i motsvarande del.

Utskottets hemställan i övrigt

Bifölles.

§ 14

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 5, med anledning av motioner angående förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten.

Till bevillningsutskottet hade hänvisats följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 69 av herr *Enarsson m. fl.* och II: 329 av fru *Sundberg m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen, med verkan från den 30 mars 1968, upphäve förordningen den 24 februari 1967 om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten;

2) de likalydande motionerna I: 125 av herr *Schött* och fröken *Stenberg* samt II: 164 av herr *Dickson*, vari hemställts, att riksdagen beslutade att sådan ny-, till- eller ombyggnad av sporthallar och andra idrottsanläggningar, som igångsattes efter den 1 april 1968, skulle vara befriad från investeringsavgift;

3) de likalydande motionerna I: 126 av herr *Svenungsson m. fl.* och II: 167 av herr *Fridolfsson* i Stockholm *m. fl.*, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om sådan tillämpning av bestämmelserna angående byggnadstillstånd, att kyrkliga och andra ideella organisationer som utförde byggnadsarbeten med användande av fonderade medel till minst 50 % av byggnadskostnaden skulle erhålla företräde vid tillståndsgivningen framför sådan byggnation som skedde med lånade medel; ävensom

4) de likalydande motionerna I: 255 av herr *Blomquist* samt II: 319 av herrar *Björkman* och *Fridolfsson* i Stockholm, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle att Kungl. Maj:t beviljade dispens från in-

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

vesteringsavgift och igångsättningstillstånd för det av Eugeniaförsamlingen i Stockholm planerade nybygget vid Kungsträdgården.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 69 och II: 329,
- 2) motionerna I: 125 och II: 164,
- 3) motionerna I: 126 och II: 167 samt
- 4) motionerna I: 255 och II: 319.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Björkman* (samtliga h), vilka ansett att utskottet under punkten 1) bort hemställa,

att riksdagen måtte — med bifall till de likalydande motionerna I: 69 av herr *Enarsson* m. fl. och II: 329 av fru *Sundberg* m. fl. — besluta, att förordningen den 24 februari 1967 om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten (nr 44) skulle upphöra att gälla vid utgången av mars månad 1968;

2) av herrar *Erik Filip Petersson* (fp), *Mattsson* (cp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp), vilka — under åberopande av innehållet i motionerna I: 125 och II: 164, I: 126 och II: 167 samt I: 255 och II: 319 — ansett att utskottet med anledning av nämnda motioner under punkterna 2—4 bort hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att Kungl. Maj:t bedömde ansökningar om befrielse från investeringsavgift mer liberalt än tidigare, särskilt i de fall ansökningarna gällde byggnadsarbeten avseende kyrkor och kyrkliga samlingslokaler samt ny-, till- eller ombyggnad av sporthallar och idrottsanläggningar;

3) av herrar *Yngve Nilsson, Gösta Jacobsson* och *Björkman* (samtliga h), vilka — för det fall reservationen 1) icke skulle vinna riksdagens bifall — anslöte sig till reservationen 2).

Ett särskilt yttrande hade avgivits av herrar *Erik Filip Petersson* (fp), *Matts-*

son (cp), *Tistad* (fp), *Gustafson* i Göteborg (fp), *Vigelsbo* (cp), *Larsson* i Umeå (fp) och *Börjesson* i Falköping (cp).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LARSSON** i Umeå (fp):

Herr talman! I reservationen 2 av herr *Erik Filip Petersson* m. fl., som jag varit med om att föga till förevärande utlåtande, hemställes »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att Kungl. Maj:t bedömer ansökningar om befrielse från investeringsavgift mer liberalt än tidigare, särskilt i de fall ansökningarna gäller byggnadsarbeten avseende kyrkor och kyrkliga samlingslokaler samt ny-, till- eller ombyggnad av sporthallar och idrottsanläggningar». Vi har dessutom motiverat vår ståndpunkt i ett särskilt yttrande.

När investeringsavgiften på sin tid infördes var vi emot den och ansåg att statsmakterna hade andra möjligheter att reglera byggnadsverksamheten. Men bedömningen måste ju göras med utgångspunkt från dagsläget, och vi anser att det nu, då vi går mot en högsäsong för bostadsbyggandet, skulle bli allvarliga skadeverkningar om allt det andra byggandet samtidigt släpptes fritt. Det skulle få till följd att vi inte skulle kunna hålla den takt i bostadsbyggandet som vi anser nödvändig och önskvärd.

I bevillningsutskottets betänkande finns en redovisning per den 9 februari 1968 över sådana ansökningar om befrielse från investeringsavgift som bifallits respektive avslagits. Dessa uppgifter avser dock endast sådana objekt för vilka ansökan om befrielse gjorts. De byggnadsobjekt som vi, under den tiden skatten varit i kraft, har skjutit på framtiden rör sig sammanlagt om mycket stora belopp. Om vi skall kunna utföra all denna byggnation kommer det med all sannolikhet att ta rätt lång tid innan vi har kommit i balans. Där-

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

för anser vi — vilket vi föreslagit i reservationen 2 — att man med hänsyn till dagsläget bör gå in för en liberalare tillståndsgivning, vilket kan ge en mjukare övergång den dag skatten kommer att försvinna. Den är tidsbegränsad, så upphörandet ligger inte alltför långt fram i tiden. Meningen är att den skall försvinna till hösten.

Vi tror att Kungl. Maj:t genom att vara liberalare med tillståndsgivningen och släppa fram de objekt som det är möjligt att släppa fram — och som det många gånger ur sysselsättningssynpunkt är angeläget att påbörja — skulle kunna minska den stora kö som nu har skapats.

Vad som ligger oss särskilt varmt om hjärtat är sådana lokaler till vilka folk sparat ihop pengar. Jag tänker närmast på de kyrkliga lokalerna. Genom insamlingar har folk skaffat ett kapital, men nu kan de inte bygga på grund av att byggnadskostnaderna blir för höga om dessutom investeringsskatt skall betalas. Pengarna har de samlat in under den konjunktur vi tidigare hade då det var angeläget att spara. Jag anser att man borde vara litet mera liberal och tillåta att dessa pengar fick användas för avsett ändamål. Det gäller ju inte lånemedel utan pengar som sparats i stället för att användas till konsumtion. Nu vill man använda dessa pengar för att bygga kyrkor.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 2.

Herr **BJÖRKMAN** (h):

Herr talman! När riksdagen för något mer än ett år sedan fattade beslut om införande av investeringsavgiften från den 1 mars 1967 var riksdagen delad i två hälfter. Oppositionspartierna yrkade avslag, ledamöterna av regeringspartiet slöt lojalt upp kring finansministerns proposition om den 25-procentiga straffskatten på så kallade

oprioriterade byggen. Genom lottning blev vi på oppositionssidan majoritet i det sammansatta bevillnings- och tredje lagutskottet och socialdemokraterna fick stå för reservationen. För att vara en reservation var den av osedvanlig längd, drygt fem sidor.

I reservationen sökte man fånga in de många förslag om ändringar och undantag som framförts även i socialdemokratiska motioner. Den var alltså ett uttryck för att man på socialdemokratiskt håll ingalunda var helt nöjd med detta nya ingrepp. Reservationen var närmast att betrakta som en motsvarighet till de anvisningar vi har till förordningarna om inkomstskatterna.

Investeringsavgiften antogs av riksdagen med den socialdemokratiska bruksanvisningen. I denna avstyrktes alla yrkanden om generella undantag från avgiftsplikten. Undantag borde, menade man på socialdemokratiskt håll, medges genom dispens, icke genom generella regler.

I sitt nu aktuella betänkande nr 5 erinrar bevillningsutskottet om att Kungl. Maj:t efter behandlingen i riksdagen i februari förra året i särskilda kungörelser dock medgivit generell dispens för vissa oprioriterade objekt.

Vi hade en mycket lång debatt i detta ärende i fjol, och jag skall inte repetera den ingående och omfattande kritik vi då riktade mot detta nya ingripande.

I år har väckts de likalydande högermotionerna II:329 av fru Sundberg m. fl. och I:69 av herr Enarsson m. fl. om att investeringsavgiften skall avskaffas fr. o. m. den 1 april. I motionerna erinras om den kritik vi förra året framförde mot avgiften. Där framhålls bl. a. att vi redan har en lag om igångsättningstillstånd, som borde vara tillräcklig för att nå det syfte regeringen hade med investeringsavgiften. Utskottet påminner oss i år om att denna lags giltighet genom beslut av riksdagen i höstas har förlängts till utgången av år 1969.

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

Vi högermän i utskottet har ansett motionärernas motivering övertygande. Med nuvarande arbetsmarknadsläge bör den extra avgiften avvecklas redan fr. o. m. den 1 april. Jag yrkar sålunda bifall till reservation 1 av herr Yngve Nilsson m. fl. Vårt reservationsyrkande famnar även övriga högermotioner om befrielse och dispens. Om vårt yrkande om avgiftens avskaffande fr. o. m. den 1 april blir bifallet, blir inga undantag och dispenser aktuella.

En av dessa motioner står jag själv för tillsammans med herr Fridolfsson i Stockholm i denna kammare; en likalydande motion har väckts av herr Blomquist i första kammaren. Jag kan, herr talman, icke alldeles avstå från att kommentera den. Denna motion gäller katolska församlingens nybygge i Stockholm. Eugeniaförsamlingen tvingas nu att flytta från sina lokaliteter. Den skulle göra det den 1 april men har fått anstånd, så att församlingsmedlemmarna får åtminstone fira påskhögtiden i sina egna lokaler. Men uppskovet gäller bara till slutet av april eller början av maj.

Man har anvisats en ny tomt i Stockholm, där vid vite av en halv miljon kronor bygget skall vara klart senast den 1 april 1970. Stockholms stad har anvisat tomten och i avtalet ingår att man utöver kyrka skall uppföra kontorshus samt garage för ett flertal bilar. Projektet blir således betydligt mer kostnadskrävande än byggande av enbart en ny kyrka och dithörande församlingslokaler.

Katolska kyrkan hade kunnat bestrida kostnaderna för kyrkobygget — allt som allt cirka 10,5 miljoner kronor — om inte investeringsavgiften hade kommit in i bilden. Nu har man inte möjlighet att betala denna avgift, som uppgår till drygt 2,5 miljoner utöver de 10,5 som byggnaden beräknas kosta. Det rör sig i huvudsak om insamlade medel.

Eugeniaförsamlingen blir nu hänvisad till att flytta in i provisoriska lo-

kaler vid Drottninggatan och Holländargatan. Man har gjort framställningar om dispens från investeringsavgiften; det skedde senast den 23 oktober 1967. Denna ansökan fick man avslag på den 1 december. Man har begärt igångsättningstillstånd. Denna begäran avslogs den 22 november av arbetsnämnden. Avslaget har överklagats, men om utgången har man ännu icke fått besked.

Om igångsättningstillståndet dröjer så länge att man inte klarar av bygget på avtalad tid — alltså före den 1 april 1970 — föreligger självfallet force majeure, och man skulle då kunna bli befriad från vite. Om församlingen får igångsättningstillstånd i rimlig tid med hänsyn till den beräknade byggnadstiden, kommer den i det dilemmat att den hotas av vitesföreläggande, eftersom den inte har råd att betala investeringsavgiften och således inte hinner genomföra sina byggnadsåtaganden tillräckligt snabbt.

Här gäller det alltså en kyrkoförsamling i Stockholm som till 50 procent består av invandrare och som samlat in hälften av beloppet för byggnadskostnaderna från utlandet. Jag tycker att när man på regeringshåll i dessa dagar talar så varmt för minoriteterna, både dem vi har haft länge här i landet och dem som under de senaste åren har invandrat hit för att söka arbete i vårt land — den debatten tilltar för övrigt och man visar större intresse för den, och detta med allt skäl — så kan man inte komma ifrån att regeringens inställning tolkas som ett uttryck för bristande intresse för den verksamhet som katolska församlingen bedriver och att den innebär en diskriminering av denna församling. Nog tycker vi att det funnits skäl för regeringen att behandla detta ärende med litet större välvilja än vad som skett.

Av en bilaga till bevillningsutskottets betänkande framgår vilka dispenser som har beviljats och vilka som har av-

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

slagits. Herr Larsson i Umeå har redan berört den saken. Det är en intressant bilaga. Därav framgår att dispens har beviljats för kyrkliga samlingslokaler i 49 fall för en kostnad av drygt 20 miljoner. Därav har hälften beviljats av arbetsmarknadsskäl. Men bland dispensererna ingår icke katolska församlingens kyrkobygge, trots att enligt min mening »synnerliga skäl föreligger», som det heter i denna förordnings dispensparagraf 16. — Jag vill läsa upp hela paragrafen. Den är kort, så det kan kanske kammarens ledamöter stå ut med. Så här står det nämligen i 16 § förordningen om investeringsavgift: »Om läget på arbetsmarknaden påkallar det eller andra synnerliga skäl föreligger, kan Konungen medge befrielse från investeringsavgift helt eller delvis.» Kungl. Maj:t har också i vissa fall gett befrielse delvis. Här föreligger verkligen »synnerliga skäl», och jag tycker att Kungl. Maj:t borde ha tagit speciell hänsyn till detta.

Nu säger utskottet: »Självfallet ställs Kungl. Maj:t i samband med prövningen av dispensansökningar ofta inför svåra avgöranden.» Ja, därom är vi helt överens, både vi motionärer och majoriteten i utskottet. Detta har vi också sagt i motionen. Jag tycker inte att regeringen borde vara särskilt angelägen att handha denna mycket grannliga prövning av dispensansökningarna. Regeringen borde i stället be om att denna kalk månde gå ifrån den snarast möjligt. Men om man säger att regeringen ställs inför svåra avgöranden, så tycker jag ändå att i *detta* fall avgörandet inte borde vara särskilt svårt. Nu är ju varken inrikesministern eller finansministern, vilka är de som »håller i» dessa saker, inne i kammaren — och jag vet för övrigt inte om det skulle ha haft någon som helst effekt eller om det ens lönar sig att vädja till dessa mäktiga herrars hjärtan. Det är framför allt finansministern det gäller i detta fall. Jag vet inte om han själv sitter

och prövar dessa dispensansökningar, men jag vet att han har haft åtskilliga uppvaktningar just i det aktuella fallet.

I debatten om investeringsavgiften i februari förra året, när vi diskuterade hur denna dispensparagraf skulle tillämpas, och framför allt hur den socialdemokratiska bruksanvisningen skulle tolkas, sade herr Sträng att dispensgivningen skulle »skötas stramt, men med förstånd». Ja, nog har den i detta speciella fall, herr talman, skötts stramt, men om finansministern också anser att den verkligen har skötts med förstånd — då kan jag inte dela hans uppfattning.

Jag upprepar mitt yrkande, herr talman, om bifall till reservationen 1 och yrkar i andra hand, om detta yrkande avslås, bifall till reservationen 2.

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! I samband med bevillningsutskottets betänkande nr 5 har av mittenpartierna avlämnats en reservation, vilken jag kommer att anföra motiveringar för. Betänkandet avser vissa lättnader i den i fjol beslutade investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten. När denna investeringsavgift i fjol beslutades, var jag en av dem som ansåg mig böra biträda beslutet, ett ställningstagande som jag alltjämt anser vara fullt försvarbart.

Den då tilltagande löneglidningen inom byggnadsfacket jämte flera andra kraftigt fördyrande faktorer har på grund av investeringsregleringen rätt avsevärt avtagit. Vi kan sålunda fastslå att investeringskontrollen ingalunda saknat betydelse då det gällt att i någon mån återföra löne- och materialkostnader till en mera hyfsad nivå, om man nu på detta område kan tala om sådan.

I samband med investeringsskattebeslutet beslöts också att förordningen skulle upphöra att gälla den 1 oktober 1968. En av de erinringar som gjordes mot beslutet var, att det skulle uppstå ett starkt uppdämt behov av byggen-

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

skap vid förordningens upphävande samt att man med anledning därav mycket snabbt skulle återföras till ett läge motsvarande vad som rådde före dess tillkomst. Detta var kanske också ett av de starkaste argument som anfördes mot förordningen. Av uttalanden gjorda av finansministern synes även han numera hysa liknande farhågor, nämligen att några övergångsregler sannolikt måste tillgripas, och jag delar helt denna uppfattning, som för övrigt kommit till uttryck i reservationen.

Med anledning av de risker som föreligger vid ny övergång till fri byggnads- och farhågorna för det uppdämda byggnadsbehovets rent samhällsekonomiska konsekvenser måste säkerligen någon reglering i en eller annan form även tillgripas vid övergångstillfället. Med hänvisning till nu rådande arbetslöshet samt önskvärdheten av största möjliga smidighet vid övergången vore det väl lämpligt att redan nu börja den avtrappning, som ändå måste komma till stånd.

I reservationen nr 2 till detta bevillningsutskottets betänkande nr 5 har vi hemställt om en skrivelse till Kungl. Maj:t att med hänsyn till på arbetsmarknaden nu rådande förhållanden medverka till en generösare tillståndsgivning för vissa byggnadsarbeten, och jag ber att få yrka bifall till denna reservation.

Till utskottsbetänkandet har fogats en redogörelse för av Kungl. Maj:t avgjorda ansökningar om befrielse från investeringsavgift. Det väcker någon förvåning när man där ser det stora antal bensinstationer som kommit i åtnjutande av sådan befrielse. De har enligt denna uppgift befriats från investeringsavgift för en byggnadskostnad av nära 15 miljoner kronor fram till den 9 februari 1968. Det kan anföras olika motiv för dessa medgivanden. Man kan hänvisa till rådande arbetsmarknadsläge eller — som kanske är än vanligare — till vägomläggningar

eller också kan man anföra övergången från vänster- till högertrafik.

Arbetsmarknadsmotivet torde vara i svagaste laget, detta med hänsyn till det ringa behov av manuell arbetskraft som erfordras för utförande av en sådan anläggning. Vägomläggningarna är kanske ett starkare motiv, vilket givetvis framhållits från bensinbolagens sida. Men även denna motivering är många gånger ganska tveksam. Nya sådana serviceanläggningar har i vissa fall medgivits där inga vägomläggningar gjorts eller ens varit aktuella under överskådlig tid. Och omläggningen från vänster- till högertrafik har anförts som skäl även på sådana platser där bensinstationer tidigare funnits på båda sidor om vägen.

Ett flertal erinringar mot bensinbolagens byggnadsverksamhet har gjorts i riksdagen utan att några synliga resultat har uppnåtts. Redan vid 1960 års riksdag framställdes av ledamoten i denna kammare herr Haglund en interpellation angående bensinhandelns investeringar. Han påpekade därvid att under de två närmast föregående åren, 1958 och 1959, hade investerats för inte mindre än 45 miljoner kronor. År 1961 återkom han till frågan och lämnade därvid uppgift om att på tre år sammanlagt nära 82 miljoner kronor hade förbrukats på sådana investeringar. Detta var likväl endast kostnaden för servicestationernas byggnad — de mycket kostsamma inredningarna var inte inräknade.

År 1963 kom frågan åter upp då herr Haglund i en enkel fråga ännu en gång efterlyste regeringens åtgärder. Inrikesministern sade då att frågan om prioriteringar var under övervägande inom regeringen. Det skulle vara intressant att veta vad som hänt i detta sammanhang. Enligt vad jag har mig bekant har ingenting hänt.

1965 motionerades om utredning av hela denna fråga. Bankoutskottet avstyrkte motionen, men en stark reser-

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

vation mot utskottsutlåtandet förelåg. Efter en ganska segdragen debatt i andra kammaren beslöt kammaren med stöd av socialdemokrater, centerpartister och folkpartister med 120 röster mot 92 att bifalla reservationen angående utredning av frågan. Utredningen är tillsatt och arbetar, men bensinstationernas antal växer under tiden.

Vi finner det högst anmärkningsvärt att bensinbolagen medgivits att i nuvarande läge under endast ett drygt halvår bygga ut på sätt som skett. Även om investeringskostnaderna, som beräknas till 15 miljoner kronor sedan finansministern — förståndigt nog — avslagit framförda krav på investeringar för ytterligare 15 miljoner kronor, inte kan anses vara så höga, måste de likväl anses onödiga med hänsyn till den våldsamt stora distributionsapparatur som redan finns.

Den tillsatta utredningen fortsätter som sagt sitt arbete under det att bensinbolagen fortsätter att bygga servicestationer. Jag anser att även den byggnadsverksamheten bör kunna begränsas.

Med detta har jag, herr talman, velat understryka vad herr Larsson i Umeå tidigare anfört, och jag ber som sagt att få yrka bifall till reservationen 2 av herr Erik Filip Petersson m. fl.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! När riksdagen införde den särskilda investeringsavgiften på 25 procent, hade vi här i kammaren en mycket lång och ingående debatt. Det uttalades farhågor för att den skulle medföra svåra verkningar på olika avsnitt av byggnadsverksamheten i vårt samhälle. I de motioner och reservationer som vi nu behandlar — gott och väl ett år efter investeringsavgiftens införande — har man inte kunnat påvisa att investeringsavgiften haft de negativa verkningar, som man förra året påstod att den skulle få och förfasade sig över. I stället medges det överallt att

investeringsavgiften haft den effekt som man avsåg, nämligen att göra det möjligt att bygga fler bostäder och fler industrilokaler. Men investeringsavgiften har även medfört andra förbättringar som är rätt väsentliga. Vi har i dag lägre byggnadskostnader än vi hade tidigare. De byggherrar, som i dag begär in anbud på bostadshus och industribyggnader, kan konstatera att anbuden i regel är lägre än före investeringsavgiftens införande.

Investeringsavgiften har alltså medverkat till att vi under fjolåret kunde och även i år kommer att kunna få ett rekordhögst bostadsbyggande, något som alla partier önskar, och att vi också får ett ökat industribyggande, vilket ur sysselsättningssynpunkt är mycket angeläget.

Vi hade förra året också en mycket ingående diskussion om den dispensregel som infördes i förordningen. Många var oroliga för tillämpningen av denna regel. Av den bilaga som fogats till bankoutskottets betänkande framgår, att dispensregeln har utnyttjats på det sätt som förutsattes av bevillningsutskottet. I första hand skulle dispensregeln användas för centrumanläggningar i nybyggda stadsdelar. För detta ändamål har finansdepartementet beviljat dispenser för byggen på drygt 116 miljoner kronor. Inte någon dispensansökan för sådana anläggningar har avslagits.

I motioner och i en reservation till det utlåtande vi nu behandlar uttalas den kritiken, att de kyrkliga samlingslokaler skulle ha drabbats orättvist av dispensregeln. Jag tror att den kritiske läsaren av den bilaga jag nyss talade om måste erkänna att så inte är fallet. Det har byggts kyrkliga samlingslokaler för 22 miljoner kronor, medan dispens har begärts för byggnader på sammanlagt 80 miljoner kronor. Det betyder att ansökningar om kyrkobyggen för 60 miljoner kronor fått avslag. Men om man jämför med dispensansök-

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

ningarna för byggen för andra ändamål, finner man att ansökningar för sådana oprioriterade byggen i mycket större utsträckning drabbats av avslag än vad fallet är med ansökningarna för kyrkliga samlingslokaler. Den totala dispenssumman uppgår till 300 miljoner kronor, medan ansökningarna om dispens gäller byggen för 800 miljoner kronor. Av dessa dispenser för byggen på 300 miljoner kronor avser inte mindre än 70 miljoner kronor byggen, för vilka dispens har beviljats helt eller delvis av arbetsmarknadspolitiska skäl. Det har alltså gällt byggen på orter som haft sysselsättningssvårigheter.

Nu har det också från denna talarstol uttalats vissa farhågor för vad som kommer att hända efter den 1 oktober. Det kommer då att finnas ett stort uppdämt behov, och man befarar att det efter detta datum skall bli ett rent kaos. Både när lagen antogs och vid senare tillfällen har det emellertid framhållits, att investeringsavgiften kommer att efterträdas av den fysiska reglering som vi hade före investeringsavgiftens införande. Riksdagen beslutade också under höstsessionen 1967, att lagen om tillståndsgivning skall äga giltighet l. o. m. augusti 1969. Finansdepartementet, inrikesdepartementet, och länsarbetsnämnderna får alltså vara hårda i nyporna när det gäller att meddela tillstånd för uppförande av s. k. oprioriterade byggen.

Herr Björkman berörde särskilt ett kyrkobygge, nämligen kyrkobygget för katolska församlingen i Stockholm, och var mycket mångordig om allt det hemska som kommer att hända denna församling. Under en lång interpellationsdebatt i denna kammare förra året framgick det alldeles klart av finansministerns redogörelse, att bygget på grund av investeringsavgiften möjligen blir försenat sex månader under förutsättning att de tillståndsbeviljande myndigheterna i Stockholm annars skulle ha givit tillstånd till den dag då

spaden tidigast skulle ha kunnat sättas i jorden, och det är ju inte så alldeles säkert att den tillståndsgivande myndigheten skulle ha godkänt detta datum.

Herr Vigelsbo var förgrymmad över bensinstationsbyggandet. Det har byggts för ungefär 15 miljoner kronor under 1967 och fram till den 9 februari 1968, och man har också givit avslag på ansökningar om byggen för ungefär 15 miljoner kronor. Av arbetsmarknadspolitiska skäl har man givit tillstånd till bensinstationsbyggen för 3,5 miljoner och av andra skäl — framför allt på grund av omläggningen till högertrafik — har finansdepartementet beviljat dispens för byggen för nära 15 miljoner. Utskottet skrev förra året att när det gäller investeringar som betingas av statliga åtgärder, varöver vederbörande inte har något inflytande, så skall man använda dispensvägen. Detta gäller exempelvis nybyggnader till följd av eldsvådor, då försäkringsbolag och andra träder in, det gäller när staten betalar investeringskostnader och det gäller vid omläggningen till högertrafik osv.

Herr talman! Med det anförda ber jag får yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Vigelsbo har ju ett slags alibi i denna fråga eftersom han röstade för investeringsavgiften förra året och därmed mälde sig ut ur den borgerliga trepartioppositionen mot investeringsavgiften. Om jag förstod herr Vigelsbo rätt när han talade för reservation nr 2, så vill han genom att bevilja dessa dispenser åstadkomma ett slags avtrappning innan man kommer fram till den tvära övergången den 1 oktober. Om jag inte missförstod honom så vill han alltså ha fler dispenser. Det är möjligt att herr Vigelsbo har större framgång än vi med en vädjan till finansministern att vara litet mindre hård i nyporna när det gäller

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

att bevilja dispenser för en del av de oprioriterade objekten. Jag önskar herr Vigelsbo all framgång i den uppgiften.

Herr Kristenson upprepade ungefär det som vi hörde i debatten förra året. Vad jag har svårt att förstå är varför man skall ha detta dubbelkommando. Förutom igångsättningstillståndet har man investeringsavgiften. Jag kan inte tolka det på annat sätt än så att regeringen — det sade jag i bevillningsutskottet och det kan jag säga här också — genom investeringsavgiften vill sätta råg i ryggen på länsarbetsnämnderna som annars inte skulle kunna stå emot trycket. Men vi har ju redan ett igångsättningstillstånd. Den lagen har förlängts till utgången av 1969, och, herr Kristenson, jag ber att få understrika att i samband härmed har beslutanderätten i sådana ärenden förbehållits i första hand Kungl. Maj:t. Nu behandlas alltså inte ärendena bara hos länsarbetsnämnden, utan man har infört ett verkligt dubbelkommando. Nu ligger de hos Kungl. Maj:t. Man har alltså även detta vapen i sin hand för att bromsa investeringarna. Kanske länsarbetsnämnderna därmed kan få litet större chans att stå emot trycket och då borde man inte, tycker vi, behöva detta dubbla läs.

Tills vidare får vi väl hoppas att herr Sträng blir litet mjukare i nyporna, och jag ser gärna, att herr Vigelsbo vill hjälpa mig med att övertyga herr Sträng på denna punkt.

Herr NELANDER (fp):

Herr talman! Mot den investeringsavgift på 25 procent, som under det gångna året lagts på s. k. oprioriterade byggen och som enligt vad en riksdagsmajoritet beslutat skall uttas till och med den 30 september i år, har från vårt håll framförts en stark kritik. I särskild grad gäller detta en av grupperna, nämligen byggandet av kyrkor och samlingslokaler.

Det är ett känt och ofta omvittnat

faktum, att den kristna verksamheten i vårt land i största utsträckning är uppbyggd på frivilliga gåvor och bidrag från medlemmar. Detta gäller inte bara de löpande utgifterna utan också i hög grad det kapital som fordras för uppförande av nya kyrkor och samlingslokaler. Det som sålunda offras för detta ändamål är redan beskattade medel. Jag hade tillfälle att i höstens remissdebatt bl. a. påpeka detta förhållande.

Den sålunda pålagda investeringsavgiften på bl. a. dylika byggen har i åtskilliga fall varit hämmande för verksamheten. Vi har menat att i detta avseende betydligt fler dispenser än de få som ifrågakommit borde ha lämnats — inte minst under dessa månader av ökad arbetslöshet. För sådan utökad dispensgivning talar väl också det förhållandet att eljest en besvärlig anhopning av dylika byggen måste uppstå till hösten. Den här berörda frågan är för många församlingar och samman slutningar av synnerlig vikt, och åtskilliga deputationer har fört fram sina bekymmer i detta avseende.

Med vad jag här i korthet anfört ber jag, herr talman, att få ansluta mig till reservationen 2, till vilken jag yrkar bifall.

I detta anförande instämde herrar *Rimmerfors* och *Keijer* (båda fp).

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Herr Kristenson sade att de kyrkliga samlingslokalerna hade fått en god tilldelning jämfört med andra objekt. Låt oss bara läsa den bilaga som är fogad till bevillningsutskottets betänkande. Där ser man att ansökningar om dispenser för kyrkliga samlingslokaler har beviljats för cirka 20 miljoner kronor och avslagits för 59 miljoner kronor. Alltså har en fjärdedel av vad som begärts blivit beviljat. Om man jämför med bensinstationer finner man att det där blivit bifall med

Förordningen om investeringsavgift för vissa byggnadsarbeten

14 miljoner och avslag med 13 miljoner, alltså bifall till större belopp än avslag. Det är svårt att säga att de kyrkliga samlingslokalerna har blivit särskilt gynnade.

Herr VIGELSBO (cp):

Herr talman! Jag vill säga till herr Björkman att jag röstade för investeringsavgiften, och det talade jag om i mitt första anförande. Jag menar därför att herr Björkman skulle ha kunnat använda de två minuter som han hade till sitt förfogande på ett bättre sätt än genom att tala om den saken för kammaren.

Sedan är det ju fråga om vad dessa spärrar egentligen tjänat till. Men det har ju uppgivits att löneglidningen sjunkit till 2,5 procent, trots att den dock varit uppe i 5 procent, 6 procent, ja, jag tror t. o. m. 7 procent. Den har väl inverkat på arkitektarvoden, materialkostnader m. m. Även om jag medger att herr Björkman har hårda fingrar och bra handlag i övrigt tror jag inte, att han skulle ha kunnat åstadkomma detta resultat utan reglering som hindrat att arkitekter och materialleverantörer kunnat ta ut praktiskt taget de priser de önskat, såsom skedde vid den överproduktion av byggnader som förekom innan regleringen infördes. Jag tror alltså att denna har fyllt sin uppgift, och jag tror inte heller att den utan vidare kan avskaffas. Det finns t. o. m. anhängare av herr Björkmans parti som sagt, att den linje vi valde dock var den riktiga, och jag måste väl i alla fall kunna tro på dem.

Herr KRISTENSON (s):

Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Nelanders och herr Larssons i Umeå anföranden replikera, att det klart framgår av såväl skrivningen i utskottsbetänkandet som av den bilaga som fogats till detsamma, att behovet av kyrkliga samlingslokaler i

förhållande till andra liknande lokalbehov blivit väl tillgodosett. Det har beviljats dispenser som motsvarar något mer än 25 procent av sökta dispenser.

Sedan skall man inte vara orättvis utan tala om att anledningen till att bensinstationer måste byggas efter dispens på ungefär 15 miljoner helt och hållet är den att högertrafik införts, vilken ju också herr Larsson i Umeå var med om att besluta i denna kammar.

Men låt oss ta en annan trafikfråga! Beträffande parkeringshus har det sökts dispens till ett sammanlagt belopp av nära 30 miljoner kronor, medan det har beviljats dispens för 840 000 kronor. Avslaget rör sig alltså om mer än 29 miljoner kronor. Det är mer rättvist att ta fram och visa den statistik som finns i den utförliga bilagan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Jag hoppas verkligen att herr Vigelsbo inte blev illa berörd av att jag upprepade vad han själv hade sagt i sitt anförande, nämligen att han röstade för investeringsavgiften förra året. Det gjorde jag bara för att få en bakgrund till herr Vigelsbos propå att man skulle ha något slags avtrappning under de sex månaderna fram till den 1 oktober. Jag tyckte att detta var ett intressant uppslag. Herr Vigelsbo! Det tog ungefär 5 sekunder att påminna om det men det var absolut inte illa menat, absolut inte, herr Vigelsbo.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter

Interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barntillsyn

given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkten 1) i utskottets betänkande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Yngve Nilsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 154 ja och 31 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 2—4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i punkterna 2)—4) i utskottets betänkande nr 5, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Erik Filip Petersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 103 ja och 95 nej.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

§ 15

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 7, med anledning av motioner angående arbetsgivares skyldighet att lämna kontrolluppgift beträffande naturaförmåner.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren att uppskjuta behandlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 16

Interpellation ang. vissa åtgärder för att förbättra samhällets barntillsyn

Ordet lämnades på begäran till

Herr WERNER (h), som yttrade:

Herr talman! Förra året lämnade familjedaghemsutredningen ett betänkande — »Samhällets barntillsyn — barnstugor och familjedaghem» — vari bl. a. ingår en redogörelse för olika tillsynsformer för barn. Det framgår där och av det referat av utredningen som gjorts i statsverkspropositionens bilaga 7 i år, att en förvånansvärt stor andel av de cirka 250 000 barn, som undersökningen omfattar, egentligen är utan tillsyn, nämligen drygt 60 000 eller en fjärde-

Interpellation ang. utbyggnaden av vård och utbildning av svårt rörelsehindrade barn

del. Detta är i och för sig nog så allvarligt, men desto betänkligare är att i denna stora grupp barn utan tillsyn ingår även sådana, som inte uppnått skolåldern. Visserligen utgör deras andel bara cirka 2 procent av de drygt 60 000 — eller drygt 3 000 personer — men det är givet att barn under sju år hör till dem som har svårast att klara sig utan särskild tillsyn, allra helst som de inte har någon skolbespising att tillgå. Det torde stå fullt klart för alla att många av de små, som inte har effektiv tillsyn, löper extra stora risker att råka illa ut på skilda sätt. Det vore därför utomordentligt angeläget att ingående undersöka hur de yngsta barnen — de som ännu inte är skolpliktiga och de yngsta skolbarnen — vilka nu av familjedaghemsutredningen uppges stå utan tillsyn, fördriver sin tid. Utredningen har gjort vissa antydningar; något klarläggande besked därvidlag har man emellertid inte kommit med. Frågan har måhända bedömts ligga utanför utredningsuppdraget, trots att man i referat av utredningen i statsverkspropositionen benämnt rubriken »Klärar sig själva» som en tillsynsform vilket i och för sig ger anledning till reflexioner.

Med stöd av det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd medverka till att en undersökning genomföres i avsikt att klarlägga på vilket sätt de yngre barnen, som enligt familjedaghemsutredningen »klärar sig själva», tillbringar sin tid och därefter vidtaga nödiga åtgärder?

Denna anhållan bordlades.

§ 17

Interpellation ang. utbyggnaden av vård och utbildning av svårt rörelsehindrade barn

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp), som yttrade:

Herr talman! Frågan om vård och undervisning av rörelsehindrade och vissa långvarigt sjuka barn behandlades vid 1961 års riksdag (proposition nr 170; SU 161), som fastslog att huvudmannskapet härför skulle åligga landstingen, i vad avser såväl vården och behandlingen i förskoleåldern som de särskilda anordningar som erfordras för att möjliggöra undervisning i grundskolans låg- och mellanstadium. I enlighet med detta beslut utbyggdes verksamheten på förslag av Kungl. Maj:t i proposition nr 75 till 1965 års riksdag (SU 100 och 132) till att gälla även grundskolans högstadium. I anslutning härtill antogs samma år en särskild lag om skyldighet för landstingskommuner och landstingsfria städer att sörja för inackordering i särskilda elevhem av vissa rörelsehindrade och andra fysiskt handikappade barn, som till följd av sitt handikapp eller av andra särskilda skäl är i behov av inackordering för att kunna få undervisning i grundskola (proposition nr 76; 2LU 52). Samma skyldighet föreligger också beträffande förskolebarn, som på grund av sitt handikapp är i särskilt behov av vård och förskoleundervisning.

Enligt ovannämnda lag, vilken trädde i kraft den 1 juli 1965, skall Kungl. Maj:t efter förslag av landstingskommunerna fastställa planer över de elevhem som skall finnas i riket. Det synes dock föreligga en viss eftersläpning beträffande Kungl. Maj:ts fastställelse av dylika planer. Som exempel kan nämnas att de i Lund—Malmö sjukvårdsregion ingående landstingen under 1966 har tillställt dåvarande medicinalstyrelsen förslag till sådana elevhemsplaner, i vilka samtidigt föreslås uppförande av en s.k. regionskola i Lund för ett — efter särskild inven-

tering — planerat elevantal av 70 barn. Medicinalstyrelsen har med tillstyrkan överlämnat dessa planförslag till Kungl. Maj:t den 15 november 1966.

Ifrågavarande planförslag har ännu ej fastställts.

För att möjliggöra för de handikappade barn som här avses att erhålla erforderlig vård och undervisning är det angeläget att riksdagens beslut så snart som möjligt förverkligas. Det synes därför värdefullt att kammaren erhåller en redogörelse för hur långt utbyggnaden av ifrågavarande verksamhet framskridit.

Med hänvisning till det anförda anholder jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Vill statsrådet redogöra för i vilken utsträckning riksdagens beslut om utbyggnad av vård och utbildning av svårt rörelsehindrade barn förverkligats?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.04.

In fidem

Sune K. Johansson

Onsdagen den 6 mars

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Förfarandet vid beräkning av lagfartsstämpel för köp av kronomark

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 10, med anledning av motioner angående förfarandet vid beräkning av lagfartsstämpel för köp av kronomark.

Sedan utskottets hemställan föredragits anförde

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! I de likalydande motionerna I: 477 och II: 599, som föranlett bevillningsutskottets betänkande nr 10, har hemställts att riksdagen måtte besluta att 8 § 1 mom. tredje stycket stämpelskatteförordningen skall erhålla följande tillägg: Därest kronan är säljare erfordras icke sådant intyg utan

skall köpeskillingen anses utgöra egendomens värde. Detta motiveras bl. a. av att kronans försäljning av mark ökar år från år.

De största försäljningarna sker för jordbrukets rationalisering och handhas av lantbruksnämnderna, som år 1966 sålde mark för 78 miljoner kronor, fördelat på 2 102 stycken försäljningar. För att främja strukturrationaliseringen sker överlåtelse ofta så, att vissa delar av fastigheter eller taxerade enheter säljs. Värdering av sakkunnig person skall då ligga till grund för stämpelskattens beräkning. I och med att försäljningsobjekten blir allt fler och större ökar svårigheterna att på landsbygden kunna erhålla sådan värdering, och kostnaderna för köpare som skall anskaffa intyg blir allt högre. Vederbörande inskrivningsdomare, som har att fastställa stämpelskattens storlek, kan ej heller godta säljarens — i dylika fall kronans — uppgift om värdet, då kronan är part i målet.

Eftersom kronan inte utan riksdagens

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

gens hörande kan försälja fast egendom för annat pris än det värde egendomen har vid försäljningstillfället sker sålunda försäljningarna till det faktiska värdet. Någon särskild värdering i de fall då kronan är säljare borde sålunda inte erfordras för stämpelskattens beräkning.

Utskottet kan inte tillstyrka motionärernas lagstiftningsyrkande. Det är enligt utskottets mening självfallet att bestämmelserna angående värderingsintyg eller annan utredning bör tillämpas så att allmänheten inte i onödan belastas, och enligt vad utskottet har erfarit kan intygen i praktiken ha en enkel utformning, varför några särskilda svårigheter att erhålla sådant intyg i regel inte torde föreligga.

Utskottet tror vidare att motionärernas uppgift att inskrivningsdomaren inte kan godtaga säljarens värdering är i viss mån felaktig, och utskottet skriver att inskrivningsdomaren torde åtminstone i allmänhet godtaga t. ex. intyg av banks värderingsmän, även om intyget gäller egendom som banken sålt. Utskottet kan inte finna något skäl till att ett sådant inte skall kunna godtagas och tillägger: »Detta gäller än mindre intyg som utfärdats av en stats-tjänsteman beträffande egendom som sålts av staten. I de av motionärerna avsedda fallen torde ett sådant intyg lätt kunna erhållas utan kostnader.»

Ja, herr talman, dessa intyg erhålls förvisso utan kostnad. Men vi motionärer har erfarit att lantbruksnämnden i området har erhållit skriftligt meddelande från inskrivningsdomarna i olika domsagor inom dess verksamhetsområde, att intyg av lantbruksnämndens tjänstemän inte kan godtas som värdering av kronans mark, och då uppstår den besvärliga situation som föranlett motionerna.

Jag har med detta velat klargöra att vi motionärer inte lämnat några felaktiga uppgifter, som utskottet förmodar. Det kan tydligen föreligga olika

uppgifter om värdet av statstjänstemännens värderingsintyg vid statliga fastighetsförsäljningar. Därför är det nog angeläget att — om en ny lagstiftning i enlighet med motionärernas förslag inte anses erforderlig — i varje fall de av utskottet åberopade tillämpningsföreskrifterna må utfärdas, så att de angivna förhållandena kan regleras.

Jag har velat understryka detta och har, herr talman, inget särskilt yrkande.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 2

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 8, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående anslag på tilläggsstat för utredning om riksdagens hus m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 3

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 9, i anledning av skrivelse från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående projektering av provisoriska lokaler för riksdagen jämte motio-ner.

I skrivelse till riksdagen den 17 januari 1968 hemställde *styrelsen för riksdagens förvaltningskontor* att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att byggnadsstyrelsen finge i uppdrag att projektera den planerade förvaltningsbyggnaden i kvarteret Garnisonen i Stockholm på sådant sätt att riksdagen och riksdagsbiblioteket kunde erhålla provisoriska lokaler där den 1 januari 1971.

Av skrivelsen framginge att företrädare för Stockholms stad framlagt ett alternativt förslag till provisoriska lokaler för riksdagen, innebärande ianspråktagande av planerade byggnader

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

— kulturhus, teater och hotell — omedelbart söder om Sergels torg.

I anledning av den föreliggande framställningen från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor hade väckts de likalydande motionerna I: 744 av herr *Svenungsson m. fl.* och II: 950 av herr *Turesson*. I dessa motioner hemställdes, att riksdagen skulle

1. avslå förslaget om projektering av provisoriska lokaler för riksdagen och riksdagsbiblioteket i kvarteret Garnisonen,

2. i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att byggnadsstyrelsen finge i uppdrag att projektera en provisorisk byggnad på riksdagshusplanen ävensom närmare granska det av Stockholms stad framlagda förslaget om provisoriska riksdagslokaler vid Sergels torg.

I skrivelse till bankoutsittet den 9 februari 1968 hade andra kammarens andre vice talman herr *Cassel* jämte ytterligare åtta riksdagsledamöter föreslagit, att utskottet skulle pröva möjligheten att fylla behovet av provisoriska lokaler för riksdagen genom att utnyttja ett för ändamålet ombyggt passagerarfartyg. Skrivelsen tillsammans med det material som överlämnats i anslutning därtill hade av utskottet remitterats till styrelsen för riksdagens förvaltningskontor för yttrande. Förslaget, som torde få beaktas vid provisoriefrågans fortsatta handläggning, behandlades icke i detta utlåtande.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen med avslag på motionerna I: 744 och II: 950, i vad de gällde projektering av lokaler i kvarteret Garnisonen, och med bifall till förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att byggnadsstyrelsen finge i uppdrag att projektera den planerade förvaltningsbyggnaden i kvarteret Garnisonen i Stockholm på sådant sätt att riksdagen

och riksdagsbiblioteket kunde erhålla provisoriska lokaler där från 1971 års början;

B. att motionerna I: 744 och II: 950, i vad de gällde granskning av förslag om riksdagslokaler vid Sergels torg i Stockholm, måtte anses besvarade med vad utskottet anfört;

C. att motionerna I: 744 och II: 950, i vad de gällde projektering av en provisorisk byggnad på riksdagshusplanen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1. vid utskottets hemställan under A. av herr *Hagnell* (s), som ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor rörande projektering av provisoriska lokaler för riksdagen och riksdagsbiblioteket i kvarteret Garnisonen i Stockholm, samt att motionerna I: 744 och II: 950, såvitt de avsåge detta ämne, härigenom måtte anses besvarade;

2. vid utskottets hemställan under C. av herrar *Åkerlund*, *Enarsson* och *Regnéll* (samtliga h), vilka ansett att utskottet under C. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 744 och II: 950 i ifrågavarande del måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att byggnadsstyrelsen finge i uppdrag att projektera en provisorisk byggnad på riksdagshusplanen i enlighet med vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har en känsla av att förvaltningskontoret, när det presenterade en plan för hur man skall lösa den bostadsfråga för riksdagen som eventuellt kommer att följa av ett riksdagsbeslut, har influerats av Parkinsons lag. Självfallet verkar Parkinsons lag här med en sådan hastighet

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

att man måste nyttja atomkraft för att få den att verka tillräckligt snabbt.

Vi har presenterats en mycket trevligt utstyrd och kostsam utredning, som jag dock inte tror att riksdagen har beställt. Jag förutsätter nämligen att riksdagen under nuvarande förhållanden inte skulle kunna kosta på sig ett sådant slöseri.

När jag studerat planeringen blir jag litet förskräckt. Det har sagts att antalet riksdagsledamöter skall minskas. Men förvaltningskontoret, som vi en gång — kanske litet grand lösligt — lät tillkomma, växer med oerhörd fart. Om den framlagda skissen är riktig skulle det behövas 1 300 kvadratmeters golvyta för att hysa förvaltningskontorets personal. Det är ganska märkligt, särskilt som riksdagsmännen för sin plenisal skulle få en 300 kvadratmeter mindre yta. Detta skulle självfallet vara korrekt om man försökte göra om riksdagen och säga att riksdagsmännen skulle avskaffas, men att man skulle se till att förvaltningskontoret och antalet tjänste- och ämbetsmän skulle växa. Men om dessa förhållanden skulle råda i ett företag skulle man omedelbart vidtaga åtgärder för att de som satt i ledningen skulle återgå till näringarna och få en annan uppgift att fylla. Om man inom industri och handel skulle förfara på detta sätt skulle man få oerhörd stark kritik. Nu förutsätter jag att detta är ett tryckfel — fast det är märkligt att sådant förekommer i en så förnämligt utstyrd bok som kostar ganska mycket pengar.

Om vi nu skall ha ett nytt riksdagshus, bör även riksdagsmännen få rum där. I det här huset håller vi på att trängas ut av vissa personer, men det är ju en annan sak; här får vi finna oss i en del som är underligt.

Jag har varit av den uppfattningen att det från praktisk och ekonomisk synpunkt inte är så stora fördelar med enkammarsystemet att dessa skulle motivera en ändring av nuvarande sy-

stem. Och om enkammarsystemet innebär att huvuduppgiften och huvudkostnaderna skall ligga på förvaltningskontoret — om personalen där skall bli riksdagsmännens betjänter eller om riksdagsmännen skall vara betjänter vet jag inte — frågar man sig om det inte hade varit lyckligare att gå en annan väg. Men om man nu accepterar att flytta ut ur detta hus och få ett enkammarsystem vill jag kort och gott deklarerat, att det inte finns någon anledning att sätta i gång ett bygge av typ Operakällaren i kvarteret Garnisonen. Behövs det förvaltningslokaler, låt oss då bygga förvaltningslokaler och låt oss slippa en ständigt pågående förändring i det huset, som kommer att kosta så mycket pengar och bekymmer att vi i dag troligen inte kan överblicka det hela.

Om vi nu skall ha ett flyttningskalas — det måste väl bli ett sådant — förutsätter jag att flyttningskostnaderna bör bli så låga som möjligt, och jag hoppas att vi inte skall flytta till en plats om vilken det kan sägas att den ur statens synpunkt måste vara den mest olämpliga. Skall vi flytta vore det rimligast att flytta till Sergels torg. Det är självklart att vi måste räkna med att det kommer att ta ganska lång tid innan vi kan bestämma oss för hur ett nytt riksdagshus skall vara beskaffat och var det skall ligga. Jag är inte säker på att det är nödvändigt att flytta ut ur det här huset, men om vi gör det måste Sergels torg vara den enda möjliga platsen.

Men jag vill också säga, att eftersom byggandet av ett riksdagshus i Stockholm är en angelägenhet som vi måste fatta beslut om i samråd med Stockholms stad, så är det också naturligt att vi måste söka finna riktlinjer för att nå en anpassning i detta avseende som kan ge ett vettigt resultat.

Jag måste erkänna att när jag har läst promemoriorna och tagit del av ritningarna — som riksdagen aldrig har

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

beställt; jag vet inte vem som betalar dem, men det är väl någon — har jag fått en känsla av att det hade varit rimligare om utskottet yrkat avslag på denna begäran från förvaltningsmyndigheterna och den framställning som här har gjorts om fortsatt projektering i kvarteret Garnisonen. Enligt mitt sätt att se är det orimligt att fortsätta på den vägen. Därför, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till avslagsyrkandet på föreliggande utskottsutlåtande i enlighet med herr Hagnells reservation.

Vi befinner oss i den situationen att vi inte kan handla utan att ta ekonomiska och andra hänsyn. Vi bör akta oss för att sätta i gång ett provisoriskt bygge som kan komma att vålla oss minst lika stora bekymmer som när vi beslutade om byggandet av en restaurang som skulle bli billig men som blev dyrbar. Jag skulle också önska att vi i detta sammanhang tillsatte en byggnadskommitté som i stället kunde ordna denna sak. Det är ju viktigt att riksdagen får vara med och bestämma på ett sådant sätt, att vi inte för allmänheten framstår såsom slösare, särskilt inte i rådande läge.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen nr 1.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Fjölårets riksdag be-myndigade styrelsen för förvaltningskontoret att föranstalta om en utredning av de lokalbehov som blir erforderliga för riksdagen vid en planerad övergång till en kammare vid ingången av år 1971.

Detta arbete pågår, och det synes mig som om herr Lundberg här samtidigt talade både om de permanenta lokaler som riksdagen kommer att behöva, där-est vi får en kammare, och om provisoriet. Det verkade också som om herr Lundberg redan nu var ute med ett visst flyttlass; han var borta vid Sergels

torg, tyckte jag att jag uppfattade i ett skede av hans anförande!

I förvaltningskontoret pågår som sagt detta arbete, och såsom framgår av bankoutskottets utlåtande räknar styrelsen med att inom kort kunna komma med ett eget utlåtande, vari skall redovisas ett utredningsresultat. Jag föreställer mig att ordföranden i styrelsen för förvaltningskontoret har en del att säga i anledning av vad herr Lundberg anförde.

Det synes mig som att det var en mycket vällovlig åtgärd styrelsen för förvaltningskontoret vidtog när den satte i gång ett preliminärt arbete för att se till att riksdagen verkligen skulle kunna få provisoriska lokaler, därest vi beslutar oss för en övergång till ett enkammersystem. Frågan aktualiserades redan i höstas, men på grund av att det förelåg viss osäkerhet beträffande den initiativrätt som bankoutskottet kan anses ha, kom inte då något förslag från utskottet i anledning av förvaltningskontorets styrelses förslag. Förvaltningskontoret har nu återkommit med en skrivelse, vari föreslås att byggnadsstyrelsen skall få eti formellt bemyndigande att fortsätta en projektering i kvarteret Garnisonen.

Samtidigt har även andra förslag framkommit. Stockholms stad har visat intresse för att man skall kunna förlägga ett provisorium till Sergels torg i ett byggnadsprojekt, som sedermera skulle komma att användas för annat ändamål. Vidare har herr andre vice talmannen Cassel m. fl. i skrivelse till bankoutskottet föreslagit att det borde undersökas, huruvida det vore möjligt att förvärva ett passagerarfartyg. Med all respekt för underskrivarna har bankoutskottet behandlat skrivelsen seriöst och remitterat den till förvaltningskontorets styrelse för utredning. Detta är ytterligare ett alternativ som nu kommit in i bilden och som vi inte hade i höstas.

Sedan skrivelsen från förvaltnings-

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

kontorets styrelse inkommit har i anledning av denna motioner blivit väckta, nämligen nr I:745 och II:950. I dessa motioner har det föreslagits att förslaget om en projektering av provisoriska lokaler i kvarteret Garnisonen skall avslås. Dessutom föreslås att byggnadsstyrelsen borde ges i uppdrag att projektera en provisorisk byggnad på riksdagshusplanen, och dessutom borde det av Stockholms stad framlagda förslaget beträffande ett provisorium vid Sergels torg bliva föremål för granskning.

Om det sistnämnda förslaget har bankoutskottet i sitt utlåtande sagt att en sådan granskning pågår successivt. Bankoutskottet har också uttalat att det är ett intressant förslag men att nu företa någon särskild åtgärd från riksdagens sida anses inte erforderligt, eftersom byggnadsstyrelsen förklarat att projektet granskas jämsides med projekteringen av kvarteret Garnisonen. Bankoutskottet har ansett att motionen i det avseendet därmed skulle vara besvarad.

I fråga om projekteringen av kvarteret Garnisonen var herr Lundberg mycket orolig över kostnaderna. Av bankoutskottets utlåtande framgår att den totala projekteringen av kvarteret Garnisonen — alltså inte bara den del som riksdagen skulle ta i anspråk provisoriskt beräknas till cirka 15 miljoner kronor. Men det framgår också av utlåtandet att en projektering för ett provisorium för riksdagen skulle dra en kostnad av mellan 300 000 och 400 000 kronor. På den punkten finns inte något anslagsäskande, utan helopet kan helt täckas av de medel som står till byggnadsstyrelsens förfogande.

Bankoutskottet hade räknat med att det egentligen inte skulle behöva bli en lång debatt i dag, därför att riksdagen inte på något sätt binder sig; alla dörrar hålls öppna för en slutgiltig prövning av hur vi skall ha det med provisoriet i förhållande till den per-

manenta lösning för riksdagen som sedermera skall beslutas.

Det måste anses korrekt att ge byggnadsstyrelsen bemyndigande att fortsätta det påbörjade uppdraget, och det är vad bankoutskottet framhåller i sitt utlåtande.

Beträffande högermotionens förslag om att ett provisorium på riksdagshusplanen också bör utredas har bankoutskottet framhållit, att ett sådant provisorium skulle kunna bli tänkbart endast om vi redan nu är på det klara med att det permanenta riksdagshuset inte skall ligga på Helgeandsholmen utan förläggas till Nedre Norrmalm. Motionärerna har menat att det borde byggas en provisorisk plenisal på riksdagshusplanen men omsider skulle den tomt som riksbanken nu har tas i anspråk. Bankoutskottet har varit angeläget erinra om att någon förflyttning av riksbanken inte torde kunna komma i fråga förrän tidigast 1973.

På detta sätt har bankoutskottet handlagt ärendet. Utskottet har ansett att vad vi i dag skall fatta beslut om är att byggnadsstyrelsen får bemyndigande att fortsätta projekteringen — ingen har bundit sig för någon som helst lösning! — och innan vårsessionen är slut får vi sedan ta ställning till frågan om ett provisorium. Då kan vi även bedöma och besluta i fråga om de utredningsresultat som förvaltningskontorets styrelse har kommit till beträffande riksdagshusets permanenta förläggning.

Med detta vill jag, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:
Herr talman! Jag har utgått från att vi diskuterar provisoriet i kvarteret Garnisonen, eftersom det är där de nu berörda provisoriska lokalerna finns.

Man talar så vackert om bemyndigande att utreda denna fråga. Men om vi ger byggnadsstyrelsen detta bemyndigande och låter den lägga ned kostna-

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

der och arbete på denna projektering kommer vi att binda oss för ett projekt som jag anser felaktigt. Låt oss i stället försöka få administrativa lokaler som är så belägna att vi slipper springa över hela staden.

Herr Ekström i Iggesund sade att för projekteringen kan man använda medel som står till byggnadsstyrelsens förfogande. Ja, visst kan man det. Jag förutsatte emellertid att byggnadsstyrelsen inte har några egna inkomster utan måste få pengarna från staten, och då vet vi hur det brukar gå.

Jag vill säga rent ut att vi bör säga av detta projekt, som jag anser felaktigt, och om det blir nödvändigt att flytta ur detta hus är enda möjligheten att ta det andra alternativet. Men om vi flyttar ur detta hus måste vi räkna med att planeringen och placeringen av det nya riksdagshuset blir kostsamma. Har man sagt A måste man emellertid säga B. Själv kommer jag väl inte att uppleva den dag då detta stolta, fina hus för administratörer står färdigt.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Riksdagen befinner sig i tidsnöd då det gäller att ordna sin lokalfråga. Om ungefär tre år får vi enkammarriksdag. Vi vet inte var det skall få plats.

Vi vet att det här huset är för litet och att vi behöver ett nytt, men vi vet inte var det skall ligga. Hela den frågan befinner sig på planeringsstadiet, även om man därvidlag har kommit ganska långt. Man kan fråga sig hur det kommer sig att vi har hamnat i det prekära läget. Behovet av större lokaler för riksdagen har ju inte precis dykt upp under de allra senaste åren. I själva verket upptäckte man ganska snart efter det att riksdagen år 1905 flyttat in i detta hus, att det var för litet och oändamålsenligt. Redan på 1930-talet satte man i gång utredningar för att undersöka vad man kunde göra åt saken, och en av dessa utredningar uttalade som sin kon-

klusion, att det bara fanns ett sätt att lösa problemet, att bygga ett helt nytt hus.

Det är alltså så länge sedan som man kom underfund med att det här huset är opraktiskt för sitt ändamål. Men trots det har i stort sett ingenting hänt, och man kan fråga sig vad anledningen härtill är. En anledning är att riksdagen tills helt nyligen — då vi fick förvaltningskontoret och dess styrelse, som jag till skillnad från herr Lundberg tycker är utomordentliga inrättningar — inte haft något organ som kunnat samordna dessa frågor; det fanns tidigare en rad olika organ med olika uppgifter men ingen ordentlig samordning. Den andra och kanske viktigaste anledningen är att partierna och de ledande politikerna inte visat något nämnvärt intresse för frågan om riksdagens och riksdagsmännens arbetsförhållanden. Man har inte haft någon målsättning för hur riksdagshuset bör fungera och se ut.

Nu har vi fått både en organisation och en målsättning, och då gäller det att vi tar vara på de möjligheter som det ger. Bankoutskottet föreslår i sitt utlåtande att projekteringen av Garnisonen skall fullföljas. Det är alldeles självklart, tycker jag, vilket av de olika provisoriealternativen man än föredrar, att den projekteringen måste fullföljas. Senare i vår skall vi ta ställning till vilket av de olika förslagen vi skall stanna för, och då är det givetvis angeläget att alla dessa är färdigutredda så att vi har reella valmöjligheter, och inte på nytt hamnar i tidsnöd och tvingas ta en lösning som egentligen inte är bra men som vi måste ta därför att vi inte har tid att utreda något annat alternativ. Det är då också angeläget att vi har att välja mellan fullgoda alternativ, och med fullgott alternativ menar jag — även när det gäller provisoriet — att det skall ha det lokalprogram som riksdagen uttalat sig för när det gäller den permanenta lösningen, d. v. s. att

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

det skall finnas ett ledamotsrum per ledamot. Bankoutskottet har därvidlag velat gå litet längre än vad förvaltningskontorets styrelse gjort och har uttalat, att den pågående projekteringen bör undersöka förutsättningarna och kostnaderna för ett lokalprogram som innebär att varje ledamot skall få eget rum och inte, som förvaltningskontoret föreslagit, att två ledamöter skall dela på ett rum.

Det rör sig visserligen om ett provisorium, men det är fråga om ett provisorium som kommer att vara i tio år — kanske något längre tid eller, om vi har tur, något kortare tid. Då kan jag inte se något skäl till att vi skulle pruta av på den standard som riksdagen uttalat sig för att ett permanent riksdagshus bör ha. Det är klart att vi skulle ha kunnat befinna oss i en situation där detta varit tekniskt eller ekonomiskt omöjligt, men såvitt man kan bedöma föreligger inte den situationen, och då tycker jag inte att det finns något skäl att pruta på kraven.

Det brukar sägas att det finns en opinion utanför detta hus, som är emot att riksdagen skulle skaffa sig en sådan standard. Jag tror att det delvis är en inbillad opinion, och i den mån den existerar är den osaklig. Det är ju inte för vår personliga bekvämlighets skull som vi kräver bättre arbetsförhållanden, utan för att vi skall kunna fullfölja vårt arbete på ett effektivt sätt. Det måste anses vara ett gemensamt önskemål för riksdagsledamöterna och väljarna.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Ullsten skulle jag vilja säga att det förefaller som om vi alltid skulle befinna oss i tidsnöd. Det gäller även i detta fall, trots att vi diskuterat frågan om en förändrad riksdag under många år.

Sedan talades det om planering. Jag

skall ärligt erkänna att jag hade min uppfattning om ett visst skepp som man tog upp ur Strömmen. Man planerade en vaggga åt det, och jag trodde att man åtminstone skulle kunna mäta upp hur stor den vaggan behövde vara, men om jag inte tar fel så har man ordnat det för sig som en gammal fiskare gjorde; nu behöver man en puckel och den kostar visst över en miljon. Jag är rädd för att vi kommer in i samma dans.

Jag anser därför att man skall skrinlägga detta projekt och detta provisorium. Om vi skall flytta ut så skall vi inrikta oss på Sergels torg, och jag tror att Stockholms stad då kommer att lösa problemen. Det projektet ger oss framför allt en administration för olika verk som möjliggör besparingar i en utsträckning inte framgår av utredningen. Bristen på intresse har därigenom ändå — detta vill jag säga till herr Ullsten — kommit fram, låt vara inte på det sätt som här angivits utan på ett annat sätt. Jag tror att vi skall vara litet försiktiga när vi handskas med pengar som vi kanske kunde behöva för andra ändamål.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Herr Lundberg har hållit en straffpredikan över förvaltningskontorets styrelsens lösaktiga sätt att arbeta, men jag tror inte att vare sig jag eller någon annan av kammarens ledamöter i de åtgärder förvaltningskontorets styrelse vidtagit på olika områden kan återfinna någonting som innehåller något som passar på den beskrivning herr Lundberg gav. Därutöver skall jag inte säga mer om hans mycket tvärsäkra påståenden.

När förvaltningskontorets styrelse tog upp frågan om riksdagslokaler, skedde det mot bakgrunden av den pågående utredningen angående författningsreformen och den diskussion som där fördes, varvid man från vissa håll framhöll önskvärdheten av att grundlagändringen skulle genomföras så snabbt som

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

möjligt. Slutligen började man också komma fram till ett datum då man ansåg att den nya enkammarriksdagen skulle kunna träda i kraft. I det läget var det naturligt att den styrelse som är ansvarig för riksdagslokalerna tog upp diskussionen om hur man skulle lösa den frågan, och fördenskull begärde vi medel till utredningar av frågan om enkammarriksdagens lokaler.

I denna utredning arbetar man med tre huvudalternativ. Det ena alternativet är en ombyggnad av det nuvarande riksdagshuset. Det andra alternativet är nybyggnad här på Helgeandsholmen, och det tredje är en nybyggnad vid Gustav Adolfs torg. Samtliga dessa alternativ kommer att i färdigt skick presenteras för riksdagen. Men oberoende av vilket av dessa alternativ som riksdagen slutligen bestämmer sig för har vi kommit till den uppfattningen att det blir nödvändigt med ett provisorium under den tid man försöker definitivt lösa lokalfrågan. Vissa tidsberäkningar pekar på att om riksdagen stannar inför alternativet att också i framtiden ha sin förläggning till Helgeandsholmen, så får man räkna med en provisorietid av cirka åtta år. Skulle man förlägga det till Gustav Adolfs torg, måste man öka på med ytterligare ett par års provisorium beroende på markinlösningsfrågor och dylikt som då måste handläggas.

Det är alldeles uppenbart att förvaltningskontorets styrelse i det läget fann det angeläget att undersöka, hur man på lämpligaste sätt skulle kunna lösa provisoriefrågan. Det som i dag begärs är icke ett beslut av riksdagen om hur provisoriefrågan skall lösas, utan det enda som begärs i dag är att byggnadsstyrelsen skall få i uppdrag att projektera beträffande ett av de förslag till provisorium som man arbetar med. Det finns ett förslag om en förläggning i den blivande förvaltningsbyggnaden i kvarteret Garnisonen. Dessutom har Stockholms stad visat ett mycket stort intresse för saken. Vidare har tjänstgö-

rande talmannen framfört vissa synpunkter på hur denna fråga skall lösas. Vad beträffar provisoriet kan jag därför säga, att vi även i det avseendet är ganska rikt lottade, i det att vi har minst tre olika lösningar att välja mellan.

Men innan riksdagen kan ta ställning till dessa förslag, måste det ju fattas ett beslut om grundlagsändring. Så fort riksdagen har fattat beslut, kommer förvaltningskontorets styrelse, om riksdagsbeslutet går i riktning mot bifall till den framlagda propositionen, som i sak innebär enkammarriksdag bestående av 350 ledamöter, att för riksdagen framlägga förslag dels till lösning av provisoriet, dels till definitiv lösning av frågan om riksdagshuset. Därför menar jag att det i dag inte finns någon anledning att på sätt herr Lundberg gjorde ta upp en diskussion om vad de olika alternativen kostar. Den diskussionen får vi väl spara till den dag, då beslut skall fattas och då det finns mera exakta siffror att röra sig med och kammarens ledamöter därigenom också får ett bättre underlag för sin bedömning av vilket av de olika alternativen som slutligen bör väljas såsom provisorium.

Det är därför, herr talman, som jag för min del hemställer att kammaren måtte bifalla statsutskottets förslag.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! Förvaltningskontoret har inte haft någon lätt uppgift. Det har haft uppgiften att söka projektera för det kommande riksdagshuset utan att riksdagen ännu har tagit definitiv ståndpunkt till hur författningsfrågan skall lösas. Vi måste ju alla säga att det är och måste vara en bakvänd ordning att projektera hus, innan man har bestämt hur innehållet skall vara. Det är inte förvaltningskontorets fel att den situationen har inträffat, men det gör inte arbetsuppgiften för förvaltningskontoret lättare.

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

Frågor som kommit upp innan det definitiva riksdagshuset kan vara färdigt, har föranlett förvaltningskontoret att ta upp frågan om ett provisorium. Så långt jag förstår gäller den hemställan, som man nu gör om att få pengar till projekteringskostnader för ett nybygge på övre Östermalm, projekteringsarbeten som redan påbörjades i oktober förra året. Riksdagen är ungefär ett halvt år efter med pengarna. Det är som att slänga in jätten efter degen.

Vi vet också att det definitiva förslaget enligt de skriftliga uppgifter vi fått skall vara klart vid månadsskiftet mars—april, men det är möjligt att det blivit något försenat. Det hade naturligtvis varit lättare att bedöma provisoriet mot bakgrunden av förslaget till en definitiv lösning, ett förslag som nu befinner sig under tryckning. Också på denna punkt har vi råkat i en situation där vi måste handla i något bakvänd ordning.

Det föreliggande förslaget innebär att riksdagen skall ligga där borta på Östermalm under en provisorietid som — om den omfattar en rivning och en nybyggnad på den nuvarande tomten — berör praktiskt taget hela 1970-talet, från och med ett eventuellt införande av ett nytt parlamentariskt system 1971. Dessa lokaler på Östermalm är ju till största delen tänkta för statlig förvaltning. På den tomt där de gamla kaserngårdarna står skulle det byggas ett hus som skall rymma 2 000 å 3 000 ämbetsmän. I det huset skulle riksdagen kunna få lokaler genom att en gård överbyggs. Vidare skulle riksdagen disponera en del av ämbetslokaler-na, som efter riksdagens avflyttning skulle kunna användas för det först tänkta ändamålet.

Projekteringen är i gång; den är såvitt jag förstår praktiskt taget färdig. En annan projektering pågår också, utan att vi behöver satsa pengar på den — åtminstone inte för närvarande.

Det gäller den projektering som avser provisoriska lokaler för riksdagen vid Sergels torg. Här har Stockholms stad börjat projekteringen och kommer att driva den nu under våren för att sedan ställa sina funderingar och resultat till riksdagens förfogande för bedömning.

Vi kan alltså säga att vi i själva verket är förbigångna av händelsernas utveckling. Vad vi än gör, är projekteringen till största delen färdig. Det gäller bara att betala. Det är mera fråga om en symbolisk handling då vi i dag diskuterar om några hundra tusen kronor i projekteringskostnader.

Men detta är ändå inledningen till en diskussion som vi i olika former kommer att ha denna vår, en diskussion om definitiva lokaler för riksdagen liksom också om riksdagens framtida arbetsformer. Det gäller att på detta stadium, såsom förvaltningskontoret fattat uppgiften, tänka sig en riksdag med 350 ledamöter. Jag hoppas att vi inte, om det blir ett enkammarssystem, får ett så stort antal ledamöter, ty jag tror inte att detta skulle vara bra för riksdagen. Jag erinrar mig ett tillfälle när statsministern förklarade att det gäller att inte öka antalet statsråd för mycket, ty regeringen blir då inte handlingskraftig emedan det uppstår gruppbildningar inom den. Likadant blir naturligtvis förhållandet med parlamentet. Ett parlament med en kammare på 350 ledamöter skulle inte, såvitt jag förstår, leda till att vi får t.ex. fem dagars remissdebatt, som skulle vara fallet om vi lägger ihop första och andra kammarens debattid. Det skulle bli nödvändigt att införa restriktioner, varvid de som står partistyrrelserna nära får längre tid för att tala, medan de övriga väl får nöja sig med repliker på tre å fem minuter.

Redan nu finns det alltför många sådana klassificeringar i vårt parlament, och vi bör undvika system som onekligen leder till antidemokratiska för-

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

hållanden i parlamentet. Därför gillar jag inte tanken på ett stort parlament, utan jag vill nedbringa antalet ledamöter.

När vi nu har lokalfrågorna uppe till behandling vänder jag mig mot den projektering som gäller provisoriet på Östermalm. Jag anser att vi bör kunna vara kvar här i huset och i denna lokal. Kostnadssynpunkterna är kanske inte avgörande, men det rör sig ändå om en kostnad på ett par hundra miljoner, om vi skall flytta härifrån, riva huset, bo provisoriskt och sedan komma tillbaka i ett nytt riksdagshus. Jag anser att vi med betydligt enklare medel skulle kunna inreda denna lokal på sådant sätt att den kan rymma 300 ledamöter eller flera.

Detta är inte något löst antagande. En utredning, där talman Thapper var ordförande, har visat att vi skulle kunna ordna det på det sättet. Det framgår av bilaga 7 till betänkandet om arbetsformerna för en enkammarriksdag. Vi kan räkna med att utan större förändringar ta in 336 ledamöter i denna lokal, eventuellt med utflyttning av en vägg någon decimeter. Vill vi sedan därutöver flytta någon av väggarna som vetter mot telefonhytterna, så kan vi ta in ytterligare 12 ledamöter och alltså få 348 platser. Det visar ett arkitektförslag framlagt den 22 maj 1964.

Vi kan alltså på goda grunder anta att man skulle kunna bereda plats för 300—330 ledamöter i denna lokal utan några yttre ombyggnadsarbeten, endast med en ombyggnad invändigt som kan göras med hjälp av en inredningsarkitekt och några snickerifirmor i Småland, Värmland eller någon annanstans. Det tycker jag räcker. Jag gillar inte förslaget att under en längre tid hysa in riksdagen i en byggnad långt borta på Östermalm. Där är trafikförbindelserna dåliga — bortsett från tunnelbanan — och vi kommer långt bort från den centrala förvaltningen och regeringskvarteren. Det tycker jag inte är 4* — *Andra kammarens protokoll 1968. Nr 10*

någon ändamålsenlig lösning, och därför har jag yrkat avslag på projekteringsförslaget i fråga om östermalmsalternativet.

När vi diskuterar författningsfrågan finns det, hur vi än ställer oss, möjligheter att göra sådana ändringar i detta förslag, att riksdagens nuvarande lokaler kan användas utan alltför omfattande utbyggnader. Därför har jag yrkat avslag på framställningen från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor.

Herr talman! Jag hemställer till kammaren att avslå denna framställning.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hagnell har här tagit upp en saktidiskussion i en fråga som vi enligt förvaltningskontorets styrelse skall ta ställning till först sedan grundlagsreformen har beslutats. Om vi i dag skulle följa herr Hagnell och med utgångspunkt från hans önskingar om hur riksdagen skall vara sammansatt dröjer med alla andra åtgärder och sedan riksdagen ändå godkänner den proposition som nu behandlas i konstitutionsutskottet, hur går det då, herr Hagnell?

Vad som nu sker är uteslutande förberedande åtgärder. Man har utgått från att det är ganska sannolikt att riksdagen godkänner den proposition som framlagts, och då befinner vi oss i tidsnöd. Det är nödvändigt att lösa lokalfrågorna. Vi skall väl ändå inte ha det som i engelska parlamentet, där bara en liten del av ledamöterna har en bänk att sitta i och resten får försöka hitta en ståplats bäst de kan. Det kan också bli resultatet av ett genomförande av herr Hagnells idéer i dag.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Detta uttalande av förvaltningskontorets styrelseordförande visar hur man från förvaltningskontoret varit tvungen att lägga fram förslag under förutsättning att riksdagen skall godkänna propositioner, som inte ens

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

var presenterade i höstas. Det är möjligt att man kan göra en sannolikhetsbedömning av var det hela kan sluta — det må var och en ha sin uppfattning om — men jag menar att vi inte heller skulle sitta i sjön om vi avvisade projektet på övre Östermalm. Då skulle vi kunna göra en sådan mindre ändring i den nu föreliggande propositionen att riksdagen får ett något lägre antal ledamöter, som kan beredas plats i den nuvarande lokalen. Så viktiga är inte dessa tjugo eller sexton ledamöter som blir över, att vi för deras skull behöver kasta oss in i en tvåhundramiljonersaffär. Om vi inte har några andra lokalalternativ — så pass dåligt som lokalfrågorna är förberedda och så kort tid som anslagits för deras lösning — kan vi ändå vara kvar i våra nuvarande lokaler i detta hus, och det är ingen otillfredsställande lösning.

Det är därför jag går emot förslaget om östermalmsprojektet.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är alldeles uppenbart att vi kan lösa lokalfrågan inom detta hus, om vi anpassar antalet ledamöter till det utrymme som finns inom dess väggar. Men propositionens ordning är inte sådan, herr Hagnell, och därest propositionen bifalles befinner vi oss i en helt annan situation.

Herr HAGNELL (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är ett mycket otillfredsställande arbetssätt för riksdagen att tvingas utgå enbart från förutsättningar. Hur hade det varit om vi hade utgått från en viss förutsättning när vi diskuterade hyrespropositionen i höstas? Var hade herr Lindholm då stått i dag?

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Denna diskussion har visat hur svårt det är att komma till rätta med de frågor det här gäller, och när man ser svårigheterna måste man

erkänna att förvaltningskontoret har lyckats väl.

Jag tycker att herr Lundberg inledde diskussionen med att vara ganska orättvis. Han ville förebrå förvaltningskontoret för att man där tog hänsyn till att vi förmodligen kommer att få en större kammare än den vi nu sitter i, och herr Hagnell har fullföljt denna diskussion. Tydligt är dock att förvaltningskontoret som en realitet måste utgå från att det har uttalats en majoritetsönskan att den nya kammaren skall bestå av 350 ledamöter. Att det sedan finns skäl till sakliga invändningar mot detta, är jag den förste att hålla med om, men förvaltningskontoret kan inte vara rätt forum för att driva den diskussionen.

Orättvis var herr Lundberg också när han visade ritningarna och visserligen berömde dessa för att vara vackra men sade att de inte var beställda. En sådan beställning föreligger, vilket finns redovisat på s. 8 i förevarande utlåtande, där det heter: »På hemställan av bankoutskottet beslöt 1967 års riksdag under dess vårsession att bemyndiga styrelsen för riksdagens förvaltningskontor att föranstalta om en utredning av riksdagens lokalfrågor». Denna beställning har effektuerats bland annat i form av en preliminär undersökning av de möjligheter som skulle kunna erbjudas i kvarteret Garnisonen.

Jag är också på denna punkt beredd att hålla med herr Lundberg om att detta i och för sig inte är någon tilltalande lösning. Jag tror att trafikproblemen blir mycket besvärande med den kommunikation som måste förekomma mellan regeringsbyggnader, departement och riksdagslokalerna enligt östermalmsalternativet. Detta leder mig dock inte till det resultatet att man bör säga nej till en fortsatt utredning. Det är så stora pengar som står på spel att det är allt skäl att erinra om det gamla talesättet att det är bäst att mäta två gånger och klippa en gång.

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

Här bör vi få en ordentlig vägledning, som visar vad det ena och det andra projektet kostar. — Det är kanske värt att notera att projektet Sergels torg, som herr Lundberg är beredd att gå in för utan konkurrerande anbud så att säga, tycks komma att kosta ungefär 50 procent mer per år än projektet Garnisonen. Den betydligt ökade kostnaden får naturligtvis vägas mot de nackdelar som kan vara förbundna med Garnisonen — och en klar möjlighet att bedöma fördelarna och väga dem mot nackdelarna får man väl först när en mera detaljerad utredning föreligger.

Herr Hagnell menar att det mesta i den här vägen redan är gjort. Det ligger kanske något i hans förmodan, men i så fall finns det väl ännu mindre skäl att säga nej till en utredning som gör det möjligt för oss att nå fram till det slutliga målet. Är det så att det inte krävs särskilt många arkitekt- och teknikertimmar för att kunna presentera ett fullt genomarbetat besked, finns det väl allt skäl att nu tacka ja till en fortsatt utredning, på samma sätt som vi är inställda på att tacka ja till Stockholms stads erbjudande om att fortsätta planeringen beträffande projektet Sergels torg intill den dag under vårsessionen, då riksdagen kan komma att fatta slutgiltigt beslut om provisoriet.

Herr talman! Detta har delvis sagts av tidigare talare — av herr Lindholm, av herr Ekström i Iggesund och av herr Ullsten. Jag har härutöver att säga några ord om reservationen 2 vid utskottets hemställan under C. Den inför ytterligare komplikationer i den redan komplicerade bilden — det skall erkännas. Men vi som reserverat oss har ändå inte velat avstå från att aktualisera tanken, att riksdagen skulle kunnan klara provisorietiden genom att en tillfällig plenisal uppfördes på riksdagshusplanen, och möjligen att den definitiva plenisalen byggdes på det område där riksbanken nu ligger. Denna tanke svävar inte så helt i det blå som utskotts-

majoriteten vill göra gällande. Den går tillbaka på en formulering av byggnadsstyrelsen, som står att läsa på s. 21 i utskottsutlåtandet. Det heter: »Styrelsen vill dock nämna att den funnit att det enda funktionellt och genomförandemässigt möjliga och ekonomiskt fördelaktigaste alternativet skulle vara att på riksdagshusplanen uppföra en provisorisk byggnad innehållande plenisal för den nya kammaren samt erforderliga bilokaler såsom kammarkansli och talmansrum.» Byggnadsstyrelsen har alltså varit inne på denna tanke, och det har givit oss som accepterat tanken råg i ryggen, så att vi avgivit reservationen 2, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Det är kanske inte så mycket mera att resonera om. Men jag vill framhålla att vi skall akta oss för att få en ny Ebberöds bank — det räcker med de miniatyrer därvidlag som redan finns.

Herr Regnell talar om en utredning, men det är något annat än färdiga ritningar — man begär att riksdagen skall ställa projekteringen av Garnisonen i ett visst förmånsläge utan att de fördelar redovisas som vi skulle få för kostnaderna. Hyreskostnaden kan ju komma att ligga var som helst mellan 3 och 9 miljoner kronor men jag ställer också frågan: Vad kostar resor, administration m. m. om riksdagen flyttas på det sätt som här förutsättes? Det var väl närmast det man skulle ha utrett.

Jag har ingenting emot att man talar om den nya kammaren och de 350 ledamöterna. Men talman Thapper sade 1964 att i den här plenisalen kan det få plats 348 ledamöter och jag frågar mig därför: Är det omöjligt att stuva in två till?

Kostnaden för en nybyggnad blir mellan 200 och 300 miljoner kronor, minst. Ja, vi vet hur det går och hur kostnaderna växer. Och om man försöker räk-

Projektering av provisoriska lokaler för riksdagen

na ut räntor och andra kostnader i sammanhanget får man fram en hyra som är ganska skrämmande. Jag ställer frågan: Varför skall vi inte befria det fina kontoret vi har skapat här i huset från att syssla med saker som Stockholms stad troligen kan göra både billigare och bättre?

Tydligt skall vi nu förlägga riksdagshuset på ett sådant sätt att alla människor skall få det besvärligt och tänka ganska illa om dem som planerade och beslutade i detta sammanhang.

När herr vice talmannen framlade ett projekt om att förlägga riksdagen till ett skepp, så var det gamla historiska minnen som dök upp. För min del har jag varit med om att få till stånd naturvårdsverk m. m. och anser att vi skall bygga ut reningsanläggningar på ett riktigt sätt. Jag tror inte att vi skulle kunna fullfölja riktlinjerna för naturvård, renare vatten och luft genom att förlägga riksdagen till ett skepp i Strömmen utan möjligheter till reningsverk. Det förefaller mig som om det förslaget har framförts i ironisk mening.

Herr talman! Om jag har gått ut hårt i detta sammanhang så beror det därpå att jag vet att sedan ett ärende lagts på riksdagens bord och behandlats av ett utskott är det nästan hopplöst att få en ändring till stånd. Det brukar vara så och kanske det blir likadant i dag.

Jag vill dock inte medverka till att riksdagen förläggs till kvarteret Garnisonen och därför har jag yrkat bifall till reservationen av herr Hagnell. Jag hoppas att det skall bli en sådan opinionsyttring att vi slipper godta en förläggning av riksdagen till Östermalm.

Skall vi flytta ur detta hus och bygga nytt måste vi se till att det nya huset får en sådan placering och utformning att det inte röner samma öde som det gamla huset — även om det mesta av det som sägs inte är berättigat. Vi måste få ett riksdagshus som är annorlunda.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Lundbergs senaste anförande var fyllt av retoriska frågor och frågor som han ställde till sig själv. Det visar hur mycket som är outrett, exempelvis sådana triviala ting som möjligheterna till avlopp om Caronia ankrade upp på Strömmen. Förvaltningskontoret har förhört sig hos stadens kommunala myndigheter om möjligheterna att ansluta en mera permanent placerad båt till avlopps nätet.

En sådan fråga måste naturligtvis utredas. Mera väsentliga frågor, med snudd på grundlag, aktualiseras också. Allt detta visar att utredningar verkligen vill till.

Jag tror att många skulle uppskatta att efter en ombyggnad flytta tillbaka till detta hus, så att vi inte på längre sikt behövde vistas i en miljö, präglad av modern kontorsutformning, utan finge återvända hit och minnas de år när herr Lundberg stod i talarstolen och skänkte färg åt debatterna. För att detta skall kunna realiseras måste vi dock under en övergångstid arbeta i en provisorisk byggnad. Den övergångstiden kan måhända bli kortare om man kan återvända till ett ombyggt riksdagshus — det som vi har nu — men ett provisorium behövs i alla fall.

Bland de provisorier som erbjuds finns kvarteret Garnisonen. Att utreda den möjligheten ter sig därför rimligt. Jag anser att utskottets tillstyrkande av förvaltningskontorets förslag är mycket väl underbyggt.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag skulle vilja säga till herr Regnéll, att om man här ställer retoriska frågor eller frågor till sig själv, så är detta självklart beroende på att varken utredningen eller förslaget innehåller någonting som man kan ta fasta på. Då måste man ju försöka resonera sig fram till vissa antaganden.

Beträffande riksdagens förläggande ombord på en båt och resonemanget

Viss försäkringsverksamhet

om behovet av reningsverk från denna vill jag säga att jag undrar, om någon skulle vilja bada i det vatten som »renat» släpps ut från detta eller de flesta andra reningsverk — med undantag möjligen för det reningsverk som nu har tillkommit i Västmanland. Man kan naturligtvis alltid pumpa förorenat vatten upp och ned igen, men om detta innebär någon rening av vattnet är en annan sak.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Hagnell begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Hagnell.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 104 ja och 72 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. C

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Regnéll begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 135 ja och 31 nej, varjämte 30 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Viss försäkringsverksamhet

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 10, i anledning av motioner angående viss försäkringsverksamhet.

Viss försäkringsverksamhet

Sedan utskottets hemställda föredragits anförde

Fru EKROTH (s):

Herr talman! I den motion som nu behandlas har föreslagits en översyn av vårt försäkringsväsende. Frågan har aktualiserats gång efter annan i riksdagen, och när nu Tage Johansson i medkammaren och jag återkommer med en motion, sker detta därför att trygghetsfrågorna är det väsentligaste för oss. Dessutom är som vi säger i motionen flera av dessa verksamheter samhällets angelägenheter. Det synes därför vara riktigt både ur allmän medborgarlig synpunkt och ur samhälls-ekonomisk synvinkel att de bör omhändertas av samhälleliga organ.

Ur medborgarnas synpunkt är trygghetsfrågorna av utomordentligt stor betydelse. Detta har ju också tagit sig uttryck under senare år i en effektiv förbättring av socialförsäkringarna. Genomförandet av socialbalken, som riksdagen beslutade om och som trädde i kraft 1963, var kronan på verket.

Ingenting är emellertid så bra att det inte kan förbättras. Socialbalken faller under samma utvecklingens lag och kan därför behöva kompletteras. I utskottsutlåtandet heter det: »Ett av motionärernas förslag — vilket dock inte kommer till tydligt uttryck i deras hemställda — är att socialförsäkringen skall byggas ut så att den även kommer att omfatta en obligatorisk livförsäkring, täckande det behov som nu i stor utsträckning tillgodoses genom tjänstegrupplivförsäkring eller annan grupp-livförsäkring.»

Vi motionärer har som exempel på vad som skall utredas bl. a. pekat på möjligheterna att inom socialförsäkringarnas ram ordna en gruppliv- eller livförsäkring för alla medborgare. Vi menar också att man genom en sådan reform skulle kunna öka tryggheten för alla medborgare och att man skulle kunna få en försäkring med låg admi-

nistrationskostnad, eftersom den administrativa apparaten redan finns uppbyggd och där försäljningskostnaderna uteblir.

För övrigt kan det väl knappast talas om förslag från motionärerna, utan snarare om vissa tankegångar, vilka ingalunda utgör några konkreta förslag utan fastmer en argumentering för nödvändigheten av en kartläggning av den försöksverksamhet som ligger utanför den allmänna socialförsäkringens ram.

År 1967 prövade man frågan, och riksdagen beslöt att hos Kungl. Maj:t begära en utredning rörande allmän begravningshjälp. Hade det då inte varit motiverat att samtidigt genomföra en kartläggning av livförsäkringsskyddet, eftersom en allmän försäkring för begravningshjälp endast täcker en bråkdel av de kostnader som uppstår vid dödsfall?

Utskottet har tidigare — liksom denna gång — ifrågasatt samhällets möjligheter att klara ett erforderligt försäkringsskydd för medborgarna och menat att det bör finnas olika privata bolag, som i konkurrens med varandra försöker sälja försäkringar. Mig förefaller det nog både rimligt och naturligt att samhället erbjuder medborgarna ett grundläggande försäkringsskydd och att detta organiseras genom den försäkringsorganisation som samhället redan har uppbyggd.

Här kan man givetvis ha olika meningar och olika värderingar. Att vi från samhällets sida kunnat ordna försäkringsfrågor på ett både billigt och bra sätt, saknas annars inte exempel på. För mig är detta en praktisk angelägenhet. Om vi menar att alla bör ha ett försäkringsskydd — låt oss säga i form av livförsäkring eller annan försäkring — då bör vi från samhällets sida lösa denna liksom andra trygghetsfrågor.

Herr talman! Ett enhälligt utskott har avstyrkt vår framställning om en utredning och kartläggning av berörda

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor

frågor. Jag tänker på sådana grunder inte yrka bifall till motionen. Som motionär är jag optimistisk nog att tro att dessa frågor skall lösas så småningom, och det ges ju också tillfälle att återkomma.

Vidare yttrades ej.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor angående lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för förvaltningskontoret jämte motioner.

Styrelsen för riksdagens förvaltningskontor hade i skrivelse till riksdagen den 17 januari 1968 hemställt att riksdagen måtte besluta att tjänsten som chef (direktör) för förvaltningskontoret skulle, räknat från och med den 1 juli 1967, vara placerad i lönegrad högst Cr eller Cp 5.

Avslag på framställningen hade yrkats i följande motioner, nämligen

- 1) II: 334 av herr *Lundberg*;
- 2) II: 845 av herr *Ringaby m. fl.*;
- 3) II: 951 av herr *Tobé m. fl.*; samt
- 4) I: 745 av herr *Hübinette* och därmed likalydande II: 952 av herr *Wennerfors*.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med avslag på motionerna II: 334, II: 845, II: 951 samt I: 745 och II: 952 bifalla förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor.

Reservation hade avgivits av herrar *Akerlund* (h), *Hilding* (fp), *Enarsson* (h), *Hagnell* (s) och *Börjesson* i Glömminge (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till

motionerna II: 334, II: 845, II: 951 samt I: 745 och II: 952 avslå förevarande framställning från styrelsen för riksdagens förvaltningskontor.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **BÖRJESSON** i Glömminge (cp):

Herr talman! Den lönefråga som behandlas i bankoutskottets utlåtande nr 11 har kommit att uppmärksammas mer än kanske någon annan av de lönefrågor som handläggs av riksdagen. Den grundar sig på en framställning från förvaltningskontorets styrelse om att tjänsten som förvaltningskontorets chef skall flyttas upp från lönegrad C 4 till C 5, vilket innebär en höjning av månadslönen med cirka 604 kronor.

Tillsammans med några andra utskottsledamöter har jag reserverat mig. Jag har tre skäl att hysa betänkligheter mot förslaget. För det första anser jag att denna fråga kan anstå tills författningsreformen är genomförd och vi kan bedöma de olika tjänsternas ställning sinsemellan i en enkammarriksdag. För det andra är den allmänna situationen på löne marknaden sådan att man inte med någon större glädje justerar upp de löner som ligger bland de högsta i landet. För det tredje har jag en känsla av att frågan blivit något slags statusfråga.

Beträffande det första skälet förefaller det mig riktigt att vi avvaktar vilken inverkan utformningen av riksdagsförvaltningen i en enkammarriksdag kommer att få på den personal som är anställd där. Förvaltningskontoret skriver till riksdagen att det gjort jämförelser med andra liknande tjänster och att dessa jämförelser visar att det finns skäl att flytta upp denna tjänst. Man nämner t. ex. att 1 300 befattningshavare sysselsätts av riksdagsförvaltningen. Det är inte så anmärkningsvärt mycket. Det finns landsting som har upp emot 2 000 anställda utan att

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor

vederbörande chef kommer i den lönegradställning som det här är fråga om.

Vårt kostnads- och löneläge har tagits upp i en del av motionerna, bl. a. av herr Lundberg. Han berör den situation som låglönegrupperna kommit i och detta kan kompletteras med den situation som de befann sig i efter det att SACO hade gjort sin aktion sedan låglönegrupperna fått sina avtal genomförda vid de senaste löneförhandlingarna.

Det tredje skälet som jag berörde och som kanske är något ömtåligt men som skymtat både i tidningspressen och i diskussionerna mellan riksdagsledamöter var i vad mån frågan är en status- eller rangfråga. Jag finner det olustigt att på något sätt deltaga i ett beslut som skulle avgöra en sådan fråga. Jag har därför biträtt reservationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag har varit med om att yrka avslag på denna framställning från förvaltningskontoret. Jag vill redan från början säga, att detta för mig inte är en fråga om person, ty mig vederligt känner jag inte den person det gäller. Däremot är detta för mig en principfråga och en praktisk-ekonomisk fråga i nuvarande situation. Vi har under många år talat om att vi borde försöka åstadkomma en löne- och inkomstutjämning. I detta sammanhang frågar man sig, om det bara är i teorin som man har en vilja att åstadkomma en inkomstutjämning mellan låg- och högavlönade. Det är anmärkningsvärt att man så här i början av avtalsrörelserna säger, att det är rimligt att höja lönen för en person som har drygt 7 000 kronor i månaden med ytterligare 560 kronor. Såvitt jag kan förstå har den personen enligt förvaltningskontorets uppfattning en så låg lön, att han inte kan klara sig. Jag måste ställa mig frå-

gan, om förvaltningskontoret kommer att föreslå samma löneuppflyttning för de lågavlönade i detta hus. Och kommer riksdagen att rekommendera låglönegrupperna — i varje fall inom stat, landsting och kommuner — att ta detta som riktmärke i de kommande lönerörelserna?

Det är en mycket underlig framställning som har kommit. Det förefaller som om en löne minister på ett helt annat sätt bedömer möjligheterna att betala ut löner när han fått en annan befattnings.

Jag tror att det är ganska äventyrligt att slå in på dessa banor. Vi har låglönegrupper i detta land som tvingas att leva under förhållanden, där det är ganska besvärligt att klara det dagliga brödet.

Jag kan inte förstå att ett riksdagens eget verk nu kan göra en sådan här framställning. Om riksdagen bifaller den, måste riksdagen samtidigt se till att låglönegrupperna inom stat, landsting och kommun försvinner fortast möjligt. Jag skulle tro att någon i detta hus fortfarande har lönegrad under 16. Jag förutsätter att det kommer att rättas till efter det beslut som man vill att riksdagen nu skall fatta. Men det kan tänkas att det kommer att finnas någon kvar som får lov att leva på den svältlönen. Samma sak gäller inom landsting och kommuner. Där finns låglönegrupper kvar, och det är ganska anmärkningsvärt att vi inte har gjort något åt det. Varför gör vi inte det? Jo, det är på det sättet att när det gäller de högsta topparna så blir det fråga om att förbättra lönen för en och annan, men inom t. ex. hälso- och sjukvården finns det stora grupper lågavlönade som var lågt avlönade redan då de en gång började inom hälso- och sjukvården, och kostnaderna för att rätta till detta blir så stora, att man alltid säger att man på grund av det ekonomiska läget och på grund av andra förhållanden inte har råd och möjlighet att betala bätt-

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor

re löner. Under sådana förhållanden kan jag inte tycka så synd om en människa som har en tjänst som ger över 7 000 kronor i månaden, att jag tycker att han skulle få företrädesrätt till eller ha större behov av lönehöjning än andra.

Herr talman! Jag behöver inte säga mer i denna fråga. Jag ber att få yrka avslag på förslaget och bifall till reservationen som företräder de synpunkter jag har framfört i min motion.

Herr RINGABY (h):

Herr talman! Eftersom det, dess värre skulle jag vilja säga, är riksdagens angelägenhet att avgöra denna lönefråga och eftersom jag har en mycket bestämd uppfattning i sak, känner jag mig mer eller mindre tvingad att säga ett par ord även om jag helst skulle vilja slippa med hänsyn till frågans karaktär. Jag vill emellertid från början slå fast — och jag gör det med skärpa — att jag bortser från alla personliga värderingar i denna sak. För undvikande av eventuella missförstånd vill jag dock avge ett enda värdeomdöme. Det enda som skulle kunna få mig att gå med på detta lönekrav är de kvalifikationer som den nuvarande chefen för förvaltningskontoret har. Men nu gäller denna fråga inte bara förvaltningskontoret, utan indirekt gäller den riksdagens samtliga högsta tjänster. De nuvarande innehavarna av dessa tjänster är ju inte eviga. Innehavarna kommer att växla från tid till annan. Därför gäller lönesättningen i princip tjänsten som sådan och inte personerna.

Min uppfattning är att betydelsen av den tjänst, som kräver den konstitutionella övervakningen av det löpande riksdagsarbetet, i förhållande till betydelsen av den rent administrativa förvaltningstjänst som det här gäller måste komma till ekonomiskt uttryck i lönesättningen. Det gäller här, för att uttrycka saken på annat sätt, relationen

mellan talmännens sekreterare och herr Lindholms sekreterare.

Jag har också ett annat motiv för att yrka avslag på bankoutskottets hemställan i denna lönefråga, nämligen att riksdagen bör befrias från den horribla uppgiften att tvingas till en öppen votering i en lönefråga som berör dess egen höga tjänsteman. Riksdagen bör alltså befrias från denna uppgift enligt min mening, och den bör befrias från att bestämma riksdagsledamöternas egna arvoden. Låt annan myndighet eller någon annan organisation efter vanligt förhandlingsmönster bestämma dessa lönefrågor.

Med den nu anförda motiveringen vill jag yrka bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Utskottet har vid sin behandling av denna framställning till en början anslutit sig till framställningen och kommer med motivering härför efteråt, vilket kanske är litet egendomligt. Utskottet påpekar till en början att förslaget avser »en vid tjänstens inrättande förutsedd justering av lönegradsplaceringen med hänsyn tagen till löneställningen för andra jämförliga tjänster».

Jag har inte undersökt vad som på sin tid stod i det sammansatta konstitutions- och bankoutskottets utlåtande, men jag har läst förvaltningskontorets framställning. Där står nämligen ingenting om »lönegradsplacering». Det står där att behov torde kunna förutses uppkomma av att anpassa lönen för direktören till löneutvecklingen i övrigt för jämförliga tjänstemän. Framställningen är alltså inte riktigt korrekt citerad, vilket kan ha sin betydelse vid diskussionen i denna fråga.

När man nu skall jämföra med lönen

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor

för andra tjänstemän, ligger det väl närmast till hands, att man jämför med de löner som chefstjänstemännen på den politiska sidan, kamrarnas sekreterare, fick något halvår senare efter förhandlingar. Den jämförelsen avvisar emellertid utskottet och säger, att det finns ingen anledning att jämföra just med dem.

Sedan påstår utskottet att motionärerna har förbisett, att kammarsekreterarna har ett arvode utöver lönegradslönen. Det har vi inte förbisett på något sätt. Jag skulle tvärtom vilja rekommendera en lösning som innebär, att tjänsten behåller sin lönegrad och att man ger ett arvode motsvarande det som kammarsekreterarna har eller ett annat högre eller lägre arvode beroende på de extra uppgifter som förvaltningskontorets chef utan tvivel har i samband med lokalfrågorna och andra frågor som han har att handlägga nu vid inkörningen av den nya organisationen. Det finns goda skäl att hänvisa till det. Det är naturligtvis en tacksam uppgift att rensa upp i denna föråldrade organisation, och vi kan väl alla, utan att flertalet av oss har haft någon personlig beröring med den nuvarande innehavaren av tjänsten, intyga att han har utfört ett mycket gott arbete.

Vidare skulle jag vilja göra några kommentarer till förvaltningskontorets yttrande över motionerna. Där sägs det att förvaltningskontorets ställning är oberoende av om riksdagen består av en eller två kammare. Med anledning därav skulle jag vilja påpeka vad som sades av det sammansatta konstitutions- och bankoutskottet, när frågan om förvaltningskontoret behandlades. Jag kan här citera några rader:

»Utredningens förslag framstår för utskottet som praktiska och realistiska. Det synes knappast möjligt att inom ramen för gällande grundlagar åstadkomma en bättre konstruktion av det nya förvaltningsorganet. En annan sak är, att en grundlagsreglering av dettas ställ-

ning och befogenheter i förhållande till övriga organ inom riksdagen och dess förvaltning sannolikt skulle innebära en förstärkning. En särskild fördel är å andra sidan att en sådan grundlagsreglering, om det nu föreliggande förslaget genomföres, kan övervägas år 1968 mot bakgrunden av halvtannat års praktisk erfarenhet.»

Här förutsätter man alltså att förvaltningskontorets uppgifter skall omprövas, men förvaltningskontoret säger självt, att det fungerar oberoende av om det är en eller två kammare. Det tycker jag är ganska egendomligt. Vidare sägs det att frågan om kammarsekreteraren eller direktören för förvaltningskontoret skall vara riksdagens främsta tjänsteman är ointressant. Ärade kammarledamöter! Det är lika intressant som frågan om förvaltningskontorets styrelse eller talmanskonferensen är riksdagens främsta organ utåt och inåt.

I den motion jag talar för, II:951, har vi framhållit att den politiska verksamheten i riksdagen måste vara kärnan i riksdagens arbete och att det naturligtvis behövs drägliga arbetsförhållanden. Vi är glada att sådana åstadkommes. När uppgifterna värderas måste vi som riksdagsmän anse den politiska uppgiften vara den främsta och ramen såsom en hjälp att utföra denna uppgift. Vi har inte i så hög grad gått in på detaljer utan bara antytt detta men har framhållit, att för den nära förestående omorganisationen av riksdagens arbetsformer måste rimligtvis även förvaltningskontoret och naturligtvis också kammarsekretariaten grundligt omarbetas. I det läget anser vi det helt onödigt att nu göra en lönegradsändring; man kan om man så vill i stället ge en löneförstärkning. Det har inte sagts i motionen, men eftersom det i utskottsutlåtandet har påpekats att vi förbisett detta vill jag framföra denna tanke nu.

Jag ber att få yrka bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag har i min motion II: 952 inte tagit ställning till frågan om vilken av tjänstemännen som skall vara den främste, och jag har inte heller i motionen diskuterat frågan om lämplig lönegrad. Jag har, herr talman, framfört mera relevanta skäl för att riksdagen inte nu skall besluta i denna fråga.

Dels har riksdagen så nyligen fattat beslut i frågan om riksdagens förvaltningsorganisation — beslutet om organisationsändringen trädde i kraft den 1 januari 1967 — och dels står den svenska riksdagen inför en författningsreform, som inte minst när det gäller förslaget om övergång från två- till enkamarsystem och förslaget om ny utskottsorganisation i hög grad kommer att påverka riksdagens verksamhetsformer. Detta anser jag vara tungt vägande skäl för att inte nu besluta i frågan och yrkar därför, herr talman, bifall till reservationen.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Hittills har i detta ärende kommit till tals talesmän för motionerna och reservationen. Jag skall nu be att få anföra några synpunkter som visar varför majoriteten i utskottet har kommit fram till ett tillstyrkande av förvaltningskontorets förslag.

De motiv som framförts i den andra riktningen har som sagt redovisats här. Det är kanske inte så sympatiskt att stå och tala om vilket av skälen som man finner mest bärande, men jag tillåter mig ändå säga att jag i och för sig har mest sympati för herr Lundbergs linje. Herr Lundberg lägger gärna upp en fråga principiellt och så gör han också här. Han frågar, om det är rimligt att vårt dagliga bröd skall brytas i så olika stora stycken som fallet är. När man tänker igenom frågan måste man ju hålla med om att det är konstigt och att man inte vill bidra med en ytterligare snedutveckling efter dessa linjer.

Men, herr Lundberg, ett sådant resonemang är nästan för bra för denna världen. Vi lever inte i en värld som kan acceptera det. Vi gör det inte i vårt samhälle, och det finns väl knappast något samhälle som kommit därefter. Skillnader uppstår, och ibland kan väl talesmännen för dessa skillnader motivera dem och framställa dem som förhållandevis berättigade. Men vi måste nog lämna den principiella argumentationen och konstatera att det finns löneskillnader i samhället. De flesta av oss som sitter här har ju inkomster som är väsentligt högre än vad genomsnittet av svenska folket kan räkna med, och vi har därigenom en väsentligt högre levnadsstandard än svenska folkets genomsnitt.

Därför är det rimligare att vid bedömningen av ersättningen till en enstaka funktionär fråga hur hans ansvarsområde och arbetsinsatser ter sig i förhållande till det ansvar och det arbete som krävs för liknande tjänster på annat håll och om inte avlöningen bör avvägas med hänsyn härtill. Sådana resonemang har riksdagen tidigare varit inne på. Här har citerats ur sammansatta konstitutions- och bankoutskottets betänkande nr 1 år 1966, där det står att med hänsyn till att hela organisationen är under uppbyggnad vill man först avvakta erfarenheterna. Utskottet skriver: »Vad beträffar direktören torde också kunna förutses att behov kan uppkomma av att anpassa lönen till löneutvecklingen i övrigt för jämförliga tjänstemän.» Det utlåtandet var för övrigt herr Börjesson i Glömminge med om att underteckna. För två år sedan var alltså herr Börjesson inte främmande för tanken att en justering uppåt kunde behöva göras. Och en justering uppåt från C 4 kan ju inte gärna göras mindre än till C 5.

När man sedan har vunnit de erfarenheterna — och det menar man sig ha gjort under de drygt ett och ett halvt år som förvaltningskontoret har existerat

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor

— har man uppmärksammat den löneställning som den administrative chefen i riksbanken har. Kanske har man rent av sagt sig att här har vi en myndighet som är ansvarig för penningvärdet i landet och som har uppsikt över lönebildningen och att man där inte har tvekat att placera in sin man i lönegrad C 5. Det förefaller då kanske inte helt orimligt att också riksdagens motsvarande funktionär placeras i C 5.

Vidare har det också gjorts en annan jämförelse som redan har kommenterats här, nämligen med kammarsekreterarna. Man har sagt att det är beklagligt att behöva resonera om lönefrågor inför öppen ridå. Det tycker jag nu inte i och för sig är så märkligt. Lönesättning är ju inte något skamligt. Den kan man resonera om på samma sätt som andra frågor. Litet underligt förefaller det mig däremot vara att direkt sammankoppla statusfrågan — det är ju ett ord som använts tidigare i debatten — och ersättningen i kronor. Och särskilt märkligt tycker jag det är, herr Tobé, att föra det resonemanget utan att redovisa den inkomstförstärkning som utgår till kammarsekreterarna. Det må vara att utskottet har fel när det skriver att motionärerna inte är medvetna om att en sådan inkomstförstärkning utgår med 636 kronor i månaden, men den saken redovisas inte av någon av motionärerna. Den som läser motionerna måste därför få den uppfattningen, att förvaltningskontorets direktör vid en uppflyttning i C 5 skulle komma att uppbära högre lön än kammarsekreterarna, som är placerade i lönegrad C 4. Därför är det nog riktigt när utskottet på basis av det material som kommer från förvaltningskontoret redovisar, att eftersom kammarsekreterarna har denna avlöningsförstärkning på 636 kronor i månaden kommer de även efter en eventuell uppflyttning av förvaltningskontorets direktör att lyfta en högre lön än denne, närmare bestämt

888 kronor mera om året. Jag tror att de flesta som läst motionerna inte har insett detta. Vi får väl i allmänhet inte klart för oss när vi ser att en funktionär är placerad i en viss lönegrad, att det också kan utgå speciella avlöningsförstärkningar till denne.

Till herr Tobé, som säger att man elegant skulle kunna klara av detta spörsmål genom en motsvarande inkomstförstärkning, vill jag framhålla att jag inte tycker att systemet med avlöningsförstärkningar är helt rekommendabelt. Det bör inte spridas alltför mycket inom statsförvaltningen. Att det förekommer inom departement o. s. v. har vi helt klart för oss, men för den som är intresserad av att följa löneställningen för en enskild tjänsteman är det betydligt lättare om lönen kan direkt utläsas av lönegraden än om det också utgår inkomstförstärkningar till ett belopp av 600 kronor i månaden och mera.

Dessa resonemang leder fram till följande slutsats. Den tjänsteman det gäller har ett betydande arbetsfält. Vi har en arbetsgivare, förvaltningskontorets styrelse, som besitter den högsta kännedomen om löneförhållandena i detta hus. Denna arbetsgivare har rekommenderat en uppflyttning av sin förste tjänsteman till ett löneläge, som innebär att denne fortfarande kommer att lyfta en lön vilken är lägre än kammarsekreterarnas. Någon problematik uppstår därför inte beträffande vem av dessa som skall vara riksdagens främste tjänsteman eller hur frågeställningen nu har formulerats. Jag förstår inte att denna problematik över huvud taget skall behöva uppstå, eftersom dessa funktionärer har olika befogenheter. Det har tidigare också omvittnats från denna talarstol att den anställda på denna post utför ett mycket gott arbete. När nu denna framställning göres ter det sig därför synnerligen rimligt att tillstyrka den.

Till herr Ringaby vill jag säga att man inte i och med att lönen höjes för framtiden behöver räkna med att varje

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor funktionär i denna befattning ligger i lönegrad C 5, utan det är fråga om en högstlön, vilket framgår av utskottets skrivning.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr Adamsson (s).

Herr TOBÉ (fp) kort genmäle:

Herr talman! Utskottets ordförande anklagade oss motionärer för att inte ha redovisat den löneförstärkning som tillkommer kammarsekreterarna. Det framgår emellertid av framställningen från förvaltningskontoret och borde därför inte behöva upprepas.

Utskottsordföranden sade vidare att man vid tjänstens tillsättande hade uttalat att behov kunde uppkomma av en annan lönesättning och att det bara fanns en väg att gå, nämligen att höja lönegraden från C 4 till C 5. Men det finns också en annan utväg, nämligen systemet med avlöningsförstärkning. Detta bör inte heller enligt min mening tillgripas i onödan, men i ett läge där förvaltningskontoret liksom alla andra delar av riksdagens verksamhet kommer att omorganiseras är det försiktigare att ge en avlöningsförstärkning än att höja en lönegrad.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Regnéll talade om vårt dagliga bröd och om att dela kakan, erinrade jag mig att ärkebiskopen Nathan Söderblom en gång år 1924 talade över ämnet »Vårt dagliga bröd giv oss i dag». Men jag måste säga att det är ett underligt sätt som man i detta fall vill använda för att ge folk dagligt bröd. Den tjänst som vi nu resonerar om medför en lön på 7 023 kronor per månad, medan den som däremot står i lönegrad 11 får 1 715 kronor per månad. Det är alltså en skillnad på 5 308 kronor i månaden. Då måste man ställa frågan: Är det rimligt att under

dessa förhållanden inte minska klyftan mellan hög- och låglönegrader utan i stället vidga den? Det är på den punkten jag har sagt ifrån.

Jag vill ge första kammaren ett erkännande för att den antagit reservationen. Det visar ändock att man efter moget övervägande måste säga sig att man inte skall gå den av utskottet föreslagna vägen.

Jag vill också varna för att ge s. k. avlöningsförstärkning i olika fall. Det är ett system som riksdagen inte bör uppmantra i någon större utsträckning.

Herr talman! Fromma önskingar kan man ju alltid ge uttryck åt, men människorna lever inte av luft eller av försäkringar om det ena eller det andra. Nej, låglönegrupperna i detta land måste någon gång få känna att de ges sådan ställning att de också kan tillfredsställa önskemål som andra anser vara självklara.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! När herr Regnéll för sitt resonemang i lönefrågan och tjänsteställningsfrågan tar han alla motionerna i klump. Jag vill därför gärna påminna herr Regnéll om att jag i min motion inte fört något sådant resonemang, utan de skäl jag pekat på är dels att vi så nyligen beslutat om organisationen, dels att vi står inför en författningsreform. Jag fick inget svar härvidlag av herr Regnéll, men jag har fått svar i utskottets utlåtande. Det heter där: »Till skillnad från vad som gäller kammarsekretariatet kan förvaltningskontorets uppgifter och organisation inte väntas bli avsevärt påverkade av den tillämnade enkammarreformen.» Ordet »avsevärt» bör observeras, ty det tyder på att utskottet diskuterat frågan om hur enkammarreformen kommer att påverka verksamheten i detta hus. Det är då bara frågan om omfattningen av denna påverkan, och jag skulle vara intresserad av att

Lönegradsplaceringen av tjänsten som chef för riksdagens förvaltningskontor

få veta hur herr Regnéll ser på den saken.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:
Herr talman! Först ett par ord till herr Lundberg.

Vi är överens om — och den uppfattningen delar vi med många — att det är beklagligt med de inkomstklyftor som föreligger. Men att i det enskilda fallet använda detta som motive- ring för att hålla tillbaka en lönehöj- ning kan väl knappast vara riktigt. Där- emot anser jag att herr Lundberg bör vara mycket välkommen att föra ett all- mänt resonemang i frågan och t.ex. föreslå att lönerna för de högt avlönade genomgående skall skäras ned. Men i så fall är det nog skäl, herr Lundberg, att också tala en smula om marginalskat- terna.

Herr Wennerfors fann att jag inte hade svarat på hans fråga hur det för- håller sig med tidtabellen. Herr Wen- nerfors menade att det nu aktuella spörsmålet är för tidigt väckt, om man nu vill granska lönesättningen. Beslut om organisationen fattades för ungefär två år sedan och den har varit i verk- samhet under ett och ett halvt år. Å andra sidan säger herr Wennerfors att vi i god tid före genomförandet av för- fattningsreformen måste ta ställning till dessa frågor. Det blir till den 1 januari 1971. Det är mindre än tre år. Med and- ra ord: herr Wennerfors balanserar på en knivsudd mellan två och tre år. Två år innan är frågan för tidigt väckt och tre år före den förebådade reformen måste vi däremot vara ute i god tid.

Vad beträffar ordet avsevärt i ut- skottets skrivning är det helt klart att den övergångstid, som vi har framför oss när vi kommer att införa enkam- marriksdag och flytta från detta hus till ett provisorium, kommer att bli mycket ansträngande för förvaltnings- kontoret och därmed också för dess verkställande direktör.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill endast ge en replik till utskottets ordförande, herr Regnéll. Han sade att om kammaren placerar den här tjänsten i C 5 betyder det inte att tjänsten behöver stå kvar i den lönegraden när det blir en ny be- fattningshavare. Det är ovanligt blåögt resonerat, ty så går det inte till.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Regnéll beklagade löneklyftorna, men ansåg att ingenting kan göras åt dem. Jag undrar om det kan vara rimligt att låglönegrupperna ständigt bara skall få ett beklagande men ingenting mer av kakan.

Jag har aldrig talat om att skära ned lönen. Det gäller ju här att lägga på 6 700 kronor på en lön som redan är god.

Herr Ringaby sade att det gäller samt- liga riksdagens högre tjänstemän. Jag vill i detta sammanhang säga att riks- dagens beslut jämväl måste uppfattas som ett riktmärke för kommande löne- rörelser för låglönegrupperna. Det är väl ändå ganska viktigt att nu försöka att inte bara ge den som mycket har för att ta från den som litet har.

Herr WENNERFORS (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara slå fast, herr Regnéll, att med den skrivning vi har framför oss i utskottets utlåtande har majoriteten medgett att förvalt- ningsorganisationen i detta hus kommer att bli påverkad av den tillämnade en- kammarreformen.

Herr TURESSON (h):

Herr talman! Efter den argumente- ring som har förekommit i den — som jag ser det — ganska banala frågan rör- ande vilket organ som skall anses vara det ledande och främsta i den svenska riksdagen tillåter jag mig att helt still-

Narkotikastrafflag, m. m.

samt och i all enkelhet erinra om att huvudpersonerna i detta hus dock, trots allt, är kammarens valda ledamöter.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 52 ja och 128 nej, varjämte 17 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Åkerlund m. fl.

§ 6

Föredrogs vart efter annat första lagutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av motioner angående arvsrätten för barn utom äkten-skap,

nr 10, i anledning av motioner om särskilda prov för erhållande av vapenlicens,

nr 11, i anledning av dels motioner om företagsinteckning vid renskötsel, dels ock motioner om företagsinteckning vid yrkesmässig trädgårdsodling, samt

nr 12, i anledning av motion om viss begränsning av rätten att göra bandupptagning m. m.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 7

Narkotikastrafflag, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till narkotikastrafflag, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner i ämnet.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN yttrade:

Debatten beträffande detta utlåtande må omfatta jämväl statsutskottets utlåtande nr 37, men yrkanden rörande sistnämnda utlåtande framställes först sedan detsamma föredragits.

Sedan andra lagutskottets hemställan föredragits yttrade:

Fröken WETTERSTRÖM (h):

Herr talman! Det är förklarligt att det alltmer tilltagande narkotikamissbruket, framför allt bland ungdomen, skapat en växande oro hos oss alla. Problemen har också ur olika aspekter aktualiserats här i riksdagen under hela 1960-talet genom interpellationer och motioner.

När vi diskuterar denna fråga finns det inte några partiskiljande meningar. Det är endast när det gäller detaljfrågor i hela detta enorma problemkomplex som vi kan ha en smula olika personliga uppfattningar om metoderna att nå bästa möjliga resultat.

Narkotikastrafflag, m. m.

Den proposition med förslag till narkotikastrafflag m. m. som regeringen nu framlagt grundar sig på de två betänkanden som narkomanvårdskommittén hittills har avgivit. I propositionen har behandlats många av de olikartade och komplicerade frågor som det gäller att samtidigt söka komma till rätta med. Just ett sådant samlat grepp är naturligtvis nödvändigt. Även om flera av de åtgärder som nu föreslås kommer att utgöra ett väsentligt steg framåt i brottsförebyggande syfte och det skisserade vårdprogrammet väl också är att betrakta som ett steg i rätt riktning, får man dock utgå ifrån att dessa åtgärder framdeles kommer att behöva justeras och utbyggas i den ena eller andra riktningen. Den erfarenhet som tillämpningen ger får vara vägledande härvidlag.

Det går givetvis inte att stirra sig blind på en eller annan fråga i detta sammanhang. Samtliga löper jämsides, och departementschefen har också i propositionen bland vårdfrågorna inrymt den uppsökande verksamheten, den öppna och slutna vården samt fortsatt behandling och eftervård. Departementschefen framhåller också hur viktigt det är att de medicinska och de sociala åtgärderna samordnas.

Vad lagstiftningsfrågorna angår föreligger förslag till en särskild narkotikastrafflag, till vilken från narkotikaförordningen överförts bestämmelserna om straff för olaga tillverkning, saluhållande, överlåtelse och innehav av narkotika.

Inte minst väsentligt finner jag förslaget om en höjning av maximistraffet från fängelse i ett år till fängelse i fyra år. När det gäller varusmuggling höjs maximistraffet från fängelse i två år till fängelse i fyra år. Därmed har det krav, som högerpartiet framlade motionsledes 1966, tillgodosetts.

Det måste givetvis framstå som orimligt att det straffmaximum, som vid narkotikaförordningens tillkomst år

1962 och dess ikraftträdande 1964 höjdes från ett till två år, i och med att brottsbalken infördes kom att sänkas till ett år. Den som sysslar med olovlig rusdrycksförsäljning kan i grova fall för närvarande straffas med fängelse i två år, medan den som hänger sig åt olaglig narkotikahandel slipper undan med ett år. Det är sannerligen inte en dag för tidigt att sådana inkonsekvenser i straffskalorna rättas till och att därtill straffen för olovlig narkotikahandel skärps.

Det kan kanske vara angeläget att erinra om vad lagrådet anfört i samband med den nya straffbestämningen i 3 § narkotikastrafflagen. Den avser alltså narkotikabrott som är att anse som grovt och för vilket kan dömas till fängelse i högst fyra år. Lagrådet säger: »Med hänsyn till att sådana brott torde höra till de utpräglat samhällsfarliga kan det sättas i fråga om ej straffmaximum borde bestämmas ännu högre. En viss jämförelse torde kunna göras med de allmänfarliga brotten i 13 kap. brottsbalken, för vilka straffmaximum i regel är betydligt högre.» Lagrådet har emellertid inte ansett sig böra förorda någon ytterligare höjning av straffmaximum innan närmare erfarenheter vunnits av den föreslagna straffskärpningsverkan.

Som jag ser det måste den illegala handeln först och främst stoppas genom att åt polisen och tullen ges erforderliga resurser. Detta i samband med de nu förordade skärpta straffen är ägnat att stävja de samvetslösa narkotikahajar, vilka hänsynslöst opererar och drar in ungdomar i ett namnlöst elände.

En intensifierad forskning om de narkotiska preparaten, särskilt beträffande cannabispreparaten och deras beroendeframkallande effekt, är givetvis ytterst betydelsefull och nödvändig liksom det ansvar samhället har för en objektiv upplysning. Detta har framhållits i en motion, och statsutskottet betonar för sin del hur viktigt det är att

Narkotikastrafflag, m. m.

informationsförmedlarna i övrigt känner sitt ansvar i det senare avseendet.

En fråga som inte berörs i propositionen är informationen, som utgör en viktig del av de förebyggande åtgärderna. Men det finns skäl att tro att denna fråga blir utförligt belyst i narkomanvårdskommitténs kommande tredje betänkande. Man måste väl, herr talman, tyvärr konstatera att den information om narkotikamissbrukets verkningar som förekommit i TV säkerligen inte haft den avskräckande effekt som varit avsikten, utan snarare ibland stimulerat till en ökad nyfikenhet och skapat lust hos en del ungdomar att pröva preparat som omges med ett mer eller mindre mystiskt skimmer.

Likaså är det i detta som i många andra sammanhang naturligtvis angeläget att genom forskning få reda på orsakssammanhangen beträffande narkotikamissbruket. Men som jag vid en interpellationsdebatt i riksdagen för ett år sedan uttryckte det: Ingen modernt utrustad brandkår inriktar sitt arbete på att vid ankomsten till en brandplats undersöka vad som är orsaken till brandens uppkomst, utan den försöker i första hand att släcka elden och, om det inte är möjligt, att begränsa den. Jag betraktar, herr talman, de skärpta straffbestämmelserna liksom narkotikapolisens och tullens samfällida ansträngningar som en »narkotikabrandkår».

Propositionen innehåller också vissa åtgärder för kontroll vid införsel av och handel med injektionssprutor och kanyler. Det är inte min uppgift och inte heller min avsikt att gå in på de motioner som utskottet haft att behandla, men låt mig endast nämna ett par. När det gäller injektionssprutor har jag tidigare liksom några av årets motionärer ansett och också motionerat om att dessa borde vara receptbelagda. Jag tror emellertid att de restriktiva bestämmelser, som nu förordas såväl när det gäller införsel i riket som handeln inom landet, först bör prövas. När det

gäller handeln kommer den att få bedrivas endast av apoteksföreståndare eller av den som har särskilt tillstånd härtill. Det kan, som sagt, vara värt att pröva denna väg, i all synnerhet som andra lagutskottet förordat att Kungl. Maj:t och socialstyrelsen bör få möjlighet att utfärda tillämpningsföreskrifter inom den vida ram som förslaget till förordning medger. Möjligheter skapas därigenom dels till att snabbt ingripa om så skulle visa sig påkallat, dels att reglera handeln till och med så långt som motionärerna förordat.

I en annan motion som avlämnats av fru Heurlin i denna kammare yrkas bl. a. på ökade befogenheter för polisen att gå in i s. k. knarkarkivartar för att kunna medtaga personer som vistas där. Motionären finner det inte tillräckligt med de bestämmelser angående husrannsakan som återfinns i 28 kap. rättegångsbalken. Själv har jag tidigare bringats den uppfattningen att polisen inte kunnat gå in i sådana nästen och också fått händelser relaterade, vilka förefallit mig egendomliga. Jag har väl reagerat på ungefär samma sätt som fru Heurlin.

Vi har ingående diskuterat denna fråga i andra lagutskottet, men då det gäller bestämmelser av denna art bör man nog först komma underfund med bristerna innan man ger sig in på ändringar. Vilket material finns det då i detta avseende? Jo, narkomanvårdskommittén har ansett förefintliga tvångsmedel tillräckliga, och av alla de remissinstanser som yttrat sig har inte en enda gjort gällande att brister skulle föreligga. Det hindrar inte att fru Heurlin med sin rika erfarenhet från åklagar sidan anser att det finns sådana brister. Departementschefen har också framhållit att om det framgent skulle visa sig att de brottsbekämpande myndigheterna är i behov av ytterligare möjligheter till processuella tvångsmedel bör det ankomma på de för verksamheten ansvariga centrala myndigheterna

Narkotikastrafflag, m. m.

att framlägga förslag härom till Kungl. Maj:t.

Som motionären i egenskap av jurist väl känner till men som det kan finnas skäl att påpeka för den som inte dagligen sysslar med hithörande frågor, är det väsentligt var man lägger tonvikten då man läser att om anledning förekommer »att brott förövats, varå fängelse kan följa», får husrannsakan företas för att söka efter föremål, som är underkastade beslag, för att utröna omständighet, som kan ha betydelse för utredningen, och för att bl. a. gripa den misstänkte. Tonvikten skall alltså läggas på ordet kan: varå fängelse *kan* följa. Andra lagutskottet understryker liksom departementschefen att det är angeläget att gällande bestämmelser på detta område utnyttjas effektivt. Utskottet har alltså bedömt situationen så, att den utredning som begärts inte behövs.

Jag hoppas — som vi väl alla gör — att den lag som riksdagen i dag förmodligen kommer att anta blir ett värdefullt led i det arbete som på alla fronter måste sättas in och bedrivs med intensitet för att åstadkomma förbättrade möjligheter att undanröja en fara av högst samhällsvärdlig karaktär. Ett tredje delbetänkande är att vänta från narkomanvårdskommittén — jag hoppas att det kommer i år — där vård- och preventionsfrågorna ytterligare kommer att behandlas. Jag vill tro att regeringen snabbt därefter kommer att framlägga förslag och sätta in alla de resurser som erfordras.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Även om det i fråga om både narkomanvården och narkotikastrafflagen föreligger enhälliga utlåtanden från statsutskottet respektive andra lagutskottet, kan jag för min del inte underlåta att ge uttryck för tveksamhet om huruvida statsmakterna verk-

ligen har det riktiga och fasta greppet om den svåra problematik som det här gäller. Det rör sig ju här om ämnen, vilkas försäljning ligger i händerna inte på det allmänna — såsom t. ex. är fallet med alkoholdrycker — utan på internationella profitörer som oftast uppträder anonymt, kanske de ständigt befinner sig utomlands, och därför är oåtkomliga för motåtgärder eller kontroll från vårt lands sida.

Läget är i mitt tycke ganska förvirrande. Narkomanvårdskommittén, en kommitté av enbart experter, har lagt fram två betänkanden. Värdet av dessa betänkanden bedöms olika, men de torde ha betydande förtjänster såsom dokumentations- och belyningsmaterial och kan därför även underlätta analyser och begreppsbestämningar. I fråga om de konkreta förslagen däremot är det i varje fall mitt intryck, att det är mindre att hämta ur dessa betänkanden.

Icke så sällan görs också i den populära debatten tämligen seriösa inlägg, där det ges uttryck för tvivel på vissa narkotiska medels skadlighet. I ett speciellt fall sätter man in ett verkligt frontalangrepp mot narkomanvårdskommittén och de samhällsätgärder som nu är aktuella. Jag tänker på doktor Bejerots nyss utkomna bok »Narkotikafrågan och samhället».

Socialministern har glädjande nog visat sig vara resistent mot dem som uttalar tvivel på den beroendeskapande och skadliga effekten hos t. ex. de olika haschpreparaten, något som jag i detta sammanhang gärna och med uppskattning vill särskilt notera.

Ingen tycks veta någonting riktigt stabilt rörande den djupare kausaliteten vid narkomani. Även fackmännen tvingas att röra sig med teorier och hypoteser. Mitt i den stora blandningen av åsikter även på experthåll skall vi politiker likväl nu ta ställning. Man kan förstå att socialministern då rör vid dessa frågor med rätt stor försiktighet. Personligen, herr talman, biträder jag,

Narkotikastrafflag, m. m.

i det osäkra läge vi sålunda befinner oss i när det gäller orsaksfaktorerna, att man gör som här är föreslaget. Man bör alltså nu vidta dessa som jag anser provisoriska åtgärder med det dubbla syftet att bättre skydda samhället mot dem som för ekonomisk vinning utnyttjar narkotikamissbrukarna genom olaglig förmedling av narkotika till dessa och att genom vårdinsatser försöka skydda missbrukarna mot att totalt brytas ned.

Vad först beträffar dem som ägnar sig åt olaglig befattning med narkotika, tror jag, såsom kriminalvårdare tills helt nyligen, att ganska litet är att vinna på de högre straffsatserna, om man nämligen därmed avser att förmå dessa verkliga samhällsmarodörer till social anpassning. De »stora» narkotikaagenterna låter sig knappast hejdas med sådana metoder. Man får då se straffskärpingarna enbart eller i varje fall nästan enbart som åtgärder för att under en tid som den ådömda straffpåföljden varar skydda samhället mot deras hänsynslösa framfart. Hyser vi våra tvivel på förmågan hos frihetsstraffet som sådant att verka rehabiliterande när det gäller andra brottslingar, så kan vi väl inte räkna med att denna samhällsreaktion skall verka på ett gynnsammare sätt då det gäller narkotikaförsäljare eller langare — i varje fall inte när det gäller de grövre fallen. Jag kan emellertid, herr talman, likväl sålunda gå med på de ökade straffsatserna för att ge ett bättre samhällsskydd mot vissa grovt asociala medborgare under den tid straffverkställigheten pågår.

Helt allmänt vill jag tillfoga att jag anser polisen personellt underförsörd även när det gäller bekämpandet av narkotikabrottsligheten. Detta kommer nog att gälla även efter de personalförstärkningar till polisen som vi i dag beslutat om vid behandlingen av justitiedepartementets huvudtitel.

Narkotikafrågans allmänna läge blir självfallet inte klarare av att vi nu har

att ta ställning till narkomanvårdens principiella uppläggning utan att ha tillgång till det för denna fråga speciellt relevanta tredje betänkandet från narkomanvårdskommittén, där preventions- och vårdfrågorna skall behandlas. Jag kan givetvis bejaka synpunkten att det är bättre att dock något nu görs åt vårdfrågan än att ingenting alls händer. Läget är ur vårdsynpunkt enligt min mening ganska alarmerande. Å andra sidan är det här fråga om en så mångfasetterad och svårbedömd problematik med även internationella förgreningar och aspekter, att jag för min del tycker och länge har tyckt, att denna fråga borde genomarbetas grundligt av en parlamentarisk kommitté. Att, såsom motionsvis begärts, förstärka narkomanvårdskommittén med parlamentariker i ett skede då denna kommitté står inför avslutningen av sitt arbete är naturligtvis inte riktigt. Men om man nu bifaller även vårdavsnittet i proposition nr 7, d. v. s. statsutskottets utlåtande nr 37, och även senare under riksdagen beviljar de erforderliga anslagen under socialhuvudtiteln såsom rent provisoriska åtgärder i ett pressat läge, som inte tål uppskov, borde man sedan också vara beredd att i god parlamentarisk ordning utarbeta förslag till en något långsiktigare och framför allt mer preciserad politik på narkotikafrågans område.

Den föreslagna organisationen av narkomanvården är, tycker jag, en god illustration till splittringen när det gäller huvudmannaskapet på vårdområdet i stort. De narkomaner som har sjukdomsinsikt och sålunda är samarbetsvilliga, är vårdmotiverade eller vårdintresserade, kan givetvis utgöra ett problem, bl. a. med tanke på bristen på vårdutrymmen på sjukhus och behandlingshem. Men det finns, herr talman, en inte så liten grupp av narkomaner, där vårdintresset är obefintligt eller inställningen till vård inte bara är ambivalent utan kanske oftast direkt nega-

Narkotikastrafflag, m. m.

tiv trots ett mycket påtagligt vårdbehov. Som vårdfall är dessa också ofta ganska svårskötta och störande.

Socialministern tänker sig nu att dessa fall skall kunna ges vård med hjälp av dels lagen om sluten psykiatrisk vård i vissa fall, dels barnvårdslagen. När det gäller fall där barnvårdslagen är tillämplig är detta resonemang invändningsfritt, även om alla skall veta att narkomanerna på ungdomsvårdsskolorna erbjuder stora vårdproblem! Vuxna narkomaner — och därmed avser jag naturligtvis dem som är över 21 år och för vilka barnvårdslagen sålunda inte gäller — utan vårdintresse men likväl med påtagligt vårdbehov erbjuder betydligt större problem. Lagen om sluten psykiatrisk vård i vissa fall innehåller ju endast ett medgivande av lagstiftaren att vissa anhöriga och vissa myndigheter kan göra ansökan om intagning för sluten psykiatrisk vård och att sådan intagning på vissa villkor kan komma till stånd även utan den sjukets samtycke. Men någon lokal myndighet med uttryckligt vårdansvar och skyldighet att föranstalta om vård motsvarande barnvårdsnämndens vårdansvar beträffande unga narkomaner finns inte. Inte ens om det i socialhjälpslagen, såsom aviserats, inskrivs en skyldighet för socialnämnden att arbeta direkt uppsökande bland kommunens sjuka, handikappade och andra hjälpbehövande, bland dem narkomanerna, tilläggs en sådan nämnd något uttryckligt ansvar att ta sig an, initiera och bedriva vård av de narkomaner som är utan sjukdomsinsikt och alltså inte själva söker men likväl behöver vård.

Det av socialministern skisserade vårdprogrammet är i och för sig utmärkt; i vårdorganisationen bör ingå uppsökande verksamhet, det skall finnas öppen och sluten vård, och fortsatt behandling och eftervård skall anordnas — det är ett program liknande dem som finns för övriga vårdområden. Det lämnas dock inte något uttryckligt be-

sked om vilken eller vilka som här har det primära vårdansvaret. Är det t. ex. polisen när det gäller att föranstalta om vård, är det sjukvården eller socialvården som skall bedriva och fullfölja vården genom eftervård? Här uppstår ett slags oklart divisionsansvar, och ett sådant leder enligt all erfarenhet lätt till att man litar på varandra och i värsta fall, särskilt på litet längre sikt, till att motsättningar uppstår. Vi har närbesläktade problem inom bl. a. kriminalvården, där många eftervårdsfall har framträdande alkohol- och narkotikaproblem. De återfaller svårt i missbruk med ett mycket påtagligt vårdbehov såsom följd, men de återfaller inte i brott, även om risken därför givetvis ökar. De särskilda samhällsorgan som kan ge adekvat vård för alkohol- och narkotikamissbruk är dock inte särskilt benägna att ge service i detta fall. Kriminalvården har det primära vårdansvaret, anser man. Det blir då så, att övervakningsnämnderna tvingas att besluta om förverkande av den villkorliga frigivningen, utan att något nytt brott begåtts, för att åtminstone få vederbörande omhändertagen för en tid, låt vara att det då blir i en av kriminalvårdens anstalter. I enstaka svåra fall kan de därifrån sedan beredas sjukhusvård.

Huvudmannafrågan, vårdansvarsfrågan, lämnas, herr talman, om inte öppen så dock utan direktiv om hur den skall lösas. Jag bortser då från de i och för sig värdefulla och riktiga uttalandena av socialministern om att samordning av den sociala och medicinska omvårdnaden bör sätta sin prägel på hela det skisserade vårdprogrammet. Det delade huvudmannaskapet för sjukvård och socialvård föreligger ju såsom ett ofrånkomligt faktum. Jag hoppas för min del att samarbetsparollen i propositionen skall accepteras och vinna ett starkt gensvar, nå ut mycket långt. Då det gäller de behandlingsvilliga tror jag att det är att vänta, att den parollen utan

Narkotikastrafflag, m. m.

svårighet skall accepteras, men att det blir svårare vad beträffar de behandlingsovilliga och ur olika synpunkter problematiska narkomanerna är nog ganska säkert. Givetvis vill jag för min ringa del i all den utsträckning det är möjligt medverka till att samarbetet mellan sjukvård och socialvård växer ut även vid vård av narkomaner. Men även narkomanvårdskommittén tycks vara medveten om att här föreligger en svårighet, när den pekar på behovet av en samordning av den sociala människovårdande verksamheten även lagstiftningsvis. En kommitté har ju som bekant nyligen tillsatts med uppgift att söka möta detta behov. Men denna kommitté har en jätteuppgift framför sig som det nog kommer att ta lång tid att lösa.

I kommitténs direktiv återges vad narkomanvårdskommittén uttalat om önskvärdheten av en allmän vårdlag eller vårdbalk. En sådan lag skulle kunna medföra en bättre samordning och enhetlighet beträffande vården av läkemedelsmissbrukare och dessutom lösa vissa viktiga frågor om ansvaret för denna vård, heter det. Men på ett annat ställe i utredningens direktiv betonas det, att ansvarsfördelningen mellan hälso- och sjukvård samt socialvård i princip skall vara oförändrad.

Det mest bekymmersamma ledet i narkomanvården är eftervården. Vårdtiden på sjukhus blir ofta rätt kort, och sedan finns alltså ingen lokal myndighet med klart uttalat ansvar för den eftervård som kan behövas, med undantag för eftervård av de unga, där barnavårdslagen är tillämplig. Jag tänker där alltså främst på de narkomaner som har ingen eller klen sjukdomsinsikt och är komplicerade såsom vårdfall. I lagen om sluten psykiatrisk vård i vissa fall sägs att utskrivning ofördröjligen skall ske så snart de ursprungligen tillämpliga intagningsindikationerna inte längre kan åberopas. Det finns möjlighet till utskrivning *på försök*. En så-

dan utskrivning kan förenas med tillsyn och vissa föreskrifter. Men det måste finnas särskilda skäl för att använda den typen av utskrivning. Enligt uppgift från polishåll och olika vårdorgan används försöksutskrivning i dessa fall ganska återhållsamt. Eftervården blir därmed inte vad den kunde vara, det uppstår ofta återfall med ett slags skytteltrafik av ex-patienter, narkomaner, mellan hemorten och vederbörande sjukhus som resultat. Här är det faktum att sjukvården och socialvården har olika huvudmän troligen en av de viktigare orsakerna. Tydligast går huvudmannaskapsproblemet i dagen i fråga om de s. k. behandlingshemmen som nu skall byggas fram med hjälp av statsbidrag. Det sägs i propositionen att dessa torde »främst komma att drivas av storstäderna». Men det nämns ingenting om vilken myndighet som här skall vara ansvarig. I dessa städer är det dessbättre en och samma huvudman för både sjuk- och socialvård, men ändå är det oklart vilken myndighet som skall ha förstahandsansvaret. Det gäller för övrigt även beträffande konvalescenthemmen som ju också skall bli statsbidragsberättigade. Vi får väl, herr talman, hoppas att de här svåra frågorna trots allt kommer att lösas sig efter hand och i gott samförstånd; men vi vet att det även när det finns statsbidrag på andra vårdområden går tämligen trögt att få fram institutionerna, och det lär inte gå lättare om tvekan råder om vem som har vårdansvaret.

Jag betraktar, liksom fröken Wetterström, det i propositionen presenterade vårdprogrammet som ett experimentellt genomgångsprogram, som man får försöka göra det bästa möjliga av i en svår situation och i avvaktan på narkomanvårdskommitténs tredje betänkande. Jag ber i detta sammanhang att få hänvisa till vad statsutskottet förklarat i sitt utlåtande nr 37, nämligen följande: »Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:ts ytterligare bedömanden i de viktiga pre-

Narkotikastrafflag, m. m.

ventions- och informationsfrågorna kommer att redovisas för riksdagen liksom vunna erfarenheter inom den påbörjade utbyggnaden av vårdorganisationen.» Utskottet hyser tydligen också oro för narkotikaproblemet och de sociala missförhållanden, som detta med all sannolikhet på längre sikt inrymer.

Så komplicerade, herr talman, som hithörande frågor är, är jag för min del rätt övertygad om att en parlamentarisk utredning snart nog måste ta itu med dem, givetvis med narkomanvårdskommitténs material som ett bra utgångsmaterial. Om den nya vårdbalksutredningen, som är parlamentariskt sammansatt, här kan användas eller inte har jag för dagen ingen uppfattning om. Som ett symptom på narkotikaproblemet komplikation noterar jag att New York State så sent som 1966 ansett sig tvingad att stifta en särskild behandlingslag beträffande narkomaner.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets och statsutskottets hemställan i respektive utskottsutlåtanden.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! I november 1966 behandlade andra lagutskottet några motioner där det yrkades dels att förslag till åtgärder för omhändertagande och vård av narkotikamissbrukare borde framläggas, dels att straffmaximum för brott mot narkotikaförordningen skulle höjas. Narkomanvårdskommittén var då mitt uppe i sitt arbete. Kommittén hade nyss avgivit en promemoria och en ny var att vänta vid denna tidpunkt. Under sådana förhållanden kunde utskottet rimligen inte begära en ny utredning. Men i känslan av att situationen på detta område var så kritisk att någonting måste göras, gjorde utskottet ett par uttalanden. Utskottet underströk att det var ytterst angeläget att de åtgärder, som kunde företagas utan ytterligare utredning, också vidtoges utan tidsut-

dräkt — som det hette i utlåtandet. Och för att kunna ingripa mot personer som ägnar sig åt illegal narkotikahandel underströk utskottet även angelägenheten av att straffbestämmelserna i narkotikaförordningen utan dröjsmål bleve föremål för översyn. Riksdagen gjorde ingen erinran mot vad utskottet uttalat. Mot denna bakgrund tycker jag det är tacknämligt att vi i dag kan behandla ett förslag av den art som riksdagen då begärde.

Proposition nr 7, som ligger till grund för de utskottsutlåtanden som nu behandlas, upptar dels frågor om vård och behandling av narkotikamissbrukare, dels frågor rörande utformningen av kontrollsystemet när det gäller narkotiska ämnen, inbegripet förslag till narkotikastrafflag, som återfinnes i propositionen.

Herr Wiklund i Stockholm anförde här en del kritiska synpunkter, och det är klart att ett förslag av denna art inte kan vara ett fullständigt verk. Man får försöka pröva sig fram. Narkotikaproblemet är relativt nytt och har blossat upp snabbt i vårt land. Vi saknar kanske därför både den kunskap, det underlag som behövs, för att kunna göra en i alla avseenden fullgod lagstiftning. Men jag tycker att man kan beteckna det föreliggande förslaget som ganska gott. Det har klarat remissinstansernas och lagrådets skärseld relativt bra. De motionsförfattare som läst propositionen i förhoppningen att finna exklusiva uppslag till motioner har inte haft någon större framgång. De motioner vi haft att behandla har berört gamla och förut diskuterade problem. De två utskott som har behandlat propositionen, statsutskottet och andra lagutskottet, har presterat var sitt utlåtande utan att någon reservation anförts. Då tycker jag man kan ge det omdömet att förslaget är relativt gott, även om det i någon mån måste betraktas som ett första försök och självfallet i den egenskapen kan vara behäftat med vissa svag-

Narkotikastrafflag, m. m.

heter. Sedan riksdagen beslutat bifalla förslaget återstår att se om de föreslagna åtgärderna kommer att ge de väntade resultaten. Först därefter kan man fälla ett definitivt omdöme om förslagets art och kvalitet.

Statsutskottet har behandlat den del av propositionen som avser vårdfrågorna, och andra lagutskottet har behandlat frågorna rörande kontrollsystemet och strafflagstiftningen. Innan jag övergår till att kommentera andra lagutskottets utlåtande vill jag säga några ord om statsutskottets. Förslaget i den del som rör vård och behandling av narkotikamissbrukarna är utan tvivel den viktigaste delen av propositionen. Det gäller i detta sammanhang, såsom redan har nämnts, den uppsökande verksamheten, öppen och slutna vård, eftervården, rehabiliteringen och återanpassningen till samhället samt vidare förebyggande åtgärder och forskning — allt utomordentligt viktiga frågor i detta mycket svärbemästrade problemkomplex.

Med hänsyn till den vikt man tillmäter vården och behandlingen av narkotikamissbrukarna är statsutskottets utlåtande överraskande knapphändigt. Utskottets egna uttalanden är också mycket sparsamma.

Någon särskild vårdlag för detta speciella klientel föreslås inte, såsom redan har framhållits. Vården skall ordnas inom ramen för den socialvård och sjukvård som finns. Det blir alltså kommunerna som får huvudansvaret för vårdåtgärderna och samordningsformerna. Detta innebär ytterligare påfrestning på den kommunala sjukvården och den kommunala socialvården, som redan nu har stora svårigheter att bemästra. Det hade varit önskvärt att statsutskottet hade gjort något uttalande om att staten måste ta sin del av ansvaret för den utvidgning och upprustning, som blir oundvikligen nödvändig för att komma till rätta med förhållandena. Jag syftar därvid på att staten

bör ta åtminstone någon och helst en väsentlig del av det ekonomiska ansvaret. Redan nu har klagan hörts från en del sjukhus, främst i storstäderna, där läkarna och sjukhusledningarna påtalat svårigheterna att klara det besvärliga klientel som det är fråga om. Bristen på psykiatriker och annan vårdpersonal är mycket kännbar, ett förhållande som ofta är omvittnat.

Statsutskottet har i detta sammanhang inte behandlat anslagsfrågorna och alltså inte heller statsbidragsfrågorna. Utskottet hänvisar i detta avseende endast till att frågor om statsbidrag till vårdkostnaderna behandlas i statsverkspropositionen. Det är då att hoppas att såväl regeringen som statsutskottet och riksdagen i framtiden vid anslagsgivningen kommer att beakta den påfrestning, som narkomanvården redan innebär och än ytterligare kommer att medföra, såvida inte den reform som vi är i färd med att besluta om skall bli en reform på papperet. Det blir nödvändigt att tillse att inte den större delen av kostnaderna, såsom jag redan framhållit, kommer att övervältas på kommunerna. Viss risk för detta finnes, eftersom det blir kommunernas sjukvård och socialvård som får huvudmannansvaret.

Jag lyssnade med stort intresse i dag till debatten om polisväsendet och kriminalvården. Det är vid sådana tillfällen som förutsättningarna skapas för att reformer av detta slag skall kunna ge resultat. Härvidlag kommer inte endast polisväsendet och kriminalvården in i bilden utan även, såsom herr Wiklund antydde, t. ex. tullväsendet och sådana vårdinrättningar som de statliga ungdomsvårdsskolorna. Det är känt att en stor procent av ungdomsvårdsskolornas klientel blivit allt besvärligare, eftersom många av de intagna under längre eller kortare tid haft kontakt med narkotikamissbruket. Detta vållar mycket stora bekymmer för den personal som har att ombesörja

Narkotikastrafflag, m. m.

vården vid ungdomsvårdsskolorna. Även därvidlag är det framför allt bristen på psykiatriker som är mycket kännbar.

Jag har velat beröra anslagsfrågorna därför att jag anser att de är så viktiga. Lagtexter och riktlinjer för vårdorganisationen må vara hur förnämliga som helst — de blir, som jag sagt, av ringa värde därest inte ekonomiska förutsättningar för reformens genomförande ges.

Beträffande de avsnitt av propositionen som behandlats av andra lagutskottet tänker jag fatta mig kort. Några utskottsledamöter har redan kommenterat förslaget och utlåtandet och ytterligare några finns antecknade på talarlistan. Jag kommer alltså inte att avbeta något större fält.

Andra lagutskottet tillstyrker propositionen i samtliga de delar som hänvisats till utskottet. I propositionen föreslås betydande straffskärpningar, främst beträffande de grövre narkotikabrotten. Straffmaximum föreslås bli fängelse i fyra år; för närvarande är straffmaximum enligt narkotikaförordningen fängelse i ett år och för narkotikasmygglning fängelse i två år. Därjämte föreslås en utvidgning av det kriminaliserade området genom att vissa handlingar som nu är straffria blir straffbelagda. Det gäller medverkan, försök, förberedelse och stämpling till narkotikabrott.

Betydande straffskärpningar föreslås alltså. Jag vill understryka att dessa är motiverade främst av nödvändigheten att effektivt kunna bekämpa den grövre narkotikabrottsligheten. I synnerhet vill man komma åt de hänsynslösa storhandlarna — knarkkungarna — och stävja deras framfart.

Herr Wiklund i Stockholm anförde skeptiska synpunkter på verkan av straffskärpningarna. Det är troligt att straffskärpningarnas profylaktiska verkningar är begränsade — i synnerhet torde de vara begränsade när det gäller narkotikahandlarna och narko-

tikasmugglarna. Men det är, som herr Wiklund i Stockholm också antydde, nödvändigt att samhället skyddar sig; i tidigare diskussioner här har det ju tryckts på nödvändigheten av straffskärpningar enbart i syfte att åtminstone för någon tid isolera dessa samhällets parasiter. För egen del tycker jag att man utan tvekan kan jämföra denna brottslighet med annan grövre brottslighet där vi ju vidtar åtgärder för att skydda samhället.

Jag tror inte att de som ägnar sig åt grövre narkotikabrott i någon större utsträckning är påverkbara, men i den mån de är det skall naturligtvis även de ha möjlighet att bättra sig. Jag har tidigare framhållit att vårdåtgärderna är viktigare än straffbestämmelserna. Låt mig i det sammanhanget återge vad utskottet skriver i sitt utlåtande — jag tycker det är angeläget framhålla att vi trots allt inte anser straffskärpningarna vara det väsentliga, även om vi förstår att det är nödvändigt att genomföra dem. Utskottet anför i det stycket:

»Även om man inte bör överdriva betydelsen av de föreslagna straffskärpningarna, måste dessa dock ses som ett naturligt och nödvändigt led i kampen mot den typ av brottslighet, som åtgärderna riktar sig mot. Departementschefen understryker ett uttalande av narkomanvårdskommittén, att kontrollorganisationens verksamhet måste utformas så, att den ej motverkar utan understöder samhällets ansträngningar att erbjuda vård åt vårdbehövande missbrukare. De synpunkter han i detta sammanhang utvecklar om valet av påföljd vid narkotikabrott och om tillämpningen av reglerna om åklagares rätt att icke tala å brott ansluter sig utskottet till. I sistnämnda hänseende vill utskottet understryka vikten av en liberal tillämpning av reglerna. Detta gäller särskilt i de fall då en missbrukare, som gjort sig skyldig till brott, är villig underkasta sig vård. Höjningen av maximumstraffen är inte avsedd att leda till en

Narkotikastrafflag, m. m.

slen-trianmässig skärpning av straffen för alla narkotikabrott. De rättstillämpande myndigheterna måste beakta att straffskärpningarna i främsta rummet motiverats av önskemålet att kunna döma till verkligt kännbara straff, då det gäller personer som rent yrkesmässigt sysslar med den illegala narkotikahandlingen.»

Utskottet anser alltså att även här bör gälla den gamla domarregeln att man skall laga efter lägligheten.

Jag tänker inte ta upp några av motionsyrkandena, eftersom motionärerna ännu inte har talat för sina motioner.

Trots att jag är medveten om att min framställning är ofullständig tänker jag stanna med det anförda för att bereda andra ledamöter av utskottet möjlighet att beröra de övriga synpunkter som utskottet framfört.

Innan jag slutar vill jag endast säga att riksdagen säkerligen många gånger ännu får återkomma till frågor rörande narkotikamissbruk. Jag hoppas emellertid att den nya lagstiftningen, även om den i vissa avseenden måste betraktas såsom ett försök, må visa sig vara ett bättre instrument än tidigare lagstiftning på området i kampen mot en farsot som snabbt sprider sig och som åstadkommer omänskliga lidanden.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till andra lagutskottets hemställan.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det kanske kan synas egendomligt att det uppstår en lång debatt i en fråga där de båda utskott som behandlat propositionen är eniga. Denna fråga har emellertid diskuterats livligt under en lång följd av år och när vi nu fått fram förslag vill väl många av oss kommentera det.

För att vi skall komma till rätta med det ökade narkotikamissbruket fordras det naturligtvis skilda slag av åtgärder från samhällets sida. Det är nödvändigt med vidgad upplysning, fler förebyg-

gande åtgärder, hårdare sanktioner mot den illegala handeln, ökade vårdmöjligheter samt bättre förutsättningar för rehabilitering.

I den proposition som vi nu har att ta ställning till föreslås en intensifiering av samhällets åtgärder på en rad av dessa områden. Åtskilliga av de förslag vi finner i propositionen och i utskottsutlåtandet överensstämmer ganska väl med en del av de förslag som har förts fram från olika håll, bl. a. i en omfattande partimotion vid förra årets riksdag. Jag vill därför ansluta mig till förslaget om höjning av straffsatserna, främst beträffande smuggling och överlåtelse. Hittills har straffen för dessa brott varit alltför milda, särskilt om man ställer dem i relation till det mänskliga elände som de förorsakar. Erfarenheten visar att de som sysslar med narkotikahandel gör fabulösa vinster på en verksamhet som driver människor till undergång, en verksamhet som helt enkelt har blivit rena folkmodet.

De nya straffsatserna rätar i viss mån upp slagsidan i lagstiftningen. Kravet på långvariga fängelsestraff för grovre narkotikabrott vill jag se mot bakgrunden av nödvändigheten att stoppa narkotikahandlarnas verksamhet. Det har således föga att göra med strävandena att återanpassa dessa människor. I stället är det till för att under en längre tid isolera vederbörande från samhället och skydda medborgarna, främst ungdomen, mot denna verksamhet. Vi har inget annat medel att ta till än att spärra in dessa personer.

I debatten har framförts att man inte längre skall kriminalisera innehav av narkotika. Det har bl. a. sagts att kriminaliseringen av innehav gör att missbrukarna inte vågar söka vård av rädsla för straff. Narkomanvårdskommittén har genom sina undersökningar tillbakavisat dessa påståenden. Narkotikamissbrukare har liksom övriga medborgare all anledning att lita på läkarnas

Narkotikastrafflag, m. m.

tystnadsplikt. Dessutom är det inte mer än rimligt att vårt land respekterar den internationella narkotikakonventionen, enligt vilken allt innehav är kriminaliserat.

Beträffande införseln av narkotiska preparat vill jag understryka värdet av internationella aktioner. Jag tror — särskilt med hänsyn till lönsamheten inom den illegala narkotikahandeln — att det inte är möjligt att begränsa smugglingen i önskvärd utsträckning. Vi måste komma därefter att vi får till stånd en internationell kontroll över tillverkningen.

Ett annat och ännu bättre sätt är att begränsa efterfrågan i vårt land. Jag är medveten om att det kan låta utopiskt, men målsättningen måste vara att eliminera den icke-medicinska efterfrågan av narkotiska preparat. Jag ser narkomanin, liksom många andra former av i samhället icke godtagbara beteenden, som ett uttryck för bristande anpassning i tillvaron. Det är nödvändigt att analysera orsakerna till den uppkomna situationen och sätta in förebyggande åtgärder. Det är här fråga om genomgripande åtgärder som, om man vill se det så, ligger på det miljöpolitiska planet. De förebyggande åtgärderna — och jag ser dem ur en mycket vid synvinkel — är A och O för den kommande utvecklingen på detta område. Hit hör samhällsbyggandets utformning, ungdomens möjlighet till positiva fritidsaktiviteter, den emotionella och materiella tryggheten och många andra stora och betydelsefulla spörsmål. Jag hoppas att det kommande betänkandet från narkomanvårdskommittén är ett steg på vägen i detta avseende.

Herr talman! Jag ber att med dessa synpunkter få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Missbruket av narkotiska medel har stigit i en mycket oroväckande takt i vårt land under de senaste

åren. Det synes alltjämt vara ökande och visar en klar tendens att debutera bland allt yngre människor. Från början var missbruket enbart en storstadsföreteelse, men i dag förekommer missbruk även på flera mindre orter.

Jämfört med internationella förhållanden karakteriseras den svenska missbrukssituationen av att centralstimulerande medel, exempelvis preludin, användes i mycket stor utsträckning och oftast injiceras. Denna form av missbruk har för övrigt medfört negativa följdverkningar också i form av en ökning av antalet fall av gulsot, även utanför missbrukarnas led.

Missbruket möjliggöres av den betydande illegala handeln med narkotika, som huvudsakligen avser från utlandet insmugglade preparat. De som sysslar med denna illegala handel i större skala gör enorma förtjänster, medan straffsatserna härför hitintills varit relativt låga. Detta förhållande gör att handeln med narkotika för den kategori som det här är fråga om i dag framstår såsom bekvämare, riskfriare och mer lönande än övrig brottslighet. Dessa kriminella individer väger helt kallt vinstmöjlighet mot den påföljd som verksamheten kan medföra. De stora ekonomiska vinster som finns att hämta medverkar till att försäljare gör aktiva insatser för att skapa narkotikabehov hos nya grupper. Sålunda förekommer det t. o. m. att narkotiska medel delas ut gratis till skolungdom i syfte att skapa en ny marknad.

Utöver de skador som narkotikamissbruket primärt innebär kan betydande sekundära skadeverkningar inregistreras. En av dessa är den brottslighet som i regel följer av narkotikamissbruket. För en missbrukare är det i allmänhet omöjligt att på legal väg skaffa pengar för att köpa tabletter. Kriminella handlingar av typ langning, inbrott, checkbedrägerier etc. blir därför nödvändiga för den enskilde missbrukaren.

Vid föregående års riksdag tog cen-

Narkotikastrafflag, m. m.

tern och folkpartiet upp narkotikafrågan i en omfattande partimotion. Det är med tillfredsställelse jag noterar att den nu framlagda propositionen i mycket stora delar tillgodoser de krav som vi då framförde. Jag tänker då särskilt på åtgärderna på det internationella planet, de ökade vårdmöjligheterna, stödet till frivilliga insatser samt straffskärpningarna. I den motion som från vårt håll väcktes i andra kammaren i anledning av proposition nr 953 har vi också givit ett erkännande åt departementschefens förslag. Vi har dock gjort vissa kompletteringar. Sälunda hade vi gärna sett att man tagit steget fullt ut och förbjudit de centralstimulerande medlen. Riskerna med dessa preparat uppvägs på intet sätt av deras medicinska fördelar. Naturligtvis är jag medveten om att man inte kan begränsa narkotikamissbruket nämnvärt genom att stoppa den legala hanteringen av dessa preparat. Men vad vi kan göra — och detta är väsentligt! — är att för andra länder demonstrera vilken vikt vi fäster vid att medlen i fråga blir föremål för internationell kontroll. Jag vill starkt understryka vad utskottet skriver om socialstyrelsens möjlighet att återkalla registreringen av dessa preparat. Det är dock angeläget — i konsekvens med vad jag tidigare sagt — att en sådan återkallelse inte sker i tysthet utan att andra länder får vetskap därom.

Vad gäller vården och rehabiliteringen av narkotikamissbrukare vill jag gärna ge ett erkännande till de frivilliga organisationerna. Ett mycket gott arbete utföres av dessa organisationer — av vilka flera står på kristen grund. Det är angeläget att de får ett fortsatt och vidgat stöd från samhällets sida. Skall vi kunna komma till rätta med narkotika-problemet, är det av stor vikt att alla goda krafter engageras.

Med hänvisning till det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herr *Gomér* (cp).

Herr *GÖRANSSON* (s):

Herr talman! Det har offrats åtskilliga spalkilometer i tidningarna på narkotika-problemet. Man kan säga att en viss upptrappning har skett ända sedan »träskmorden» och de stora smuggelhärvorna uppdagades i vårt land. Problemet har också här i riksdagen varit föremål för olika aktiviteter. Interpellationer har framställts och motioner har väckts med ganska långt gående syften och vari man begärt omedelbara åtgärder.

Vi har nu att ta ställning till en proposition, som är underbyggd med en expertutredning om detta problem. Jag tror att det kan hälsas med tillfredsställelse att vi har fått denna samlade och samsade kartläggning av problemet innan vi går till beslut.

När socialministern nu har avlämnat denna proposition i ärendet, har den föranlett en del motioner, och ett tiotal talare kommer förmodligen att uppträda i denna fråga här i kväll. Men när kvällen är slut och de känslomässiga uttalandena har gjorts, kommer säkerligen andra kammarens ledamöter i likhet med andra lagutskottets ledamöter att finna, att proposition nr 7 är väl avvägd när det gäller lagstiftningen på detta område. Jag anser det vara av oerhört stor vikt att kammarens ledamöter här sluter upp bakom socialministern så att vi skall kunna få en så stor effektivisering som möjligt på detta område.

Jag skall inte förlänga debatten alltför mycket utan bara något beröra den motion som herr *Börjesson* i *Falköping* hänvisar till. Enligt denna motion föreslår herr *Börjesson* m. fl. att man begränsar eller helt enkelt totalförbjuder användningen av centralstimulantia. Utskottet påpekar i sitt utlåtande att dessa möjligheter finns redan i dag. Helt naturligt måste det vara så att om man inte kan åberopa medicinska skäl för ett visst preparat, bör detta inte heller tillverkas. Men jag tror att detta syfte är

Narkotikastrafflag, m. m.

mycket svårt att nå enbart genom att följa motionen.

Vidare har här talats om narkotikabrotten och de straffskärpningar som föreslås. De innebär att straffmaximum höjes från ett och i vissa fall två års fängelse upp till fyra år. Det viktigaste i denna straffskärpning är att den skall utgöra ett led i möjligheterna att komma åt de verkliga hajarna, de som tillhandahåller narkotikapreparaten och tjänar de stora pengarna.

Jag vill emellertid speciellt understryka vad som sagts om dem som är innehavare av narkotika för eget bruk. Visserligen har vi genom denna lagstiftning fått en utvidgning av det kriminaliserade området så till vida att även försök och förberedelse till stämpling kan föranleda straff. Men departementschefen har understrukit att det inte är fråga om att bestraffa de människor som söker vård och hos vilka man påträffar en mindre del narkotika.

Här måste riksåklagaren föreslå sådana bestämmelser att vi får fram en gemensam policy över hela landet. Den enskilde åklagaren får inte bedöma dessa frågor efter personliga eller subjektiva värderingar. Jag tror som sagt att det är nödvändigt med en gemensam policy för dessa lindrigare fall, och jag hoppas att riksåklagaren snarast utfärdar tillämpningsföreskrifter så att tolkningen blir liberal.

Jag ber att få yrka bifall till andra lagutskottets hemställan.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! För ett eller annat år sedan kunde vi i pressen följa ett intensivt räddningsarbete. Det gällde en liten tax som hade fastnat i en trumma. Många av oss var mycket oroliga för hur det skulle gå. Det gick lyckligt och vi kunde andas ut igen. Det gällde alltså en hund, men det var viktigt nog. Alla vi som har hund vet hur man fäster sig vid en sådan. Nu gäller det bl. a. en hel

del av våra barn och ungdomar — det gäller den mycket allvarliga narkotikafrågan.

Den lag som vi nu kommer att anta är i långa stycken mycket bra. Särskilt hälsar jag med tillfredsställelse att förberedelse till smuggling kommer att bestraffas. Men jag tror ändå att det kommer att visa sig att det fortfarande föreligger vissa brister.

Om en människa hoppar i sjön för att beröva sig livet tvekar väl ingen att försöka rädda den människan och sedan hjälpa honom eller henne till ett bättre liv. Hur gör vi i detta fall? Vi har i dag uppskattningsvis bara här i Stockholm mellan 500 och 600 knarkarkvartar. Vilka möjligheter har vi att gå in i dem och se vilka som finns där och ta med dem just för att förhindra att de sjunker djupare ned i sitt missbruk eller till och med förhindra att de börjar ett missbruk som sedan kan bli svårt att hejda?

I specialmotiveringen till 5 § i denna nya lag framhålles i propositionen: »Straff för medverkan torde dock redan nu kunna ådömas genom analog tillämpning av bestämmelserna i 23 kap. 4 § brottsbalken, i vart fall i den utsträckning fängelse ingår i strafflatituden för brotten.» Och 5 § lyder: »Har flera medverkat till brott enligt denna lag och avser brottet tillverkning, saluhållande eller överlåtelse gäller bestämmelserna i 23 kap. brottsbalken.»

Medverkan till innehav skulle alltså inte vara straffbar, inte ens om innehavet inte är ringa, enligt vad som uttryckligen står i denna lag. Jag gör gällande att denna bestämmelse om medverkan bör vara tillämplig jämväl på specialstraffrätten och alltså inte bara på brottsbalken. Men om det nu är så, att enligt denna lag medverkan till innehav inte skall vara straffbar, hur skall man då kunna komma åt dem som är i en knarkarkvart, om var och en säger att det är hans eget innehav. Då gäller ju varken överlåtelse eller de andra förutsättningarna för den femte para-

Narkotikastrafflag, m. m.

grafens straffbestämmelse om medverkan.

Det är just i fråga om den sidan av saken som jag är ganska pessimistisk. Om det är så att under åren 1965, 1966, 1967 och början av år 1968 en ganska oroväckande ökning av narkotikamissbruket har ägt rum och detta missbruk har spritt sig ned i lägre åldrar och om det är så att nu gällande bestämmelser är tillräckliga, varför har vi då fortfarande 500 å 600 knarkarkvartar och varför fortsätter då missbruket att öka? Det stämmer inte. Det är någonting i denna utveckling som är ett bevis för att den nuvarande lagstiftningen inte är effektiv och att det hela inte är tillfredsställande.

Det är därför som jag i en motion har föreslagit att själva innehavet av en knarkarkvart skall vara olagligt. Då kan man komma åt den direkt. Man kan då gå in och stänga kvarten, och det måste vara ganska effektivt. Dessutom har jag velat att man skall kunna ta med dem som finns i eu knarkarkvart till polisstationen för identifiering och registrering eller föra dem till hemmet. Man kan då ringa till hemmet och säga, att familjens barn har varit i den och den kvarten, och då får far och mor veta vad som hänt barnet och kan ingripa. I många fall vet de inte var deras barn är och många gånger således inte heller att de befinner sig i en knarkarkvart.

Knarkarkvartarna är smitthärdar. Det går mycket väl att jämföra narkotikaepidemin med andra epidemier. Vi har just fått en proposition med förslag till smittskyddslag, och den handlar om tvång, om skyldighet att underkasta sig inskränkningar i rörelsefriheten och skyldighet att foga sig i isolering. Jag tycker att det finns goda skäl att tillämpa en liknande lagstiftning när det gäller knarkarkvartarna och omhändertagande av sådana som är utsatta för allvarlig smittrisk i detta avseende. Man måste kunna skilja dem från smitthärdarna på något sätt.

Jag hoppas att denna lag skall kunna göra en god tjänst i bekämpandet av narkotikamissbruket. Men jag är ledsen att behöva säga, att jag tyvärr tror, att vi inte helt kan komma till rätta med problemet så länge vi inte har större och direkta möjligheter att gå in i kvartarna och stänga dem och ta hand om dem som är där, om det så bara skulle vara att ta dem från kvarten och föra dem till deras hem, där de rätteligen hör hemma. Jag tänker då särskilt på ungdomarna, som ju är mest utsatta och minst förstår hur allvarligt detta missbruk är.

I detta anförande instämde fru *Eriksson* i Stockholm och fru *Renström-Ingénäs* (båda s) samt herr *Oskarson* (h).

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Jag skall väsentligen ta upp några av de frågor som fru Heurlin berörde, rentav inskränka mig till det. Det är ju ganska märkligt för övrigt att narkotikafrågan utlöst en så pass vidlyftig debatt kring ett enhälligt utskottsutlåtande, alltså ett utlåtande utan någon som helst reservation, men jag uppfattar det som ett tecken på den ansvarskänsla inför problemet som besjälar också oss i Sveriges riksdag. Att utlåtandet blev så enhälligt skulle jag ändå vilja säga innebär ett erkännande av att Kungl. Maj:ts proposition i ärendet i dagens läge i allt väsentligt har hälsats med tillfredsställelse och motsvarar vad vi just nu tror oss kunna åstadkomma.

Fru Heurlin tar både i sin motion och i sitt anförande upp några synpunkter som ur juridisk och processuell synpunkt är utomordentligt allvarliga. Det gällde ju, som vi hörde, bl. a. kriminaliseringen av upplåtelse av lokal för narkotikamissbruk, s. k. knarkarkvartar, eller rent av en svensk motsvarighet till de orientaliska opiumhålorna. Vi har också i utskottet behjärtat själva saken och behandlat den med allvar, men vi anser i likhet med departements-

Narkotikastrafflag, m. m.

chefen att frågan kan anses löst genom att man börjar tillämpa begreppet medverkan till överlåtelse av narkotika. Sådan medverkan har dock nu kriminaliserats. Innehavarna av misstänkta lägenheter har uppenbarligen kommit i farozonen, och man har ju — även om man måste ge fru Heurlin rätt i att det är svårt ibland att komma till rätta med själva bestämningen av vad som är åtalbart — ändå riktat uppmärksamheten därpå. Och jag skulle gärna vilja understryka en synpunkt som både vi i utskottet och departementschefen mycket klart har givit uttryck åt, nämligen att den lagstiftning som finns bör allvarligt tillämpas. Vi menar att man mera effektivt skulle kunna utnyttja de bestämmelser vi har. Jag antar att fru Heurlin i det stycket är ense med oss, även om hon tvivlar på de lagliga möjligheterna just nu.

Fru Heurlin underkänner också utskottets tolkning av det som anges i 28 § rättegångsbalken angående husrannsakan. Där kommer vi in på frågan om dem som är gäster i sådana här hus. Vi är naturligtvis särskilt angelägna om att komma till ungdomarnas undsättning. Husrannsakan får ju ske då det är fråga om brott för vilka man kan utdöma fängelsestraff. Sedan hävdar utskottet att det finns tillfällen då husrannsakan får ske även om bara bötesstraff kan utdömas, och det är när det gäller »en lägenhet som är tillgänglig för allmänheten eller brukar utgöra ett tillhåll för lösdrivare eller förbrytare».

Jag erkänner att det kan bli svårt att tillämpa detta lagrum, om det gäller exempelvis en eller två ungdomar som tar med kamrater till sitt föräldrahem och där, tyvärr, ägnar sig åt att injicera narkotiska medel eller röka marijuana tillsammans. Men, fru Heurlin, de flesta knarkarkvartar ser ju ändå inte ut på det sättet, utan det är fråga om utrymmen i rivningshus, klubbar eller rätt skumma enklare serveringslokaler där allmänheten verkligen inte är uteslängd.

Naturligtvis är inte heller alla de ungdomar som samlas där att betrakta som lösdrivare i lagens mening eller kriminella, men nog ligger asocialiteten mycket nära till, och det är i alla fall fråga om illegal narkotikatrafik. Jag tolkar, herr talman, bestämmelserna så, att polisen redan nu bör ha möjlighet att se närmare på de personer som i egenskap av ledare eller värdar driver s. k. knarkarkvartar.

Jag har ingen juridisk sakkunskap eller fackutbildning såsom den föregående talaren, men vi har ju i utskottet tillgång till den juridiska expertis som våra sekreterare företräder. Dessutom hänvisar jag till att riksåklagaren i sitt remissvar har bifogat yttranden just i dessa frågor av överåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, och ingen av dem säger ett ord om brister i fråga om tvångsmedlen, i fråga om möjligheterna på det processuella området. Jag har här i min hand en skrivelse från överåklagaren i Stockholm, där han för sin del säger, att ingenting i den förordning som föreslås föranleder någon erinran från hans sida. Man kan vidare säga att narkomanvårdskommittén bestämt hävdar, att bestämmelserna om processuella tvångsmedel är tillfredsställande när det gäller att bekämpa den illegala narkotikahandlingen. I kommittén finns bevisligen också juridisk sakkunskap. I den ingår bl. a. polisintendenten Friberg, hovrättsrådet Elowson och hovrättsfiskal Rexed.

Innan jag slutar vill jag gärna ge fru Heurlin rätt i att det ändå brister någonstans. Det leder mig till den slutsats som jag antydde i början, nämligen att lagstiftningen kan vara till fyllest men att lagtillämpningen inte är tillfredsställande. Därför har utskottet tillagt de mycket betydelsefulla orden på s. 47 att det gäller att effektivisera tillämpningen. Detta bygger på ett uttalande av socialministern på sidorna 108 och 109 i propositionen. Fru Heurlin hävdar säkerligen med all rätt, att det

Narkotikastrafflag, m. m.

också inom narkotikapolisen finns krafter som gör gällande att de har för litet lagstöd. Med anledning därav vill jag till sist fästa uppmärksamheten på att Kungl. Maj:t i propositionen direkt har inbjudit sådana ansvariga krafter till en framställning om det som brister. Det är som om Kungl. Maj:t erbjuder en utvidgning av bekämpningsmöjligheterna, om man bara anmäler behov av sådant.

Därför tycker jag nog — och det kanske får bli ett av resultaten av vår debatt här i dag — att det finns skäl för narkotikapolisen att med större frimodighet ingå till Kungl. Maj:t med begäran om ökade befogenheter att komma till rätta med dessa ovedersägligen synnerligen allvarliga problem.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Fru HOLMQVIST (s):

Herr talman! Först vill jag deklarerat att jag inte har något att erinra mot Kungl. Maj:ts proposition nr 7 och utskottets utlåtande, men jag vill ändå i all korthet delge kammarens ledamöter de erfarenheter som gjorts av de två ungdomsvårdsskolor, Ryagården i Örskälljunga för flickor och Råby vid Lund för pojkar, som har den största erfarenheten av behandling och rehabilitering av unga narkomaner.

Båda skolorna är omnämnda i propositionen. Såväl Råby som Ryagården har på kort tid fått ett nytt klientel att arbeta med. För Råby har antalet intagna elever varit 86 pojkar i åldern 16—21 år. 38 av dem kommer från Stockholm, 7 från Göteborg, 8 från Malmö och 33 från övriga delar av landet. För 46 var huvudindikationen för omhändertagandet läkemedelsmissbruk och av dessa var 34 från Stockholm. Tyvärr kan befaras att narkomanin kommer att spridas, om så inte redan har skett, till mindre städer och orter. Av de 30 intagna eleverna på Råby som omhändertagits för alkoholmiss-

bruk var endast 2 från Stockholm och 28 från övriga delar av landet.

Så sent som vid årsskiftet 1966—1967 var Råbyskolan speciellt tillrättalagd för att resocialisera unga alkoholskadade som omhändertagits enligt barnvårdslagen. Det nya klientelet har, vilket är väl känt, vållat skolan stora bekymmer. Det visade sig att de elever som intogs vid intagningstillfället befann sig i mycket dålig psykisk och fysisk kondition. Åtskilliga av ungdomarna var i behov av psykiatrisk vård. Förberedelser för avgiftning som borde skett på hemorternas sjukhus före intagningen på ungdomsvårdsskolan har endast förekommit i undantagsfall.

Vissa mentalsjukhus har tyvärr inte haft förståelse för detta klientels akuta vårdbehov, men tack vare gott samarbete med den nyuppförda ungdomskliniken vid S:t Lars sjukhus i Lund och en utmärkt samarbetsvilja på sjukhuset har skolan i akuta krissituationer lyckats balansera svårigheterna genom att eleverna beretts vård på dessa sjukvårdsinrättningar.

Ett enormt arbete läggs ned på elevernas återanpassning. Avdelningen i Staffanstorps för 6 elever har visat sig fungera utomordentligt. Denna typ av övergångshem mellan den egentliga institutionsvården och den fullständiga friheten är ett utmärkt led i rehabiliteringen av detta klientel. Den hårdnande arbetsmarknaden inger emellertid bekymmer för placeringen av en redan tidigare svårplacerad grupp. Eftersom skolans erfarenheter av det nya klientelet endast omfattar ett år är det för tidigt att dra andra slutsatser än att man är på rätt väg.

Vid Ryagårdens flickskola har samma förskjutning av klientelet som vid Råby skett, d. v. s. från alkoholskadade flickor i åldern 16—21 år till narkomaner. Numera intas endast flickor i samma ålder som är omhändertagna för narkotikamissbruk.

Under 1967 har sålunda 60 elever

Narkotikastrafflag, m. m.

intagits vid skolan, varav 50 narkomaner, 4 med alkoholskador och 6 med andra indikationer. Hälften av dem har tidigare vistats vid andra ungdomsvårdsskolor; 37 av dem kommer från Stockholm och endast 2 från mindre orter. 29 av eleverna har före ankomsten till Ryagården vårdats på mental-sjukhus eller psykiatriska kliniker.

Av elevernas familjeförhållanden framgår att 95 procent, eller 57 av de 60 nyintagna eleverna, var födda inom äktenskapet men att skilsmässa mellan föräldrarna hade inträffat i 36 fall, d. v. s. 60 procent. I 16 fall hade skilsmässan inträffat redan innan barnet uppnått fem års ålder.

70 procent av eleverna har genomsnittlig och 11,67 procent hög intellektuell funktionsnivå.

Genom att Ryagården har heltidsanställd läkare och en ganska ny sjuk- och behandlingsavdelning har skolan kommit att fungera som intensivvårdsklinik för narkomaner i de fall då eleverna inte har avgiftats före ankomsten till skolan. Dessutom har skolan fått fungera som rehabiliteringsklinik för elever som varit intagna på psykiatriska avdelningar men som på grund av störande uppträdande eller annan form av disciplinär avvikelse av hänsyn till övriga patienter inte kunnat stanna kvar där. Det första personalen på ungdomsvårdsskolorna har att göra är att försöka motivera eleverna till en önskan att bli friska.

Det är väl känt att gulsot ofta är en följd av narkomani. Stor försiktighet måste därför iakttas på grund av risken för gulsotsmitta. Personalen har noga instruerats om hur sådan smitta skall kunna undvikas. Nio elever har varit inlagda på infektionsklinik för denna åkomma, och inte mindre än 87 elever med förhöjda levervärden har behandlats vid skolan. Flera elever har haft recidiv av gulsot upp till tre gånger under året.

Höjda levervärden och gulsot med-

för starkt nedsatt arbetsförmåga och därmed fördröjd utplacering för vård utom skolan. Det tidigare klientelet, alkoholister och andra, besatt ett visst mått av arbetsförmåga, och skolan har nu problem med att få de verksamheter att fungera som är avsedda för yrkesträning och som skall betjäna en kundkrets med leveranser från tvätterier och bageri.

Många av eleverna har avbruten skolgång bakom sig, och därför pågår en omfattande studieverksamhet i olika ämnen. Fråga är om inte den verksamheten bör intensifieras ytterligare på bekostnad av försöken till yrkesutbildning vid skolan.

Genom utskrivningsavdelningarna i Landskrona och Hälsingborg har skolan fått större möjligheter att variera yrkesutbildningen och arbetsanställningarna. Avdelningarna fungerar också som slussar ut till samhället med det stöd skolan kan ge. 56 elever har placerats i familjevårdshem, och trots det mera svårhanterliga klientelet har placeringarna lyckats bättre än tidigare. Detta är början till social rehabilitering och eftervård i ett nötskal.

Som jag tidigare nämnde måste eleven först själv bli motiverad till att bli återställd. Det kan ta tid — en månad eller mera är inte något ovanligt — innan eleven blir positivt inställd i det fallet och därmed mottaglig för behandling. Därför hoppas jag att den kliniska och kortvariga psykiatriska behandlingen inte skall innebära en kretsgång för patienten med avgiftning och återfall i det oändliga och utan försök till långsiktig rehabilitering. Om inte de psykiatriska kliniker som redan finns och de som innefattas i dagens beslut får tillräckliga resurser för en effektiv eftervård, eller om eftervården i behandlingshem inte kan ordnas, så bör den eftervården överlåtas på ungdomsvårdsskolorna. Jag vore därför tacksam om socialministern ville uttala sin mening om ett vidgat samarbete mellan

Narkotikastrafflag, m. m.

såväl den öppna som den slutna psykiatriska vården och ungdomsvårdsskolorna.

Fru **HOLMBERG** (s):

Herr talman! Vid behandlingen av detta ärende har frågan om eventuell kontroll av handeln med injektions-sprutor och kanyler ingående diskuterats. Både från kommittén, från flertalet remissinstanser och även av departementschefen har framhållits faran av den form av missbruk som injiceringen innebär. Förekomsten av narkotikainjicering har alltmer börjat breda ut sig i vårt land. Dels leder denna form av missbruk till en snabbare tillvänjning, dels föreligger stor fara för svåra följdskador. Doserna uppges bli större om narkotika intages genom injektioner.

Kommittén och flertalet remissinstanser har också liksom departementschefen efter att ingående ha vägt fördelar och nackdelar mot varandra kommit fram till att föreslå en kontroll. Nackdelarna har uppgivits bestå däri att det kan bli svårigheter för legitima nyttjare, d. v. s. diabetiker, att det kan bli merarbete på sjukhusen och att det kan uppkomma en illegal hantering av dessa varor.

Hur den föreslagna kontrollen bör utformas är departementschefen tveksam om men föreslår att Kungl. Maj:t och socialstyrelsen får utforma föreskrifter därom. Vi motionärer har ansett att det är svårt att genomföra en effektiv kontroll av inköp av injektions-sprutor och kanyler, om inte någon form av legitimation krävs vid inhandlandet. Vi har därför föreslagit att vid inköp skall företes recept, läkemedelskort eller rekvisition.

Vi är naturligtvis medvetna om de åberopade och av mig här omnämnda svårigheterna, men det är enligt vår mening så betydelsefullt att dessa varor görs så svåråtkomliga som möjligt att man får acceptera de besvärlighe-

ter som är förknippade med en receptbeläggning.

Utskottet har avstyrkt motionen med motiveringen att det är svårt att dra några slutsatser om verkningarna av den reglering, som nu föreslås, och man hänvisar till departementschefens uttalande att denna inte får göras alltför restriktiv. Jag har den uppfattningen att en skärpning av kontrollen genom att receptbelägga inköpen av dessa varor hade varit befogad dels, såsom jag redan nämnt, för att försvåra åtkomligheten av varorna, dels för att underlätta arbetet för dem som skall sköta försäljningen.

Jag finner emellertid av utskottets skrivning att utskottet inte är främmande för att åtgärder i den riktning som motionärerna kräver kan bli påkallade, om erfarenheterna talar för detta. Jag tolkar därför utskottets behandling av motionen såsom i någon mån positiv.

Jag har inget yrkande.

I detta anförande instämde fru *Renström-Ingenäs* (s).

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Några av de anföranden som hållits av ledamöter av denna kammarer ger mig anledning till en del kommentarer. Låt mig emellertid först säga att den fråga vi behandlar är av stor betydelse. Den är ett allvarligt och svårt spørsmål. Jag är också angelägen om att understryka att vi inte får slå oss till ro med de åtgärder, som vi nu står redo att genomföra. Kampen mot narkotikamissbruket måste ständigt föras vidare allteftersom våra kunskaper och erfarenheter vidgas på detta område. Det är min förhoppning att bl. a. narkomanvårdskommitténs tredje betänkande skall ge underlag för ytterligare insatser. Detta betänkande kan väntas någon gång i början av nästa år. Även andra möjligheter att öka våra kunskaper om narkotikaproblemen kommer att tillvaratas.

Narkotikastrafflag, m. m.

Som jag ofta haft anledning betona är narkotikafrågan ett stort internationellt problem. Effektiva åtgärder mot missbruket kräver därför ett vidgat internationellt samarbete. Ett omfattande sådant samarbete förekommer redan inom Världshälsoorganisationen och i FN:s narkotikakommission. 1961 års allmänna narkotikakonvention omfattar emellertid inte alla ämnen som missbrukas i bl. a. vårt land. Den omfattar sålunda inte de här i dag diskuterade centralstimulerande, hallucinationsframkallande, lugnande och sömngivande medlen. Från svensk sida har upprepade framstötter gjorts för att få dessa medel under internationell kontroll. Senast vid Narkotikakommissionens 22:a sammanträde, som hölls i Genève i januari detta år, framställde de svenska representanterna enligt givna direktiv krav på att åtgärder snarast möjligt skulle vidtagas för att få vissa centralstimulerande medel under internationell kontroll genom tillämpning av artikel 3 i 1961 års allmänna narkotikakonvention.

De svenska förslagen möttes med förståelse från flera håll, men något beslut fattades inte. Frågan skall tas upp på nytt vid nästa sammanträde med kommissionen. Det finns ingen anledning dölja att det rör sig om frågor som är komplicerade och som även berör starka ekonomiska intressen. Vi avser emellertid att fortsätta våra aktioner på det internationella planet. Vi gör det i medvetande om att vi bakom oss har en växande internationell opinion — att tiden nu är mogen att få till stånd en internationell kontroll, avseende även de centralstimulerande, hallucinationsframkallande, lugnande och sömngivande medlen.

Fru Heurlin var inne på frågan om möjligheterna att ingripa i de s. k. knarkarkvartarna. Låt mig därför, herr talman, säga några ord om de processuella tvångsmedlen.

Man har bl. a. efterlyst större möjligheter för polisen att bereda sig

tillträde till knarkarkvartarna och ta med personer som befinner sig där för identifiering och registrering. Narkomanvårdskommittén har emellertid kommit till den uppfattningen, att bestämmelserna om processuella tvångsmedel redan är fullt tillfredsställande när det gäller att bekämpa den illegala narkotikahandlingen. Under remissbehandlingen har ingenting framkommit som motsäger denna uppfattning. Rättegångsbalkens bestämmelser om husrannsakan ger, enligt vad jag inhämtat från såväl polis- som åklagarhåll, tillräckliga möjligheter till ingripanden under förutsättning att bestämmelserna utnyttjas effektivt. Jag har också inhämtat att såväl riksåklagaren som rikspolisstyrelsen är beredda att verka för att bestämmelserna utnyttjas effektivt i den mån så inte redan skulle vara fallet.

I detta sammanhang vill jag erinra fru Heurlin om den allmänna skyldighet som enligt 93 § barnavårdslagen föreligger för myndigheter, vilkas verksamhet berör barnavården, att ofördröjligen till barnavårdsnämnden anmäla sådant som de i sin verksamhet erhållit kännedom om och som bör föranleda ingripande av nämnden. Denna skyldighet gäller även för polisen. Barnavårdsnämnderna har därför möjlighet att genom polisen få meddelande om de barn och ungdomar som påträffas i narkotikasammanhang.

Även frågan om särskild kriminalisering av handlingar som består i upplåtande av lokal för narkotikamissbruk har aktualiserats. I förslaget till narkotikastrafflag har införts en uttrycklig bestämmelse om straff för medverkan till vissa narkotikabrott, nämligen till sådana brott som avser tillverkning, saluhållande eller överlåtelse. I propositionen har jag framhållit att detta medför möjligheter att ingripa mot personer som driver s. k. knarkarkvartar. Jag hyser den uppfattningen att den föreslagna regeln i tillräcklig utsträckning

Narkotikastrafflag, m. m.

gör det möjligt att straffa sådana personer.

Herr talman! Debatten har pågått ganska länge, tiden är långt framskriden och jag skall endast göra några tillägg.

Det har bl. a. uttalats önskemål om ett totalförbud mot centralstimulerande medel. När det gäller den frågan har utskottet framhållit att ett förbud kan ges den utformningen att de medel som bör omfattas av detsamma inregistreras som farmaceutiska specialister enligt läkemedelsförordningen. Socialstyrelsen följer utvecklingen på detta område med skärpt uppmärksamhet. Låt mig tillägga att det också kan bli aktuellt att skärpa kontrollen beträffande ytterligare ämnen. Man torde kunna räkna med att en stor del av dessa medel kommer att försvinna ur marknaden under året.

Herr talman! Det skulle självfallet finnas anledning för mig att ta upp ytterligare en rad frågor, som har berörts i debatten. Jag skall dock inte trötta kammarans ledamöter med några längre kommentarer. Jag vill emellertid gärna säga till fru Holmqvist att det naturligtvis är ytterst angeläget att ett gott samarbete etableras såväl med den öppna och slutna psykiatriska vården som med ungdomsvårdsskolorna. Jag vill understryka detta och jag skall naturligtvis, såvitt på mig ankommer, medverka härtill.

Herr talman! Upplysningsfrågorna är viktiga i detta sammanhang. Det torde i dag stå klart att vissa inslag i den i och för sig angelägna upplysningsverksamhet som hittills bedrivits varit av tveksamt värde. I vissa fall torde informationen ha lett till ett resultat som motverkat det syfte jag föreställer mig att man haft. Det är angeläget att diskussionen om vårt narkotikaproblem nu och i fortsättningen förs under mer genomtänkta former. Låt mig gärna tillägga att ett stort ansvar läggs på massmedia, inte minst på TV. Den information som lämnas bör inte öka allmän-

hetens — och särskilt ungdomens — intresse för att bruka narkotika. Narkomanvårdskommitténs nästa betänkande kommer bl. a. att beröra de viktiga upplysningsfrågorna. Det blir närmast fråga om att söka åstadkomma en samordnad rådgivnings- och upplysningsverksamhet.

Jag tror, herr talman, att man kan sammanfatta den diskussion som har förts både i denna kammare och i medkammaren så, att det från alla håll föreligger en positiv vilja att på olika sätt söka medverka i strävandena att bekämpa narkotikamissbruket. Låt mig än en gång understryka att detta är en stor, viktig, allvarlig fråga. Allt som kan göras i förebyggande syfte är angeläget. Hem och skola måste finna riktiga former för en fruktbar samverkan, ungdomsorganisationerna har här en angelägen uppgift, ett viktigt verksamhetsfält. Information och upplysning är viktiga, jag har understrukt det tidigare, men informationen måste utformas så att den inte motverkar sitt syfte. De medicinska och sociala vårdåtgärderna måste också få en hög prioritet. Till detta bör helt naturligt fogas de viktiga insatserna på tull-, polis- och lagstiftningssidan.

Låt mig även upprepa vad jag inledningsvis sade: Narkotikafrågan är också ett stort internationellt problem. Det är till sist genom en samverkan över hela världen som vi kan vinna bestående resultat.

Herr talman! Jag vill med tillfredsställelse notera den enighet som föreligger i det utskottsutlåtande som vi här diskuterar. Det är en god grund att arbeta vidare på.

Fru HEURLIN (h):

Herr talman! Först vill jag bestämt säga ifrån, att jag vet att socialministern har lagt ned ett mycket stort och förtjänstfullt arbete på att försöka lösa detta problem, så långt det nu går att lösa det. Därom råder inget tvivel, och detta

Narkotikastrafflag, m. m.

är vi naturligtvis alla synnerligen tack-
samma för.

Men likväl kvarstår en del frågeteck-
ken. Om bestämmelserna om tvångs-
medel är tillräckliga när det gäller den
illegala narkotikahandlingen — däri
inbegripes också olaga innehav av nar-
kotika — och om polisresurserna är till-
räckliga, varför är då situationen sådan
som den faktiskt är — skrämmande?
Fråga de föräldrar, vilkas ungdomar
håller till i dessa knarkarkvartar, om
de anser att tvångsmedlen är tillräckli-
ga!

Fru **HOLMQVIST** (s):

Herr talman! Jag vill endast till so-
cialministern uttala min tillfredsställe-
lse över statsrådets uttalande med an-
ledning av min fråga.

Efter härmed slutad överläggning bi-
föll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 8

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr
37, i anledning av Kungl. Maj:ts propo-
sition med förslag till narkotikastraff-
lag, m. m., i vad propositionen avser
riktlinjerna för organisationen av vår-
den av narkotikamissbrukare, jämte
motioner.

Utskottets hemställan bifölls.

På förslag av herr förste vice tal-
mannen beslöt kammaren att uppskjuta
behandlingen av återstående på före-
dragningslistan upptagna ärenden till
kammarens sammanträde onsdagen den
13 innevarande mars.

§ 9

Anmälades och godkändes första lag-
utskottets förslag till riksdagens skrivel-
ser till Konungen:

nr 76, i anledning av väckta motio-
ner angående arvsrätten för barn utom
äktenskap;

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till atoman-
svarighetslag m. m.; och

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag angående
ändring i lagen den 3 juni 1965 (nr
186) om lagrådet, m. m.

§ 10

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen till-
ställts fem enkla frågor, nämligen av:

herr *Persson* i Heden (cp), till herr
statsrådet och chefen för kommunika-
tionsdepartementet angående möjlighe-
terna för anställda vid statens järnvä-
gar att erhålla tjänstledighet för full-
görande av allmänna förtroendeupp-
drag,

herr *Hermansson* (vpk), till herr
statsrådet och chefen för inrikesdepar-
tementet angående identitetshandlingar
för beviljande av inresa till Sverige,

fru *Ryding* (vpk), till herr statsrådet
och chefen för kommunikationsdepar-
tementet angående väntetiderna vid in-
stallation eller flyttning av telefon,

herr *Thylen* (h), till herr statsrådet
och chefen för jordbruksdepartementet
angående åtgärder för att tillgodose be-
hovet av fritidsområden vid ett genom-
förande av Väröbacka-projektet, och

herr *Sjöholm* (fp), till herr stats-
rådet och chefen för kommunikations-
departementet angående postförsändel-
ser med förnärmande eller missfirman-
de påskrift.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 23.47.

In fidem

Sune K. Johansson

Torsdagen den 7 mars

Kl. 15.30

§ 1

Svar på fråga ang. åtgärder mot skatteeftersläpning för artister

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Börjesson i Falköping har frågat mig, om jag vill medverka till att åtgärder vidtages i syfte att så långt möjligt undvika skatteeftersläpning för artister.

Jag vill medge att vissa svårigheter med skatten kan uppkomma för artister. Om uppgifts- eller inbetalningsskyldigheter inte fullgörs kan eftersläpningar lätt inträffa.

Nuvarande ordning har vid några tillfällen visat sig otillfredsställande. Jag har min uppmärksamhet riktad på problemet och kommer att överväga lämpliga åtgärder.

Vidare anförde

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min enkla fråga. Anledningen till att jag framställde frågan var att det då och då har förekommit uppgifter i pressen om att kända artister häftar i skuld för skatter med belopp som de svårigen kan inbetala.

Det är helt naturligt att den vanlige skattebetalaren frågar sig hur det kan vara möjligt att en person ådrar sig så stor skatteskuld som cirka 360 000 kronor, vilket förekom i ett fall som relaterades i pressen beträffande en känd artist. För en vanlig löntagare verkställes ju skatteavdrag på inkomsten omedelbart. Följaktligen kan det för honom

normalt inte bli fråga om någon skatteskuld, i varje fall inte på några större belopp, när debetsedeln utfärdas. Nog borde det vara möjligt att göra avdrag för artisternas skatter lika effektivt som för andra medborgare. Jag skall dock villigt erkänna att vissa svårigheter kan uppstå.

Är det omöjligt att ta ut källskatt samtidigt som gaget utbetalas? Oavsett om anställningsförhållande föreligger eller inte borde källskatt efter en viss schablonregel avdragas från ersättning till artister och det tillkomma vederbörande arrangör att redovisa skattebeloppet.

Av det svar jag fått framgår att finansministern har sin uppmärksamhet riktad på problemet, och finansministern säger: »Nuvarande ordning har vid några tillfällen visat sig otillfredsställande. Jag har min uppmärksamhet riktad på problemet och kommer att överväga lämpliga åtgärder.»

I förvissning om att så kommer att ske ber jag än en gång att få tacka för svaret.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 2

Svar på fråga ang. en försvarets televerkstad i östersundsområdet

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingeborgsgården har ställt följande fråga: »När kan den av försvarsministern i riksdagen till i slutet av 1960-talet ut-

Svar på fråga ang. en försvarets televerkstad i östersundsområdet

lovade försvarets televerkstad i östersundsområdet vara i full verksamhet?»

Försvarets fabriksverk äger enligt beslut av Kungl. Maj:t den 2 december 1966 att träffa avtal med AB Teleunderhåll om uppförande och drift av en central teleunderhållsverkstad i Östersund. Fabriksverket vill avvakta besked av 1966 års verkstadsutredning, som utreder underhållsbehoven på sikt. Jag kan därför i dag inte lämna något definitivt svar på herr Jönssons fråga.

Vidare anförde:

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret. Jag kan dock inte säga att jag är särskilt glad och tillfreds med det. Det är ju egentligen inget besked alls.

Anledningen till att jag framställde min fråga var den debatt som förekom här i riksdagen den 29 maj 1963, då jag ställde en del frågor till statsrådet. Då sade statsrådet som svar på yrkandet att Östersund borde komma i första rummet följande: »Däremot kommer vi genom det beslut som riksdagen skall fatta om en stund att utvidga en verkstad som redan finns i Östersund. Dess arbetsstyrka kommer under den allra närmaste tiden att utökas med 70 plus 50 man, vilket anges i propositionen. Under 1960-talet kommer arbetsstyrkan att ökas med ytterligare cirka 100 man. Med andra ord kommer denna verkstad som skall byggas i Östersund att under nämnda period få en personalstyrka på mellan 200 och 250 personer.» Och försvarsministern fortsatte: »Vi har förhandlat med Östersunds stads myndigheter om att den utbildning av teletekniker som redan sker där skall utvidgas — — —.»

Nu har vi nått så långt som till våren 1968, och då tycker jag att det mot bakgrund av detta löfte borde vara möjligt att bedöma när man skall kunna kom-

ma i gång. Men det verkar faktiskt som om läget nu är oklarare än det var 1963, och det måste jag beklaga, särskilt ur min egen länsdels synpunkt. Vi är ju i stort behov av lokalisering och arbetstillfällen.

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON:

Herr talman! Som alla vet har de beräkningar som låg till grund för tidigare riksdagsbeslut om teleunderhåll visat sig vara oriktiga så till vida, att behovet inte har vuxit så snabbt som utredningarna utgick från. Därför har det skett en försening i utbyggnaden på alla håll i landet i förhållande till vad som förut-sattes. Men frågan om lokalisering av en underhållsverkstad till Norrland är fortfarande aktuell. Det finns pengar för ändamålet. Frågan behöver inte komma tillbaka till riksdagen. Vad det gäller är de avtal som försvarets fabriksverk skall sluta med AB Teleunderhåll och med förvaltningarna. Jag har i går och i dag försökt få reda på tidsplanen härför. Det enda jag kan svara är emellertid att frågan fortfarande är aktuell och att det riksdagsbeslut som en gång fattats också kommer att förverkligas.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag avvaktade försvarsutredningens slutförande innan jag ställde frågan, ty jag förstod att det blivit en del fördröjningar. Jag har ju hört statsrådet redogöra för den saken under tidigare debatter om reparation av telemateriel. Jag bedömde saken så, att när man nu gjort upp ett försvarsprogram för den närmaste fyraårsperioden, skulle man också kunna förutse vilket behov av telematerielreparationer som skulle uppkomma. Jag tolkar statsrådets senaste inlägg på det sättet, att beslutet om att Östersund skall bli lokaliseringsort för en blivande televerkstad står fast. Men tidpunkten är

Svar på fråga ang. ersättning för nyttjande av egen bil vid inställelse till militärtjänstgöring

oklar, och jag utgår mot denna bakgrund från att verkstaden kommer till stånd så snart behovet av reparationer ökat.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3**Svar på fråga ang. ersättning för nyttjande av egen bil vid inställelse till militärtjänstgöring**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för försvarsdepartementet, herr statsrådet ANDERSSON, som yttrade:

Herr talman! Herr Larsson i Norderön har frågat mig om jag är beredd medverka till en sådan ändring av värnpliktsavlöningskungörelsen eller utfärda sådana tillämpningsföreskrifter för densamma att värnpliktiga som erhållit anställning utanför inskrivningsområdet beredes möjlighet att vid inställelse till militärtjänstgöring utnyttja egen bil och därmed erhålla ersättning som om resan företagits med anvisat kollektivt färdmedel.

Jag är inte beredd att vidta åtgärder för att på angivet sätt allmänt vidga rätten till ersättningar för värnpliktiga som begagnat egen bil vid inställelse till militärtjänstgöring. Den nu väckta frågan liksom övriga frågor rörande de värnpliktigas förmåner är föremål för prövning. Jag finner det inte uteslutet att andra förmånsförbättringar kommer att framstå som mer angelägna än den nu berörda.

Vidare anförde

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Jag vill tacka försvarsministern för svaret på min fråga.

Det problem som jag har tagit upp skall ses mot bakgrunden av den omfattande utflyttningen från norrlands-

länen, inte minst från Jämtland. Många människor i dessa län är för att erhålla sysselsättning nödsakade att tillfälligt eller mera stadigvarande flytta till södra Sverige. Familjen bor ofta kvar på hemorten. I militärt hänseende sker dock i flertalet fall ingen förändring, utan vederbörande skall fullgöra repetitionsövningar vid sitt gamla förband, t. ex. i Östersund.

Den värnpliktige, som skall inställa sig till repetitionstjänstgöring, erhåller fri resa med allmänna kommunikationsmedel. Han kan dock inte erhålla resekostnadsersättning, om han färdas med egen bil. Sådan möjlighet fanns tidigare.

För många värnpliktiga — speciellt för dem som tillfälligt arbetar utanför sitt inskrivningsområde — är det till betydande nackdel att de inte har rätt till resekostnadsersättning. Särskilt med hänsyn till de i stora delar av landet alltmer försämrade allmänna kommunikationerna är det av stort värde för dessa människor att kunna använda den egna bilen.

Även andra praktiska problem — som för den utomstående kan synas små — hänger samman med denna fråga. Den som exempelvis är tillfälligt sysselsatt vid ett bygge i stockholms-trakten och för sitt arbetes skull är beroende av bil, måste lämna den utan tillsyn under den tid repetitionstjänstgöringen pågår. Parkeringsbestämmelser och andra faktorer gör att många enskilda upplever detta som ett problem.

Enligt min mening skulle det sålunda vara av stort värde för den enskilde, om han kunde få resekostnadsersättning vid inställelse till militärtjänstgöring. Ersättningen bör utgå med en summa, som motsvarar vad det skulle kosta för honom att anlita allmänna kommunikationsmedel. De nuvarande bestämmelserna ter sig inte helt rättvisa, om man beaktar att reservbefäl i

Svar på fråga ang. vårjakt å sjöfågel i ostkustens skärgård

dag har möjlighet att erhålla resekostnadsersättning.

Jag vill uttrycka en förhoppning om att försvarsministern vid den angivna prövningen av de värnpliktigas förmåner vill beakta även de nu framförda synpunkterna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på fråga ang. vårjakt å sjöfågel i ostkustens skärgård

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Hedin har frågat, om jag överväger att tillmötesgå önskemålen om några dagars begränsad vårjakt på sjöfågel på ostkusten.

Kungl. Maj:t har i föregående veckas konselj avslagit ansökningar om sådan vårjakt. Mitt svar på frågan är således nej.

Vidare anförde:

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret samtidigt som jag beklagar dess negativa innehåll. Jag förstår att vi inte här alltför mycket kan diskutera skäl för och emot, men jag efterlyser ändå något av de skäl som ligger bakom regeringens negativa beslut.

Jag vet att frågan tidigare har diskuterats mycket och att det finns många som på känslomässiga och principiella grunder anser det felaktigt med vårjakt. Det föreligger emellertid också verkligt starka skäl för en begränsad vårjakt, vilket jordbruksministern säkerligen känner till.

Vi har de beskattningsmässiga skälen. Ejderhannarna ger sig i väg söderut redan på våren och försommaren, varför det har blivit ett betydande överskott

på hanfågel. Vi har också viltvårdssynpunkter. Utan tvivel skulle en vårjakt medföra ett större intresse för viltvård i skärgården. Vi har därtill biologiska skäl, som kanske inte tidigare anförts. Under senare år har av allt fler biologer konstaterats angrepp av parasiter — hakmask — på ejderstammen, och många av dem — bl. a. viltkonsulenten Karl Borg — menar att det borde finnas anledning att införa vårjakt för att komma till rätta med just detta problem. Samma uppfattning har professor Obel, som efter att ha undersökt en ejder skriver till den som skickat in den, att det är bättre om man kan decimera stammen med en måttlig jakt än att ungar skall dö av tarmparasiter.

En majoritet av riskdagsmän har även uttalat sig för en begränsad vårjakt, sedan tredje lagutskottet utarbetat förslag härom i anledning av en motion.

Slutligen, herr talman, är detta utan tvivel en trivselfråga för skärgårdsborna. Det är därför de är så utomordentligt intresserade av att få denna fråga löst. Jag hoppas trots det negativa svaret i dag att den senare skall kunna få en bättre lösning.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST:

Herr talman! Jag har självfallet inte anledning att diskutera ett enskilt konseljärende eftersom det inte hör till debatten i kammaren. Jag vill bara erinra herr Hedin om att vi diskuterat denna fråga många gånger tidigare. Så sent som i förra månaden antog Nordiska rådet en rekommendation om skydd för djurlivet som bl. a. innebär att fåglar skall skyddas under häckningstiden. Det fanns inte någon delegat som gick emot den rekommendationen. Nog skulle det varit märkligt, om vi varit beredda att kanske bara någon vecka senare besluta i annan riktning.

Herr HEDIN (h):

Herr talman! Den jakt som det är frå-

Svar på fråga ang. konstruktionen av statens järnvägars tågtoaletter — Svar på fråga ang. trafiksäkerhetsåtgärder med anledning av trafiken med s. k. dumpertraktorer och baklastare

ga om nu är jakt före häckningen, när fåglarna just anlänt till vårt land.

Vi har blivit anslutna till en internationell konvention om fågelskydd, men jordbruksministern vet att det finns ett undantag i artikel 6 som ger möjlighet till begränsad jakt för skärgårdsborna. Jag tycker att det är ett svenskt intresse att tillvarata de möjligheter som skapats — under medverkan för övrigt av den svenske delegaten professor Hörstadius.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på fråga ang. konstruktionen av statens järnvägars tågtoaletter

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Wennerfors har frågat, om jag vill medverka till att konstruktionen av SJ:s tågtoaletter förbättras så att förorening intill banvallarna begränsas eller upphör.

Herr Wennerfors' fråga berör ett hygieniskt problem, som kan lösas på elektrisk eller kemisk väg. Under de senaste månaderna har en ny typ av kemiska toaletter installerats på snabbtåg i USA. Några sådana toaletter har redan monterats in i långfärdsbussar i Sverige av SJ:s dotterbolag GDG. Erfarenheterna är hittills goda och SJ hoppas att under år 1968 kunna på prov bygga in ett antal sådana toaletter i järnvägsvagnar. Kostnaderna för ett system med kemiska toaletter och uppsamlingsstankar på stationerna blir dock avsevärda. Frågan om systemets genomförande får prövas sedan de försök jag redovisat har genomförts.

Vidare anförde

6 — Andra kammarens protokoll 1968. Nr 10

Herr WENNERFORS (h):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för det positiva svaret.

Jag kan naturligtvis inte utkräva något ansvar av vår nuvarande kommunikationsminister — ansvaret vilar på oss alla för att ingenting tidigare gjorts. För hundra år sedan, när det första tåget tuffade ut från Stockholms central mot Malmö på södra stambanan, tänkte man inte mycket på detta problem, och det kan vi ha förståelse för. Men i dag finns det skäl att se annorlunda på det. Särskilt i förorterna kring Stockholm har man börjat observera det allt mer.

Folkhumorn i Sollentuna talar om att det går ett snitslat spår till Stockholms central. Varje dygn passerar Turebergs station i Sollentuna av 100 persontåg, varav 58 fjärrgående. Huddinge station passerar varje dygn av 150 persontåg, av vilka hälften är fjärrgående. Antalet tåg som passerar under ett år och tio år är då lätt att räkna ut och det belyser ytterligare problemets art och omfattning.

Någon kanske har observerat att hälsovårdsnämnden i Hässleholm anmärkt på förhållandena och sagt att man efter slakt hittat dynt i kreatur som betat i närheten av järnvägen. Detta kan, påpekar hälsovårdsnämnden, förorsaka bandmask hos människan. Problemet börjar sålunda verkligen ta proportioner.

Svaret är dock positivt, och det återstår bara att uttala en förhoppning om att det som nu förestår verkligen skall göras skyndsamt, ty vi måste få slut på detta snusk.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på fråga ang. trafiksäkerhetsåtgärder med anledning av trafiken med s. k. dumpertraktorer och baklastare

Ordet lämnades på begäran till

Svar på fråga ang. trafiksäkerhetsåtgärder med anledning av trafiken med s. k. dumpertraktorer och baklastare

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST, som yttrade:

Herr talman! Fru Nettelbrandt har frågat mig, om jag ämnar vidta några särskilda åtgärder för att minska de faror för trafiksäkerheten som den starkt ökande trafiken på allmänna vägar med s. k. dumpertraktorer och baklastare innebär.

Redan för ett år sedan tillkallades en utredning för översyn bl. a. av reglerna om motorredskap. En väsentlig anledning till utredningen var just att en rad nya typer av sådana fordon med utökade användningsområden kommit till sedan bestämmelserna infördes och att denna utveckling innebär allvarliga trafiksäkerhetsrisker. Utredningen behandlar frågan om revision av kraven på fordonens beskaffenhet men prövar också frågorna om registrering, besiktning, körkort och försäkring. Vissa närliggande frågor när det gäller traktorerna behandlas också. Utredningsmannen siktar till att om möjligt bli klar under första halvåret 1969.

En viktig fråga i sammanhanget är skattefrågan. Man bör utgå ifrån att i den mån de fordon det här gäller används under likartade förhållanden som lastbilar kommer det att bli aktuellt med beskattning. Bilskatteutredningen undersöker för närvarande närmare denna fråga. Jag har inhämtat att utredningen överväger att under innevarande år lägga fram ett delbetänkande som bl. a. rör detta problem.

Vidare anförde:

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet för svaret på min fråga.

Såsom det uttalas i direktiven för den utredning statsrådet åberopar, finns det en rad nya typer av dessa fordon, och utvecklingen på området går tydligen

oerhört snabbt. Deras antal ökar och det uppstår en varierad flora av sådana. Vad som är beklagligt är att trafiksäkerhetskraven på dessa motorredskap och traktorer av olika slag, som får framföras i normala trafiksituationer, inte alls är lika höga som på sådana fordon vilka i sig själva är betydligt säkrare. För att man skall få framföra t. ex. dumpertraktorer fordras endast körkort för traktor, alltså ett körkort som ställer betydligt mindre krav på föraren än vad ett körkort för personbil gör. Ändå är väl det förra fordonet i sig självt osäkrare än en vanlig personbil. För att framföra motorredskapen krävs inget körkort alls, utan vem som helst kan ge sig ut på vägarna i en normal trafiksituation med denna typ av fordon.

Det finns inte heller för dessa fordon någon form av försäkringsplikt. Trafikförsäkringen för de vanliga fordonen skall ju utgöra ett skydd för medtrafikanterna, men för de typer av fordon och arbetsredskap, som är särskilt farliga i trafiken, har man alltså inte några försäkringsbestämmelser som ger medtrafikanterna ett skydd.

Det har lämnats en hel del uppgifter i pressen och på andra håll om dumpertraktorerna, och jag tycker att det vore av intresse att få dessa uppgifter verifierade. Kan det verkligen, herr statsråd, vara så, att ett åttatonsekipage av detta slag har bromsar, som inte är effektivare än bromsarna på ett fordon på 600—800 kg? Om denna uppgift inte skulle vara riktig, vill jag fråga var gränserna i så fall går. Hur mycket väger alltså en personbil med samma bromseffekt som för ett åttatonsekipage av detta slag? Jag förmodar att trafiksäkerhetsverket — vi har ju glädjande nog fått ett sådant — kontinuerligt följer utvecklingen på detta område.

Herr talman! Jag ber med det anförda att än en gång få tacka för svaret och hoppas, att statsrådet vill kommentera de uppgifter jag nämnt.

Svar på fråga ang. trafiksäkerhetsåtgärder med anledning av trafiken med s. k. dumpertraktorer och baklastare

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Det är just de skäl fru Nettelbrandt här räknat upp som föranlett tillsättandet av en utredning. Och i den utredningens direktiv står det att utredningen bör ske skyndsamt, så att vi kan komma fram till sådana bestämmelser som vi vill kunna tillämpa på detta område.

Fru Nettelbrandt frågar, om de uppgifter som lämnats i pressen rörande den bristande utrustningen, t. ex. då det gäller bromssystemet för ifrågavarande fordon, kan verifieras. På det vill jag svara att fordonen är typbesiktigade enligt de säkerhetsbestämmelser som gäller, och jag kan därför inte verifiera uppgifterna i pressen. Jag är ganska övertygad om att en del av de uppgifterna är överdrivna, eftersom vi har en obligatorisk typbesiktning.

Jag vill tillägga att jag är precis lika intresserad som fru Nettelbrandt av att utredningen presenterar sina resultat så snabbt som möjligt, så att vi sedan kan införa de bestämmelser som vi är medvetna om behövs på detta område.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Ja, fordonen är typbesiktigade, men statsrådet och jag är ju ense om att de bestämmelser som gäller i det fallet är otillfredsställande. Det var ju också det som var anledningen till att utredningen tillsattes — vilket är mycket glädjande. Men under tiden som utredningen arbetar skulle det vara av stort intresse att veta om de faktiska förhållandena verkligen är sådana som uppgivits. Det tycker jag är av mycket större intresse än det förhållandet, att fordonen har godkänts i en typbesiktning där kraven inte är större än vad nuvarande bestämmelser anger.

Det är utomordentligt bra att en utredning har tillsatts, och jag gläder mig över att arbetet i utredningen skall ske med skyndsamhet, vilket statsrådet här

har betonat. Men statsrådet säger ju att utredningen inte kan vara klar med sitt arbete förrän någon gång på våren 1969, och enligt min mening är det mycket otillfredsställande att de fordon det här gäller skall få köra i normal trafik ända till dess. Jag anser att det krävs provisoriska och snabba åtgärder. Utredningen har redan arbetat i drygt ett år, och vi kan inte vänta mer än ett år till — och under alla förhållanden inte till dess allvarliga olyckor inträffar — innan något göres.

Sedan vill jag tillägga att eftersom ingen skatt utgår på vare sig motorredskap eller traktorer påverkas utvecklingen naturligt nog i den riktningen att denna typ av fordon ökar på övriga fordons bekostnad.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet LUNDKVIST:

Herr talman! Beskattningsfrågan har jag tidigare berört, och jag har även sagt att i den mån som dessa fordon kommer att fullgöra samma uppgifter som lastbilarna kan man förutsätta att skatt kommer att införas. Det kan vi utgå ifrån.

Vidare vill jag säga att det i vägtrafikförordningen — som jag inte här kan läsa upp i dess helhet — finns föreskrifter om hur traktorer och motorredskap skall vara utrustade när det gäller styrinrättning, bromsanordningar o. s. v. Man har därför all anledning utgå från att det efter den typbesiktning som skett inte föreligger några sådana risker som man i pressen förknippat med de fordon det här gäller. Även vid den normala kontroll som förekommer finns det möjligheter att vid besiktning se till att förhållandena inte är så dåliga som fru Nettelbrandt tycks vilja göra gällande.

Fru NETTELBRANDT (fp):

Herr talman! Jag vill bara hänvisa till vad som står i utredningens direktiv,

Svar på fråga ang. timantalet i orienteringsämnet biologi på grundskolans högstadium — Svar på fråga ang. tidpunkten för avlämnande av proposition med anledning av forskarutredningens betänkande

nämmligen att den tekniska utvecklingen har lett till en rad nya fordonstyper som inte var kända när säkerhetsbestämmelserna skrevs. Det är därför vi inte kan känna oss helt tillfredsställda med nuvarande bestämmelser och med den besiktning som sker i dag.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **LUNDKVIST**:

Herr talman! Även fru Nettelbrandt får väl ändå acceptera, att innan vi definitivt kan nå en lösning av frågor, som vi i och för sig kan vara mindre tillfredsställda med, så måste vi avvakta förslagen från tillsatta utredningar. Problemen härvidlag är inte alltid så enkla — det gäller många olika typer av motorredskap. Vi kan ju inte bara konstruera förslag i tomma luften, utan vi måste ha underlag av teknisk och annan art för bestämmelserna.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7

Svar på fråga ang. timantalet i orienteringsämnet biologi på grundskolans högstadium

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet **PALME**, som yttrade:

Herr talman! Herr Adolfsson har frågat, om jag är beredd medverka till att orienteringsämnet biologi på grundskolans högstadium icke blir föremål för reducerat timantal, vilket skulle leda till att en förbättrad fostran i omgivningshygien och förebyggande hälsovård försvårades.

Remissbehandlingen av skolöverstyrelsens förslag angående översyn av läroplan för grundskolan har i det närmaste avslutats. Beredningen av ärendet pågår inom utbildningsdepartementet. Jag är därför inte nu beredd att re-

dovisa något ställningstagande till den ställda frågan.

Vidare anförde

Herr **ADOLFSSON** (h):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret.

Jag hade väl i likhet med många föräldrar och lärare hoppats på ett svar i mera positiv riktning. Ett reducerat timantal i biologi står inte i samklang med den ökade aktualitet som bl. a. miljöfrågorna och narkotikaproblemen har i dag.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på fråga ang. tidpunkten för avlämnande av proposition med anledning av forskarutredningens betänkande

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Källstad har frågat chefen för utbildningsdepartementet när han avser att lägga fram proposition med anledning av forskarutredningens betänkande. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

Remissbehandlingen av 1963 års forskarutrednings betänkande har nyligen avslutats. Det sista yttrandet inkom i mitten av januari i år. Beredning av ärendet pågår inom utbildningsdepartementet. Jag är därför inte beredd att för närvarande uttala mig om när en proposition kommer att kunna läggas fram.

Vidare anförde:

Herr **KÄLLSTAD** (fp):

Herr talman! Jag vill tacka för det

Svar på fråga ang. tidpunkten för avlämnande av proposition med anledning av forskarutredningens betänkande

svar som statsrådet Moberg har givit mig. I det besked som vi fick från statsrådsberedningen den 10 januari i år angavs emellertid att en proposition, gällande forskarutbildning och forskarkarriär, var avsedd att föreläggas 1968 års riksdag under vårsessionen, och tidpunkten för propositionens avlämnande angavs till den 15 maj. Det är därför litet förvånande att statsrådet Moberg nu säger att han för närvarande inte alls kan uttala sig om tidpunkten.

Det har ju sluppit ut att man inom departementet hyst en viss tvekan huruvida det kunde bli någon proposition i denna fråga — detta med anledning av att remissvaren varit så disparata och gått i så olika riktningar. Jag har faktiskt studerat en del av remissvaren, närmare bestämt de som avgivits av Sveriges förenade studentkårer, Svenska stadsförbundet, Sveriges industriförbund, Svenska arbetsgivareföreningen, universitetskanslersämbetet och SACO. Från dessa håll redovisas både positiva och negativa synpunkter på ifrågavarande utredning. Sveriges förenade studentkårer anser att arbetet bort samordnas med arbetet inom UKAS, d. v. s. arbetsgruppen för fasta studiegångar. Man har vidare uppfattat det som anmärkningsvärt att inte socionomexamen upptagits bland lämpliga basexamina för forskarutbildningen. Vidare görs invändningar mot att utbildningen när det gäller assistenter och amanuenser på doktorsnivå bara skulle omfatta en studietid på fem år vid deltidsstudier och fyra år vid heltidsstudier.

Enligt min uppfattning skall man i denna fråga ta hänsyn till remissinstanserna — det är ju därför de är till — och bland dessa i detta fall inte minst till akademikerorganisationerna.

Jag förutsätter att statsrådet Mobergs yttrande innebär att man verkligen ägnar sig åt en särskild departementsberedning av denna fråga. Om inte propositionen kommer till den 15 maj, kan-

ske vi ändå kan hoppas att det blir en proposition under riksdagsåret. Är det tänkbart?

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag förstår inte varför herr Källstad är förvånad över mitt svar, eftersom han själv konstaterar att vi, sedan vi till riksdagen anmälde propositionslistan, varit mycket riktigt den 15 maj anges, har fått in remissvaren, vilka visat sig vara mycket delade i sina uppfattningar. Det är ganska självklart att vi i beredningarna måste ta hänsyn till detta och att jag i denna situation måste hysa en viss tvekan om vid vilken tidpunkt propositionen kan lämnas.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Justerades protokollet för den 28 nästlidne februari.

§ 10

Föredrogs var för sig följande, vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda men då bordlagda interpellationsframställningar, nämligen av:

herr *Werner* (h), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående vissa åtgärder för att förbättra samhällets barntillsyn, samt

herr *Gustavsson* i Alvesta (cp), till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet angående utbyggnaden av vård och utbildning av svårt rörelsehindrade barn.

Kammaren biföll dessa framställningar.

§ 11

Meddelande om val av valmän och suppleanter för utseende av riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare

Herr **TALMANNEN** yttrade:

Efter samråd med första kammarens

Interpellation ang. verkningarna av postverkets rationalisering

talman får jag föreslå, att kammaren måtte besluta att vid plenum den 13 innevarande mars företaga val av valmän jämte suppleanter för utseende av två riksdagens ombudsmän jämte ställföreträdare.

Detta förslag godkändes.

§ 12**Interpellation ang. verkningarna av postverkets rationalisering**

Ordet lämnades på begäran till

Herr WESTBERG (fp), som yttrade:

Herr talman! Postverket genomför för närvarande en rad åtgärder i rationaliseringssyfte. Dessa åtgärder har emellertid visat sig få till följd att postens kunder får en väsentligt försämrad service. I tidningen Företagaren anföres följande exempel härpå.

Tidningens redaktion i Göteborg skickar så gott som varje dag ett manuskriptbrev till tryckeriet i Halmstad, ett avstånd på knappa femton mil. Brevet lämnas på ett postkontor kl. 17 men kommer inte till tryckeriet förrän fram på eftermiddagen nästa dag.

Exempel från andra håll i landet visar samma tendens. Postens rationaliseringsiver drabbar sålunda dess kunder hårt. Om rationaliseringen inte skall medföra olyckliga följder måste den planeras ur flera synpunkter än rent affärsmässiga.

Med hänvisning till vad jag nu anfört anhåller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få ställa följande frågor:

Har statsrådet uppmärksammat de negativa verkningar som postverkets rationalisering fått?

Om så är fallet, vilka åtgärder avser statsrådet att vidtaga?

Denna anhållan bordlades.

§ 13

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 95, i anledning av motioner om ändrad konstruktion av grupplivförsäkringen för riksdagens ledamöter; och

nr 96, i anledning av motioner angående rösträtt för vissa i Sverige bosatta utländska medborgare; samt

från andra lagutskottet:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till narkotikastrafflag, m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, jämte motioner i ämnet.

§ 14

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts skrivelse nr 23, med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1967, överlämnats till kammaren.

Denna skrivelse bordlades.

§ 15**Meddelande om enkel fråga**

Meddelades, att herr talmannen tillställts en enkel fråga av herr Larsson i Borrby (cp) till hans excellens herr ministern för utrikes ärendena angående humanitära åtgärder för att hjälpa befolkningen i Vietnam.

§ 16

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.09.

In fidem

Sune K. Johansson

Fredagen den 8 mars

Kl. 14.00

§ 1

Justerades protokollet för den 29 nästlidne februari.

§ 2

Föredrogs och hänvisades till utrikesutskottet Kungl. Maj:ts å bordet vilande skrivelse nr 23, med redogörelse för verksamheten inom Europarådets ministerkommitté under år 1967.

§ 3

Föredrogs den av herr *Westberg* (fp) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående verkningarna av postverkets rationalisering.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 4

Till bordläggning anmäldes

utrikesutskottets utlåtande nr 1, i anledning av väckta motioner om upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Vietnam;

statsutskottets utlåtanden:

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom finansdepartementets verksamhetsområde jämte motioner, och

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1968/69 inom handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 8, med anledning av motioner om skattemässig täckning av kommuns kostnader för fritidsbebyggelse,

nr 9, med anledning av motioner angående tidpunkten för kommuns besvär över taxering till kommunal inkomstskatt,

nr 12, med anledning av motion om överlåtelse av AB Tipstjänst till Sveriges riksidrottsförbund,

nr 16, med anledning av motioner angående beräkning av statlig inkomstskatt för ackumulerad inkomst,

nr 17, med anledning av motioner om undantagande från beskattning som naturaförmån av fritt bränsle från egen fastighet,

nr 18, med anledning av motioner rörande förvärvsavdragen vid beskattningen m. m., och

nr 20, med anledning av motioner angående avskrivningsunderlaget för skogsvägar, m. m.;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av motion om åtgärder för att meddela journalister upplysning angående riksdagens arbetsformer, och

nr 13, i anledning av motioner om tillsättande av en riksdagens pressombudsman;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 7 kap. 8 § och 54 kap. 9 § rättegångsbalken m. m.,

nr 16, i anledning av motion angående kungörande i kyrka, och

nr 17, i anledning av motioner om medborgarvitnen vid demonstrationer m. m.;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 3, i anledning av väckta motioner om socialförsäkringsskyddet för företagare och fria yrkesutövare,

nr 4, i anledning av motioner angående förmånerna inom den allmänna försäkringen för deltids- och korttidsanställda samt lågavlönade,

nr 8, i anledning av motioner om vårdbidrag till handikappade barn under 16 år,

nr 9, i anledning av motioner angående ersättning enligt lagen om allmän försäkring i samband med transplantation,

nr 10, i anledning av motioner om tandvårdsförsäkring för ålderspensionärer, och

nr 11, i anledning av motioner om vårdbidrag till fosterföräldrar;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 1, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län, m. m., dels motioner om förenkling av lantmåteriförrättningar, dels ock motion om vissa ändringar i jorddelningslagen,

nr 15, i anledning av väckta motioner angående dels obligatorisk reflexanordning för gående, dels skyldighet för fotgängare att vara försedd med reflex eller lykta,

nr 16, i anledning av väckta motioner angående besvärstiden vid beslut om tomtindelning,

nr 17, i anledning av väckta motioner angående dels färdiggjutna registreringsskyltar för motorfordon, dels placeringen på motorfordon av bevis om erlagd fordonsskatt, dels ock placering på motorfordon av bevis om erlagd försäkringspremie, och

nr 18, i anledning av väckta motioner angående förande av sparkstötting;

jordbruksutskottets utlåtande nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark, m. m.; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av motioner angående personalbristen inom sjukvården, och

nr 10, i anledning av motioner angående de hemarbetandes situation.

§ 5

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag dels till riksdagens skrivelse, nr 82, till Konungen angående val av ombud i Europarådets rådgivande församling med suppleanter;

dels till riksdagens förordnanden, nr 83—88, för

herr Kaj Åke Björk,

fru Elisabet Sjövall,

herr Bo Gösta Bohman,

herr Stig Roland Alemyr,

herr Sven Harry Gustafson i Göteborg och

herr Gunnar Hedlund

att vara ombud i Europarådets rådgivande församling;

dels ock till riksdagens förordnanden, nr 89—94, för

herr Bo Nils Olof Martinsson,

fröken Astrid Bergegren,

herr Gösta Jacobsson,

herr Anders Oskar Birger Forsberg,

herr Sven Albin Daniel Wiklund i Stockholm och

herr Per Bengt Göran Sjönell

att vara suppleanter för ombud i Europarådets rådgivande församling.

§ 6

Tillkännagavs, att Kungl. Maj:ts proposition nr 40, med förslag till lag om ändrad lydelse av 9 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753), överlämnats till kammaren.

Denna proposition bordlades.

§ 7

Till bordläggning anmäldes skrivelse från den svenska parlamentariska delegationen hos Europarådets rådgivande

församling med överlämnande av redogörelse för församlingssessionerna under år 1967.

§ 8

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Eriksson* i Bäckmora (cp), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående televisionens anslagsram,

herr *Jönsson* i Ingemarsgården (fp), till herr statsrådet och chefen för inrikesdepartementet angående åtgärder för att bereda sysselsättning åt dem som i april slutar sin värnpliktstjänstgöring,

herr *Antby* (fp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående planerad kraftverks- och industriutbyggnad i västra Sverige, samt

herr *Bengtson* i Solna (h), till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående anläggning av atomkraftverk i planerad tätbebyggelse.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 14.02.

In fidem

Sune K. Johansson
